NORA DIAMANTSTEIN
Viaţă, reprimeşte-mă!

Editura: Universul
1948
1

Într-o zi din August 1940, deschizând aparatul de radio, aud că la Viena s-a hotărât amputarea Ardealului. Am încremenit. M-am dus cu gândul la consecinţele acestei amputări. Auzisem, e drept, despre posibilitatea unui asemenea eveniment, dar nu dădusem crezare zvonurilor care circulau. Socoteam că era cu neputinţă o atare nedreptate. Totuşi cinicul „Dictat de la Viena" hitleristo-mussolinian era fapt împlinit.

Din ziua aceea, totul la Cluj s-a răsturnat. Oamenii se transformaseră. Casele se goleau. Peste tot pregătiri febrile de plecare, amărăciune şi revoltă.

Se vorbea chiar că în oraş au fost împrăştiate manifeste. Împotriva cedării Ardealului şi populaţiunea, atât cea maghiară cât şi cea română, era chemată pentru a-şi exprima indignarea împotriva dictatului fascist. Se spunea că manifestele erau lansate de comunişti.

Nu ştiam ce să fac. Trebuia să aleg între părinţii mei şi România. Să rămân lângă ei sau să plec. Rostul meu era lângă părinţi, bineînţeles; totuşi m-am gândit să părăsesc Clujul şi să plec în Muntenia sau Moldova.

În aceste clipe grele, mi-am dat seama de câte prietenii ne bucurăm. Cunoscând multă lume, ceream sfaturi, informaţii, neştiind ce să hotărăsc. Mama, desperată, se temea, să n-o părăsesc. Prietenii, cunoscuţii, mă îndemnau să plec, să fiu energică: „Veţi vedea câte nenorociri vă aşteaptă", spuneau toţi. Acestea au fost şi cuvintele unui bun prieten al nostru, care, venind într-o

dimineaţă, pe la orele 9, să ne vadă, mi-a spus: „Gândeşte-te bine. E ora 9. La 11 plecăm. Spune-i mamei tale să vină sau să te lase să vii cu noi. Vom avea grijă de tine. Nu-ţi va lipsi nimic”.

Eu, nehotărâtă, plângeam. Făgăduisem mamei că voi rămâne cu ea; ceea ce am şi făcut. Şi nu regret. Acum, când mi-am pierdut familia. N-aş avea linişte dacă i-aş fi părăsit. N-aş putea uita niciodată că i-am lăsat în clipe grele. Dar nu pot uita, totodată, bunătatea atâtor Români care au încercat să ne smulgă nenorocirii ce ne aştepta. Ar fi greu să le înşir numele, deoarece-au fost nenumăraţi.

De la o zi la alta, Clujul a devenit de un şovinism horthist sălbatic.

Odată cu intrarea trupelor lui Hortliy, totul s-a schimbat: oraşul ca şi oamenii. Mai ales oamenii. Ungurii din Cluj, intoxicaţi cei mai mulţi de fascism, s-au transformat fulgerător. Din blânzi şi modeşti, acei cari care făgăduiau prietenie şi sprijin evreilor au devenit dintr-odată cei mai aprigi duşmani, în primele zile nu s-a întâmplat nimic deosebitbucuria era prea mare. Îi zăpăcise. Peste tot, parade, din care n-am văzut niciuna, deoarece viaţa, reprimeşte-mă i mâhnirea m-a izolat în casă. Dody Harac, verişoara mea, întovărăşită de actualul ei soţ, venea zilnic să mă vadă. Ca şi mine, Dody era disperată. Stăteam toată ziua împreună. Împrospătând amintirea din vremea fericită. Totuşi, nu pierdusem cu desăvârşire nădejdea. Pe străzi, în multe case, fasciştii petreceau. Nenorocirea noastră era fericirea lor. O iluzie de fericire.

După primele zile de „sărbătoare”, s-a trecut la programul reorganfeării Ardealului, după planul maghiar-fascist. S-au întocmit liste de Unguri ce se românizaseră. S-au pregătit urmăriri şi arestări. Au început denunţuri şi, în urma denunţurilor, s-a întins prigoana împotriva

Românilor. O ruşine: nnll, spre a-şi păstraposturile, şi-au vândut prietenii şi sufletul.

Prigoana era îndreptată mai ales împotriva elementelor de stânga, indiferent dacă erau Români sau Unguri.

Expulzarea Românilor – a Intelectualilor – făcut în grabă. Încercaţi în vagoane de marfă, nu li s-a lăsat decât timpul necesar să-şi bătrângă câteva lucruri şi câţiva bani (50 – 100 pengoe, nu mai mult). Cu acest prilej, D. Duncar care rămăsese acolo spre a apăra interesele Românilor, a intervenit pe lângă primul-ministru. Contele Teleky, care îi făgăduise bunăvoinţă şi sprijin, dar fără rezultat.

Bunurile Românilor au fost expropriate. Panica s-a întins. N-aveai voie să vorbeşti româneşte.

Cumnatul meu, cu care vorbeam într-o zi în Piaţa Unirii, a fost pălmuit de un grup şovin de unguri pentru crima de a fi vorbit româneşte.

Situailfl devenise Insuportabilă. NeHltfiii Ah (n era cumpliţii. Se întronase frlen. A venit ţi r/lmlul Evreilor. Exproprierea brevetelor, «În culnţelur, îi prăvăliilor, Izgonirci» din ponturi, llmitarea în un minimum de existen (A. Nnivll care au recurs la acel ce sub RomAnt lo cirlltii> seră prietenie, au suferit la fel. Mal tăizlii n-am Interzis Evreilor şi călătoria. Deşi.se olliwMU ollete, Evreii care erau găsiţi la control, en neavând cel puţin un bunic creştin, erau mo lestaţi şi coborâţi din tren. Aceasta ffirfl iilcin consideraţie, fără milă, ziua sau noaptea, în tfAH sau pe câmp, fie bărbat, fie femele cu copil După coborâre, rasiştii din compartimente rw» l rău uşuraţi: „În sfârşit. Aer curat…”

Insultele, atacarea, debarcarea noaptea, în câmp liber, în frig şi furtună, nimic nil emilii (În singur lucru conta: că domniile lor ronpirmi aer curat…

Pe vremea aceea, tata fiind bolnav, Internat în un

spital din Budapesta, am călătorit şi eu, <lmr n-am păţit nimic. După înfăţişare, au crezut cil sunt creştina şi nu mi-au cerut legitimaţiA. Nici nu mi-a fost frică. Eram tânără, săniitoiw Jl; pil te-am să lupt. Gândul meu era la tata, om «le 73 ani, slăbit şi bolnav. Ce să fac? O no vi întâmpla? Aveam inima strânsă.

La sanatoriu văzându-l pe tata, m-niu în tristat şi mai mult. Din pricina suferinţelor, nir manul se schimbase. Voia să plece, «Îl mo întoarcă acasă. Şi doctorul era de aceeitţi) M rere. Un cumnat al meu, care venea din Trântita fiubia, era de părere să-l ducă la soţlo lui, anta mon, care cin doctoriţă. Tala nu voia. În sfârşit l-am convins.

M-am întors la Cluj. Acolo, situaţia se agravase. Am must «at-o pe mama pentru faptul de a nu mă fi lăsat să plec. *Şi* mamei tipărea rău, dar n-a mărturisit-o. Era încă optimistă, totuşi.

— Socrul ei, mareşal ungur (mama se căsătorise a doua oară cu Gulia, fiul fostului mareşal), ar fi putut să ne scape de greutăţi. În schimb, eu aveam presimţiri rele. Eram nervoasă. Nu dormeam. Nu mâncam. Fumam tot timpul. Slăbisem. Mama, îngrijorata, Iml spunea:. „Pleacă. Îmi pare rău că te-am reţinut. Într-adevăr, situaţia e insuportabilă”. Totuşi n-am plecat. Amânam plecarea din zi în zi. Mi-era milă de mama. Cum s-o las, totuşi?

A sosit apoi tata. Se vindecase. Se îngrăşase. Hra vesel… I-am cerut sfat. Nu m-a reţinut – şinici nu m-a încurajat. „Fă cum vrei, mi-a spus, eu sunt bătrân, cât mai am de trăit?”

Eu tăceam. Mi-a venit să plâng. Deodată tata mi-a spus: „Ai putea s-o părăseşti pe mama ta?”

Am tăcut din nou. Căutam să-mi stăpânesc lacrimile. Tata era palid. În câteva clipe, îmbătrânise. Împotriva celor ce-mi spusese mai înainte, am înţeles că voia să rămân. Deodată, în faţa acelui părinte chinuit, am izbucnit în

plâns. Am plâns cum nu plânsesem niciodată, cum niciodată nu voi mai plânge, cred. Şi am simţit atunci, că în curând îl voi pierde. Că îmi voi pierde părinţii.

Şi am rămas. Revolta, sila, teama mă îndemnaseră să plec. Conştiinţa şi iubirea pentru părinţi mă reţineau. Acestea au fost mai tari.

A doua zi, tata a căzut la pat. Vârsta, amărăciunea, nesiguranţa, îl copleşiseră din nou. Îngrijorarea pentru soarta noastră şi a lui, îl îmbolnăvise iar.

Între timp, au venit alte legi împotriva noastră. Tata a primit comunicarea de a părăsi casa în folosul unor birouri. Eram desperată. În starea în care se afla, unde să-l duc?

Am alergat la ajutorul de primar, care mi-a spus că nu se poate face nimic dar că va da ajutor la mutare. Atunci, m-am dus la şeful serviciului care trebuia să ocupe casa şi i-am explicat situaţia. Acela, foarte jenat, a arătat înţelegere şi bunăvoinţă. Vorbindu-i de familia Guha, mi-a spus că o cunoaşte, că vânase adeseori cu „Excelenţa Sa” etc… Apoi m-a întrebat la rândul său: „Dar mata de unde o cunoşti”?

— „Mareşalul e bunicul meu vitreg”, i-am răspuns.

— „Da, parcă îmi aduc aminte. Karol e tatăl dumitale”.

— „Nu. E numai tatăl adoptiv. Tatăl meu e tocmai acela pe care vreţi să-l daţi afară”.

— „Tatăl dumitale. Ya rămâne, domnişoară”, mi-a făgăduit celălalt.

Am plecat fericită. M-am dus la tata, să-l liniştesc. I-am povestit întâmplarea norocoasă. M-am îndreptat aRoi spre casă. Cântam de bucurie. Când am ajuns, mama m-a întâmpinat îngrijorată.

— Ne-a venit şi nouă rândul – a spus. Trebuie să părăsim casa pe data de 1 Mai.

Am liniştit-o pe mama spunând că voi aranja şi situaţia noastră* apoi m-am recules. Am stat să mă gândesc ce aş mai putea face.

Eram obosită. Ce ne mai aşteaptă?. Ce voau mal îndura? Pentru ce toate acestea? Mereu necazuri. Fiecare zi o nouă neplăcere. Şi trebuie să fiu tare, deoarece părinţii mei nu mă aveau decât pe mine. Trebuia să fiu veselă, părinţii să nu observe – ră eram tristă ca şi dânşii, ba mat tristă chiar. Oscilăm între mâhnirea de a nu putea pleca şi suferinţa lor. M-am dus bă văd gazda şi am întrebat pentru ce trebuie să plecăm. În fond, ştiam prea bine. Dar am vrut să văd ce ar fi răspuns. Mi-a răspuns că nu are nimic cu noi care eram chiriaşi buni şi cinstiţi, dar că imobilul fiind unguresc, potrivit noilor dispoziţii, Evreii nu mai aveau dreptul de a-l locui. Am răspuns cu fel de fel de argumente. Nu l-am convins. Atunci, i-am comunicat că nu ne vom muta. Şi au început insultele. Apoi, zilnic, observaţiile. Mama nu mai ieşea din casă. Eu primeam toate jignirile. Între timp, termenul pentru evacuare se apropia.

Vedeam cum ameninţarea împotriva noastră creştea. Eram gata să apelez laorice mijloc pentru a asigura liniştirea noastră.

Două zile mai târziu au avut loc dezbaterile pentru evacuarea casei. Eu nu m-am dus, având să mă ocup cu actele de cetăţenie ale părinţilor. La întoarcerea acasă, am văzut-o pe mama fericită. Ni se îngăduia să rămânem în casă. Mi-a spus că citise şi procesul – verbal în care gazda se plângea că îi deteriorasem casa. Minciuni vulgare.

Odată cu închiderea procesului au încetat şi insultele. Mai mult: în ziua de 19 Martie, de Sf. Iosif, gazda al cărui nume era tot Iosif, a venit la noi să ne ceară Iertare. Intervenţia Guvernatorului îl speriase.

N-are nlol un rost să fim minţi, a încheiat.

Au urmul zile liniştite. Aveam locuinţa asigurată, nu mai eram nevoită să alerg zilnic laţ biroul de rechiziţii, şi nici să trăiesc cu permanenta frică a confiscării lucrurilor. Faptul că eram socotite fiinţe inferioare, mă supăra puţin. Mă mângâiam cu gândul că ceilalţi erau fiinţe de dispreţuit, deoarece vânduseră Ardealul, săvârşiseră abuzuri şi samavolnicii. În fond, eu nu eram socotită Evreică ci Jata colonelului Guha> după cum credeau toţi, crescută scum fusesem de acesta. Mai. Mult, mă plângeau pentru faptul că aveam o mamă evreică, care făcuse greşeala de a-mi da naştere.

Groaznica „vină”.

E drept că puţini cunoşteau originea mea deşi n-am ascuns-o decât o singură dată, în drum spre Budapesta, cu prilejui unui control, într-un compartiment în care se aflau şi doi Germani. Ocupasem loc în compartiment cu atâta siguranţă că nici nu s-au gândit să mă cerceteze. Nici faţa mea de altfel, nu trăda originea mea. Cu. Acest prilej i-am auzit vorbind despre Evrei, despre obiceiurile lor „săjibatice” (mâncau cadavre, sugeau sânge de om, etc.) despre „cruzimea” şi „perfidia” lor. Ascultându-i deveneai cel mai mare antisemit. Eu însămi, auzindu-i, aş fi ajuns să mă scobor din tren cu sentimentele celui mai aprig antisemitism. Şi toate aceste cuvinte ieşeau din gura unui căpitan german! Om „cult”, „civilizat”, cu pretenţii de înţelegere!

Coborând mai târziu, acest căpitan m-a făcut să râd. S-a apropiat de mine şi mi-a oferit fructe lăudând făptura mea „desăvârşită” care trăda rasa cea mai pură, cel mai curat tip „arian”.

Apoi s-au apropiat şi ceilalţi întrebându-mă rr sunt. Le-am răspuns că sunt româncă. La Cluj, un oliter ungur care se alia şi el în compartiment mi-a spus la rândul său „Frumoasă lalalia”.

Ce complimentl şi de la cinei

Oricum, ersjgi fericită că nu suferisem de niciun neajuns. Dacă mi-ar fi ghicit originea, m-ar (1 dat jos din tren la prima stafie.

Şi a trecut vara, apoi toamna, fără să se întâmple nimic. Nici în bine, nici în rău. Eu eram tristă totuşi, din pricina tatii care era tot bolnav. Slăbisem. Cu tot sângele pe care i-l dădusem la transfuzie, tata nu a putut fi salvat. A murit la 2. Martie. Am suferit cumplit. Deşi nu mă crescuse (mama se căsătorise pentru a doua oară când aveam trei ani) am simţit atunci, cât de mult îi iubeam. Nu dormeam nopţi-e. În timpul veghii, ascultam respiraţia mamei care slăbise şi ea de grija unui copil care dispăruse. Mi-era teamă că o volu pierde şi pe ea. Acum că tata murise, toată grija şi toată iubirea mea, se concentraseră asupra mamei mele. Cu dragostea mea, ajunsesem s-o terorizez. Devenisem insuportabilă. Mama n-avea voie să se scoale înainte de ora 11, o sileam să mănânce de zece ori pe zi, o copleşeam cu sfaturi şi întrebări. N-aveam decât un gând: sănătatea şi liniştea el.

Într-adevăr, în curând şi-a revenit. S-a îngrăşat. A căoătat coloare. S-a Liniştit.

La întrebările el despre situaţia noastră, răspundeam cu minciuni. Toiul era bine, n-avea de ce să fie îngrijorată. Şi mă credea, deoarece – *a* avea în mine o încredere oarbă. Ajunsese să mă asculte cai şi cum aş fi fost capul familiei şi am observat cu o nespusă bucurie, cum se înviora din zi în zi. Recăpătându-şi voia bună şi nădejdea.

Pe Im sfârşitul lui Mortie 1944, a urmat invazia jpftnarti Câff ne-a pecetluit soarta.

Trupele germane au început să se scurgă în Ardeal, luând drumul spre România. Retrăgându-frontul, s-au stabilit la Cluj, declarându-l contt militară. Şi au început arestările/Orice om bănult cât ar simpatiza pe aliaţi sau

comunişti, din pfirea peste noapte. Tot astfel erau ridicate şi familiile de Evrei. Când a fost ridicată prima familie, n-am putut dormi. Stăteam toată noaptea lipită de aobil, tremurând şi o încurajăm pe înnmn şi pe vechili noştri. Prinţ!!

— Ei, ana Ida Goldfarb şi Esll, sora ei, care mi s-a părut, la un moment dat, că nu mai trăieşte era galbena ca ceară. Toţi eram transfiguraţi de groază. Şi care aveam atâta nevoie de încurajări, tot «mi îl încurajam, spunându-le că nu se va întâmpla nimic. Desigur cineva i-a denunţat, dar U se va da drumul după cercetări. Ce naivă etaitif în ziua următoare, cazurile de dispariţie în ce (tură a se înmulţi. Victimele au fost ridicate în cursul nopţii de oamenii Gestapoului, ne spunea tfazda. Mi-a fost frică. Mi-am închipuit că astfel ne vor ridica şi pe noi, într-o bună zi. Nu mai dormeam le groază, mă tot gândeam ce aş putea face. Ungurii hitlerişti jubilau. Erau mulţumiţi, lacomi de pradă... „În sfârşit a venit şi timpul vostru", spuneau ei. „Aţi trăit destul pe spinarea noastră; cu ce aţi venit, cu atâta. Veţi pleca. Lucrurile voastre vor ţi împărţite între oamenii care au flămânzit din pricina voastră. Din ghetto veniţi, acolo vă veţi întoarce".

Aceste cuvinte au fost rostite dă vecina noastră, d-na Rethy Katō, drept consolare. Şi cu câtă ură mă privea!

Această femeie, împreună cu soţul ei, a fost furnizorul de veşti privitoare la măsurile luate fore o rezolvare radicală a problemei evreieşti, aşteptată şi dorită de mulţi.

Şi acum, le sosise momentul. Graţie Germanilor, în frunte cu Hitler, care era socotit un fel de Dumnezeu, problema aceasta avea să fie rezolvată favorabil. D-na Rethy, chiar, a spus odată: „Veţi ridica chiar o statuie lui Adolf Hitler, căci tot el vă va da o ţară".

Nu ne salută, dar zilnic, la o anumită oră, venea la

noi cu câte o noutate plăcută: ca la fabrica de cărămidă se instalează un ghetto foarte civilizat şi Igienic după model german, că vom Irăi cum ni „se cuvine, şi aşa mai departe.

Nu pot uita privirea de ură şi de bucurie totodată. Ce orbi erau! Şi tot propaganda germană îi orbise! Ce le păsa lor de vârsta înaintată a mamei, de boala ei de inimă, de lungile nopţi de insomnie!

Pretutindeni, regimul exprimă numai ură şi răutate. Astfel, în A-rlie, au ieşit la iveală le-i noi pentru Evrei. Printre cele multe, obligaţia de a purta steaua lui David. De la mic până la mare, legea intrase în vigoare începând din ziua

4 Aprilie, cu pedeapsă prevăzută de 10.000 <1 ffăfigoe şi închisoare de la 1 an la 3 ani, perii îi «cel care n-o respectau. Toate prăvăliile i-i-flii însemnate cu steaua pe care „patrioţii Mllerişti unguri trebuiau s-o ocolească. De la aparijla legilor trăiam în panică. Ne era frică. Mă Andeam la ceea ce era de făcut.

Olwito-ul ftweao Instalat.

Primarul niunicipluli. II Cluj, Dr. Văsărhelyi, (hiiip la (llapozitic, pentru internarea Evreilor în Ifilfitlou, teritoriul fabricii de cărămizi „Iris”. Începând de la data de 3 Mai, Evreimea clujană este hăituită şi băgată în ghettou. Zi cu zi este ridicată tot mai multă lume. Pentru mine, flecare zi era o pierdere de vreme dureroasă.

Am trimis o scrisoare fratelui meu în care îl explicam situaţia şi îl rugăm s-o convingă pe cumnată să facă ceea ce socoteam necesar sit fie încut. În curând am primit răspunsul său. L-i-H de acord. M-am dus atunci la un avocat, doctorul Silfii, căruia l-am înaintat hârtiile de divorţ. Aflând de acestea, cumnata m-a blestemat. Dar ce-mi păsa acum, odată ce salvasem, copilul?

Totodată, mă gândeam cum să uşurez situaţia noastră. Într-o zi am spus mamei că voi căuta nişte chiriaşi

germani, socotind că prin aceasta, vom scăpa de ghetto. I-am găsit.

În zilele care urmară, oameni au început să fie ridicaţi din nou, de astă dată după cartier, şi îl.

— Şi în ghettou.

Într-o după amiază a venit la mine prietena mea, d-na Domincovici, întovărăşită de sora ei, spre a-şi lua rămas bun. S-au arătat supărate de faptul că nu m-am adresat lor, deoarece ar

O găsit, până atunci, un camion cu care să trecem Feleacu!

Am tăcut. La ce bun? Era prea târziu. Nici ele nu mai puteau să facă ceva. Atunci, m-am hotărât să mă sinucid.

Plecând, amândouă ne-am îmbrăţişat, plângând, asigurându-ne că, orice s-ar întâmpla, atât eu cât şi mama mea, vom găsi la ele ajutor şi adăpost.

Pierzând orice nădejde şi hotărâtă să mă sinucid, luasem obiceiul să mă duc în fiecare zi la o farmacie unde, plângându-mă de insomnii, ceream câte o tabletă de somnalin. Farmacistul, care suferea şi el, de zece ani, de insomnie, îmi dădea din ale lui, atrăgându-mi atenţia că sunt tari şi să nu iau decât o jumătate de tabletă în fiecare seară. Astfel, în trei săptămâni, am strâns vreo douăzeci de pastile. Şi farmacistul nu înceta să mă sfătuiască şi să mă avertizeze.

— Băgaţi de seamă. Zece pastile înseamnă moartea. Nu abuzaţi. Luaţi cât mai rar. Nu vă ameţesc?

Eu minţeam, spunând că sufăr de trei ani de asemenea insomnii şi continuam să cer alte pastile, ca şi cum acelea pe Tare 2Y? 2 n?» ar fi ajuns. Astfel am strâns, zi cu zi, cele douăzeci de pastile.

Într-o zi (doamna Domincovici şi sora ei plecaseră de mult), d-na Rethy vine să ne anunţe că am face bine să ne jâfegătim, deoarece peste două zi-e va veni rândul nostru

de a fi ridicate, fcoţul ei, care fusese la poliţie, venise cu vestea. Atunci, am luat ultima hotărâre.

Rugat-o pe mama să-mi. Aducă o sticlă de Tokay, cu trei stele, dorind să petrec. D-na Rethy, care a auzit, mi-a spus: – Bea, dragă. Vor fi ultimii bani pe care îi cheltuieşti. Aţi trăit voi Jidanii, ca boierii, dar acum s-a isprăvit.

Am dat-o afari-i din casă şi toată amărăciunea acumulată timp de patru ani se revărsa acum. Am Inaultat-o (ceea ce nu făcusem până atunci), lum spus părerea mea despre întreaga bandă liltleristtt şi şovinistă, i-am calificat pe toţi drept nişte canibali, Fiare sălbatice, hoţi ordinari, am opus în sfârşit tot ce simţeam, tot ce gândeam. Vânătă de ciudă, d-na Rethy mă amenința că mă denunţă. Drept răspuns, am aâungat-o, astfel cum alungase şi ea pe nepoţelul nostru.

Mama, care plecase după vin, se întorsese între timp. M-am dus la ea şi i-am spus că am face bine RA cumpărăm şi alte lucruri (ciocolată, dulciuri, etc.) un care vom avea nevoie în Iflifttо, cu al At mal mult cu cât acolo aveau ne la toţi banii pe care l-ar fi găsit asupra noastră. Mama mă privea cu tristeţă. La urmă, m-a sărutat şi a plecat. Am luat atunci lui rurile mele cele mai dragi, (scrisori, bibelouri, amintiri) şi am început să le distrug. Apoi am luat sticla *da* Tokay şi am început să fceau.

Mal înainte, dizolvasem pastilele într-un pahar cu apă, iar în alt pahar turnam vinul pe care-i beam. Voiam să-mi dau curaj. Dar ce curaj îi? îi puiul să mai găsesc?

În curând, organismul fiird slăbit iar vinul extrem de tare, m-am ameţit. Mi-au revenit în minte vremurile frumoase, călătoriile f: cute, Vlaul meu nerealizat. Şi pe măsură ce beam, amintirlle năvăleau, înmulţite, obsedante. La urmă, copleşită, am izbucnit în plâns.

La un moment dat, am simţit cum oJalase învârteşte în jurul meu, cum totul, capul, mâinile, picioarele, mi se

îngreu: au.

Am deschis aparatul de rad o. Era postul românesc care cânta arii naţionale. Înveselită, am dat drumul mai tare. Riscăm, fireşte, de oarece n-aveam voie să avem radio, dar faptul că aveam chiriaşi germani îmi dăduse curaj. Şi am băut din nou. M-am uitat apoi la paharul cu otravă pe rare îl pusesem pe chalse-longue, şi, într-un moment de regret şi de spaimă, i-am pus sub chaise-longue, să nu-I mal văd, să uit măcar pentru câteva minute, soarta ce mă aştepta. Voiam să mai am o mulţumire, chiar dacă nu era decât o mulţumire fugară, pricinuită de vin. Astfel, treptat-treptat, m-am ameţit atât de tare încât m-a cuprins o veselie nebună, un fel de frenezie ce ru era, în fond, decât o reacţie a milor exasperaţi. Dacă picioarele mi-ar fi îngăduit, sunt sigură că aş fi dansat. Am încercat să cânt, dar nici aceasta n-am izbutit. Limba mi se îmoleticise. Mă îmbătasem.

Am adormit. Nici a doua zi n-am putut să-mi revin. M-am trezit, a treia zi, cu o groaznică durere de cap. Am încercat să-mi aduc aminte ce am făcut, ce s-a întâmplat şi unde sunt. La căpătâiul meu se afla în c-octor (un doctor creştin care venise ne furiş, deoce medicii creştini n-aveau voie să îngrijească pe pacienţii evrei) Fi nu fateleceam ce căuta acolo acel străin. Mi-a farut o ini? Cth şi m-a sfătuit să ru mal beau atât, căci aHfel voi fi ameninţată de delirlum tremens. Atunci, mi-am revenit. Mi-ara adus aminte de cele petrecute. Dar credeam că fusese Yri ajun.

— Acum două ser), m-a corectat doctorul.

Eram speriată, totodată. Ce făcusem cu otrava? Unde o pusesem? Unde era mama? Tiu cumva o găsise?

Doctorul m-a trezit din gânduri.

— Domnişoară, mi-a spus strângădu-mă de umăr. Să nu mai faci aşa ceva. Să numal bei. Te înţeleg. Sunt zile grele, foarte Gfrelo pentru Dvs. Nu e uşor de suportat

toate acesta umilinţe, provocate de o ură izvorâtă dintr-un creier bo – Nav şi transformată în psihoză de masă, dar şi aceasta va lua un sfârşit. Gândeşte-te la mama dumitale, care are nevoie de dumneata, şi care rabdă.

Între t! Mp, mama intrase în odaie. Faţa ei frumoasă era palidă. Se vedea că era zdrobită. Mfi privea cu o expresie de nemărginită mustrare, Eu plecasem ochii. Mă gândeam, tulburaţi, cM găsise otrava. Dar nu mi-a spus un cuvânt. M-a sărutat.

Ani aşteptat să iasă din cameră spre a mă lămuri, spre a şti ce s-a întâmplat cu otrava. M-am uitat sub chaise-longue, otrava era acolo. Am luat paharul şi prorilând de absenţa doctorului l-mu ascuns, cu îndul ca atunci când vor veni ne ridice, să i beau până la fund. Am rămas apoi nemişcata, prefăcându-mă că dorm. Vocinli noştri. Eşti şi Ida, au ve-it să mă vădş. Spre a afla dacă mi-era mai bine. Au plâns de bucurie vizând că am scăpat.

— Ce ai făcut, fetiţo, mi-au spus. Am crezut că mori. S-o fi văzut pe mama ta! Când s-a întors de la cumpărături, încărcată cu pachete şi nu te-a găsit acasă, a crezut că eşti la noi. S-a gândit că ai plecat lăsând anticamera deschisă. Văzând că nu eşti la noi, a lăsat paciletele şi s-a întors în casă. A bătut la uşă. Auzindu-n geamăt, s-a speriat. A cerut un topor spre a sparge uşa. Noi am rămas încremeni; e în pragul uşii. Erai întinsă pe chaise-longue, albă ca varul, nemişcată. Eram atât de înspăimântate că nuţi-am auzit nici respiraţia. Mama la a leşl. Iar. Noi, aplecate asupra ta, îţi ascultam respiraţia. N-auzeam nimic. Erai rece ca ghiată. Când mama ta şi-a revenit, a observat sticlă goală, şi atunci s-a lămurit. A alergat după doctor care, după multe rugăminţi, s-a hotărât să vie. Ţi-a făcut o injecţie. Noi am rămas să te veghem. Credeam că mori. Şi am plâns.

Cât timp am fost în nesimţire, până şi chiriaşii noştri

au stat de veghe, la căpătâiul meu, imDreună cât niama. Nici nu s-au dus la serviciu. Datorită lor doctorul a putut veni fără teamă.

În curte, nu aflase nimeni despre petrecere-i mea; petrecere în solo.

De acum, mă hotărâsem să nu mai ies din casă. Când ieşisem, prima dată, spre a cumpăra ceva, eram pregătită la orice necuviinţa. Nu s-a întâmplat nimic însă. Totuşi, tot drumul, în faţa privirilor obraznice, pline de ură, n-am încetat să plâng. Astfel, luasem hotărârea de a nu mai ieşi.

Între alte cunoştinţe, era o doamnă Maria Brânduşa. O cunoscusem într-un autoous. Apoi, la Băile Someşeni, unde am revăzut-o, ne-am împrietenit. Într-o zi, am invitat-o la mine. De atunci, prietenia noastră s-a strâns şi mai mult. Alai ales în ziua când a apărut legea cu obligaţia de a purta steaua galbenă. Cu timpul, a început ssxyie zilnic la noi. Era singura persoană care nu m-a lăsat, care nu m-a părăsit. Câta dragoste îmi purta!

Nora, îmi spunea, eşti nebună. Doar n-o să rămâi veşnic în casă. Trebuie să ieşi. Hail Merg cu tine.

Mi-a făcut o stea, pe care mi-a cusut-o pe fulgarin în aşa fel încât putea fi acoperită de poşetă, apoi m-a scos din casă, m-a dus la o cofetărie şi de acolo la un cinema. Când lumea n-avea voie nici să te salute, dânsa a rost mereu lângă mine, cu riscul de a fi molestată şi închisă. Ce n-a făcut pentru mine! Dar ce n-ar fi făcut! Nu cunoştea frica. N-o speria niciun risc. Nu era intoxicată, ca atâţia alţii, de microbul propagandei hitleriste; dimpotrivă, nu se sfia să-şi spună părerea, şi aceasta chiar fată de chiriaşii germani.

Într-o zi, m-am trezit cu un al patrulea chiriaş german. Nefiind eu acasă (mă dusesem la vecina noastră, d-na Ida), germanul s-a instalat pur şi simplu.

De la fereastra vecinei, am văzut pe un Neamţ încărcat cu bagaje care se oprise la locuinţa noastră. La

început, am crezut că este unul dintre chiriaşii noştri. Apoi am văzut că e un btrăin. Germanul a scos o cheie, a deschis uşa cu acea c. be-A spre (un fel de passe-partout) şi a intrat. M-am dus acasă. Văzându-mă, omul m-a privit fără un cuvânt, fără un salut (purtam steaua) ca şi cum n-aş fi fost. Am ieşit din odaie.

Seara, când ceilalţi chiriaşi au venit acasă, văzându-l pe noul venit, s-au supărat şi m-au întrebat pentru ce i-am dat voie să pâirundă în casă. Le-am povestit ce s-a întâmplat; s-a iscat o ceartă între ei şi noul venit, cei dintâi! calificau drept liot, iar aresta le răspundea despre tultor că sunt nişte filosemiţi şi că va avea grijă să-i denunţe la comandatură. Până la urmă a fost bătut.

Nu l-am văzut patru zile.

Într-o seară, pe când noi ne aflam la masă, a intrat fără să bată la uşă şi, fără a schiţa ce) mai mic gest de salut, ne-a poruncit să facem foc la baie. Mama a făcut gestul să se scoale, dar eu am oprit-o. Obrăznicia acelui om mă revoltase.

— Nici mi mă gândesc, am strigat. Fa-tl sinpur foc, dacă doreşti. Şi nu mai cere nimic. Fiindcă nu şi voi satisface nicio rugăminte.

Eu însămi eram uimită (h curajul pe care-l aveam. Auzi, să vorbeşti astfel cu un soldat german! Totodată, eram bucuroasă că avusesem prilejul de a-mi da seama că, împotriva ţuţuroi umilinţelor şi a tuturor samavolniciilor, îmi păstrasem demnitatea şi mândria mea de om.

Neamţului nu-i venea a crede. Desigur, I se părea că nu auzise bine, şi a repetat:

— Fă-mi foc la baie.

— Că-ţi, i-am răspuns.

Celălalt s-a înroşit de mânie şi a început şi mă amenințe cu un denuri la biroul Gestapoului Exasperată, l-am somat să plece. Atunci, scos din sărite, mi-a strigat:

— Sara!

— Domnişoara Nora, l-am corectat.

Dar. ca şi cum nu m-ar fi auzit, celălalt continua cu ameninţările: că voi fi internată provizoriu într-o tabără din Cluj şi de acolo voi II transportată în Germania, şi alte asemenea lucruri.

— Apoua plecat trântind uşa după el.

Numele „Sara" mi-a rămas în gând. La Nemţi, toţi Evreii erau porecliţi Iţic sau Sara, după cum era vorba de un bărbat sau de o femeie. Şi mi-am adus aminte de Evreii polonezi care au fost omorâţi în masă.

Curând, însă, am uitat de ameninţarea cu ducerea în Germania. Aceasta, totuşi, nu însemna că eram liniştită. Dimpotrivă, noaptea nu dormeam.

Într-o zi, în timpul unei alarme, ne aflam toţi în pivniţă. Winkel, acesta era numele Germanului, s-a aşezat lângă mine şi a început să-mi descrie soarta care ne aştepta. A adăugat, cu expresie de extaz mistic, că este un sclav al Führerului.

Maria Brânduşa, care fusese la noi la masă şi coborâse cu noi, asculta cele povestite. Şi Neamţul ru înceta să laude regimul şi să pomenească de bunătăţile ce existau în ţara Reichului.

Atunci a intervenit Maria Brânduşa.

— „Nazi", a spus deodată, cu un zâmbet ironic, coboară-te din sferele cereşti. Sunteţi toţi nişte nerozi. În frunte cu conducătorul vostru.

Deşi vorbise în şoaptă, am încremenit. Femeia aceea n-avea frică.

Neamţul a sărit în picioare.

— Ai dreptate, a adăugat Maria Brânduşa. Bine faci că stai în picioare. Vei sta destul jos. Aţi pierdut războiul.

Neamţul a izbucnit în râs şi i-a strigat că e «minţită.

— Bagă de seamă, a continuat prietena mea. Râzi

pentru ultima oară.

Acum, eu ascultam indiferentă. În ultimul timp, căzusem într-un fel de apatie: mi-era tot una ceea ce avea să se întâmple. Eram pregătită să mor. Nu-mi mai păsa de nimic. Eram liniştită.

Liniştită, cum nu fusesem niciodată până atunci.

În ilmi de 17 Mal, pe la ora opt, după cât îmi «miniere, a apărut poliţia. Venea să ne ridice. Mnma era în pat. Eu nu mă îmbrăcasem încă. Cludal: nu mi-am pierdut capul. Nici inima tiu bătea mal tare ca de obicei. Parcă n-ar fi venit f. a ne ridice pe noi. Am sculat-o pe mama, şi l-am spus să se îmbrace, adăugând că n-averri decât zece minute spre a ne îmbrăca şi a împacheta lucrurile cele mai necesare. Mama şi-a păstrat calmul. Nu m-am mirat. De unde înainte mă întrebam mereu ce va face în acele Împrejurări. (Nu va plânge oare? Nu va leşina?), în ultimul timp observasem la ea o curajoasă resemnare.

A început să se îmbrace fără a spune un cu-/în. La rândul meu, strângeam aşternutul fore a face un balot. Sergentul care venise sa de ridice rie-a strigat, deodată, că trebuie să ne grăbim.

Eu am intrat în căinară şi am luat paharul cu otravă. Pe când îl apropiam de gură uit strigăt înfiorător mi-a îngheţat vinele. Cu braţele ridicate, mama căzuse peste mine. A leşifiat. Paharul mi-a căzut din mână. Nu s-a spart pe ciment, dar otravă s-a vărsat: toţi s-au strâns

În jurul meu, Idat speriată, îşi frământa mâinile. Mă dojenea.

— Din ziua când te-ai îmbătat, mama a îtireput să te bănuiască. Era cu neputinţă ca tu, care nu suporţi nici măcar mirosul vinului, să nu pregăteşti ceva. Şi iată. A avut dreptate.

— Nu e adevărat, am răspuns. Am vrut să beau puţin vin. Atâta tot. Acum îmi place.

Ida s-a aplecat şi a ridicat paharul în fundul căruia rămăseseră câteva pastile netopite. Am tăcut.

Între timp, mama îşi revenise. Nu mă uitam la ea. N-aveam curajul. Tocmai eu să-i Dau cea mai grozavă lovitură? Acum când mă gândesc, mă cutremur de ruşine. Să fiu atât de egoistă, atât de laşă! Să nu mă gândesc decât la mine, atunci când mama suferea şi pentru minei

Dar trebuia să plecăm. Vecinii ieşiseră din casă afară de d-na Rethy care stătuse tot-timpul pe coridor spre a savura această scenă şi care, la trecerea noastră, începu să râdă, satisfăcută, fericită.

Mi-am luat rămas bun de la nevasta gazdei, Rozica, care plângea ca un copil. La un moment dat, până şi gazda, duşmanul nostru, a început să plângă.

Afară, ne aştepta un camion. Ne-am pus bagajele în el. Ne-am urcat. Eram primii care plecăm astfel. Lumea ieşise din case. Ne privea ca şi cum ar fi fost o sărbătoare. Scena o distra. Unii ne salutau cu mâna, alţii ne zâmbeau ironic. Lângă casa noastră se afla Cooperativa Română. Când maşina a fost pe punctul de a porni, patronul prăvăliei, domnul Gila, bătrânul Ioan, vânzătorul şi domnişoara

Marietta, Casieriţă au ieşit din prăvălie şi au strigat în gura mare.

— Dumnezeu să vă ajute! Curâji

Ochii mamei s-au împăinjenit. Am strâns-o de braţ şi am rugat-o să nu plângă. Simţeam că ţi-aş fi putut răbda. Mi se frângea inima, văzând-o pe mama în picioare, între doi sergenţi, în acel camion de arestaţi.

— Cu părul ei alb căzut pe frunte, mi s-a părut atât de frumoasă, şi atât de tristă, totodată!

Blestemam soarta, în sinea mea. Mama îmi spunea: Nu te necăji. Dumnezeu te va ajuta, vei vedea. Eşti încă tânără. Vei trăi încă zile frumoase. După atâta rău nu se

poate să nu vie şi bine.

Cum s-a stăpânit tot drumul! Ce curaj, ce încredere neclintită în Dumnezeu! O admirăm. Cu câtă resemnare a îndurat laşitatea acelor canalii care o jigneau şi o supărau pentru că era Evreică. Tot oraşul o cunoştea. Cinstea ei era proverbială. Cuvântul ci era cea mai bună garanţie.

Camionul pornise. A luat-o pe strada Rugului spre a ridica pe oamenii cărora le venise rândul. La un moment dat, s-a oprit în faţa unei case de unde a strâns o familie foarte numeroasă, vreo douăzeci de inşi, copii, câteva femei tinere, nişte bătrâni; apoi, le-au luat bagajele. Maşina se umpluse. O femeie mi-a dat un copil de vreo trei luni rugându-mă să-l ţin în braţe. Sergentul nazist s-a uitat la mine şi mi-a spus.

— N-ar fi mai bine să-l omor pe bastardul acesta?

A început apoi să bată pe bătrânii care rămasaseră Jos, lângă camion, spre a le grăbi urcarea, deşi locuri nu mai erau.

M-am dat jos din camion spre a ceda locul meu unei bătrâne, rugând-o totodată pe mama să rămână unde era, eu urmând să merg pe jos după maşină.

Când maşina a pornit iar, mama, gândindu-se că s-ar putea să ne pierdem, a vrut să se dea jos. Tot fugind după maşină, o rugam să rămână. Să n-aibă nicio grijă. Nu plecăm. Nu mă pierdeam.

Când am ajuns în strada Paris, doi ofiţeri Nemţi au oprit maşina. Mama s-a coborât. Am certat-o. Pentru ce să se obosească? auzind discuţia, Neamţul m-a întrebat de ce este vorba. L-am lămurit.

— Lasă, a răspuns celălalt. Las-o să facă puţin sport. Nu e o distanţă mare. N-are să crape.

M-am revoltat. L-am intrebat dacă toţi cei de la Wehrmacht sunt nişte câini, ca şi cei de la Gestapo.

Ofiţerul s-a încruntat.

— Bagă de seamă, frumoasă Jidancă, o să ne mai vedem Suni comandantul Gestapoului. Mă numesc căpitanul Preem.

M-a privit de sus până jos, şi a adăugat:

— Ai prea multă îndrăzneală.

I-am întors spatele.

Lumea ridicată alcătuia acum un şir nesfârşit. De-a lungul şirului, gardienii care îl păzeau ne împungeau cu ţevile de puşcă. Am pornit iar. Deşi eram în Mai, era o căldură înăbuşitoare. La trecerea noastră, oamenii se strân —geau, ieşeau la geamuri, urmărindu-ne cu privirea până departe. În rândurile noastre, bătrânii încărcaţi cu bagaje se împiedicau şi cădeau, neputincioşi de a line pasul cu ceilalţi. Au fost bătuţi. Femeile, cu bagaje în spinare, abia mergeau. Copiii plângeau. Dar nimeni nu dădea o mână de ajutor. Fiecare era preocupat de suferinţele lui, de drama lui. Ai fi zis nişte fporţi vii. Am mers astfel, în şir de nesfârşită jale, prin străzi necunoscute, străzi pe care nu le străbătusem niciodată, deşi eram clujeanca. Ciudat: tinerii erau mai copleşiţi. Mai slabi. Plângeau. Bătrânii arătau mai mult curaj. Cu capul plecat, păreau stalul ale tristeţii. Câţiva, (numai câţiva, aveau ochii înlăcrismaţi. Plâns tăcut, de fiinţe resemnate. Toate acestea mă impresionau atât de mult încât am uitat de mine. Priveam în jurul meu, crezând că visez.

Ajunşi în dosul fabricii Dermala. Un teren destul de mare, am văzut o mulţime de oameni. Pe zidul fabricii, cu litere enorme, era scris: „Falxricfl de cărămidă”.

Sergentul a strigat:

— Opriţi-văl Ani alnns. Aici e gliettoul.

Cuvintele acestea m-au trezit. Am luat-o pe mama de braţ şi m-am uitat bine la ea. N-o privisem de loc, tot timpul drumului.

Avea o privire rătăcită. AI II zis o somnambulă. Am

început să-l vorbesc.

— Nu-ţi fie frică. Nu se va întâmpla nimic. Lasă că vom scăpa. Va fi bine, o să vezi.

Dânsa dădea din cap, fără convingere.

Am ajuns într-o curte cu două case lungi, una lângă alta, care’s – Ne-au drept birouri pentru funcţionarii fabricii. În curte, la o masă lungă, între cele două case, şedeau autorităţile ungare, în faţa cărora trebuia să trecem spw a depune banii, bijuterii, lucruri preţioase. Femeile mai trebuiau să treacă printr-un control medical compus din ginecologi şi moaşe ungare, care cercetau dacă nu cumva se mai ascunsese ceva (bani, pietre preţioase). După ce s-a terminat controlul s-a deschis o uşă de la casa alăturată. Era intrarea ghettoului.

Bagajele ne-au fost aruncate unul peste altul. Am aşteptat să ni se strige numele. După ce am trecut prin control (unde ni se opreau lucrurile care plăceau controlului), bagajele ne-au fost restituite. Am fost împinşi în curtea ghettoului.

Cât cuprindeai cu privirea era o singură clădire.

Era o şură fără niciun perete, care servea la aerisirea cărămizilor. În acest loc erau îngrămădiţi 18.000 de oameni, copii, femei şi bătrâni, în praf, ploaie şi vânt.

Acum venea rândul să-ţi cauţi un loc unde să le instalezi. În barăcile deschise, nu mai erau locuri. Fabrica, de asemenea, era ocupată de primii veniţi. În fundul ghettoului, unde se afla o altă clădire în care se ardeau cărămizi, sub o scară, am zărit un loc de doi metri lungime pe doi lăţime. M-am pus pe lucru. Am desfăcut pachetele. Luasem cu noi nişte cearşafuri mal groase şi cu ajutorul doamnei Ida am improvizat un perete. Adunând cărămizi, am făcut o podea, apoi, primind o legătură de paie, am făcut şi un pat. Astfel, am ocupat locul de sub scară. În golul ce a rămas la mijloc am ridicat o masă din cărămizi şi

tot din cărămizi, nişte scaune. Ne-am improvizat o locuinţă aproape civilizată, celelalte nefiind decât nişte tulnicul. Nu puteai merge printre ele. Te trocul ni rel mult. După ce am terminat, am rlmunii-o pe mama. Sărmana zâmbea şi spunea crt o minunat. M-a întrebat unde vor locui l<ltt «l Ifotl.

Aici, am răspuns. M-a privit inimtl. Atunci spre a evita orice 4 laqtllti ilH imo» uh nH facem o probă generală. Nu lift cultul OU toţii. Eram înghesuiţi ca nişte Iimlhul, IWII unul vroln să se întoarcă, trel – Ilnu nil» «lulonicfl ceilalţi.

Mi i-m foiimo, Nu era de mirare, de altfel. TIIIJUII trueuso pe neobservate. Erau orele

Îmi nu niAnenuom nimic din ajun. Am scos uMi» inimilo, uram (Ins Ifingă gard cu intenţii) iii» a iii Aurn, NIcl ceilalţi nu mâncaseră. Şi mi e hre mit mimiihmu cu o foame da lupi Nervi? T Mintalii N mu pulul inAiica. Mi s-a făcut poftă la o (Iii a rit, ilar n-iivmiin chibrituri. Zărind pe mm mlM, iltiunin rit* iimi I, l-am rugat să-mi) «a HM Intuit, Mi în «ill Mcnt o cutie întreagă, «IIH huimlm ml ataiiţlii Inludnirt în/1 lui fumez de i al în «IM119 ţi nil aiciind chibriturile deoamm în n «mmâi fHcoaii un control foarte sever. Pe hju. Lvnani (lifniM, mii auzit un fluierat, /ilprti lumea 11 început că fugă la locul unde o – limirtirt Hr unii liminle. Onrdianul mi-a strigat ova, ilar n-mn ţiicles. Am rămas pe loc.

AplruatrA doi Hormon). Puţina lume ce răhift-mno m-a ridicat în picioare făcându-mi semn. Îi fao la tal, la apropierea celor doi. Când ai-nţil* mm Io, şi aproape, am recunoscut în ei pe el pa care îl vlizunem dimineaţa. Unul dintre

I ara comnndantul Gestapoului. Acesta s-a o-Milt Im im (m mea, m-a prins de switerul desfăcut care acoperea steaua şi uitându-se în ochii mei, m-a întrebat de ce nu

purtam steaua. I-am arătat-o. S-a înroşit, m-a măsurat din nou de sua până jos, şi a plecat

Fiind foarte obosită, m-am dus la locul meu. Şi ceilalţi erau tot atât de obosiţi. Cum am pus capul jos, am adormit. Dimineaţa m-am trezit cea dintâi. Nu ştiam cât era ceasul. Iml era rece, iar trupul mă durea din pricina patului „prea bun”. Mama dormea. Uitându-mă la ea, m-a cuprins o durere. Din pricina oboselii, sărmana sforăia, oftă, cu fruntea încreţită. Neputincioasă cum eram de a o ajuta şi gândindu-mă că nici în viitor nu voi putea s-o ajut, am început să plâng. Eu mă resemnasem: eram tânără. Dar blestemam soartă pentru mama. De ce suferă atât? Ce făcuse pentru a suferi atât? Şi eu, în definitiv, ce vină aveam? Cât timp va trebui să îndur atâtea chinuri? Când se va sfârşi? Toate au o limită.

— De ce nu dormi? Mi-a spus deodată mama, risipindu-mi gândurile. Ştii ce bine am dormit eu? Am un pat excelent. Eşti o adevărată artistă. Şi aerul acesta m-a înviorat, mi-a făcut bine.

Într-adevăr, eram toţi răguşiţi.

Împreună cu Eşti. M-am dus după apă, am făcut apoi ordine în odaia „noastră”, umflând din nou fânul strivit şi acoperindu-l cu cearşaful peste care am întins la urmă pătura în care ne învelisem. Am măturat. Punând ligheanul pe podeaua rămasă liberă am intrat, una după cealaltă, să ne spălăm. Când am terminat şi aceasta, a început viaţa şi în fabrică. Şi acolo, lumea se trezise. Cobora scările, ducând jos nu» i inuninr/i şi gunoiul. Cum erau mulţi, se (frfihomi. Scara fiind îngustă, se ciocneau între vi, vitra And şi apa. Astfel, chiar în prima zi, (lui primii un duş cu apă murdară. Nu mai fepun cât la flecare pas făcut pe scări, praful şi tţilliulul cildeiii Iii capul nostru. Am început să mi-lji nu Uitt cert cu cel de sus, interzicându-le» li CârPlll» pinn doi, dar dndu-mi seama că («(I (HM-timn cin

curată nebunie, m-am potolii.

NmvAmJ, nitcovn de făcut, am căutat un loc tllldl Ulii tţ-A Im cursul zilei. Am început fiii Mill pllllih, ul Uiidii-mă încolo şi încoace. Am llltrni tu Imrttel, nvAiul aerul de a căuta pe elliavH, Tnţi rrnu învfrfinridiU. Unul peste altul. Awritl vârânt ei «lieaplmbil. N-am putut să mai priv Mi l «n Jiimfilnlen drumului, m-am întors îni MrllI. Jllll fttt MRM – cuwm curiozitatea. Nu mai ivmjfl veetett. Nu volum să mai văd nimic. 4 «Atliv «III ttjillirt l ««ei, «ui respirat adânc. M-ţfil «UH IIINL deii Hite, Murdărie. Murdărie înmplPA. Pwt* toi. Mi-a font neArbă I Am UWull. Mttl «louiil «înіuu întâlnit cu o medifmliţii primii Ciinoţtinti» pe care am zărit-o lltm Hm Imlii-JU-ttM Într-un liaut alb. M-a Hipl n-ll fiho (or» e, Se «rAlien spre o baracă. INwMlfl Alt fficil mii control de curăenle. Pentru mullli-lil. Attla mul lipsea, m-am gândit. Sunt y! PliilucliM

1) 11, ilrnyH, mi-a răspuns doctoriţa. Aproape (iv tuli «li Iii Iwmen nr. 7. Pe cap şi pe haine.

* «l) «l cum în poale? De ce nu se îngrijesc?

Itilpiinibil. N-nu cum. Snnt oameni cu ropll cum Mint nici de mai multe săptămâni. Neav Aud «prt cniciri, lui pot să facă baie copiilor lor. Sunt copii prea mici, de doi, de trei ani şi chiar de câteva luni. Nu li se poate face ba e cu apă rece. Se îmbolnăvesc.

Îmi vorbea cu tristeţă. Şi a adăugat:

— Sunt foarte mulţi bolnavi. Chiar de tifos.

M-am speriat.

— Şi nu sunt internaţi la spital? am întrebat.

— Nu. Sunt aici, într-o baracă. Dar mai avem şi nişte camere, în curtea din faţă. Acolo e şi farmacia şi ambulanţa. Vino să le vezi.

Cum am intrat, n-am ştiut cum să fug mal repede. Murdăria şi mirosul acelor oameni neîngrijiţi, slăbiţi peste măsură, erau îngrozitoare.

— Hai să mergem, am şoptit.

— De ce te grăbeşti? M-a întrebat doctoriţa. Ce ăl de făcut? Ascultă. Fă-te infirmieră. Ajută pe oamenii aceştia nenorociţi. Dă şi tu o mână de ajutor. Vezi cât sunt de părăsiţi. Toţi ceilalţi se plimbă, toţi se gândesc la lucrurile lor. La aceştia, nimeni nu se gândeşte. Ascultă-mă. Îţi dau un sfat bun. Dacă nu vrei să înnebuneşti, lucrează. Viaţa de aici îţi distruge nervii.

— Bine, mă voi gândi, i-am spus. Îţi volu da răspunsul mâine.

Am mers mal departe şi astfel am văzut toată mizeria ce ne-a fost destinată în lagărul acela tip hitlerist germano-maghiar „civilizat şi igienic".

Pe la ora 10 a apărut un soldat german, înarmat cu puşcă mitralieră. Lumea dispăruse. Rămăsăsem singură în curte. Nu înţelegeam nimic. Am continuat drumul spre a o căuta pe mama. Germanul m-a oprit

Cu te plimbi, bestie umană? De ce nu te nări la culcuşul tău?

M-am oprit, m-am uitat la el şi am continuat drum-ul. Furios, soldatul s-a repezit la luliio.

— N-ai «uzii? Opreşte-te! că trag în tine.

M-am oprii jjl l-am întrebat ce vrea.

— «Că vreau? Mi-a răspuns. Să crăpi.

Atunci (rage, l-am răspuns.

Obraunicol Te voi oinorâl

Poftim, l-am spus.

— Puluron Hă jidancă, tu dacă ai putea m-ai amorf.

DeNlgur, l-am răspuns.

Nu a-a aşteptat la asemenea răspuns. A încăpui wH bAlhAle. Faţa I se învineţise de ciudă.

Lin fluierat a curmat discuţia noastră, sau, «tal bine/. Iu, cascada de înjurături a Germanutiitl (înmaiulanluj Preem sosea pentru control. F, A» îi nu a rAcII tu mijlocul

curţii s-a îndreptat prea n-ai.

Oaruiftitul a raportat scerta, adăugând minciuni.

Li adevărul-tn-a întrebat Preem.

— O parte, am răspuns. Restul, sunt minciuni.

Prapiti m-a privit dur.

Arteultă-mă. Te sfătuesc să nu te mai atjitţi dn omul acesta.

VĂ mulţumesc, că mă apăraţi, am răspuns, prefăc Andu mă că înţelesesem greşit.

Pream a rflujil.

Lâf, îl curagloasă. Păcat că eşti Evrefcă.

Dupn plecarea lui şi a soldatului curtea a întapul «H învie. Lumea Ieşea din nou. Doctoru'!

Zonnenwirth, care era şi el de la ambulanţă, m-a oprit şi m-a întrebat ce s-a petrecut. I-am povestit. N-a vrut să mă creadă.

— Nu se poate. Ştii că puştiul acela de Neamţ terorizează tot lagărul? Că bate oamenii şi trage în ei? Într-o zi a bătut o femeie din lagăr fiindcă a îndrăznit să-i răspundă.

Femeia aceea fusese co-egă cu el, în şcoală. Când ea a îndrăznit să-i amintească aceasta, a scuipat-o pe faţă, a trântit-o jos şi a lovit-o cu cişmele. A dansat apoi pe mâiile femeii până când nenorocita a leşinat. După două zile, aceasta a murit. De aceea îţi atrag atenţia. Ai face bine să-l ocoleşti.

Cele văzute mă obosiseră. M-am îndreptat spre mama. Am găsit-o culcată. Dormea. Faţa îi era aprinsă. M-am gândit că are febră. Am alergat la ambulanţă şi am cerut un termometru. 40 de grade. Trezită pentru moment, mama a adormit din nou. Transpira. Totuşi, spre norocul ei, timpul a începuf să se însenineze. S-a încălzit. M-am dus în curte, am luat trei cărămizi, am strâns câteva beţişoare, am improvizat un cuptor, am făcut foc şi am

pregătit un ceai.

Abia isprăvisem şi a apărut din nou, soldatul german. Zărind focul, alergase spre mine, ameninţându-mă de departe. Când m-a recunoscut, şi-a schimbat imediat atitudinea. A zâmbit, şi pe un ton foarte blând mi-a spus că nu e voie să faci foc; de Data aceasta, însă, mă Iartă. Când m-am înfors, am simţit că totuşi avea intenţia să mă lovească. „De aceea în loc de a o lua drept înainte, m-am dat la o parte. N-a fost decât o clipă. Cât era de lung, Neamţul a căzut jos. Voise să sară la mine să mă Iovtuiscă cu ceaşca de ceai. M-a înjurat. Eu ara dispărut.

Seara, a început să se înnoreze. Totuşi n-a plouai. Am vegheat toată noaptea.

Dimineaţa a început să plouă. „Odaia” noaniră ho umpluse cu apă. Cearşafurile, păturile, tonlo lucrurile se udaseră. Am îmbrăcat-o pe Ultima. Abia se ţinea pe picioare. Am dus-o apoi la o baracă străină, până când ploaia a hicotnt. M-am dus să caut un loc mai adăpostit. N-niii găsit. Seara coborâse şi nu ştiam încă tinde vom dormi. Căci, în afară de mama, mai frânu şi listl şi Ida care, apucându-mă de mâini, mi) Implorau să găsesc un culcuş. Am plâns de rinitpomre. Mi-era milă de ele. Între timp, în loc de n ko rări, ploaia se înteţise. Toţi locuitorii de sub acarii luau din culcuş lucrurile udu le şi murdare de noroi, llnll plângeau, alţii Mm, («uimii. Lár» un liiuw, No mai putând să-i MMill. Mii fuyll de acolo. În curte, noroiul era i (Al de maro înct în fiecare pas îmi pierdeam umtofil A în ajun* desculţă, în prima curte. În u (n nmhiilniiţol mu zării un grup de oameni cum Mftlonu drepţi, şi am recunoscut în mijlocul lor, po comandantul Gestapoului. Eram în Irim Iml ffiră bal; plină de noroi, fără pantofi, cu ciorapii rupţi şi udă până la piele.

Cum 1 (1 place viaţa de aici, contesă? M-a întrebat comandantul ironic.

N-niii răspuns. Nici nu l-am privit. În schimb, fii-nm «dresat doctorului Zonnenwirth, care se fii! Neolo. L-am explicat situaţia noastră şi l-am riijjmt să ne facă rost de un loc adăpostit, spre 11 lorl (l de ploaie.

Doctorul m-a privit cu milă.

— Mai sunt două barăci în faţă, mi-a spus. Dar nu se pot deschide fără voia comandantului.

Erau nişte barăci deschise. N-aveau pere (L Doar un acoperiş sprijinit pe stâlpi.

— De ce vorbeşti ungureşte? Ştii nemţeşte, doar, se răsti la mine comandantul.

Într-adevăr, doctorul făcuse pe interpretul.

Comandantul s-a uitat din nou la mine şi abia atunci a observat halul în care eram. Astfel, a dat dispoziţie să fim lăsate în baraca în care se afla nişte fân. L-am mulţumit şi am alergat spre a da vestea bună. Ne-am mutat Imediat şi ne-am instalat. Eram singure. Locul era bun. Din fân, am făcut patul. Le-am culcat pe toate şi le-am învelit cu fân. Împrăştiasem cearşafurile spre a le usca mai repede, Iar ca să ne apărăm de vânt, pusesem un fel de covor în chip de perete. În sfârşit, aşa cum eram, murdară de noroi, m-am culcat şi eu şi am adormit.

Spre dimineaţă, m-am trezit cu o senzaţie ciudată. Mi-era cald şi eram culcată pe ceva moale. Am. Vrut să mă ridic, dar n-am putut.

— Ce-o fi? M-am întrebat.

Era încă întunerec. Fiindu-mi somn, am adormit din nou. M-a trezit un urlet. Privind în jurul meu, am văzut pe mama, pe Ida şi pe Estl care ghemuite una lângă alta mă priveau cu groază.

— Bagă de seamă, te omoară!

Am vrut să mă ridic, dar n-am putut. M-am speriat. În sfârşit, privind mai bine, am văzut că dormisem lângă un cal. Cum s-a apropiat, cum am putut să dorm lângă el, nu

ştiu.

Nu mi-a fost niciodată frică de animale, şi mai ales de cai. Am zâmbit, am îndepărtat copitele şi m-am sculat. Am scos câteva bomboane dintr-un pachet pe care îl adusesem cu mine şi le-am întins calului. Acesta le-a luat, apoi m-a mângâiat cu botul. Am rămas uimită. Cât suflet poate avea uneori un animali

Afară i se înseninase. Cum dormisem bine, prinsesem curaj. Lumea ne privea eu invidie. Avea şi de ce. Eram cei mai bine instalaţi şi la adăpost.

Pe la amiază au sosit noii veniţi printre, care am zărit şi pe verişoara mea Dody Harac, împreună cu familia ei. Eu eram convinsă că trecuse grant (a şi o Invidiasem, bucurându-mă lotuşi, Am lost nespus de fericită, văzând-o. Imediat, a venit la noi. Am aranjat lucrurile t? L în „odaia" noastră. Hram mulţumiţi. Mătuşa mea, o femeie foarte senină şi bună iar unchiul meu, un om glumeţ, au schimbat imediat atmoafera. Mama s-a înveselit deodată. Printre uoll voulţi era şi Ida. Am început să ne ocupăm unii de al (II, să facem planuri, ce avem de făcut, cum vom aranja vleaţa noastră acolo, cum vom împărţi lucrurile între noi.

Acum că mama n-avea să mai rămână singurii în lipsa mea, myam hotărât să mă fac infirmieră ceea ce mi-ar fi îngăduit să mă spăl zilnic şi «îi pot spăla şi rufele noastre. Astfel m-am prexmitut fără întârziere la medicul şef. Acesta m-a ascultat cu oarecare mirare şi mi-a explicat că nu era un serviciu uşor. Pentru ziuă a» veau Infirmiere. Dacă ţineam neapărat la postul acela va trebui să fiu prezentă în timpul nopţii. & în primit fără şovăire şi seară am intrat în serviciu.

IV

*

Cât voju trăi, nu voi uita noaptea acea. Preluasem două camere pentru bolnavi, două odăile mici. Nu era voie

să aprinzi – lumina. Cum luasem o lampă de buzunar, mi s-a atras atenţia că este interzis s-o întrebuinţez. Serviciul începuse la orele opt. Se înnoptase. Înăuntru, întunerec beznă. Lumea plecase la culcare. Nu mai rămăsesem decât cinci infirmiere, în faţa spitalului erau ambulanta, farmacia şi mai multe camere pentru bolnavi. Toate ticsite. Poliţia, o clădire mică, dar înzestrată cu numeroşi sergenţi, se afla de asemenea, în faţă. Atunci m-am convins de ura cu care aveam să fim păziţi. Infirmiera pe care trebuia s-o înlocuiesc, plecase, astfel că nu ştiam ce să fac. Eram nelămurită. Nu cunoşteam boala pecere aveam s-o îngrijesc. Am intrat în odaie, am salutat. Nimeni nu mi-a răspuns. Din prima clipă m-a izbit aerul Infect. În jurul meu numai gemete. Am deschis fereastra. Lumina de la poliţie lumina vag odaia; m-am dus în cea de alături: era goală. Acolo, un miros şi mai îngrozitor. M-am îndreptat spre geam spre a-l deschide. M-am împiedicat şi am căzut pe un chaise-longue pe care se afla întinsă o bolnavă, întunerecul era atât de des, încât n-o văzusem. M-am scuzat. Femeia m-a întrebat ce caut, cine sunt, de unde vin. I-am răspuns că sunt noua infirmieră şi dacă are nevoie de ceva, sunt gata s-o servesc. Sărmana se văita, cu o voce de copil. Nu i-am văzut fata. Îmi închipuiam, totuşi, că trebuie să fie bătrâna, mai ales după felul de a vorbi. Copila mea dragă… îmi spunea.

M-a rugat să-i dau ceai, cu mult zahăr. Mi-a spus că n-avea voie să mănânce mult. Puţin şi des. Atâta tot. Am căutat ceaiul şi tot pe întunerec, am izbutit, cu multă greutate, să i-l dau. Cum nu putea să mănânce singură, am fost nevoită să i-l administrez cu linguriţa, întocmai ca unui copil. Mi-a spus apoi că de două nopţi nu văzuse pe nimeni, că nu i se făcuse nici patul, şi că avea dureri în tot corpul.

— Lumea mă ocoleşte, a început să plângă.

Mi-am propus să-i fac patul, dar mi-era greu s-o mişc.

Am chemat atunci pe o infirmieră spre a o ruga să mă ajute, şi am făcut lumină. Îndată, am auzit un foc de armă. Am stins imediat. S-a tras însă din nou. Ne-am culcat pe podea, înspăimântate. Am auzit apoi nişte paşi ce se îndreptau spre fereastră, paşi grei de cizmă.

— Sergentul, a şoptit Berta, infirmiera. Îl cunosc. E foarte rău. De curând a împuşcat două fete găsite în…

N-a putut încheia. Sergentul pătrunsese în odaie, făcând lumină. Ne-am sculat în picioare, spre a nu fi găsite întinse pe jos.

— Pentru ce au tras domnii sergenţi? am întrebat. Şi am adăugat că eram bucuroase de apariţia lui, spre a face linişte.

Sergentul s-a uitat la Berta, apoi la mine. Deşi tremuram de frică, am zâmbit. Celălalt a început să ne înjure şi să ne blesteme, ame

*

Iilti Ari (liMio că ne împuşcă pe Joc. A scos arma «liliii. Iu clipa aceea, mi-am adus aminte de bolnav/l, M-am întors spre ea. Am încremenit. Am ifilitl lotul: sergentul, ameninţarea că ne împuş – «Nu mai vedeam decât pe bolnavă.

— Era în Ii M (f 111 in re. O ra ţa găurită de bube, purulentă, idliiil cu riii, toată faţa o întreagă rană mai liliiu/k numai ochii, doi ochi negri şi mari mai diivodiim că au sun în faţa mea o fiinţă vie. Ipinpoii murdară de sânge şi puroi, mâinile i-ilnpnic m^3 încleştaseră.

— Un pontul ml îi urmărit privirea, şi deodată, IMiul urma, a alergat afară. Berta care încet*M r» it rovin nu-a sjws:

II. Îl n/1 no ocupăm fie bolnavă. S-o ridicăm. ÎN» «Aud o apuca îmi multă grijă, (era infirmie – 1 d*» iiiuspilo) «mi priveam, neputincioasă de a h lilţti im uest, tirmum, fHui de boală, scârba, toate se adăuţ o – în Am fuult iil.

O/l’Acolo lui s-a făcut rău. IIH – lti h liril 1111»! Llllie.

Im Imim – Îl tu dfipănt-ll, lui u spus. Bolnavă f hi., iii Hiii\, i… ivat ce s-a petrecut cu ilhp «I ilAiiu 11”, în i facem patul, Tot corpul ni w o hiii H-li hilllniu cu ulei – Iii I schimbăm HlllinsM, «A fit» «miint. J.

Nu, mii pot, mu stricat, căci simţeam ca tuli v «Îl petit* pl «llat/l. Dar Berta a insistat.

Am nii. I nil Nu ţi fu teamă. Nu e o-boală Mliilipnlitmio ţ o huiilfi ciudată, atâta tot. E Hef» M «vi niiiljito l-onficus.

M rt convins mi iu-iuii întors în odaie. Am înh în mI nil iu4 nlApăii – e dar în zadar. Mi-era o nii Mplll/i. Totuşi, am ajutat-o pe Berta. Îmi itäicul bolnavă şi am schimbat cearşafu’

Rile. Când am vrut să scot şi cimaşa, mi-am dat seama că era lipită de corp. M-a cuprins un fior. Cuiti putea suporta, nenorocita acelea, atâtea-dureri? Deodată, am simţit cum trece s-cârba. N-am mai văzut decât rănile ei îngrozitoare. N-am mai văzut decât o fiinţă nenorocită care avea nevoie de ajutor. Nu mai aveam decât un gând: acum să-i alin suferinţa.

După ce am făcut tot ce trebuia, i-am dat de mâncare, am stins lumina şi – 1 i-am urât noapte hună, pregătindu-mă să plec.

— Dumnezeii să te binecuvânteze, mi-a spus atunci nenorocita. Să-ţibinecuvânteze paşii. Rămâi sănătoasă. E cel mai mare bun. Sunt o nei-orocilă. Am treizeci de ani. De un an sunt bolnavă şi din păcate mai am încă de trăit. Toţi mă ocolesc. Le e frică de mine. Până şi mama mea. Sunt, măritată, am doi copii gemeni şi nu pet să-i îmbrăţişez. Nici ei nu vin la mine.

— Am avut o strângere de inimă. Am început să plâng, alături de ea, strângându-i mâna!

Am ridicat arma sergentului căzută pe podea, am

ieşit în curte, acolo, l-am găsit pe sergent în Tins pe o bancă, vărsând. Am depus arma lângă Ci, şi am plecat la ambulanţă, ca să mă dezinfectez.

1 Toată noapteaâfti stat în curte. Eram obosită… Dimineaţa tiu m-am dus să mă culc. Am căutat, nişte femei şi cu ajutorul lor, am făcut o curăţenie generală, punându-ne să spălăm pe! Ps. Când m-am culcat erau orele 11 dimineaţa. Eram mulţumită. Nu mai simţeam nici oboseală. M-am spălat bine cu apa caldă, primită de la ambulanţă, şi m-am culcat. Cum am pus capul jos, am şi adormit.

M-am trezit pe la cinci, am mâncat şi am a: dormit din nou. Seara mi-am reluat serviciul. Doctorul, care mă aşteptase, m-a felicitatpentru ceea ce făcusem şi m-a rugat să preiau ser «ţ viciul începând din ziua urmaioare, şi să fac control în toate odăile unde se aflau bolnavi.

Pare-se că în trei zile am făcut minuni. An} adunat fete tinere şi am curăţat odăile murdare; Am spălat bolnavii. Am făcut rost de un frizer care să-i tundă. Am reorgimizat totul şi am căutat infirmiere serioase, pricepute. Am muncit ziua şi noaptea. Nu mai simţeam oboseală. Eram mulţumită. Bolnavii mă iubeau. Tot ce făceam era bine. Tot ce spuneam era sfânt.

Marna nu era bucuroasă pentru activitatea nea. Îi lipseam. Venea din când în când să mă vadă. „Mă plictisesc fără tine” îmi spunea. „Văd eu n-ai timp pentru mine”. De asemenea verişoara mă mustra spunând că o neglijez. Până când, Snir-o-zi, am convins-o să se facă şi dansa infirmieră. În curând, deşi n-a urmat niciun curs, a devenit, şi ea o bună infirmieră. Mai mult: începuse să-i placă, l uam mesele împreună, vorbind ţip, trenitul nostru. Mai târziu, am ocolit nnuntirile, Deoarece ne dureau.

Aceşti, serviciu ne-a liniştit oarecum, aducându –, ne chiar un fel de mulţumire. Într-adevăr, era unire lucru să poţi trăi, în mijlocul atâtor durerii fără. A le observa,

uitându-i e chiar, uneori, lini dădeam seama că am o situaţie oarecum privilegiată faţă de ceilalţi Evrei. I

Lagărul îşi ducea viaţa lui. În fiecare d-nii –, neaţă. se făcea adunarea în curte unde populaţia. Ijhettquluif era numărată d2 comandantul ghettqu-mi, (Jrbân. Într-o dimineaţă la adunare un bătrân a ieşit din rând şi s-a plâns că e bolnav. Comandantul a cerut atunci ca toţi cei bolnavi să treacă de o parte, în două rânduri. A chemat în faţa lui pe cel care s-a plâns, şi i-a tras o ralmă. I-a dat apoi ordin ca palma sa o transmită şi celorlalţi. În timp ce bolnavii îşi transmiteau unul altuia palma, comandantul cu o satisfacţie diabolică rânjea.

Între timp, zilnic, se iveau sinucideri. Sinuciderile acestea îşi aveau cauzele lor. În lagăr se înfiinţase o echipă specială de anchetă, formată din jandarmi îmbrăcaţi în civil. Obiectivul acestei echipe speciale era să descopere unde şi-au ascuns Evreii averile.

Îndată ce se află numele unuia cu avere ascunsă, era chemat la „comisie”. Era luat întâi cu binişorul, cu promisiuni. Când toate insistentele erau zadarnice se trecea la ameninţări; Apoi la lovituri. Oamenii erau dezbrăcaţi până la piele, legaţi de grinzi şi pe pielea goală se lovea cu vâne de bou, care la fiecare câteva lovituri erau înmuiate în gaz ca astfel durerea să fie mai chinuitoare.

Astfel, unul din ghettou, un Evreu oarecare, Geller, fusese atât de crunt schingiuit încât nu mai era în stare să meargă sau să vorbească. Anchetatorii l-au scos în curte. În faţa mult ţimii de internaţi, spuseră cu sadică ironie:

— Priviţi, acesta a fost Geller Mifiau A fost numai, căci acum nu-i decât o zdreanţăl învăţaţi din păţania lui, toţi cel ce veţi ascunde adevărul în faţa comisiei de anchetă. Domnitor Jidani, mărturisiţi unde v-aţi ascuns averile: Mi aduc aminte, în altă zi sosise un grup* der işDli Ml i hm lih. N i i i» 11* i tiii (i la spitalul evreiesc pl immw

în MAI – mâni vit-mi, autorităţile nu le> Mi hiţi Hilni Mii ifliiirtuij în spital. Începuseră pimii Hill» IMiii» im (hi mei ulla şi d-rul Imihi AUII-H mm i-hmmiliijî foarte cunoscut, şi i îi 91 iIImmil Immlm mm» Miile, Soţia lui, Marii mw în m. i-a» >i 914 îi iimuiii-l iiiol-i. Mă afli» «o… în I Aiţnliil, ni-rtudu-mă să-i ga – mm im. În «piui

A imil 1 iim. Lumi «limoii i ui lui om înalt, IRMI lumir hmmMI I/râi (n lui tu – îi bucurat. Îmi llHMT pl Hi>i», i, mi îl«vorbtt ni ol. Dar numai

H H immml.1. MII i.l. ili mi lilinti. R.e CU (lesăk Aiţlix IImmil lui nIAL de încrezător şi sigur în ţi mI» i» Im… şi un nwliu-on vi vlagă. Devemlh mm şi I iii» npil.jM iint Nu re putea împăcatm «inimu m* mâni mimii citphi

Imli îi l ţi «Imm» u în hillll l «în potasiu. Am Altul în i4 I 41 iiimlm» – m (-i l-iltnul meu (jfând a filfel Îl * – l lui Am r-itll în Iiie d, I, întinşii pe h i mâini. În în tli MIMl-lanrrn N-un ştiut I* ni ««mm Am» hpmi ai în t mAliil Mi-a mulţumit i i… l im hi. Îi i im perii îi soţul îl. Lira ex-VtlHH a * «I t-l\I. T viniii îl, he crispa. M-am tămiill i it.» >» diil-ll în ili MlirM M-am dus să-i HH mm i «„îi I – i inti Miiimn, am ţt Ml e în nesimm Im. Iihi» M) mi… i i ni mu ilim Hn-I caut pe menim! ISi – I Mmlh I hictorul rjef n-a putut delii. M, i. «i i, i d mi Mttif/lt mo otrăvise, la iimiimi»! Îmi im llniiuia

Ami ImU*Imm» îl I.i –ntivnir Internată la spital, HihiM» în I milii 11 Iii iii groaznice. m. I miiim* o. I i Idit rit cadavrul doctorului,» * i i Imimmimi Aiii de autorităţile ungare.

Lin sergent mi-a povestit că a fost înmormântat „cum se cuvine”. Într-adevăr. Un „Jidani săpase groapă şi apoi au azvârlit cadavrul în la. Fără nicio ceremonie.

Vi

hi: i următoare am fost chemaţi cu toţii la J} oli (i<\— Pic a depune actele necesar* în fala Iiim*I comisii ungaro-germane. Cânii am >într-atl Mai 4. Uit pe mai mulţi pq –

Itişti şi. Doi domni: illî <hite Hiv şi un medic pe care îl – ciinâşt: am îl Îi uniriv, poctpjriil Konewald., fiu onrit Io, UŞ3> aşteptând să fim chemaţi ţi itţi; roga (i. Unul dintre detectivi, care cunoi «a/. Ul nostru (ştirea cil soţia uiii-colonel imm 1 mini mareşal fuseseră internate, făcuse sen-/ţn-H-K, s-a sculat în picioare foarte resopetuos în un a poftit să luăm loc. Eu şi mama nu ştiam f r credem. Ni se părea că nu vedeam, că nu iii/t aiii bine. Ne-am aşezat. Domnul Máday, ili lrrlivul, ne-a explicat că mai lipseşte un (lumii din comis. E, dar că trebuia să spseascâ» «l, i o clipă la alta. Am stat liniştite, cu y-l mai mult cu cât de o săptămână nu mai vă-/ (Nu scaune, fiind nevoite de a sta numai pe («»… Aici, la poliţie, erau fotolii de p-ele nevero – Imil de moi. Cu mâiniiâmpletite, mama şi eu îi nu» ne făceam semne de neţărmurită bucurie.

Deodată, ş-a deschis o uşă şi un ofiţer genii. Iii, pe care nu-I Ivăzusem până atunci, şi-a l. u iil Aparîţia. Pe un ton extrem de arogant, a pus o întrebare doctorului Konewald. Parcă ar fi vorbit cu un servitor. M-am mirat, văzând că doctorul răspunde. Dar Germanul nu i-a dat nicio atenţie. Ne privea cu ură şi mânie. Apoi s-a repezit spre mine, începând să mă înjure: „Blestemaţi Jidani I Cum aţi îndrăznit să vă aşezaţi 1”.

Se bâlbâia, de mânie. Speriată, eu priveam în jurul meu, ruşinată de cuvintele satrapului aceluia fioros şi vulgar.

Toţi cei din odaie s-au sculat în picioare, palizi, neîndrăznind să scoată un cuvânt, neputincioşi de a da vreo lămurire. Deodată, Neamţul m-a apucat de braţ, m-a smucit şi m-a azvârlit într-un colţ.

— Acolo să stai I Ai auzit? Mi-a strigat, furios.

M-am întors spre mama. Neamţul s-a apropiat şi de ea, a apucat-o de umăr, a scuturat-o şi, cum făcuse şi cu mine, a azvârlit-o într-un colţ strigând:

— Marş!

Trebuia să stăm cu faţa la perete. Eu n-am mai putut răbda, şi am izbucnit în plâns, îngrozită de gestul acelui om de nimic care o umilea pe mama şi o brutaliza. Deodată, am deschis uşa şi am fugit afară, strigându-i mamei să mă urmeze.

Mama a venit după un ceas. Era palidă. Îmbătrânise, parcă. Totuşi, nu plângea, nu se văâta. M-a mustrat, spunând că mă purtasem ca un copil.

— De ce să plângi? Nu te mai cunosc. Ai nervii slăbiţi. Nu te mai poţi stăpâni.

Mi-a povestit apoi, că după ce am fugit, dl, Máday a explicat situaţia Germanului, spunând că dânsa este soţia unul colonel în armata mathiftră, fiu de mareşal ş.a.m.d. Neamţul l-a «neuitat, apoi a părăsit odaia, trântind uşa după al. Toţi erau revoltaţi! Purtarea brutală a Neamţului ne-a atras simpatiile. Doctorul Máday, om da curaj, nu se sfiise să spună Germanului că e ora brutal şi vorbea pe un ton nepermis. Apoi. Apre a o linişti pe mama, o asigprase că peste câteva zile vom fi din nou acasă.

Ziua următoare am fost chemaţi din nou la poll ţie de către comandantul ungur al lagărului, pro a fi cercetate de comisarul Urban. Băiat Unăr, extrem de rău, totuşi amabil şi bine crescut.

— Luaţi loc, doamnă, făcu, adresându-se uiamol mele. Şi spre mine: Şi cu dumneata domnişoară, am de discutat.

A ieşit în curte şi mi-a făcut semn să-l urmez.

— Domnişoară, mi-a spus, am ordin de la Oarmanul cu care aţi avut conflictul, ieri, să vă în râu numele pe lista celor care pleacă în Palaatina.

A aşteptat efectul cuvintelor lui. Eu, care nu «Ufelaem nimic despre aceasta, l-am întrebat despre ce este vorba, cine pleacă în Palestina, şi da re să ne ducem,

în definitiv, odată ce aveam «îN ne întoarcem acasă.

Comisarul s-a enervat.

Pil fericită că poţi pleca. Ar fi păcat pentru dumneata. Dacă nu pleci cu grupul acele, la duel la moarte sigură. Mi s-a dat ordin să vi înscriem pe lista celor 200 excepţionali.

N-am răspuns. N-aveam ce răspunde. Nici nu I atu mulţumit.

Am Intrat în casă. Acolo, spre uimirea mea, în tfMt-o pe mama discutând cu Germanul. Am vrut să mă retrag pe neobservate, ai] reamţui m? A zărit.

— Vino mai aproape, mi-a spus. Fcâai, nu fe supăra.

Şi a întins mâna. Dar m-am prefăcut că nu văd.

Mi-a repetat ceea ce îmi spusese comâsar, uâţ apoi a trimis pe un sergent după doctortfl Balaj şi a poruncit să ne înscrie pe lista celor ce aveau să plece în Palestina. De altfel aceasfi plecare era aranjată de cei care aveau bani sf îşi puteau permite luxul să plătească oricât de mult.

În lagăr nu se ştia nimic despre aceste pregătiri, afară de persoanele interesate, care aveau toate motivele ca să tacă. Eu, care nu ştiam că trebuie să păstrez taină despie acestea, am povestit cunoştinţelor mele că pleacă un grup în Palestina, şi am sfătuit pe fiecare să-şi încerce norocul. Fiecare mă întreba cât avea să coste. Am răspuns: „Nimic”. Dar nimeni nu m-a crezut. /

Astfel, povestind pretutindeni, mi-am creat o mulţime de duşmani. Unii nici nu mă salutau. Alţii îmi arătau un dispreţ cumplit, deoarece, neizbutind să fie trecuţi pe listă, mă socoteau o trădătoare. În ce mă priveşte, mărturisesc că nu prea eram încântată de „norocul” de a pleca în Palestina, sub pază germană. Nu aveam decât o dorinţă: să rămân la Cluj, spre a putea trece graniţa. Astfel, într-o zi, m-am dus la comisarul Urban şi l-am rugat să facă tot ce îl stătea în putinţă ca să rămânem la Cluj.

— Nu vreau să plec cu grupul acela… Vreau iA mii

întorc acasă, i-am spus. Mama, în primul rând, me dreptul de a fi lăsată liberă.

— Ascultă, mi-a spus Urban, care era şeful pehipei speciale. Faci cea mai mare prostie.) e ce nu vrei să te duci? De acolo, te poţi reîntoarce oricând. Uiţi ce păţesc Evreii aici în lagăr. Nu te gândeşti că îţi vine rândul şi ţie?

— Vreau să trec graniţa, i-am mărturisit.

— Crezi că faci bine?

— Sunt convinsă.

Urban s-a supărat; se răsti la mine.

Ascultă, nu te voi ajuta cu nimic. Ce crezi în definitiv?

— Că poţi alegre?

— Nu vă cer autorul dvs. Refuz să mă duc cu grupul acela. Fie ce o fi.

Şi am părăsit odaia.

Spre seară am fost chemată din nou la comisarul Urban.

— Luaţi loc, mi-a spus. Apoi: Duduie, ne-am nfăluit cu colonelul german. Peste câteva zile vă veţi duce acasă. Mai întâi însă, la casa de triaj. Totodată, vă cer iertare pentru ce am spus uzi după amiază.

A zâmbit şi a adăugat:

— Un lucru vă poate consola: în curând v-aţi fi libere. De asemenea nu uitaţi ce vă spun: după război, noi Ungurii, vom fi cele mai nenorocite fiinţe. Nu numai că am pierdut războiul, dar Mintem pierduţi cu toţii. Acum, sunteţi necăjită fiindcă sunteţi Evreică; dar ce n-aş da să fiu Evreu, după război. Există oare în ghetto un Evreu care nu mă cunoaşte? Nemţii nu vă vor omorî pe toţi. Dintre dvs. se vor întoarce unii care vor povesti despre regimul nostru „faimos”, despre şcoala germană cu maeştrii ei excepţionai de pricepuţi în materie. Şi al noştri de altfel, sunt talentaţi. Adesea, chiar, îi întrec, pe profesorii lor.

— Puteţi fi mândri, i-am răspuns.

— Nu fiţi ironică, mi-a spus. Oricum, dacă aveţi nevoie de ceva, adresaţi-vă mie.

Apoi, plimbându-se mai departe prin odaie:

— Duduie, vi s-a luat ceasul la sosire?

— Da.

— Vi-l dau înapoi.

A scos ceasul din sertar şi mi l-a dat. Am rămas uimită.

— Vă rog să nu povestiţi bunicului dvs., dl mareşal, a urmat el apoi, despre tratamentul pe care l-aţi avut împreună cu mama dvs. Cunosc chiar foarte bine familia Guha; dar ştiu că de aici înainte ei nu mă vor mai cunoaşte. Vă rog să nu-mi pomeniţi numele. Mi-e aşa de penibiţ duduie, să fac ceea ce fac. Mi-e ruşine. În ce mocirlă am ajuns! (Şi-a trecut mâna pe frunte). Suntem toţi nişte călăi. Uitaţi-vă.

Şi a deschis fereastra care dădea spre ghetto. M-a tras la geam, şi bătându-se în piept:

— Toţi vor muri, şi noi, zbiri ai lui Hitler, îl trimitem la moarte.

M-a speriat. Omul acela îşi ieşise din fire. Tremura. Am crezut că înnebunise. La. Urmă, s-a trântit pe un fotoliu şi a rămas nemişcat.

Am ieşit din cameră pe neobservate, fericită de libertatea care mă aştepta şi nefericită, totodată, pentru cele auzite privitor la ceilalţi.

A doua zi, dimineaţa, a venit comisarul Máday, care ne-a anunţat că e timpul să ne facem bagajele, deoarece la prânz vom pleca. Eram nebună de bucurie. Libere, în sfârşit. Am îmbrăţişat-o pe mama.

Pe la ora 11 a sosit comisarul Máday. Avea pentru noi o deosebită simpatie. Ne. Purta de i-ja.

— Faceţi repede bagajele, ne-a spus. Plecăm.

Era radios. Ne-a ajutat să strângem lucrurile. În

sfârşit ne-am luat rămas bun de la verişoara, de la părinţii ei şi de la d-nele Ida şi Eşti şi am pornit.

La poartă ne aştepta un camion. Am aruncat lucrurile şi ne-am suit în el. Mai erau acolo câteva familii; unii cu merite de război, alţii cu căsătorie mixtă, alţii botezaţi.

Camionul a pornit spre casa de triaj. Drumul a fost scurt. Ziua, o zi de primăvară, era neaaeinult de frumoasă. Uitasem toate necazurile. Eram fericită. Mă simţeam ca în rai. De asemenea şi mama. Toţi. Camionul s-a oprit în str. Ypar. O casă cu trei etaje, de coloare cenuşie, o poartă mare de fier. Pe faţada casei, în litere mari: „Ţolonc haz". Casa de triaj.

Dr. Máday, care plecase cu o maşină particulară după ce orânduisem bagajele şi ne sui-HLrăm în camion, ne aştepta la poartă.

— Curaj, ne-a spus, strângându-ne mâna. Peste câteva zile vă veţi reîntoarce acasă.

Sergentul care ne întovărăşea a sunat. Poarta i-a deschis şi a apărut un poliţist bătrân, însoţit de trei. Mai tineri. După ce ne-au numărat am Intrat unul câte unul.

Eu am pătruns ultima. Ne aflam într-o curte îngustă; pe o parte, pe toată lungimea curţii, o clădire imensă. De acolo, de la ferestre, câteva uersoane ne priveau cu curiozitate. Mai departe, în loc de gard, un zid înalt peste care nu se putea vedea nimic.

Câţiva Nemţi, oameni ai Gestapoului, ne-au întâmpinat cu obişnuitele avertismente şi mustrări. Ne-au vorbit cu nepăsare, oarecum plictisiţi, obişnuiţi cum erau cu astfel de evenimente, îşi făceau datoria, atâta tot.

Sergentul bătrân, un plutonier major, de stă «tură mică, gras, cu un nas mic şi aprins, că trăda o vădită preferinţă pentru alcool (abia să ţinea pe picioare), ne-a primit cu bucurie, spunând că se plictisea în casa „prea goală".

Dr. Máday l-a rugat să se poarte bine cu noll mama mea fiind soţia unui colonel. Bătrânul s-a uitat curios la noi, a tras o înjurătură, a cerut iertare, şi bâlbâindu-se:

— Hai. Luaţi-vă catrafusele şi înainte. Etajul II. Camera 29, a încheiat.

Camera 29 era cea mai mare cameră din toată clădirea, cu ferestre imense, paturi de fier: p: – îmsă; lunga şi patru scaune. Şi extrem de curată, mai ales!

Abia depusesem bagajele.

— Şi un sergenţ i venit să ne anunţe că e ora mesei. A adăugat că cinenţare cratiţa nu va primi, şi să ne înşirăm în perfectă ordine spre a primi alimentele.

— Abia atunci mi-am dat seama că mi-e foarrie, Am desfăcut repede bagajele, am scos două farf-j-ţi J m-agrăbit să fiu prima.

e-co-flâor se strânsese multă fame. În e, ăahţ recunoscut pe un avocat din Cluj, Dr. Faity Ai Şino, şi. Alte câteva persoane, o pereche mixtil, e) J Şvţ” eu, ea Românca (râii voise să-şi fcărăsea. ŞcJi SAŢUIVio nzăţoare ţţela „Rebele bombonerulor”, a-jâinişqaâa – Ilorika, apoi preoţi, funcţionari şi goloh – Aceştia erau foarte; bine aproyjzî-natk1. Având bucătăria lor – separată* tiu mâncau – Dirf mâncarea r noastră.

— Dar veniseră din cunozitată?

De? Altfevera – singura bfă: delibertate, deoarece rditul – îl –, trecerea; – dela o cameră la alta şi pe ronddiare tea-interzisă –, la împărţirea mesei era distracţia-Dovadă că Veneau şi Germani.

— Când ă-Verilt rândul-meu, sergentul care părea-cezari uidemâncare pentru ca nimeni să nu se servească singur (se dădea cu; porţia), văzând farfuria mea a început să râdă şi mi-a spus să vin cu cratiţa, altfel nu mă voi sătura, deoarece nu se dădea decât un singur fel, o ciorbă de fasole.

După ce am mâncat cu poftă, ne-am întors în odaie, ne-am făcut păturile care erau foarte comode, am întins o sfoară pentru atârnarea rochiilor deoarece nu era dulap, şi ne pregăteam să ne culcăm, când a apărut bătrânul plutonier major.

— Care e faţa colonelului? A întrebat.

— Eu, am răspuns. De ce mă căutaţi?

— Am un pachet cu ţigări pentru dumneata. De la comisarul Máday.

Ţigări? Nu-mi venea să cred. Ultima ţisrară o fumasem în curte la sosire, când mi s-a atras nlenţia că nu voi avea voie să fumez de aici înainte – Şi acum primeam ţigări. Mai mult, plutonierul m-a întrebat dacă n-am nevoie de chibrituri.

Eram fericită. Fericită că fumez, că voi dormi într-un pat bun şi într-o Cameră curată. Pe de altă parte, bunătatea comisarului mă mişcase”. Mă simţeam în siguranţă.

După instalare, m-am uitat cu atenţie la cel cu care va trebui să stau timp de câteva zile. Nicio cunoştinţă. Două fete, Katō Blumenfeld, fiica unui cunoscut medic din Cluj şi Edith Farkaş, fata unui medic din Dej, au intrat în vorbă cu mine. Curând ne-am împrietenit. Pe de altă parte, persoanele noi ce ne-au urmat acolo, au alcătuit repede o societate plăcută. Atmosfera se înseninase. Încrederea revenise în suflete. De la o zi la alta ne aşteptam să ne întoarcem cu toţii la căminurile noastre.

VI:

Viaţa noastră în casa de triaj ni s-a părtf f ilficută, ca viaţa într-un sanatoriu. Se dovedea ucă odată puterea banului. Toţi funcţionarii erau serviabili. Pentru această calitate, nici vorbă, erau bine plătiţi. Aveam de toate. În fiecure dimineaţă, duş, iar de două ori pe săptămână, duş cald. Cu lipsa de mişcare, însă, nu îniim putut împăca: o

plimbare scurtă într-o carte îngustă ce dădea pe un teren deopotrivă de îngust şi pe care o făceam doi câte doi, la md. Când am ieşit acolo, prima oară, am avut Impresia că sixntem prizonieri supravegheaţi, ca şi prizonierii, de către un sergent care ne nuli ilira: unu, doi, unu, doi, şi ne mustra pentru «rire fleac. De fapt, nu era un om rău. O făcea din ordin, şi din obişnuinţă. Ba. Pot spune, chiar, e/l jiuea la noi. Într-o duminică, la împărţirea mesei, ne-a ţinut un discurs în care şi-a exprimat simpatia pe care o simţea pentru noi, precum şi ilhpivţul pentru cei liberi şi nepăsători, care nu şi Iau ce înseamnă suferinţa. Băuse puţin, dovadă r/l la-plimbarea de după amiază ne-a lăsat să ne plimbăm în voie într-o plăcută dezordine. Fieol1 iv făcea ce voia.

În aceeaşi duminică, am cunoscut pe un Itall îi n ce fusese arestat pentru faptul că, logodit

E fiind cu o Evreică, încercase să o ascundă. În urma unui denunţ, fusese arestat. El era, acolo, sufletul şi bancherul închisorii. Era pristen cu toţi sergenţii, ieşea în oraş de câte ori dorea, fără urmărire şi fără pază. Deşi ar fi putut să fugă, n-a fugit. Nu înţelegeam. L-am şi întrebat.

Mi-a răspuns foarte simplu: Dacă plec, cine va avea grijă de cei de aici care n-au nimic şi aici n-au de unde să primească ajutoare? Eu am 30.000 pengd; fac ce vreau. Şi, apoi, aici mă simt în siguranţă. Şi a adăugat: À-propos, ţi-e de ajuns mâncarea ce o primeşti sau primeşti pachete din oraş?

— Nu primesc, dar ceea ce ml se dă aici e suficient. Şi apoi, mai am ceva provizii din trei cut, am răspuns. Mi se părea curios acest filantrop.

El m-a privit lung; şi a dat din cap, neîncrezător. A doua zi am primit un pachet voluminos ce m-a uimit şi un bileţel cu o scurtă urare: „Poftă bună. G.”; iar seara, o

cratiţă mare cu fasole. M-am mirat. De ce să-mi trimită fasole, când primeam îndeajuns acolo? Ce să fac? S-o dau altora? Toţi refuzau. S-o arunc? Giovannj s-ar fi supărat. Am început să mănânc, Atunci, spre uimirea mea, am observat că în cratiţă nu era decât un strat subţire de fasole. Sub stratul acela, ocrotite de o hârtie, erau alte bunătăţi: carne, cartofi prăjiţi şi altele. Am arătat mamei, care a râs cu poftă. Mai târziu, căutându-l pe Italian spre a-i mulţumi, nu l-am găsit. După cină, a venit un Sergent, Balint.

— Tinerii pe coridor, a spus.

Toţi s-au sculat, şi bătrânii.

— Am spus tinerii, făcu din nou Balint, cu faţă zâmbitoare.

Am ieşit pe coridor. Acolo l-am văzut şi pe Glov. Anni care mă aştepta. I am mu (urnit pentru cele trimise, apoi, întovărăşiţi, de sergent, ne-am dus cu toţii la culcare.

Ziua următoare au sosit patru familii, prinţi** care am recunoscut câteva cunoştinţe. Seara l-am povestit lui Giovanni despre aceasta şi despre bucuria pe care am resimţit-o.

— Nu te bucura, mi-a răspuns Giovanni. Vei vedea că ne vor expedia undeva. Locurile sunt împlinite.

— Nu spune prostii, am răspuns. De aici vom pleca acasă. Nu te bucuri că vei fi liber?

Nu, mi-a răspuns, şi a plecat fără a mă saluta.

Ziua următoare, sergentul ne-a anunţat că va sosi un detectiv şi ne-a atras atenţia să ne „purtăm” frumos, ca la şcoală.

A sosit şi detectivul. Un tânăr care fusese pe vremuri foot ballist, iar apoi muzicant la un restaurant din Cluj. O figură aroganta. Când vorbea, dădea din mâini şi din picioare. Când a intrat, ne-am sculat cu toţii. El a aruncat o privire în jurul lui, măsurându-ne, a respirat adânc, s-a

încruntat, ne-a privit din nou dispreţuitor, *a* «erut un scaun şi s-a aşezat călare.

Tăcere, a strigat apoi.

Era de prisos, nimeni nu suflase.

Cu un gest, ne-a făcut semn să ne aşezăm, a în os din buzunar o listă şi a citit câteva nume, într-o tăcere adâncă. Eram cuprinşi de emoţie. Aceasta a durat câteva clipe. Cei ale căror nume fusese rostit (şi noi eram printre aceştia), trebuiau să-şi facă bagajele. M-am uitat la mama.

— Mergem acasă, am şoptit fericită.

Detectivul m-a surprins.

— Dumneata domnişoară? A făcut, închizând pe jumătate ochii ca pentru a-şi aminti numele.

I-am spus numele.

— Înotătoare? A făcut el. Campioană descrimă, dacă nu mă înşel? Dar femeia aceea.

— Lângă dumneata?… Nu e cumva d-na Guha?

— Da, domnule. Mama mea, i-am răspuns, pe un ton asemănător. Mama mea, domnule Peak, foot-ballist, muzicant iar acum detectiv, dacă nu mă înşel…

Celălalt s-a înroşit, dar nu m-a repezit.

— D na Guha – a făcut apoi, adresându-se mamei. Cum aţi ajuns aici?

Eu am răspuns pentru mama.

— Dumneata ştii foarte bine. Cunoşti legile noi, după ocuparea Ardealului şi mai ales legile privitoare la noi. Altfel n-ai fi fost însărcinat cu aplicarea lor, îmi închipui.

Domnul Deak, foot-ballist, muzicant şi detectiv, a luat această drept un compliment. S-a aplecat uşor, cu un zâmbet de vădită mulţumire, ca în vremurile când mulţumea clienţilor ce lăsaseră bani în farfuria pentru muzică, la restaurantul Brânzaş.

— Faceţi-vă bagajele, ne-a poruncit. Într-un ceas, plecaţi.

— Mergem acasă! Am izbucnit, fericită. Şi am îmbrăţişat-o pe mama.

— Cine v-a spus? A intervenit Deak. Nu e vorba să vă întoarceţi acasă. Problema Dvs. nu e rezolvată încă. Veţi merge mai departe, la forul cel mai înalt.

Am încremenit.

— Cum 1 Nu înţeleg 1 Unde mergem? Nu mergem acasă?.). Dar domnul Máday? Unde este domnul Máday? De ce nu vine?... Ce îndeamnă aceste glume?

Eram că inconştientă. Parcă îmi pierdusem minţile. Mama, sărmana, a încercat să mă liniştească.

— Nu e nimic. Chiar dacă mergem, ne vom întoarce.

Dar orice cuvânt era de prisos.

— Eu nu plec, mamă. Nu putem pleca. Nu vreau, înţelegi?

Şi întorcându-mă spre Deak:

— Domnule Deak, anunţă-l pe domnul Máday! O greşeală. Mergem acasă.

Detectivul râdea; ai fi zis că răgea ca un măgar, apoi ne-a luat semnalmentele, înscriind pe o foaie şi rochiile cu care eram îmbrăcate spre a fi recunoscute în cazul când am fi încercat să fugim.

Resemnate, ne-am făcut bagajele şi ne-am într-îns cu toţii în curte, gata de plecare. Peşte rece minute. A apărut sergentul, care ne-a adus tuapoi în odaia noastră. Abia desfăcusem bagajele; sergentul a reapărut, spunându-ne că totuşi vii trebui să plecăm şi să facem deci bagajele din nou.

Iată-ne iar în curte, vreo treizeci şi cinci de persoane. Poarta de fier se deschise şi cu ea drumul nesfârşitului calvar ce ne aştepta. Deşi drumul până la gară era scurt, ni s-a părut o veşnicie. Bagajele erau grele; Lumea se oprea şi ne privea cu satisfacţie; unii cu mirare. Se

Andeau, probabil, cum de era cu putinţă să mai Mxl.

Ste Evrei în ţara lor. În sfârşit, am ajuns. Dar tfiirA era oare mănunchiul acela de dărâmături? Priveam mirată, întrebându-mă unde vom fi opriţi. Am trecut mai departe şi ne-am oprit tir câmp liber, spre a aştepta trenul.

— Când soseşte? l-am întrebat pe sergent.

— Păi, nu vezi? A făcut celălalt, arătându-mi un vagon.

Am privit vagonul. Era un vagon de marfă.

— Hai, urcaţi-vă! Şi a ridicat deodată un alt; glas”.

— Ne-am grăbit să urcăm, întovărăşiţi de doi sergenţi, care veneau cu noi. Eram în total 37 persoane. Vagonul era mic, dar ce puteam face? Ne-am ocupat locurile şi am încercat să dormim… Era întuneric. Camuflajul era în plin. Mama a adormit imediat. Eu am început să vorbesc cu Edith. Făcusem planuri: că vom răbda, că vom lucra şi, odată cu terminarea procesului, ne vom întoarce acasă. Spre dimineaţă, deşi obosită, nu mai «ram tristă. În vagon, căldura era înăbuşitoare. Deşi ne dezbrăcasem, simţeam că ne sufocam. Spre deosebire de mină, care îmi recăpătasem curajul, ceilalţi erau trişti, neliniştiţi… Unde ne duceau oare?

După amiază, pe la orele 5, trenul s-a oprit. Am cobofât, spre a lua aer şi a ne înviora trupurile amorţite. Doi tineri, Panet Farkaş din Cluj şi Egon Klinger din Kasha, ne-au ajutat la bagaje. În gară ne aştepta un cordon de sergenţi, care ne-au încercuit şi ne-au dus la poliţie.

— Ce oraş e? l-am întrebat pe un sergent, dar acesta nu mi-a răspuns.

Părăsind gara, am luat-o drept înainte, pe o şosea largă pe care lume multă se plimba liniştit. La apariţia caravanei noastre, însă, toată lumea aceea a început să strige, să ne insulte» să ne blesteme.

— La moarte! La moarte!

Râsete» apoi şi aplauze. Deodată, peste acestea, un

alt strigăt:

— Trăiască Hitler. 1 Trăiască Horty 1

Mai mult: un „patriot” din mulţime, mai zelos, a azvârlit o piatră care a nimerit tocmai în lighianul pe care îl purtam în spate. Sergentul s-a înfuriat şi a început să înjure. Amănunt pitoresc: majoritatea manifestanţilor era alcătuită din femei.

— Bestii de Nyiregyhaza 1 înjura sergentul.

„Simt la Nyiregyhaza, vasăzică”, mi-am spus

Şi am început să privesc mai atent în jurul mea Era un oraş drăguţ, turat, cu clădiri frumoase* pe care se puteau vedea, lipite, afişe mari ce proslăveau regimul şi ne batjocoreau pe noi, cerând capetele noastre.

— Ce vor cu atâtea capete? M-a întrebat Edith.

— Fiecare doreşte ce n-are, am răspuns.

Am sosit la palatul poliţiei, o clădire arătoasă.

Sergentul a intrat câteva minute; apoi, întorcându-se:

— Înainte 1 a strigat.

Am pornit iar. Am străbătut un parc, apoi o stradă îngustă.

— Dreapta 1 ne-a îndrumat deodată sergentul. Am sosit.

Ne-a oprit în faţa unei sinagoge. S-a deschis poarta, am intrat. În curtea sinagogii erau câţiva oameni care s-au apropiat de noi şi ne-au întrebat de unde venim şi cine suntem.

Comandantul Ghetto-ului ne-a privit cu oarecare bunăvoinţă, ne-a controlat semnalmentele, apoi, făcând un gest larg spre intrarea sinagogii:

— Puteţi merge să vă spălaţi, ne-a spus.

N-am spus niciun cuvânt. Eram istoviţi.

La intrare, m-am oprit o clipă. În anticamera sinagogii, un miros pătrunzător, o semi obscuritate apăsătoare. Curând m-am lămurit. Anticamera aceea slujea

de ba e şi closet. Înaintând, am dat de o mulţime de oameni adunaţi din toate părţile, în majoritate Polonezi şi Cehi, fugiţi din ţara lor de teama deportărilor. Sărmanii. Se bizuiseră pe generozitatea fasciştilor unguri. Mai bine ar fi rămas să îndure lipsuri în pădurile slovace» decât să se refugieze în Ungaria hortystă.

Am depus repede bagajele, m-am dezbrăcat. Cum am pus jos capul am şi adormit.

Când m-am trezit, mama dormea încă» Fiindu-mi foame, am sculat-o pe Edith şi am certit de mâncare. Am mâncat şi am adormit din nou. Pe la şase d. a., m-am trezit. Ceilalţi se sculaseră. M-am dus să mă spăl, mi-am schimbat rodiia şi rufăria, am mâncat ceva, am ieşit puţin la aer, apoi m-am culcat din nou. Nu voiam să mă gândesc la nimic; nu făcusem niciun plan. N-aveam decât o dorinţă: să dorm. 04 va l mâine? Ce va fi poimâine? La ce bun să mă întreb? Voi avea destul timp să mă gândesc.

Curând am adormit. Somn greu.

— Scoală-te, Nora. E ora zece I Ce-l cu tine? M-a trezit Edith. Hai să vedem ce e pe aici.

— Nu mă interesează, am dat din umeri. Am văzut destul. Lasă-mă să dorm.

— Are dreptate Edith, a intervenit mama. Dormi prea mult.

— Dar ce aveţi cu mine? M-am enervat. De ce să nu dorm? Ce am de făcut?

— Plimbă-te prin curte, că de mâine vor veni sergenţi noi, mă îndemnă mama. Şi pe un ton mai energic: Hrăneşte-te mai bine, că ai slăbit ca o mumie.

Într-adevăr, slăbisem şi eram foarte palidă.

M-am îmbrăcat în silă şi am ieşit.

A doua zi au sosit sergenţii noi, care ne-au luat în primire spre seară.

În sinagogă se aprinseseră luminile. Sergenţii au

Intrat. Erau toţi din Cluj şi aparţineau poliţiei de circulaţie. Îi cunoşteam din vedere. Unul câte unul, am fost număraţi şi luaţi în primire în mod solemn, cu un discurs în care eram amerinţaţi şi avertizaţi că orice încercare de fugă avea să ţie pedepsită cu împuşcarea. În două cuvinte, obişnuitele fraze.

Toţi eram abătuţi şi preocupaţi de felul cum aveau să se poarte noii veniţi.

În sfârşit, sergenţii au părăsit sinagogă. Unul dintre ei, un om în vârstă, s-a întors.

— Să nu ieşiţi diseară toţi în curte, a spus. Numai copiii, bolnavii şi bătrânele.

S-a întors spre o doamnă, spre Edith şi spre mine şi, fără alte lămuriri:

— Mâine dimineaţă, la ora 8, vă veţi prezenta, 4 adăugat. Noapte bună.

Un murmur de nemulţumire, apoi ne-am crlat. Dimineaţa, doamna Olga, Edith şi cu mine ne-am prezentat fix la ora 8, în curtea unde ne aşteptau sergenţii.

— V-am ales să ne faceţi curăţenie, ni s-a «pus. Apoi au urmat întrebările:

— Dumneata, domnişoară? Cum te cheamă?

— Nora.

— Dumneata?

— Edith.

— Dumneata.

— Olga.

— Bine. Veţi face curăţenie. Puteţi căuta şi ajutoare, dacă vretk Numai să fie curăţenie. Cât mai multă curăţenie. Începeţi cu măturatul curţii.

Ne-am uitat una la alta îşi am început să râdem. Într-adevăr, situaţia era destul de comică. Până şi sergenţii râdeau.

De fapt, nu era cine ştie ce muncă, dar ne bucurăm

de anumite avantagii. Mâneam cu supraveghetorii, ne plimbam în oraş fără stele. Ba am primit şi propuneri de fugă.

Într-o zi, un Polonez m-a rugat să-i cumpăr o pilă de fier.

Cum mergeam şi singură în oraş pentru cumpărături de alimente, i-am cumpărat pila. Era fericit şi cu el, toţi Polonezii de acolo.

Seara, cel căruia îi făcusem serviciul cerut m-a luat la o parte şi a început să-mi povestească grozăviile prin care trecuse în oraşul său, Varşovia, şi ceea ce i se întâmplase la Lublin unde, în faţa lui, a fost împuşcată întreaga lui familie. El scăpase printr-o minune.

— Fugi, a încheiat. Nu pierde vremea.

— Dar am o mamă, i-am spus.

— Lasă. Salvează-te. Nu ştii ce înseamnă un lagăr. Te vor omorî.

În timp ce vorbea, faţa lui se crispă, oglindind groaza.

Am povestit mamei cele auzite, insistând st fugim. S-a revoltat. M-a certat.

— Nora, a adăugat, te rog să nu mai stal de vorbă cu Polonezul acela. Îţi interzic, auzi? E un nebun…

L-a dojenit apoi pe Polonezul care încercase să-i explice ceea ce îmi povestise; ba l-a jignit chiar, ceea ce nu era în obiceiul ei.

Dar Polonezul n-a renunţat. A continuat să măsfătuiască.

— Fugi, domnişoară. Nu fi încăpăţânată. Pugt cât mai e timp.

*

Într-o zi a venit controlul sanitar… Se căuta» infirmiere. Olga s-a prezentat, dar a doua *zi* i-a părut rău.

Făceau control şi la poliţişti. Doctorul Sofalvi,

medicul oraşului, farmacist şi comerciant, de statură mijlocie, gras şi antipatic (câte calităţi într-o singură fiinţa!) şi care de la început îmi aruncase priviri dulci, a intrat în vorbă cu mine, interesându-se de toate în legătură cu mine. Cine sunt", de unde vin, cum am ajuns acolo…

La plecare mi-a făgăduit că-mi va uşura situaţia.

După amiază am fost chemată, împreună cu lidith, în clădirea de alături unde fusese farmacia ghetto-ului. Ghetto-ul se şi evacuase. Am rămas tablou: Două camere ticsite cu medicamente şi Instrumente medicale.

— Norica şi Edith, ne-a întâmpinat doctorul Sofalvi, veţi face ordine aici, veţi orândui medicamentele pe care le vom trimite pe front soldaţilor noştri scumpi. Aveţi o misiune minunată, înălţătoare… Vă daţi seama ce misiune înălţătoare?

Noi abia ne stăpâneam râsul, şi mânia totodată. Vorbea atât de mieros încât ne era scârbă. Şi am început munca.

Lucram zi şi noapte. Asortam şi orânduiam. Medicamente. NI se dăduse ovomaltin, ciocolată, salam, dulceaţă, fructe şi ţigări. Acest doctor, farmacist şi comerciant, era foarte atent. Poliţiştii erau nemulţumiţi. Unul dintre ei, Sabo Pistă a spus: „Butoiul acesta vă pune să lucrat! Şi noaptea şi voi ascultaţi… N-aveţi nicio grijă. Voi spune unde trebuie părerea mea". Şi s-a ţinut de cuvânt. Dar fără rezultai

Am lucrat astfel mai departe, până am isprăvit, Ne-am întors la sergenţi unde mi-am reluat serviciul de „bucătăreasă". Am scris câteva scrisori la Cluj unui prieten bun, scrisori jalnice şi amare. Am trimis o telegramă doctorului Máday, comisarul cel bun, dar nu mi-a răspuns decât poliţia. Comisarul plecase de acolo, undeva, în provincie.

Odată cu urmele lui, am pierdut şi nădejdea.

Vu

Cu câteva zile înainte de desfiinţarea? Ghettouhii, a luat fiinţă o comisie specială a cărei sarcină era „clarificarea situaţiei celor speciali”, dai care, în fond, servea numai la alcătuirea listei celor ce aveau să plece.

În fruntea comisiei se afla un sublocotenent de poliţie, Nemethy, extrem de obraznic şi rău, cu o înfăţişare plăpândă de tuberculos. Cercetările premergătoare plecării au durat o zi întreagă, începând cu înjurături, răscolirea bagajelor şi confiscarea banilor ce mai rămăseseră şi care erau strânşi într-un chipiu. Proprietarul chipiului, prezent la această operaţie şi om foarte nervos, frământa într-o mână batista, ştergându-şi sudoarea de pe obraz şi de pe gât, şi, tot privind cu atenţie banii ce se adunau în chipiu, repeta ca un papagal: „Depuneţi tot ce aveţi, domnilor Jidani şi Jidoavce; bani şi bijuterii, tot ce aveţi… Repede, repede. Gr: ibi (i-vă… Hai, 1, 2, 3… Grăbiţi-vă!”

— Ca crupicrii, am şoptit eu mamei. Ce mai cndi\ domnilor?…

În sfârşit, aşa cum începuseră dimineaţa, cu înjurături drastice şi nesfârşite obrăznicii, cercetările s-au terminat spre seară. Ofiţerul cu glas de crupier era mulţumit. Îşi freca mâinile. Chipiul fusese umplut de nenumărate ori şi golit treptat într-o trusă de piele confiscată, la întâmplare, de la un Polonez care fugise de la Lublin după ce asistase la exterminarea întregii familii pe care fusese silit s-o şi îngroape. Ofiţerul a încuiat valiza cu un gest brusc, şi-a pus chipiul de care mai atârna un lănţişor de aur cu o cruce a lui David, a smuls valiza din mâna unui sergent ce se repezise s-o ridice spre a-şi cruţa superiorul de oboseală şi a plecat radios, în sărituri de ţap, părăsind sinagogă.

A doua zi, dimineaţa, ne-am sculat la cinci, plecarea

fiind hotărâtă pentru ora şase. Ofiţerulc Tupler a fost punctual. Citi pe o listă numele acelora ce trebuiau să părăsească sinagoga, apoi ieşirăm. Curtea, ca şi strada, erau păzite de poliţie şi jandarmi.

Între timp, mai multe persoane se ascunseseră printre nişte bănci ce fuseseră scoase din sinagogă şi îngrămădite în curte. Dar au comis o mare Imprudenţă: părăsind ghetto-ul puţin timp după plecarea noastră, când străzile din jurul ghettoului erau încă supravegheate de poliţie şi lumea ce se strânsese spre a asista ta acel spectacol îmbucurător (în sfârşit, scapă de Jidani!) nu se risipise încă, au fost prinse imediat şi trimise la gară, în urma noastră. Astfel, după ce se citise din nou lista, eram 87, şi am fost urcaţi în vagonul sigilat, în clipa de a porni, au sosit şi ceilalţi, întovărăşiţi de un sergent. Printre ei, era şi prietena mea Edith Farkaş.

Când Nemethy i-a văzut, s-a făcut negru de mânie.

— Cum? Aţi fugit? Vă omor 1 ŞI a început să lovească, cu un baston de cauciuc, pe cei ce îndrăzniseră să fugă; mare parte din aceştia fiind femei. O femeie a leşinat, în vagonul ce s-a deschis iar, a apărut Edith, vânătă de loviturile primite. Dar nu plângea. Mi-a cerut o ţigară. Apoi s-a dat semnalul şi trenul a pornit

Ne uităm unul la altul, zăpăciţi. Unde ne duc? Aceasta era întrebarea pe care o puteai citi în ochii tuturor. Eu am dat din umeri. Cine putea şti? Ce puteam face? 1

Pe la ora 1, trenul s-a oprit… Vagonul a fost deschis.

— Jos din vagoane! Repede! A răcnit, deodată, un jandarm hortyst.

Ne-am coborât, bucuroşi, cu o licărire de nădejde. Eu eram amorţită din pricina înghesuelli din vagon, care mă împiedicase să fac vreo mişcare. Am privit în jurul meu. Exact ca la Cluj: hornuri Imense, barăci, lume multă, praf

roşu, fabriră de cărlimidă transformată în ghetto. Dar unda ttmtii? Pa când mă întrebam, am zărit o tatiA. *f\f ifphir Kimtroi Drhrrccru* Hremn lămu» filfl Nimicul uimi vllirlonia acolo. Mama Mtl a a» u «Infim lui edial coulată cu dânsul, Zăiliui Mlţia nllţail iuparlorl unguri, am Intrat în vhiM m) un ruul «ini < A rula I atu expllent că mâna mlm unul minuni uii-ur şi ca bunicul era m» «m? «l'Atff M.l. iniidl vieflu «fi trimit o scrisoan Inimlmmmul uia dua în f-ia unei comisii compliifl rlln Nauiţi fi 1 Itiftufli Acolo, am explicat cazul.

Hftţi Toutu) Nil puicin expedia nicio scrisoare Vim iniţtlllţi, IiirA, ne domnul Mareşal Guhă (ia» «în il ntwflufleni. Cum veţi rămâne câteva Iii nh I, Inufl, veţi «yen lot limpid să aranjaţi spre n vil puica jiitnnrce nensă.

Ptraiii Icricilă. Fericire de scurtă durată. Câteva «» i «mal IA17.111, am primit ordin să ne întoarcem în unoane, Ne-am urcat, dar după ce chin! Şi «li I, confiscări de lucruri (valize, îmbrăcăminte.

Alimente, căci bani nu mai aveam), înjurături şi loviri. Ungurii fascişti sunt foarte iuţi şi bătăuşi; cuvântul adevărat ar fi acela de barbari. Amintesc, în treacăt, următorul episod:

O fată din vagonul de alături leşinase. Cineva a strigat să se aducă eter. Cu voia unul jandarm m-am urcat în vagonul bolnavei. Când am vrut să mă sui din nou în vagonul meu, acelaşi jandarm care mă lăsase să trec m-a lovit cu un baston greu, atât de tare încât mi-a rămas un cordon vânăt în came.

M-am urcat în vagon. Puţin după aceea, trenul a pornit din nou. Cunoşteam aproape pe toţi acei ce erau cu mine, 17 clujeni şi câteva persoane de la Nyiregyhaza. Cei mai tineri se urcaseră în alt vagon şi mă invitau să stau cu ei. Eu am rămas însă cu mama. Ştiam că ceilalţi se hotărâseră să fugă; totuşi, am rămas. Mama era mai

presus de toate. Amintesc aici, în treacăt, numele (ui Egon K! În<? Ei şi al lui Paneth Farkaş, de care am mai pomenit şi care ne-au fost de mare ajutor în drumul aceţa de jale şi chin.

Acum, în vagonurnostru, eram 93 de persoane, majoritatea bătrâni, doi copii mici şi o fetiţă de 11 luni a cărei mamă murise la naştere iar tată) pe front. Copilul fusese adus de bunica, întovărăşită de doi jandarmi bine înarmaţi: straşnică pază pentru straşnic duşman. Fetiţa a fost lăsată în grija mea. A urmat o scenă îngrozitoare: bunica leuţei a leşinat, dar nici plânsul, nici rugămrţile ei n-au avut niciun rezultat. A fost poftită brutal să se întoarcă acasă. Dintre ceilalţi doi copii, unul, de 2 ani şi jumătate, a rămas şi el în grija mea.

Între timp, se întunecase. Am încercat să ne facem loc pentru culcare. Cu neputinţă. Ne-am întins, «na peste atâta, istovite. Dimineaţa, am încercat să mă spăl într-un lighean din care se vărsa mereu apa, ceea ce a dat loc la certuri şi scandal deoarece se pătau bagajele. La oră II am sosit la Kassa, unde am fost predaţi Nemţilor.

A urmat ultimul control. Un jandarm ungur s-a urcat în vagon şi a rostit un discurs de adio:

— Jidani spurcaţi! Fii şi fiice ale lui Israel, ce v-aţi îngrăşat cu sângele nostru, acum s-a sfârşit! Depuneţi imediat tot ce aveţi pe voi, bani şi valori, că nu mai aveţi nevoie! Nu la sanatoriu vă trimitem, ci ia moarte.

A început să răscolească bagajele, căutând ceea ce ceruse. Negăsind nimic (totul ne fusese luat), a lovit două doamne bătrâne; apoi, luând două truse de piele, a coborât din vagon înjurând şi blestemând.

A apărut un Neamţ, care a vorbit la rândul lui câteva cuvinte spre a ne atrage atenţia să nu încărcăm să fugim şi să nu ne apropiem de uşă saud «fereastra vagonului. A adăugat că vom primi imit de bttut fi no-a făgăduit şi

pâine. Am rămas Uimiţi. Bruni fericiţi că am scăpat de fasciştii un flurl. Totodată, am aflat că vom fi duşi în Germania pentru lucru şi că va fi mai bine. Amare Iluzii 1

În tot acest răstimp, gara se umpluse de oameni: nelipsitele hiene adunate spre a cumpăra lucruri pentru nimic. Noi n-aveam alimente. Pâinea o împărţisem mai înainte cu cei ce n-aveau. Iu schimb, mai aveam ceva bani, vreo două sute de pengă, şi un ceas de aur. Ceasul l-am dat unui soldat ungur pe care l-am rugat să expedieze o acrişoare unor prieteni din Cluj. Zărind apoi pe un funcţionar al gării, l-am rugat să-mi aducă o pdine. La răspunsul său că la restaurant nu se dădea pâine pentru bani, am dat un cearşaf. În schimbul acestui cearşaf, am primit un pachet prin geam. Desfăcându-l, în loc de pâine, am găsit un butuc. Am rămas înmărmurită. Celălalt a râs şi m-a înjurat.

Trenul a porn. T. Mama era abătută. Plângea. Se certase mai înainte pentru a face loc unei fetiţe bolnave. Se ivise apoi un scandal care fu curmat de apariţia Neamţului ce ne aducea pâine.

Au urmat astfel 4 zile şi 4 nopţi. Eram sleiţi. Slăbiserăm. Atmosfera devenise insuportabilă. Nimeni nu mai dormea, nu mai mânca. Două persoane muriseră. În căldură lui Iunie, bâzâltul muştelor devenise obsedant. Credeam că înnebunesc.

A patra zi, dimineaţa, pe când eram aţipită, o oprire bruscă a trenului m-a trezit. Am crezut că am sosit. Am respirat uşurată. Am pornit iar. Nu voi uita niciodată acea zi înăbuşitoare şi groaznică de 17 Irtie. Toţi se dssbrăcassră: femeile în combinezoane, bărbaţii în cămaşă. Pretutindeni, feţe trăsnirate, priviri aiurite. Copiii plângeau. Lulica, fetiţa, striga: „Mamă! Mamă!” Desigur. pe bunica ei. Tot astfel, copilul crescut în orfelinat şi găsit pe stradă când n-avea decât două săptămâni şi ai cărui

părinţi nu se prezentaseră niciodată. O femeie îl găsise, îl luase cu ea şi îl îngrijise. Zadarnică trudă…

Acum, în zorile tot mai înalte, feţele se desluşeau mai bine. Le priveam, una câte una. Numai pe mama n-o priveam. N-aveam curajul s-o privesc. Spre a nu-i vedea faţa chinuită, mă mutasem chiar în celălalt capăt al vagonului. Parcă văd şi acuma, aşa cum mi 6-a arătat în fulgerarea unei clipe, privirea-i pierdută, faţa-jerispată iar mai târziu expresia de ostenită nepăsare, asemănătoare cu o apatie. Dar preferăm apatia aceea îngândurării aspre de înainte.

Nora, Nora! Mi-a strigat deodată. Nu mai i>ot. Mă sufoc. N-am aer. Dă-mi apă… N-am loc. Klu pot să dorm…

Şi plângea. Eram disperată.

Le să fac, mamă? Nu pot să te ajut. Mai al puţină răbdare. Vom sosi.

Eşti rea. Nu vrei să mă ajuţi, s-a văitat ea.

I) «i dal/i, s-a sculat brusc în picioare şi, cu un gin* pe care nu-l mai recunoşteam:

Nora, Iu eşti Atotputernicul, tu eşti Dumnezeul, a – început să strige. Porunceşte şi se va Irti» *, Uite, fyl eu mă închin. Te implor…

Am Iiicranu Mill. Credeam că înnebunise. Orevflil t-l aciiifi (» HJ au trecut trei ani) ridicată (în plilnnie, în pHiul alb ţi zburlit, cu faţa cada11» M a vă pfivlHM lui bure «(Inlltă asupra mea, fii inj HII – llf III» PMUM «t* diilllM» spre mine. O dummn litiHHli Mii tMi-MU A* ÎI vrut nil ping, dar a)» jti imiluift mm uia uniuni Pareft eram de

Hniji ttl MIUL ««Irtlllj Hll (llll iloii

Fhm, vlmii lrttiy.1 mine, Un «fificfl, apam mih VIMM, numi. M

Aţ «ni fttţfifti lHl an, «m luat e în braţe, am lâi – MI Mi MII lllint o Im brute, ca pe un copil, cu MihMM llâşlalfi, Im doi luţii fierbinte a unui acel-IfMl, a Mitul milmmmi

oarecare, care să ne curme illillllll.

MiiiH a dorinţe părul mnim, Când s-a trezit, ţi eeint un mAnenie dzofără a mânca, copleşită lin nou o «» moi în mit greu. Cu capul în braţele mele, ca mul limbile, a adormit iar. S-a trezit Ilfuliiealrt, pe la nouă, când trenul s-a oprit

Neamţul ne-a anunţat să ne pregătim, deoarece sosiserăm.

Am pieptănat-o, am îmbrăcat-o, am scos apă dintr-un termos, am spălat-o pe faţă. Abia terminasem şi uşa vagonului s-a deschis.

Pornind la coborâre, am observat că mama se clătina. Abia stătea în picioare. Era complet absentă.

Lumea începuse să coboare. Între timp. Neamţul urlă: „Mai repede! mai repede!” Eu o sprijineam pe mama şi încercam să-i dau curaj.

— Fii tare, mamă. Ţine-te bine. Încă puţin, şi vei putea să te odihneşti. Am sosit. Priveşte afară, câtă lume. Uite şi muzică. Vezi? Orchestră de femei…

Mama m-a privit cu tristeţe şi a făcut un semn cu mâna, ca pentru a spune: „La ce bun?.: „. Abia afară, în plină lumină, am observat cât de palidă este. L-am înviorat faţa cu puful de roşu şi am ajuta-o să coboare. În vagon, s-au urcat nişte băieţi îmbrăcaţi în haine cu dungi, haine de ocnaşi. Pe piept, fiecare purta un triunghiu, care la unii era roşu, la alţii galben, la alţii negru, şi un număr. Am încercat să intru în vorbă cu ei. În zadar. Mă priveau fără a răspunde şi treceau înainte. Unul dintre ei, un om micuţ care pusese mâna pe un bagaj, mi-a şoptit totuşi, pe nemţeşte:

— Băgaţi de seamă. N-aveţi voie să vă îmbolnăviţi! Rămâneţi indiferenţi la tot ce vedeţi. Mâncaţi tot ce vi se dă, chiar în silă. Curaggio.

— Eşti Italian? L-am întrebat.

— Da, mi-a răspuns.

— Ce cauţi aici? Eşti Evreu?

Nm, aihi! Niitifanfht, iuţi luptat pentru pofl MMII iihmi.

(în ni11 d «Iwnbflî” m-am gândit, (îi unul iihmi, Hlilyfilek» lui începetau: – Jun din va-oanel Jos din vagoane! (îi huile acele sirl-ille, mit simţeam oare«mim îhm) I-I-mv Vedeam ţi nlll oameni. Oameni HML (f 1 1 mii»! Imnul, îmbrăca; * În uniforme, cu l-ai IIIHla iuţii pe rup, altele albe. Cum erau îţi.a t mi 1 Îm, lui puteam ifl văd prea bine fetele!».111 tul mii INml Impi Hn cât arătau mai bine.

IHV – llimli da ateaittt mulţime am strâns-o f iiim HIM din brut, m» ol pe Culth Farnas şi le-am în (fiuH «lt bucuria iihmi, de n şi ajuns, într-un pN îN<ip «1 «mi aiAia oameni, într-adevăr, tot druttml hvi-huhiii Impreala cât nu vom mai vedea «înno îţi 1 n lumea e» lArţett cu noi.

N* hui fif Mffil, pal mirti ««patru, daalurgul vaaiiiuiliji iii «. Mai. I uriviia Iii Jur, n-am obseriml ţi\inn. Liil m, în Altfel, deodată, mm Mi, IM „i” – Meamt Iii Inn mea;

Îi I HUI I.I.M. I li 11* (MII onin» În st Arii! Iii). Un hmiii) I ui «lot Imul CupprilUH, fostul fi-Mn. NMifiiil în Mintali liayer, la Cluj. Ne cui în în un iliii yHilm? N-a uitat în mine, la mama, n Mllli IM llt Mji ce ne lovea pe cizme cu un

«ini tăieva i-lipw pe yAnduri, apoi a poruncit:

Ţlliuril la dreaptal Aiii Inul 11 pe luauin de braţ şi nu m-am

Htifl Mll

N-aiml? Am apus la dreapta, s-a răstit o

9 t» liil

M mama iihmi, I µm spus. Nu ne despărţiţi. (II ««a lui M-/e Vom lucra împreună. Nu ne des-Dar celălalt nu s-a clintit.

— Las-o. E bătrână. La dreapta, am spus.

Cară-te, hali

— Vă rog, lăsaţi-mă să merg cu ea. Am încercat să-l înduplec.

Celălalt a pierdut răbdarea.

Nu urlă. Du-te! La dreapta, ai înţeles? Şi mă lovi cu băţul peste obraz.

Îmi veniră lacrimile în ochi. Îmi muşcal Duza de jos ca să nu izbucnesc.

— Du-te, a intervenit mama.

— N-ai nicio grijă, m-a încurajat ofiţerul în curând vă veţi întâlni.

Ne-am despărţit. Puţin mai târziu, însă, m-am uitat după mama şi, profitând de un moment favorabil, am fugit după ea. Ofiţerul a observat A alergat după mine şi m-a lovit din nou în cap.

— Idioato! A urlat pe ungureşte. Şi, tot pe ungureşte, mi-a adresat o serie de înjurăturl

Eram desperată. M-am uitat cum se depărtează silueta mamei, care, tot privindu-mă la rândul ei, îmi făcea semn cu mâna ca pentru a mă saluta, sau a mă chema.

Edith m-a tras de mânecă.

— Stai liniştită, ofiţerul e furios.

Într” adevăr, acesta s-a repezit din nou la mine şi, din nou, m-a lovit în cap.

Am pornit încet. Tot mergând, priveam îndărăt după – mama ca să-mi aduc aminte unde s-o caut, ca pentru a mă lămuri asupra direcţiei ce avea s-o ia.

Gară, şine, o poartă mare la stânga, vis-à-vis de aceea prin care am intrat... M-am lămurit Deşi eram despărţite, nu eram departe. Ani privii clădirea spre care ne îndreptam: o clădire de i-Ai Atnluă roşie, cu un horn imens, apoi case mai Miri, case tip, din lemn, una lângă alta, şi înconjurate cu sârmă ghimpată. Totul simetric, (olul curat. Ajunşi înăuntru, mi s-au luat semnalmentele de

către mai multe deţinute ce şedeau la o masă; apoi, în rânduri da câte patru, am pornit mal departe. Eu continuam să privesc mereu înapoi spre a-mi aminti locurile prin care trecusem. Pe undj treceam, lume multă, gălăgie, oameni grăbiţi, parcă goniţi, iar ceea ce m-a surprins, în primul rând, a fost că ceea ce la început mi s-a părut ră erau case, nu erau, de fapt, decât nişte barăci. Privite din faţă, păreau căsuţe.

Am părăsit lagărul şi am luat un drum, pe Iringă lagăr, ce ducea într-o pădure unde am/Arit un grup de ţigani şi de ţigănci care tăiau lemne şi se uitau cu milă la noi. Deodată, a început să plouă. Oboseala mă copleşise. Abia târâm picioarele. Nu mai priveam decât în faţa mea, neavând decât o dorinţă: să mă opresc, h.

— I ina spăl şi să dorm. Am mai mers o jumătate de oră şi am ajuns în dreptul unei clădiri de cărămidă roşie. Era o clădire asemănătoare cu aceea spre care se îndreptase grupul în care se iif-la şi mama. Şi Edith a făcut aceeaşi reflecţie. Era şi o cale ferată. Numai vagoanele lipftuau. M-am gândit că poate eram în acelaşi loccă trenul plecase; dar atunci, de ce să ne plimbe de colo până colo, odată ce avem să ne întoarcem de unde plecasem? Sau mă înşelam? Oricum, mi-a revenit sseranta că o «oi vedea ce mama. Gândul acesta m-a înseninat. Am uitat de somn şi de oboseală. La un moment dat, a-a descins o uşă şi am în trist într-o sală imensă, vreo douăzeci de metri lungime şi tot atâţia în lăţime, unde se aflau câteva Nemţoaice în uniformă care strigau cât le (mea gura. Printre ele, ofiţeri germani şi deţinute în Haine vărgate, foarte curate şi cu părul tăiat. Una dintre deţinute ni s-a adresat şi ne-a dat indicaţii despre cele ce urinau să facem: să mergem la ba e, acolo să ne dezbrăcăm de haine păstrând numai pantofii. Astfel, am intrat într-o sală mai mică şi am început să ne dezbrăcăm. Edith avea1 pe că şase

combinizoane, patru chiloţi, trei rochiţe şi ciorapi pe care-i băgase în buzunar. Era echipată, nu aveam ce zice. Şi eu fusesem destul de bine echipată, dar din pricina căldurii, mă debarasasem de tot ce era de prisos. De altfel, Edith nu era singura echipată. Fiecare, ştiind că la controlul bagajelor, se luau fel de fel da lucruri, pusese pe el tot ce putea. Războiul avea să mai dureze, şi până aveam să scăpăm din ghiarele hitleriste n-aveam nădejde să găsim cele necesare. Căci despre soarta lucrurilor rămase acasă sau încredinţate unor vecini, nu puteam şti nimic. Şi nici încredere prea multă nu puteam avea.

Ne-am dezbrăcat şi am trecut apoi într-o sală cu cazane, unde era o căldură insuportabilă. Mal erau şi alte femei, acolo, supravegheate de mai multe deţinute, care s-au grăbit să ne confişte săpunurile şi obiectele de toaletă pe care le luasem cu noi/Ba unora, care aveau pantofi mal buni, li s-au luat şi pantofii. Revoltată, n-am vrut să-i dau.

— Lasă, poţi să-i dai că aici nu vei avea nevoie, a intervenit o Nemţoaică în uniformă. Ce crezi că al venit aici să te îngrijeşti de toaletă? $1 cu un gest brusc: Marş înainte… Hai!

Atitudinea ei m-a mirat. Era o femeie tânără, cu trăsături fine şi de o neasemuită frumuseţe. Mnt târziu am aflat numele ei: Irma Greze.

La baie, a urmat un nou control; în urma acemul control, cincisprezece femei, care erau gravide, au fost luate şi duse. Abia mai târziu am nflat de soarta lor. Atunci, n-am aflat decât un lucru, pe care mi la spus o deţinută mai în vârstă, o Slovacă, şi anume că voi face bine mă feresc de Irma Greze, deoarece era de o cruzime anormală, şi să nu răspund sau să contrazic pe cineva.

Intrând în camera de duşuri, am uitat de necazuri. Eram fericită să mă pot spăla. Dar n-avem «Apun. Edith, de asemenea, n-avea.

— Maizel Agi are, îmi spune ea deodată.

Am luat săpunul şi ne-am spălat. Eram atât de mulţumită încât uitasem, parcă, unde eram. Un glas de femeie m-a readus la realitate.

— Repede? Grăbiţi-văt Măji sunt şi ajtele! Rine o gală să iasă.

Dar prosoape cine ne dă? Am făcut eu.

Bătrâna slovacă m-a privit cu o expresie ciudată.

— Prosop?... Dincolo.

Am trecut în odaia de alături. În pragul uşii m-am oprit şi m-am întors.

Hai, du-te şi închide uşa, m-a mustrat Slovaca.

Ce să fac acolo? Nu se distribue prosoape.

— Du-te, ţi-am spus. Nu ţi se va întâmpla alnile

M-am liniştit. Totuşi, când am intrat în sala aceea, unde se tundeau nişte fete, am avut o senzaţie neplăcută. Am stat cu Edith, una lângă alta, mirându-ne cum era cu putinţă ca toate femeile să fie tunse până la piele.

— Trebuie să aibă păduchi, de aceea le tunde, am spus la sfârşit.

Dar nici nu terminasem fraza şi a venit rândul nostru. Neînţelegând încă, eu şi Edith am zâmbit, deoarece eram curate. Edith, chiar mi-a făcut cu ochiul, ştrengăreşte, ca pentru a spune: Degeaba se obosesc să mă caute, *i*

Dar zâmbetul mi-a murit pe buze. Cineva mă luase de cap şi mă tundea. Am sărit ca arsă şi am tras o pereche de palme fetei care mă apucase.

— Idioatol Aşa îţi faci datoria? Am strigat exasperată. Sunt curată, nu vezi? Pentru ce să-mi tai părul?

Acum, şi Edith urla. Eu am început să plâng.

— Hai, nu fii proastă, linişteşte-te, s-a înduplecat fata ce trebuia să ne tundă. Avem ordin să tăiem părul la toate. Eu sunt aici de cinci ani, şi am fost tunsă de mai multe ori. N-are importanţă. Să fii sănătoasă. Hai, stai jos, să te tund.

— Nul am strigat iar.

Dar orice insistenţă, orice împotrivire au fost zadarnice. M-a tuns. Între timp, opt fete de 16 – 18 ani au fost luate şi scoase din sală.

Pe mine nu mă mai interesa nimic. Eram nenorocită. Să-mi tundă părul, auzii Parcă se p/abuşea lumea.

După ce ne-a tuns a urmat îmbrăcatul.

— Înainte, fetelor! A strigat una din femeile e* ne ţiuiseseră. Acum o să vă îmbrăcaţii

Ne-au condus într-o altă sală unde, prin mai multe ferestruici ni s-au împărţit hainele ce aveam să le purtăm de aci înainte. Când ne-am îmbrăcat, am avut impresia că sunt pe altă lume. Cel mai reuşit bal mascat n-ar fi avut un aspect atât de trist şi atât de comic. Nu mai recunoşteam pe nimeni. Unele femei erau îmbrăcate în rochii strâmte şi scurte, altele în rochiţe de balet, altele în rochiţe de dantelă (dantelă ruptă, bineînţeles), altele în rochii de seară cu paiete, şi desculţe, altele, tot în rochii de seară dar cu pantofi. Nişte pantofi desperecheaţi şi scâlciaţi cu care abia puteai umbla. Mi se părea că visez.

— Ce te uiţi aşa? M-a împins Edith, râzând. De – ai şti ce urâtă eşti şi cât de comică!

M-am uitat la ea. Purta o fustă şi o bluză de pijama şi era încălţată cu nişte pantofi legaţi cu sfoară, dintre care-unul era negru, celălalt maron. Am pufnit în râs. Am rămas apoi, una în faţa celeilalte, râzând de înfăţişarea noastră, ca de? Copil.

— Şi acum, la Bioc! Ne-a trezit deodată unulas.

Am pornit. Trecând printr-o curte, am fost conduse la destinaţie: lagărul D.

VIII

După bale, în timp ce eram conduse la lagărul D, am trecut în faţa unui alt lagăr unde erau mai multe grupuri de deţinute. La trecerea noastră unele ne-au întrebat pe

ungureşte de unde suntem. Am privit cu atenţie, gândindi Mnă că voi zări vreo cunoştinţă din Cluj. La sosirea în lagăr, în faţa blocurilor de lemn, dintr-un grup mare de fete aud strigându-se numele meu. M-am uitat, dar la început n-am recunoscut pe nimeni; în sfârşit, privind mai bine, am zărit-o pe verişoara mea Dondy Harac înconjurată de alte fete din, Cluj. Sărmana fată era într-un hal de nedescris. Palidă, slăbită, murdară. Deşi era vară, era îmbrăcată într-o rochie de flanelă, iar în picioare avea nişte pantofi murdari şi, bine înţeles, desperecheaţi. Cu mâinile împreunate şi ochii înlăcrămaţi se uită la minei M-am desprins din rânduri şi am alergat spre ea. Conducătoarea grupului nostru m-a oprit în drum, însă, lovindu-mă în cap. Lucru ciudat, n-am resimţit nicio durere. M-am întors la locul meu şi mi-am văzut de drum.

— Opriţi-vă, ni s-a strigat la un moment dat. Acesta e căminul vostru de acum înainte.

Am privit clădirea: blocul 8. Exact vis-a-vb de acela în care era verişoara mea. Am fost primite de personalul blocului, în frunte cu hlockălteste Olga, o femeie de 35 ani, mal mult urâtă dar simpalică, îmbrăcată în uniforma lagărului, cu un şort negru. Am observat că era ţi bine încălţată şi avea păr. Vorbea ungureşte la perfecţie. Am aflat mai târziu că era Slovacă şi era acolo de trei ani. Avea o locţiitoare, d-na Halâsz Evidin Pécs, o fostă cosmeticiană hosită de curând în lagăr, o fiinţă voluntară şi brutală. În schimb femeia însărcinată cu rapoartele. al cărei nume îmi scapă, Era o doctoriţă de vreo patruzeci de ani cu mult suflet» ora Unguroaică.

Conducătoarea blocului ne-a ţinut un discurs în care printre altele, ne-a atras atenţia asupra ordinii, disciplinei şi curăţeniei, ce trebuie să domnească în lagăr. Ne-a dat lămuriri asupra regulamentului lagărului: dimineaţa, apelul, apoi muncă până la ora trei, apoi iar apei

(Zehlappel). Ne-a sfătuU ca la apel să fim cât se poate de atente. Să nu vorbim: a nu ne mişcăm. Tot astfel, să ne mulţumim ni orice mâncare ni se dă, uitând de trecut, cu pândul numai la ce eram acolo, în acel lagăr.

— Şi acum, fetelor, noroc, a încheiat. Mergeţi la masă.

Eu, care eram în ultimul rând, am mai rămas în curte. Atunci o fată înaltă, blondă, Ioane bine îmbrăcată, s-a repezit la mâine ca o furlună.

— Mizerabilo. Nu mă vezi? A început să urle. Şi m-a lovit.

M-am uitat la ea, uluită, qScI numai mal târziu mi-am dat seama că femeile ce erau mnt bine îmbrăcate şi aveau păr, aveau o luncile hi lagăr.

— S

— Cine eşti? Ce vrei? M-am revoltat

Cealaltă s-a făcut vânătă de ciudă.

— Ce vreau? Lată! Şi mi-a tras o palmă.

N-am mai putut răbda. Împinsă de o furie nemaipomenită, am apucat-o de guler şi am lovit-o de mai multe ori pe obraz. Femeia a rămas cu sigura. Căscată, ca încremenită. Celelalte fele m-au privit cu groază. Conducătoarea blocului m-a apucat de fustă şi m-a tras.

— Nenorocit-o! Cum ai îndrăznit? E comandanta lagărului, mi-a şoptit.

— Nu-mi pasă. M-a lovit, i-am răspuns cu mânie. Ce crezi în definitiv că trebuie să înghit toate sălbăticiile? Ţi-e frică de ea? De ce? E şi ea o deţinută sau o spioanăl

Auzisem că, afară de câţiva, tot! Cei ce aveau o funcţie de supraveghere în lagăr erau oameni de încredere ai Nemţilor.

La cuvântul spioană cealaltă a tresărit.

— Eu sploanai1 %

Privirea i s-a umbrit, şi cu un glas schimbat:

— Cerul mi-e martor că nu.

Am privit-o cu dezgust.

— Bagă de seamă, am avertizat-o. Îţi voi răsplăti insultele. Dacă am răspuns la lovitura aceasta, nu înseamnă că s-a terminat. Nu m-am achitat, spioană!

Cealaltă a început să rânjească, de data asta.

— Abia ai venit, fetiţo, şi nu ştii cine sunt Nu ştii ce influenţă am aici. Dar vei arla. Ascultă-mă, în orice caz: vă urăsc pe toţi care sunteţi aici, care aţi trăit liniştit şi aţi petrecut fără ruşine în loc de a vă interesa de soarta noastră. Uite, vezi acolo? Şi mi-a arătat cu degetul departe, vezi cerul roşu? Vezi fţacăra aceea care este din hornul acela? Acolo ard Copiii şi părinţii voştri! Acolo veţi sfârşi şi voi. Şi l-iicând aluzie la obiceiul Evreilor de a sta f zile pe jos atunci când moare vreo rudă:

Şi acum şedeţi la pământ, a încheiat. Şi tiu uitaţi ziua aceasta. Sunteţi nişte orfani. De aici înainte nu mai aveţi pe nimeni. Nu mai Minţii nimic. Blestemaţilor.

Am înmărmurit cu toţii. În timp ce urla, feuitila îşi frământa mâinile iar din când în când indea, rânjea mai bine zis: un rânjet sec, sarcastic. În revoltă ei se răscolise, de fapt, o revoltă şi mai mare. Evreică din Slovacia, a (ini. Să în lagăr ca şi noi, ne ura pentru că rânfint nostru venise mai târziu. Mai mult decât mii, desperarea vorbea în ea. Anii de lagăr o weo Ne. Ieră din minţi.

— Aiii crezut cu toţii că e smintită. Câteva Me «în început să plângă. Când am aflat care ia HliunţlM el, iun compfillmit-o. Prin câte suferinţe Ireeiwe, «rtriniuial Şi eram exasperată liupnlilvn Nemţilor ce întrebuinţau fiinţe ca-a«nea pentru a ne maltrata. Ce milă puteam să înihlun* Nimic omenos nu ne aştepta, într-adevrtr.

I-luemliil apelului a întrerupt discursul acelei iieiiorocile.

Zelil appelll Zelil appell! Am auzit strigân-Iii cu\ «pol.

Slelll euch în funf Reihen, gerade Hieii, ruhet

— l llueratul lui mai contenea. Dimpotrivă, se în/, ea lot unii tare, pe măsură ce se apropia lipii Iii care aveau să sosească autorităţile la M îN ului.

F-iu len învinse, tâmplându-se de lumea ce ieşea Hin blocuri. Un vacarm asurziteur, întretăiat de strigăte: Schneller! Ruhe! Aber los, aber schneâler! Ihr Schweine!

Conducătorii blocului nostru ne-au lămurit cu bunăvoinţa despre ce aveam de făcut. După cinci minute, în curte domnea o linişte desăvâr* sita. Toate eram în rând, nemişcate, reţinând răsuflarea. Trei mii cinci sute de femei, nici mal mult nici mai puţin.

Conducătoarea blocului ne-a numărat de vreo zece ori, locţiitoarea ei de asemenea. Erau nervoase, agitate. În liniştea grea, ai fi putut auzi zburând o muscă. Doar, în răstimpuri, acelaşi eu vânt: Gerade stehent

Conducătoarea noastră s-a înţepenit pe loc. sosit o Nemţoaică. Am recunoscut în ea pe aceea de la baie: Irma Greze.

Ne-a numărat cu multă atenţie. Olga, conducătoarea blocului, a prezentat un carnet, irma Greze a notat ceva şi apoi a plecat. După plecarea ei am răsublat uşurate.

— La bloc! A strigatoaga. Duceţi-vă la masă şi apoi la culcare. Trebuie să fiţi obosite. Sunt mulţumită de voi. Aţi fost disciplinate.

Am intrat în bloc.

Aspectul blocuiui n-avea nimic deosebit: un coridor lung, iar în stânga şi în dreapta nişte odăi. Am intrat într-o odaie de mărime obişnuită, o încăpere goală în care ne-am aşezat pe jos. Oboseala şi căldura din odaie m-au răzbit. M-am rezemat de Edith care şi adormise şi am adormit Imediat, la rândul meu. M-am trezit, la un moment dat, şi am văzut pe cineva aplecat asupra mea.

— Nora, Nora! Cum ai ajuns aici? Te credeam la Cluj.

Uite, ţi-am adus ceva.

Era verişoara ftiea, Dody Harac care fml întindea un pacheţel.

— Dar ce e asta? am întrebat.

— Pâine.

Ne-am îmbrăţişat şi am plâns.

— Unde e tanti Ida? Am întrebat apoi Ida era mama lui Dody. Dody m-a privit lung.

— Ne-am despărţit la sosire, a spus apoi. N-am mai văzut-o.

— Dar ce lucrezi?

— Nimic. Nu m-a repartizat, încă… În orice caz, Nora, trebuie să te muţi la noi, la blocul 2. Roag-o pe Olga să te mute. Snnt aici lbl şi Elena.

Hrau două fete care lucrau la fabrica noaidră. M-am bucurat.

— O parte din pâine e de la ele, a precizat Dody. O parte e de la mine.

Am privit pâinea. O felie subţire, neagră şi in re. Vreo 50 de grame, nu mai mult

În clipa aceea a apărut Olga.

— Străinii afară din bloc, a strigat.

Dody şi celelalte feţe ce veniseră să caute cunoştinţe sau rude au părăsit blocul”.

A urmat împărţirea mâncării. Personalul blocului îi adus nişte butoaie de fier. Mal multe fete Impfirţeau oale. Eu, care eram în rândul întâi ţi flămândă, am primit o oală cu mâncare, dar cum aşteptam să mi se Dea o lingură:

— Ce aştepţi? De ce nu mănânci? M-a în Irebnt Olga.

N-am lingură.

— Ce lingură? Bea.

Glufrieşti, am spus.

Era o oală de cinci kg.

— Hal, a Insistat Olga. Fetele sunt flămânde. Ce te

uiţi aşa mirată? Vor mânca după tine. Sper că eşti sănătoasă, şi chiar dacă nu eşti n-are Importanţă. Draga mea, trebuie să te obişnuieşti cu ideea că eşti în lagăr şi nu într-un sanatoriu.

Am ridicat oala şi am privit conţinutul: un fel de caş care înota într-un fel de licând ce* nuşiu presărat cu fire de paie, bucăţele de lemn şi tărâţe.

Scârbită, eram să arunc oala dar mi-am adus aminte de sfatul Italianului, la sosirea mea acolo. Astfel, am început să mănânc. Să înghit, mai bine zis. Gustul mâncării? Cu neputinţă să-l descriu. Nimeni, afară de bucătăresele Auschwitzului, n-ar putea găti aşa ceva. Am înghiţit odată, de două ori. V Era fierbinte. În spatele meu. Fetele, flămânde, strigau să le trec mâncarea, supărate că lăsam să curgă din ea. Ce să fac? Să mă cert? La ce bun? La urma urmei aveau dreptate, dar eram. Bucuroasă că nu fusesem silită să beau după alţii. Şi am continuat să mănânc, să beau, mai bine zis, cu furie, din acel fel de ciorbă ce nu era nici ciorbă, nici mâncare. Am vrut să gust un bulgăr de tărâţe, dar mi-a căzut din gură. Cu ajutorul ochelarilor de soare am izbutit să-l scot din oală. L-am mâncat, apoi satisfăcută, am trecut oala lui Edith care urma după mine. Trebuie să adaug că mâncând din bulgărele acela, am dat de o piatră în care era să-mi rup şi un dinte. Edith a păţit la fel. Personalul, căruia i-am făcut reclamaţia, s-a mărginit să dea din umeri. Am primit apoi, în loc de apl (apa era interzisă din pricina epidemiilor), un fel de lichid negru botezat cafea, trei înghiţituri de hifea, nu mai mult. Trecând peste regulament, km băut mai mult, consumând şi porţia altora.

— Ce lacomă eşti, m-a dojenit Olga.

— Mi-e sete, I-am răspuns.

Au trebuit să mai aducă „cafea” pentru ceibitv

După sfârşitul mesei, ne-am trezit cu câţiva vizitatori.

A venit şi Dody. Mi-a dat nişte sfaturi, m-a întrebat ce am făcut la Cluj, ce mal ira nou pe acolo, mi-a spus că auzise că venise

«delegaţie de la Crucea Roşie elveţiană să ne aşi că peste câteva zile vom fi liberi. „Val, m-am gândit, ce penibil ar fi să mă vadă acasă, tunsă”.

— Zău, dragă Dody, am spus deodată verişoa-Jd, când mă gândesc că ne vor vedea tunse* tnl-e groază. Să ştii că nu mă întorc în Rora A-Dla până nu-mi creşte părul.

— Ai dreptate, a aprobat ea. Nu trebuie să ne facem de râs.

Ne-am mai sfătuit să luăm contact cu ambalaţiorul României din Elveţia, care ne va ajuta nu siguranţa, şi după câteva luni ne vom duce la Bucureşti.

— Clujul e al Ungurilor fascişti acum, a făcut Dody cu tristeţe. Nu trebuie să ne întoarcem loolo.

Şi am început să facem planuri. Am comunirat ştirea îmbucurătoare tuturor. Toate eram autetrizate, deşi toate eram mâhnite din pricina» Arulul tăiat. Pare ciudat, şi totuşi, în atâta nenorocire, aceasta părea a fi cea mai mare. Slăbiciune şi absurditate omenească…

Întâmplarea a făcut ca puţin după aceea să ui Împartă un fel de caşcaval (cvargl). Dody, cu ochii holbaţi, a pus această în legătură cu el schimbare a situaţiei.

— Să ştii că a sosit delegaţia, mi-a spus. Se schimbă situaţia.

Din pricina lipsei de apă, puţini au mâncat din caşcaval, care era foarte sărat. Cuminţenie pe care eu n-am avut-o. Dody m-a salvat. Vis-ă-vi3 de blocul nostru era un rezervor de apă. Dod; care ştia, şi avea o ceaşcă de tinichea ascuns! Sub fustă, profitând de un moment de neatenţia supraveghetorilor, s-a dus şi a „furat” din api aceea. Deşi mirosea, am băut-o. La întoarcere! În bloc mi-am luat rămas bun de la Dody cari s-a întors la blocul ei.

Am întrebat pe o fată unde e dormitorul şi pe! Ce vom dormi.

— Nu sunt paturi, mi-a răspuns. Vei prim o plapomă. M-am întins lângă Edith care măj aştepta şi se certa cu o fată care voia să ocupe locul pe care mi-l rezervase. M-am dus cu gân*; dul la mama, care dormea şi ea, probabil, p01 podea fără măcar o pătură. Oare o fi tuns-o şi pe ea… Nu-mi venea să cred. Vor fi avut consideraţie pentru vârsta ei. Ah, Doamne, mă ru gam, dă-i sănătate şi putere să reziste şi să poate mânca din mâncarea pe care la noi nici porci n-ar primi-o. Am adormit.

Am adormit bine, visând că sosise delegaţii Crucii Roşii, condusă de medicul ce venise să ne ia în primire la gară.

Un fluierat asurzitor m-a trezit. Era Zehl apell-ul. Şi aceleaşi strigăte aspre: „Aufstehen Aufstehen! M

Am privit afară. Era înninnerec. Cerul era înstelat. Ce se întâmplase? Înnebunise şeful lagă rului? Înnebunise şi Olga cu tot personalul?

Limm furioasă. Am încercat să adorm din nou, Jlitr ni s-a ordonat să ne sculăm şi să ieşim din Iilor. Afară, un frig îngrozitor. Ne lipeam una de 11», tremurând. Eu cădeam de somn. Oasele fii/t dureaţi. Între timp, în bloc, se făcea curăjriile.

— Ce răutate 1 mă gândeam. Nici. Acum că Vine delegaţia nu ne cruţă. Fac curăţenie de ru loc, atâta tot.

Zărind pe un soldat, l-am întrebat cât e ceasul.

— Două, mi-a răspuns. Mai ai cinci ore de «lui. Apoi vei avea cafea cu lapte şi cozonac.

Am crezut.

Cele cinci ore ce au urmat mi s-au părut o virilii le. Începuse să plouă: o ploaie rece, mălinii fi. Am vrut să intrăm în bloc. Ni s-a interzis, îmbrăcată numai cu o fustă şi o bluză, eu treimii iun udă, leoarcă. Abia după patru ore

ni s-a jiul voie să ne întoarcem în bloc. Mi-am scos hailinia, le-am stors şi am rugat-o pe Olga să-mi < («a altele uscate. M-a gonit.

— Dar ce crezi că sunt eu? Garderobieră? N-am ce să-ţi dau. Du-te.

Ani plâns. Am început să tremur. Aveam frifurl.

A venit apoi Dody, care s-a speriat. Stal să-ţi dau ceva.

A neos de sub fustă o bucată de pătură, m-a luvi-li; proi a pus şi fus-a peste pătură. Bluza filml de mătase, s-a uscat mai repede. Totuşi, Ivmiuii încă frisoane. Nu puteam să-mi revin.

Timpul era împotriva noastră. Deşi era la Im opului verii, un vânt aspru ca vântul de Ociinuvile biciuia barăcile. Apoi, din nou, ploaia Miuutil ce n-a încetat decât în cursul după iiimlI.

M-am retras într-un colţ al blocului, tremurând şi am stat rezemată de perete. Ni s-a servit masa. Aceeaşi mâncare ca în ajun.

După masă, toţi cei din bloc au fost goniţi. Nu m-am mişcat. Nu voiam să ies. Totuşi, aducân» du-mi aminte de cuvintele Italianului care spusese că nu aveam voie să fim bolnavi, m-am hotărât şi am ieşit, deşi abia puteam umbla.

— Cât poate îndura un om 1 mă gândeam. Că fericită eram acasă!

Şi mă gândeam la patul moale, la baia cald & la ceaiul fierbinte, la figura mamei ce se apleca şi mă privea îngrijorată de câte ori i se părea că aveam ceva. Şi aici mă goneau! Dar de ce să mă gonească din hambarul acela care era totuşi tul adăpost? De ce nu mă lăsau liniştită? Nu vedeau că sunt bolnavă? Şi pentru ce, la urma urmei, să nu spun că sunt bolnavă? Cine îmi spunea, în definitiv, că şi Italianul, ca şi toţi conducătorii lagărului, nu era şi el nebun?

Mă apropiam mereu de fereastra blocului, spre a privi înăuntru. Parcă blocul m-ar fi atras ca un magnet. Parcă n-aveam să mai intru nicio* dată. Şi iar mergeam cu gândul la mama. „Şi tu stal ca mine? O întrebam în gând. Şi ţie ţi-e frig? Şi tu tremuri?” Apoi gândul că bătrânii erau cu copiii şi îngrijeau de copii, m-a liniştit. De ce nu eram şi eu bătrână?

În sfârşit, am intrat în bloc, înghesuindu-ne, împingându-ne, fiecare vrând să fie prima. Olgn ne în jura.

— Vă îmbulziţi ca vitele! Nu vă e ruşine?

Şi ne ameninţa că ne trimite iar în curte. Erau orele două după amiaza. Cerul a început să se întunece. Apoi tunete, fulgere, urmate de furtună. Se întunecase cumplit. Ai fi zis noapte. Ploaia torenţială ne-a bucurat, fiindcă n-aveam să mai

Mm. Ivricire de scurtă durată. Începuse să plouă lămuritru. Spre a ne feri, schimbam mereu Ibcul Im AMdar. În curând a început să plouă că afară. Au. Ieşit pe coridor. Mai rău. Nefiind podea, ci l» AmAut, intrai în noroi până la gleznă.

NI n-au împăr (lt nişte pături pe care le-am pus pe iup, dar curând s-au udat şi au devenit atât îl» ni rit» Înct nu puteam să le ţinem. Ploaia, înlir timp, ne revărsa potop. Acum, ca să te aşezi, Im Imiii nil – L-ai în apă. I-lram atât de obosite* însă, fiu Al im iriul simţeam nici frigul; astfel, ne-am aţf.nI pe jos rezemndu-ne una de alta, spate lui Mpitli.

N» în plouat toată noaptea. Spre zori, apa era bAltontă la tiic Aueiw, ajunsese aproape până la mimiii III tyl ni (I nuiw mul sus dacă n-am fi Îhm lito imile tulii cum npol revărsat. Dimineaţa uni «nu apă «Hi» Iilor, clkl ploaia încetase M hui tivul/otlup Mell, fata Mm A h fimuiiil A plouA Iar. Nefilml apel, iiM. If în u luni – ” 1 ([imn la i-o, fu blocul 2, unde, în pl Iii «fluiiun, rorlilonil rAtuAurse uscat.

Mi-a ftnt o pălmă hm ut A tu enrr m-am învelit cât mai Miin netifi» l liplir imn de uliu. ml am revenit.

Al lAtuiniis Nora, mfl încuraja Dody. Cuh) VmI v «mţi>u «A tu cumd vom scăpa de aici. 11 ulmi» ntr <m dpăm. Nu te «Audi decât la asta. IIhpiii im 1 oiilru/A, i îmi lilur, Dody, lui te gândeşti la mama U t iiirtui mvoltnt eu. N (h lui I u» dy n-n întunecat.

Le Miy, Nuin, MII volt»! De mama. Nu-mi VHfM mii, lw Implor. FJL «liMUpul nA plAiltfA.

FMT» îl» din imhiii întors la blocul meu, oarecum înviorată. Deşi era soare, nu ne au dat voie să ieşim toată ziua. Tot astfel a doua zi. De aceea, timp de două zile n-am putut s-o văd pe Dody. Abia a treia zi ne-au dat voie afară. Trebuie să f jrecizez că, fără a şti pentru ce, acele două zile c-am petrecut cu ferestrele închise, fără un pic de aer. Am cerut lămuriri, dar în zadar.

Când am ieşit, în sfârşit, era frumos, cald. M-am dus după Dody, care plecase să-şi procure apă şi, făcând rost de un lighean, se pregătea să se spele – lux nemaipomenit în acel lagăr.

După ce a adus, cu mare greutate, puţină apă ne-am spălat una pe alta în spatele blocului. Ne-am spălat şi pe dinţi – nici mal mult, nici mai puţin – deoarece Dody izbutise să salveze o periuţă pe care o păstra cu sfinţenie. Era singura posesoare a unei astfel de comori. Ne mersese vestea. Eram poreclite „alea cu peria de dinţi”. Dody mai avea şi o bucăţică de săpun, o cârpă de vreo zece centimetri lungime care ne slujea drept prosop, şi una, şi mai mică, pe care o folosea că batistă. Generoasă, împărţea săpunul, prosopul şi batistă cu mine.

După baie, m-am simţit ca renăscută. Capul, totuşi, continua să mă doară: consecinţă a zilei aceleia de furtună şi ploaie. M-am consolat văltându-mă tul Dody.

Ziua următoare, când am revăzut-o. Era vânătă la

faţă.

— Ce s-a întâmplat?

— Am întrebat-o, îngrijorată.

— Nimic. Am căzut.

Mal târziu, am aflat că nu căzuse. Vrând să-mi aducă o bucată dintr-o plapomă, spre a mă acoperi deoarece eram bolnavă, fusese surprinsă şi bătuta de conducătoarea blocului el, o nume Hella.

„Oare până când pot să reziste nervii omului l» i asemenea tratament, la asemenea viaţă? Şi» nuri/minatul ştie că la expirarea termenului va FI llltei/se va întoarce la lumină şi la viaţă. Dar noi? Până când? Când Nemţii vor pierde răzliuliil vom scăpa, fără îndoială. Dar când vor pierde războiul? Şi apoi, vom putea rezista oare?” „trebuie să rezist”, îmi spuneam în gând, deşi Mirt prea mare convingere. Căci eram speriată. Mi era learnă c5 nu voi mai scăpa din infernul raia, deşi nu eram acolo decât de câteva zile ahin, deşi nu eram decât la începutul chinurilor.

Într-adevfir, situaţia noastră s-a înrăutăţit zi îmi «I. Au început să ne maltrateze. Ni se dădea HIA – iicnra ca în vite, fără a fi împărţită. Am fost tieie în gtfuunchl, acolo unde noroiul era mal mare, cu măinlle ridicate în sus şi silite să răluâiiuui aţa H îl ora, Supravc-lietoarele ne urmăiphii cu atenţie, Dacrt dnevii nu rezista şi lăsa uiAlulle la jos, am lovii în cap cu bâte grele.

Mi mtuc aminte cât odată, după trei ore de Milei du chin, Minimi ora apelului şi trebuind să nu ilillc Mm, n-am putut. Cu neputinţă să formăm l’Aihlii lle, lalele se prăbuşeau, leşinau. Un sin Kin uoroc tu atâta jale: Irma Greze n-a venit la Uiel

A doual, era o r. l caldă, ca o zi de vară bucura-lenn-l, Ocolind noroiul, ne-am întins la soare. Iulie lutip, Oltfa ne anunţase că vom fi duse la ilHhluleclnie, npol repartizate la lucru. Într-adev At,» două zi dimineaţă, la ora 4, am fost

întinle în I «iţii blocului în rânduri de câte patru, mi pupomrt în spate, în aşteptarea supravegheb» HM «toi germane ce trebuiau să sosească. La un moment dat au apărut nişte soldaţi din SS cu puşti mitraliere şi câini poliţişti, întovărăşiţi da Olga şi alte supraveghetoare înarmate cu revolvere şi ciomege. La fiecare rând, în stânga şi dreapta, s-a aşezat câte un soldat SS. După că am fost numărate de mai multe ori, s-a dat ordin de plecare.

Eram fericită. Mă gândeam că poate o voi vedea pe mama. Priveam foarte atent în jurul meu. Zadarnică osteneală. Când treceam în faţa unui bloc ni se interzicea să privim. N-aveam voie să ne uităm decât înainte.

Am părăsit lagărul şi am ajuns în câmp, în dreptul unei poteci înguste. Era încă întunerec. Iarba era umedă. Aerul răcoros. Chiar cu plapomele în spinare ne era frig. Aerul curat, însă, mirosul proaspăt al câmpului – un miros dă pământ, iarbă şi flori – ne dădeau o impresie de libertate ce ne-a făcut să uităm de frig, de necazuri şi chiar de paznicii înarmaţi»

Cu voia unul soldat SS am rupt câteva fire de flori. Un dor nespus de libertate m-a cuprins: dor de viaţă, dor de casă. Îmi venea să fug departe, să nu văd pe nimeni. Cu gândul la al mei, cu gândul acasă, nici nu mi-am dat seamă că soarele răsărise. Revenind la realitate, am privit înapoi. În clipa acea, am simţit o arsură pe obraz. O ipalmă. M-am uitat în stânga, apoi în dreapta. Încă două palme. N-am spus nimic. Parcă nu le simţeam. Priveam pe celelalte fete, feţele obosite, capetele tunse. Sărmane flinţo îmbrăcate în zdrenţe ce se împiedicau în papucii lor de lemn, asemenea unor ocnaşi. Ciudat toate feţele acelea se asemănau. Căpătaseră o expresie unică, fiindcă unul singur era gândul tuturor: să fie cât mai departe de acolo, să fie liber, să fie acasă.

Pe când priveam astfel, am auzit o tojfirătură. Era

SS-ul.

— Mergi mai repede că te împuşc, m-a ameninţat.

Am iuţit pasul. Totuşi, a alergat după mine şi m-a lovit

Am trecut pe lângă o grădină de zarzavat, apoi în dreptul unor căsuţe frumoase, şi am ajuns la o linie ferată. Trecând de ea, am dat de un deal ce se isprăvea la un pod. Cu uimire, am observat atunci că eram la marginea oraşului. Civili şi militari germani treceau necontenit: lume ce ne privea îngrozită şi întorcea apoi capul. Mi-am aţintit privirea la civilii acela ce treceau şi am încercat să citesc în ochii lor, ceea ce gândeau. Să ne vedem pe noi înşine prin oglinda ochilor lor, dar curând am coborât capul, ruşinată. Astfel, cu faţa îmbujorata, aprinsă de mânie şi ruşine, am străbătut oraşul, sub priviri curioase ce mă ardeau.

În sfârşit, am ajuns la capătul oraşului: o alee lungă, flancată de pomi şi de sârmă ghimpată înaltă de trei metri. Am zărit în depărtare, oameni mulţi, dar când ne-am apropiat mi mâi ci a nimeni. Mă înşelasem oare?

Lucru ciudat, şi firesc, totuşi. Flancate cum eram, de sârma ghimpată, m-am simţit oarecum în siguranţă: eram numai noi, ca într-o mare şi tristă familie. Izolate de restul lumii, ne regăseam apropiate ca niciodată, fiindcă nu no era ruşine de noi, fiindcă numai oamenii liberi ca acei ce trecuseră ne erau duşmani. Pe paznici nici nu-i socoteam oameni. Oameni pentru mine erau numai aceie nenorocite fiinţe din care făceam parte, îmbrăcate în zdre-te, ca şi mine, cu capetele tunse şi feţele ostenite. Sărmane chipuri de fiinţe ce erau totuşi oameni. Singurii oameni. Numai pe fiinţele acestea le priveam şi le apreciam, numai cu ele mă simţeam bine, în linişte şi în siguranţă. Loviturile şi înjurăturile paznicilor nu contau. Nu le auzeam» nu le simţeam. În schimb, un simplu cuvânt, o simplă ironie a

unei deţinute m-ar fi durut şi mă dureau mai mult decât orice. Ca ceva grav, de neiertat.

La capătul aleii se deschidea o poartă imensă. Trecând prin ea, am pătruns într-o curte. În fundul curţii, o clădire din cărămidă roşie, având înfăţişare de castel. În rânduri de câte patru am intrat în clădire, lăsând hainele în prag, zdrenţele mai bine zis şi păstrând numai pantofii. Astfel dezbrăcate, cu pantofii în mână, ne-am trezit într-o sală bine încălzită, unde era un bazin cu sublimat. Trebuia să trecem în faţa bazinului, unde o deţinută înmuia pantofii în sublimat.

După aceasta am trecut în altă sală, unde am făcut un duş fierbinte cu săpunul lui Dody, iar după duş, în altă sală, am fost unse pe cap cu o soluţie de petrol şi formol care ustura îngrozitor. Am aşteptat, apoi, să ne aducă hainele de la dezinfectare. Când ne-au sosit, s-a ivit o bătaie deoarece s-au constatat lipsuri. Astfel, vreo optsprezece fete au rămas complet goale. Neavând altceva, s-au acoperit cu nişte plapome, şi am pornit. Printre ele mă număram şi eu.

Cum mă dureau picioarele, am vrut să-mi scot pantofii ce-mi răniseră tălpile, dar nu ml s-a dat voie.

Am ajuns la bloc. Fiind printre acelea cărora le lipsiseră hainele şi veniseră acoperite cu o plapomă, Olga mi-a adus o haină. Apoi, bătându-i/lă pe umăr, mi-a spus:

— Eşti abia la începutul suferinţelor. Nu fi sensibilă. Eşti într-un lagăr.

Am izbucnit în plâns.

Abia în curte, îmbrăcându-mă, am observat că primisem o rochie de bal: o rochie de crêpe alin cu iulie, decolorată, iar în dreptul decolteului un fel de trandafir. În alte vremuri, rochia aceea avusese şi o trenă, fără îndoială. „Bine că e neagră, cel puţin44, m-am consolat „Nu se va cunoaşte murdăria44.

O durere acută în picioare m-a făcut să-mi acot pantofii. Privind picioarele, am rămas încremenită. Soluţia cu care fusesem dezinfectată în clădirea cu bazin, ardea complet pielea. Picioarele îmi sângerau. Şi celelalte fete păţiseră la fel. Seara, la apel, ne-am prezentat desculţe Drept pedeapsă, ne-au confiscat încălţămintea, pantofi sau papuci, ce erau. Aceasta nu ne-a supărat pentru moment, deoarece nu puteam să ne încălţăm, iar vremea se menţinea frumoasă.

Trei zile după dezinfectarea aceea, într-o dimineaţă, a sosit un doctor. Era medicul şef, Slurmführer Dr. Mengerle, întovărăşit de o Lagerführerin, Drexler, de la F.K. L.

— Veţi fi repartizate la lucru şi veţi pleca cu un transport, ne-a lămurit Olga. Vet! Avea şi un număr pe braţ cu care veţi fi în siguranţă.

Şi-a suflecat o mânecă, şi atunci, pentru prima oară, am văzut pe braţul ei, ca un tatuaj, un număr. N-am putut scoate niciun cuvânt, atât de îngrozită eram. Atunci m-am convins că nu exista scăpare de acolo, decât când Nemţi» *vot* pierde războiul. Cu un pumn în spate, Olga m-a trezit din gânduri. Medicul a trecut în faţa mea, împreună cu Lagerfdhrerin Drexler.

— Ce stai ca o cârpă, nenorocito? M-a apostrofat femeia. Drepţi!

Apoi, la o poruncă a ei, cu toată împotrivirea mea, a trebuit să mă dezbrac. Era examenul prin care trebuia să trecem spre a se constata care dintre noi, mat tânără sau mai robustă, era aptă pentru a fi trimisă la muncile mai grele. Nu pot să descriu umilirea ce am simţit-o trecând acest examen, de la care am plecat cu calificativul „aptă pentru lucru”.

Am fugit şi m-am dus la Dody spre a o implora să te prezinte şi ea, căci altfel vom fi despărţite.

— Bine, a spus Dody.

În drum, mi-a povestit că la dezinfectarea ce avusese loc un militar de la SS, care o remarcase pe Edith, îi trimisese o rochie şi un pachet cu mâncare.

— Ştiu, am răspuns.

— Azi a fost din nou dusă la Auschwitz cu Lager Capo Ria, a urmat Dody. SS-manul a dat ordin să fie numită raportoare. Nici tu, Nora, n-ar fi trebuit să te duci în curte. Dar n-are Importanţă. Edith va avea grijă să ne înlocuiască, vom primi şi noi o funcţie şi vom rămâne împreună.

Cu acest gând, s-a dus chiar, s-o caute pe Edith spre a o ruga să intervină, dar n-a găsit-o nkăerl. Atunci, ca şi mine, s-a prezentat în faţa doctorului fiind calificată şi ea aptă pentru lucru.

Înainte de a pleca, ni s-a dat masa dar abia iun putut să gustăm deoarece era fierbinte şi Mml Hc clipa de a pleca.

O comisie, compusă din deţinute, m-a luat Miunalmentele, apoi, în plânsete de despărţire între mâine şi copil, rude şi fraţi, am para & it cu uflotul greu lagărul D. II.

IX

Lagărul D. Îl fusese primul nostru popa9.

Fiind vis-à-vis de lagărul bărbaţilor, primiserăm acolo, uneori, aruncată peste sârma ghimpată, câte o bucată de pâine cu untură. Acum, că plecaserăm. ne întrebam cu înfrigurare: Unde?... Va fi tot aşa?... Va fi mal rău?”

Ne uitam una la alta, fără a putea spune nimic. De un lucru eram sigure: că vom muri sau vom fi omorâte. Oricum, cu hrană şi tratamentul de până atunci, n-aveam să rezistăm multă vreme.

Întovărăşite de opt SS-mani, înarmat! Cu puşti

automate şi urmaţi de câini dresaţi, am traversat lagăre peste lagăre şi am sosit, în sfârşit, la destinaţie: lagărul A.F.K. L.

Conducătoarea lagărului, ca să ne încurajeze, ne-a primit cu un ciomag cu care a început şi ne lovească. Câteva fete, lovite în cap, au Ieşrnat. Le invidiam. Acelea nu mai simţeau nimic, în timp ce celelalte, care rezistaseră loviturilor, plângeau. Şi, tot lovind, conducătoarea lagărului ne copleşea cu ameninţări, adăugând că, dacă nu cunoscusem disciplina până atunci, acună o vom cunoaşte.

— Aici veţi fi în siguranţă, a încheiat apoi, pe un ton. Aproape amabil, tot continuând să levească.

Nu îndrăzneam să ne uităm una la alta. Majoritatea căzuse pe jos, în nemişcare; două Hâtre noi, chiar, pe veci în nemişcare. Brută aceea le zdrobise capul.

— Aşezaţi-vă în rând de câte cinci, vacilor! Iun auzit apoi. Mergeţi la baie.

IME? Ce bine! Dar era adevărat? Eram lângă Dody, şi ne ţineam de mână, ca pentru a fi» da curaj. În fundul sălii, lângă perete, la o iiuiM/t lungă, mai multe deţinute ne luau semnalmentele. Am început să defilăm, două câte două. NI s-au dat nişte cartele. Ni s-au pus întrebări. Nume, pronume, locul şi data naşterii, ţara, cel Aţeitla, meseria, câte limbi cunoaştem, apoi ni – «dai şi porecla: Sara. De aci încolo, fiecare illntie iml era un număr, iar toate eram Sara.

După ce iun scris, am restituit cartela şi amvi ni au trec înainte, dar am fost oprită de o neţluul A cure, pe un ion foarte sec, mi-a poruncit M lullud braţul drept, M-am uitat la Dody, hm «Ultca la ciipălul eelâllalt al mesei, tot cu luatul futilii, lu’ clipa aceea iun simţit o dut» H* acul A care n-a durat decât câteva clipe, ilai mie m-a atfiidlilt. Ridicând braţul am văzut, iliind, crt fusesem aligmatizată. Purtam un nunţiii A MDO. I a vederea acestui număr n-am

mai simţit nicio durere. N-am simţit decât o gii Mttvri umilinţă. „S-a sfârşit, mi-am spus. Nu iiini uimi im om”. Dody, acum, se apropia de mine pingnd, stigmatizată şi ea, la rândul ei: A hm.

Nu mai acfipifm de aici, se jelea Dody. Aici cum muri.

N mim npua nimic, dar eram de aceeaşi părere fii iiAiium. Totuşi, n-am plâns. Nu puteam plânge. Iliitiu împietrită.

&

— La baie! începu să strige o supraveghetoare. Ce tot vă văitaţi ca nişte copii în faşe? Şi noi avem numere. De aci înainte sunteţi în siguranţă. Sunteţi cineva... Haideţi la baie.

S-a deschis o uşă şi am intrat într-o sală mare, luminoasă, cu cincizeci de duşuri. Acolo am primit un săpun galben cu inscripţia R.I. F” apoi s-a dat drumul la apă. Săpun R.I. F? Mult mai târziu am aflat ce înseamnă aceste iniţiale, Atunci însă eram mulţumită că am o bucată de săpun pentru baie. Am uitat de număr, de tot ce mă apăsa: baia caldă m-a liniştit. După baie, am intrat într-o sală şi mai mare, unde se împărţea lenjerie şi haine curate. Femeile ce făceau împărţeala erau în majoritate unguroaice şi franţuzoaice, fete îngrijite şi prietenoase, care ne-au îni-wţii lucruri foarte bune şi curate: cămaşă, chiloţi şi o rochiţă de stofă. Ni s-a dat voie să alegem chiar. Astrel, eu am încercat vi; e o trei rochiţe până am ales una. Începeam să mă consolez.

— Ce contează un număr, Dody dragă? Am spus verişoarei mele, uite ce lucruri drăguţe şi curate. Nu e aşa rău, precum vezi.

Pe când rosteam ultimele cuvinte s-a ridicat din nou glasul supraveghetoare!:

— Grăbiţi-vă, fetelor, veţi primi şi pantofi.

Am ieşit afară. În Curte, un morman de pantofi, din

care puteai să alegi pe cei mai potriviţi, Nu erau eleganţi, dar păreau comozi şi erau din piele. Dody şi-a ales o pereche negri, de antilopă: eu, de asemenea. Într-adevăr, erau comozi, M-am simţit bine. Numai braţul mă mai durea, dar încercam să uit. După ce ne-am încălţat, o femeie mai în vârstă ne-a luat în primire şi necondus prin nişte străzi cu case lungi, de lut, străzi nepavate. Ne-am oprit în faţa uneia din aceste case care avea vedere pe strada principală... Părea nelocuită. O desăvârşită linişte domnea. Toate eram nerăbdătoare să intrăm, din pricina căldurii ce devenise insuportabilă. Eu, mal tffes, mă simţeam rău.

Uşa s-a deschis şi a apărut noua conducătoare a blocului, împreună cu „suita" ei. Deşi mi-era rfâu, precum am spus, m-am uitat cu atenţie la noua conducătoare. O femeie blondă, de vreo cincizeci de ani. Era însoţită de alte două femei, locliiloarea, o femeie foarte frumoasă, cu trăsături fine şi păr lurtg, şi raportoarea (Raportachreiberin), o brunetă foarte drăguţă şi ele. Miiim. Toate trei, de a-tfel, erau bine îmbrăcate: rochie de mătase, pantofi fini, ciorapi impeca* lilll. A-ni riniit: µm observat, foarte mirată, că purtau şi bijuterii.

Primirea pe care ne-au făcut-o a fost aproape prietenoasă. Ne-au ţinut un discurs, îndemnându-mo» A fim «anillfiloare şi disciplinate.

— Să lurrfim cu nnă, să nu ne speriem de nimic...

Ce a mai apus, nu mai ştiu. Deodată, am leţimit. Cfildura, nervii, lipsa de hrană, emoţiile, prin care trecusem, mă birulseră.

Când înl-am revenit, nu mi-a venit să cred. Vlhnm oare? Sora mea era aplecată asupra Mica şi plângea. Mai târziu mi-a spus ce se înifimplase. Când am leşinat, Dody a început să atrige după doctor. I s-a spus că tocmai vis-à-vis tun un spital şi să se ducă la blocul 22. Mergând lulr-acolo,

verişoara mea a întâlnit pe o femeie în halat alb. Sora mea a oprit-o; i-a explicat ora nevoie de ajutor: că mi-era rău, şi a Adun-o.

Ne-am sărutat şi am plâns.

Şi Teri e aici, a spus deodată sora (era fata ei). Ce o să se bucure. Dar stai, a A-ţi aduc ceva de mâncare.

A plecat repede şi s-a întors după puţin cu două felii de pâine şi o ceapă.

— Am să te ajut, mă încurajă, întinzându-mi mâncarea. Voi face tot posibilul să te aduc la mine ca infirmieră. În spital e mai bine. Dar cum ai ajuns aici? Eşti singură? Unde e mama* Ioşca?

Gândul mamei mi-a risipit mulţumirea.

— Cu mama am venit, am lămurit-o. Ioşca plecat la munca obştească.

— Dar Baba?

— Cu copilul şi soţul.

Baba era sora mea mal mică.

— Au rămas?

— Da, şi sper că nu vor veni.

Sora mea a dat din cap.

— De – ai şti ce am îndurat şi eu până am fost repartizată la spital. Deşi ştiau că sunt docto* rita, m-au dus la săpatul şanţurilor. Am săpat trei săptămâni, apoi am fost trimisă împreunt cu fetiţa mea la căratul gunoaielor până când, într-o zi, un ofiţer german m-a întrebat ce vârstă am. I-am spus că am numai 32 de ani. Eram să-l spun adevărul, 45, dar m-am răzgândit.

— Dar pentru ce ai. Minţit?

— Din interes, mi-a spus Ileana (acesta ieri numele surorii). Germanul m-a întrebat ce mesa* de am. Când i-am spus că sunt doctoriţă, mi-ţi spus să mă prezint după un ceas la secţia polr ţică, unde îl voi căuta pe doctorul König.

— Numele dumitale? S-a interesat apoi.

— Ileana Mike.

Clnrmanul m-a privit cu mirare şi m-a salutat Ultlltireşte.

I, a revedere. Frau Kollegin/Astfel 3 m înţeles că şi el era doctor. Un ceas Mint Irtr/. Iu, m-am prezentat. Am fost trimisă la blocul 22, ca doctoriţă şef. Explicând apoi că I hi I r* înta mea, ni s-a dat voie să rămânem* flunfpună.

Am ascultat-o cu atenţie. Un lucrli nu înşel» tă» Min, totuşi. De ce îşi ascunsese vârsta?

Dar de ce ai tăgăduit vârsta? Am întrebat-o. Va încruntat şi a dat din umeri.

Ce vrei, am şi eu slăbiciunile mele. S-a Mflal, mi-a zâmbit şi, sărutându-mă: Acum i) înle în bloc. Pe mâine.

A placat, lăsându-mă pe gânduri. M-am înl în la bloc.

N-a (recul un minut şi a început un scandal Iii tnalA radula pentru alegerea paturilor. Palm ÎM, de fapt, erau cu etaj: trei rânduri supraiu «al Mec are pat era prevăzut pentru 4 perm. Huh Or, flecare vrea să fie sus, pe de altă IAA*, fiware voia să rezerve un loc pentru tMM» ittH* mal apropiată, rudă sau prietenă, astei Im Al mal multe fete au dormit pe nişte jsal«ta pa pudră. Personalul blocului s-a prefăcut» li nu ttnwrvll în început; apoi, exasperată, comblocului a început să urle. Fiind poi ohm uiapottrofn în limba ei: „Ciho! Clho!” hi. Mat liniat

Aimlmilh I plinul puternic, m-am gândit că afba j» liiloiil «e major ar fi putut să i-l invidieze. I-M (fia1! Aaiin» puternic, surprinzător la femeia (Mii mi Itif Aţi-amntăt de blândă.

IteotMA, ia pilii minune, s-a făcut linişte. Milita* HM-otialul cu pâine şi marmeladă.

— Eu leşin, dragă, i-am spus lui Dody. Uite ce aduc.

Celelalte fete priveau şi ele, uluite, bunătăţile aduse. Mie îmi tremură stomacul de foame.

— Am luat o bucată de pâine şi marmeladă. Cu ce

poftă am mâncat, inutil să descriu. M-am săturat ca în vremuri normale. Celelalte fete, de asemenea. Ţin minte că, tot timpul cât a du «rat această fenomenală cină, nu s-a auzit un zgomot, un cuvânt. Ocupate să mâncăm, uita* sem de toţi şi de toate.

A urmat dezbrăcarea şi toaletă, şi ne-am culcat. Am fost sculate la aceeaşi oră ca în lagărul celălalt. Personalul blocului a aprins lămpile şi a început să strige: Aufstehent Aufstehent Kaffee holen 1

Au fost alese zece fete care, împreună cu o femeie ce făcea parte din personal, s-au dus la bucătărie după cafea. După ce am băut-o, ne-am făcut paturi-e şi am trecut în curte pentru ca personalul hlocului să poată face curăţenie. Conducătoarea blocului ne-a aşezat în rânduri de câte cinci şi am aşteptat apariţia femeilor de la SS care trebuiau să ne ia în primire.

Tot aşteptând, conducătoarea ne-a rugat al fim disciplinate, să stăm liniştite şi nemişcate ca să n-o compromitem faţă de superiori, A urmat apelul. În cea mai mare linişto. Am observat că Nemţoaica, ce ne-a – luat în primire vorbea foarte familiar cu conducătoa «rea noastră, ca şi cum ar fi glumit cu ea. Când a plecat, am fost trimise din nou în bloc unde am stat de vorbă între noi până la ora 11, când r. i s-a acâiis mă-a. Am mâncat cu plăcere deşi ne-a supărat lipsa de tacâmuri. Eram jenate;

— Îmi să mâncăm fără tacâmuri? Şi conducătoarea ne privea cum băgăm degetele în farfuriile pline. Acest neajuns m-a împiedicat să iau a Hi. Rfu oară din ciorba aceea care îmi plăcuse mult.

După masă ni s-a îngăduit să circulăm în junii blocului. Am profitat de acest răgaz, spre a me voie să mă duc vis-à-vis, la spitalul blocului, unde se afla sora.

Du-te, mi s-a spus. Dar să ştii că la trei eMe apelul. Şi ai grijă să nu circuli pe şoseaua pllucipală că te poate

vedea comandanta lagăluliil.

A în ajuns la sora, care m-a dus în bloc şi lui n prezentat pe toate conducătoarele blocului.

M-am uitat cu atenţie peste tot spre a i-ftllla o faţă cunoscută, dar n-am avut puterea §H «IHrul prea mult. Feţele chinuite ale bolnavilor, paloarea, slăbiciunea de schelet a unora IU-hii furozit. Avem impresia că mă aflu într-o ilpifl, Astfel, la un moment dat, răscolită de iji Hcliicolul acelor stafii, am fugit de acolo, eu îi aliiuuril dorinţă, de a fi afară, la aer liber. În Himlia uioa, însă, în loc de a ieşi prin faţă, am Uluielii tu dos. Am ajuns într-un fel de anticafii Hirt re avea o uşă. Am deschis uşa, nerăbdă-Immim fe/i lenptr. Dar respiraţia mi s-a oprit. Eram! «! Un WaM-liraurn. Pe podea, o mulţime de t-adfivm aruncate grămadă: un fel de mumii, y «lbeiie ca pergamentul, numai oase şi pielea. Îl fu belelele acelea fuseseră oameni… Vorbiseră, intonă, «Im (Iseră! Eram înmărmurită. Dar 11 mi hi te t adu v rele acelea şi pentru ce acolo? Şi luthm le lui – Lirea aceea? Muriseră acolo? Dar şi mlm rtvuhnneră hrană, îngrijire 1 – De spaimă, Alll iţiim* pe toci, neputincioasă de a scoate un strigăt, de a face un pas. Sora m-a găsit. O boli avă, care mă văzuse intrând acolo, o la murise.

— Ce faci aici?

N-am putut să scot o vorbă. Ileana m-a trai afară. Am văzut că e contrariată.

— Aveai tot timpul să vezi astfel de lucruri, mi-a spus, conducându-mă. Nenorociţii pe care l-ai văzut sunt victimele dizenteriei, care face ravagii aici. Cum stomacul nu mai funcţionează, nu se pot hrăni şi slăbesc până ajung în halul acela, când mor. De aici îi duce la crematoriu, în cursul nopţii. Azi au fost mai puţini, vreo 18, De obicei sunt 35 – 40 pe zi. Dar să vorbim d «altceva. Uite, dragă, ţi-am pregătit un pachet: perie, pastă de dinţi, săpun, o bucată

de prosop şi batiste. Opreşte pentru tine şi mai dă din acestea celor ce n-au.

Mi-a dat un săpun Caola, un briceag şi o lin* guriţă, adevărate comori, acolo. Mi-a întins apoi o bucată de pâine şi m-a condus la bloc.

— Vino mâine, mi-a spus la despărţire. Va fi şi Teri, deoarece nu merge la lucru. De altfel, are o funcţie foarte uşoară.

Am auzit un fluierat: urma apelul. Am alergat să ascund pachetul în patul meu şi am leşll la apel. După apel a sosit Irinka RapportschrH* berin.

— Toată lumea să rămână pe loc, ne-a poruncit Voi citi numele fiecăreia şi fiecare vi trece, la rând, în bpatele meu.

A citit o listă şi, una câte una, am părăsit rândul.

A venit şi rândul meu, şi al verişoarel.

— Nora Harak! Dody Harakl

Au urmat alte nume. Nu lipsea nimeni.

— 9456. Să vie aici, am auzit deodată.

M-am prezentat.

— Dumneata nu te numeşti Harak, m-a mustrat Irl. RRM. În lagăr le-ai înscris Diamantstein iar Im bale, Harak. Ar trebui să te pedepsesc, dar la Iert, Să nu mai faci.

Mi-a fost o ruşine cumplită. Am bâlbâit ceva Har nu ştiu ce. Dody mi-a explicat şi a explicat. L) An-a fusese de vină. Pentru a nu fi despărţite, plinesc că suntem surori. Mi-a părut rău, dar Muşi mai bine că s-a restabilit adevărul.

Au mulţumit Irinkăi pentru bunăvoinţa arătată, apoi conducătoarea blocului ne-a adunat cine o ne dă instrucţiuni pentru a doua zi.

Dimineaţa, vă veţi scula la ora 2, veţi cuifiţu pantofii cu cremă şi veţi coase numărul

Vimtiu pe piept. Cu aceasta veţi deveni copiii Ifttfdrulul şi veţi putea circula fără frică în orele libert». Şi acum, vă dau o veste plăcută. Meripţi Iii bale... Văd că vă bucuraţi.

— Îmi pare bine. Aţi 11 v111 noroc aici, căci veţi fi bine tratate. Şi afum plimbuţi-vă. Peste un ceas, culcarea. Mă liilmlituu, de ce acest tratament special faţă de mmM Dar nu puteam găsi nicio-explicaţie. – lllnil «lela sora mea că după apelul de seară Hiinvoftlirinareld se retrag, am intrat în bloc, am ripwlila pachetul pe care îl primisem şi am impuiţi» „darurile". Câte o bucată la fiecare. Am lupi vi bnihlele în două, ca să ajungă. Din ele, µm dfliull şi unei Poloneze, Helenko Schtubellm11) «i n fomelu îngâmfată, proastă şi brutală, timpl i mu aveam să aflu mai târziu. Atunci, fiA toA şllu nimic, l-am dat din pură camarade-A niii» H: lttt foarte mult gestul meu, mai ales al baliala ara lucrată în culori vil, ceea ce am observat că a încântat-o. Din pricina aceasta, i-am devenit apoi simpatică.

După împărţirea darurilor am plecat cu Dody în recunoaştere. Am luat-o pe strada principală, Lagerstrasse. Pe stânga, se aflau spitalele, unul lângă altul, cu diferitele secţii. Interne, chirurgie, infantilă, psihiatrie, nas, gât şi urechi, stomatologie. Etc... vreo 15 b-ocuri imense, fiecare putând adăposti 540 de bolnavi. Înăuntru, aceeaşi împărţire, aceeaşi curăţenie exemplară. În dosul blocului, o străduţă mai îngustă, iar la marginea ei un şanţ adânc cu sârmă ghimpată care despărţea un bloc de celălalt. Sârma era electrl* zată. Am văzut astfel, dincolo de un şanţ, un rezervor uriaş unde erau vreo 500 vagoane de lemne netăiate, aşezate simetric. Am mai văzut, între blocuri, terenuri cu flori şi zarzavaturi la care lucrau delinute ce purtau, cusută pe spate, un fel de etichetă galbenă. Întrebând ce îndemna aceea mi s-a spus că era semnul de recunoaştere al deţinutelor care fugiseră

şi fuseseră prinse, cu excepţia Evreilor şi a Polonezilor care fuseseră împuşcaţi. Mă gândeam, Polonezi şi Evrei? Împreună cu Ruşii, aceştia sufereau cel mai mult în lagăr.

— Pe noi, care suntem Germani şi creştini, a adăugat ironic persoana care mi-a dat lămurirea de mai sus, ne-au bătut şi ne-au băgat Io Stra Tblock unde ne-au maltratat, iar după aceea am fost trimise aici, unde lucrăm.

Cu acest prilej mi-a povestit motivul pentru care ajunsese în lagăr. Fiind lucrătoare într-o fabrică de muni (îi la Dresda, întârziase, într-o zi, o jumătate de oră de la post. Ajunsă acasfl, după lucru, seara fusese ridicată de poliţia secretă şi trimisă în lagăr trei luni pentru sabo-Uj. Cele trei luni de lagăr corecţional deveniseră doi ani.

— Hitler a uitat de mine, a spus apoi zâmbindeu aceeaşi ironie.

— Ai părinţi? Am întrebat-o.

— Ţi-am spus că sunt creştină, mi-a răspuns.) e ce să-i omoare pe ei? adăugă cu aceeaşi bălaie de joc în glas: Doar sunt… arienii

— Mai ştii?

— Nu-i nimica, frontul intern creşte, zilele regimului hitlerist sunt numărate. Pe frontul de KhI, frumosul Adolf capătă numai bobârnace. Nu vezi, chiar aici în lagăr, toate neamurile mre-l su” t duşmane sunt reprezentate. Ruşi, Polonezi, Cehi, Francezi, Evrei… Fiecare din ei, dincolo de sârmele ghimpate, reprezintă o forţă rare stă ca un ghimpe în inima fascismului. Chiar şi între noi Germanii, mai sunt patrioţi care luptă pentru popor.

„Curioasă fiinţă4 –, mi-am zis, privindu-i ochii înflăcăraţi. Am părăsit-o.

Am luat-o în sus, pe străduţa din dosul blocului, apoi pe strada principală. La un moment dat, am-zărit un bloc clădit cruciş de-a lungul drumului, pe care era scris, cu litere mari: Caulină. „Te pomeneşti că au şi un bar”, m-am

Hfliidit. Eram extrem de curioasă. Ce se vrde oare acolo? Şi pe ce? Bani aveau numai Nem (II. Am Intrat sub pretextul că caut o cunoştin (A, d-rul Mike.

Nu e aici, s-a răstit, furioasă, o deţinută onaioroasă.

Nu m-am lăsat totuşi.

— Ce se vinde aici? Şi pe ce?

Ţigări, cvargel, muştar, perii şi pastă de dinţi, câteodată miere artificială şi margarint pe bon de premii (Premium-schein) pentru cel ce lucrează la fabrică din Auschwitz. Şi acum» că ştii totul, cară-te, marş. Ale iust

— „Şi asta e poloneză", m-am gândit. „Ale ius", în limba polonă, înseamnă: repede, marş.

— Ce ordinară eşti! Am spus.

Cealaltă m-a blestemat în limba el maternă. Am reţinut o frază: Hollerajasna (să te ia holera).

În drum spre blocul meu am trecut prin faţa altor blocuri identice cu acela în care eram eu. Toate erau pline de oameni: tineri, bătrâni, co. pii. Lucru ciudat: am văzut şi şase gemeni. Am cerut lămuriri unei femei mai în vârstă, care mi-a explicat. Era italiancă, de 59 ani, care fusese capturată de Nemţi, şi trimisă la Auschwitz, fiind „partizană". Parcă o văd şi acum, cu păru-i alb, cu faţa bronzată aspră şi zbârcită de suferinţă şi mizerie. Uimitor lucru: am aflat apoi că era totdeauna veselă, gata să încurajeze pe oricine cu o vorbă bună sau cu o glumă, şi că îl înjură în gura mare pe Hitler, nepăsătoare faţă de pedepse. O chema Nina. Cu timpul, m-am împrietenit cu ea. Când aveam voie să circulăm pe şosea, mergeam adesea la dânsa, iar mai târziu am lucrat chiar împreună.

Când am ajuns la bloc, lumea se pregătea st se culce. Roma, conducătoarea, m-a dojenit pentru întârziere, apoi m-am dus la culcare. În lipsa mea, însă, o fată se instalase în patul meu. Am fulgerat-o cu privirea, dar fiind oră înaintată iar toţi fiind culcaţi, n-am spus nimic, M-am

culcat unde am putut.

Trezirea, a doua zi, a fost cam cu bucluc, Stubedienst Helenka a început să ne amoniu* («cu bastoane. Probabil că se sculase cu dosul în sus sau nu dormise bine.

— Kaffee holen, dali, dali, hollera jasnn, Kaffee holen, ţipa mereu, alergând de la un capăt la celălalt al blocului.

— Jnul acela şi mânia ei, cu totul nemotivată, ne-au zăpăcit. Nu ni s-a dat cafea. Eram dezamăgite. În schimb, am fost scoase din bloc, ni i-a împărţit ace şi aţă şi ni s-a poruncit să ne coasem fiecare, pe piept, numărul respectiv, iar dedesubt, spre recunoaşterea originii, un triunghiu galben. A urmat curăţirea pantofilor. Între timp, conducătoarea Roma şi Irinka R.

— Schreiberin au sosit să ne asiste.

— Hai, copii, ni s-a spus. Veţi face bale, apoi veţi merge la lucru. Azi e zi mare. Grăbiţi-vă. Dar linişte.

Prea mare linişte nu s-a făcut, deoarece în bloc nu erau decât zece perii iar noi eram 80, ceea ce făcea că trebuia să ne îmbulzim elte opt pentru o perie.

— Da-mi peria.

— Stai, că eu aştept mai de „mult.

— Nu e adevărat. Eu sunt întâi.

— Ia lasă-mă 1

Obişnuitele copilării. Iar în imp ce noi nfe certam, glasul aspru, neobosit:

— Ruhe, cihi, Hollera jasna.

Şi pame în dreapta şi în stânga. Dar linişte (tot nu s-a făcut.

Am pornit la baie, care era în lagărul vecin cu ni nostru: lagărul B. Am intrat în el printr-o poartă instalată într-o sârmă ghimpată ce era împodobită cu diferite desene, capete de mort, ele… cu nelipsita inscripţie: Lebensgefahr (pericol de moarte) şi nelipsita gheretă pentru paznici. De data aceasta, nu era decât un singur

paznic. N-am putut face baie deoarece toată sălile fuseseră ocupate, neprevăzut, de un mart număr de deţinute ce urmau să fie trimise la Cracovia. Au urmat două zile grele. Eram a* bătute. Căldură era înăbuşitoare. Trebuie să jeunoşti climatul din regiunea aceea pentru a înţelege suferinţa noastră. În sfârşit, a treja zi, am putut face baie. La trei după amiază ne-am întors la bloc. A venit apelul. În zadar. Fetele leşinau, cădeau ca muştele fără ca nimeni să i<i ridice, să se intereseze. Pretutindeni apăsare, grijă, tristeţă. Zi de ghinion. Când conducătoarea a intrat şi a văzut spectacolul, s-a înfuriat şi a început s-o mustre pe Roma pe care în a* jun o lăudase. Roma a fost desăvârşită. A ascultat impasibilă, ca şi cum n-ar fi auzit.

La împărţirea cinei au sosit autorităţile laglirului întovărăşite de nişte domni în civil. S-a întrerupt masa, pentru a se face o alegere, Treizeci de fete au fost alese pentru lucru la o fabrică de caaciuc, 20 pentru I.G. Farben Industrie, iar zece, printre care am fost şi noi, pentru supravegherea muncii.

— Ce noroc pe noi, a şoptit Dody. E o muncă uşoară.

— Dimineaţa începe lucrul, ne-a anunţat un domn în civil căruia toţi îi spuneau: Herr Infilneur. Şi a adăugat:

— La ora 6 toată lumea să fie la postul da muncă.

În sfârşit, am isprăvit masă: supă, o bucată Ha pâine, o bucată de margarină. Ne-am culcai, Patul nostru a fost înconjurat de o grămădi de fete. Erau invidioase şi le înţelegeam.

— Ce noroc pe voi, ne spuneau. V-au făcut supraveghetoare. Veţi fi bine îmbrăcate, veţi avea şi supliment de pâine.

Le-am rugat să ne lase să dormim, făgăduind că vom împărţi raţiile noastre cu ele.

e la ora două am fost trezite. Ne-am îmbrăcat în

grabă. Ni s-a adus mâncarea. Altă surpriză. Nişte tăiţei cu lapte.

Ni s-a dat voie să luăm cât vrem. Astfel am dat şi celor care rămâneau. După câteva minute a sosit şi SS-manul care iavea să ne conducă.

Am pornit spre locul de muncă. Erau orele 2 jum. Dimineaţa. Fiind întunerec, era încă îi. Coare. Câmpul era ud de brumă. Miros de Iarbă, de pământ proaspăt şi flori. Când am ajuns la marginea lagărului a început să se lumineze. Astfel, am zărit nişte ateliere imense, alemanăloare cu nişte hangare, şi în faţa atelierelor cam o sută de avioane germane şi hirăine avariate, ce nu mai erau bune, aşa credeam cel puţin, decât pentru fier vechi. Erau şi oameni. Trecerea noastră a stârnit chiar o oarecare animaţie.

Aici se repară avioanele doborâte pe frontul polonez, mi-a explicat o fată ce ne ducea la lucru. Era o Nemţoaică de vreo 33 ani, ce fuaene condamnată formal pentru moravuri umărc, de fapt pentru atitudinea ei antihitleristă. I oarle urâtă; era în schimb extrem de energică ţi avea un suflet de aur.

l) c-ai vedea ce este în dosul acestor ateliere, mi-a explicat mai departe. Sunt 50 de ateliere. La fiecare atelier lucrează câte 3.000 de oameni. Zilnic ies de aici avioane reparate pentru a întări maşina de războiu' nazistă.

Am sosit la marginea unei păduri, unde să deschideau două drumuri: la dreapta şi la stânga. Am luat-o la stânga. Am ajuns într-un sat. La apariţia noastră, toţi s-au retras în case.

Bine fac. Că se retrag, făcu Maria, femela de care am vorbit mai sus. O fac din ordin. Cu atât mai bine. Nu e plăcută prezenţa acestor vite, care sunt atât de antisemite ca şi cele de la oraş. Te miri că sunt anti-hitleristă. Nu sunt singura. Păcat numai că suntem puţini. Dacă am fi fost mai

mulţi, n-am fi ajuns unde am ajuns. Am refuzat să muncesc pentru regimul lor.

Am ajuns la marginea satului unde se deschideau mari terenuri de zarzavaturi. Acolo lucrau deţinuţii, supravegheaţi de paza SS. Am coborât o vale. Un peisagiu splendid mi s-a arătat ochilor. O pădure imensă de stejari prin care şerpuia un râuleţ. La capătul pădurii, apa râuleţului forma un lac a cărui apă se revărsa, ca o cascadă de câţiva metri într-un fel de prăpastie. Priveam uluită, neputând să-mi închipui că acolo, aproape de lagărul nostru, aproape de acel loc de jale şi mizerie, putea fi un colţ da natură atât de senin, atât de fermecător.

— Dar unde e fabrica? Am întrebat-o pe Maria. Mai avem mult?

— Ce fabrică, dragă? Mi-a răspuns femelă. Veţi lucra la câmp. Uite aici. Am şi sosit.

Am privit unde îmi arăta. Paznic), cai, un grup de fete. Dody se văita. Pantofii ţi roseseră picioarele, care sângerau. Făcusem opt kilometri, poate chiar mai mult. Eu eram scârbită. De ce să ne mintă?

Un SS ni s-a adresat pe ungureşte:

— Cine ştie să călărească?

Dody şi cu mine ne-am prezentat, împreună cu şase feţe. Mai rămâneau doi cai. SS-ul a mai oles două fete.

— Acum conduceţi caii până la marginea pădurii, ne-a spus.

Am pornit. La marginea pădurii, spre surprinderea noastră, era un teren, de pomicultură. Avolo ne aştepta un grup de femei, sub pază, ca şi noi. S-au înhămat caii la pluguri. Eu am rut să mă sui pe cal. Un SS s-a repezit la mine ca o furie.

— Ce! Eşti nebună? Să te sui pe un cal german? Tu, o jidoafcă? Hai, dă-te jos, că te plesnesc de-ţi sar toţi dinţii.

— Ce trebuie să facem atunci? A Intervenit Suri. Am

fost întrebate dacă ştim să călărim şi pe baza răspunsului nostru ne-au ales.

Brută a început să râdă.

Linele veţi conduce caii de hăţuri, celelalte veţi ţine plugurile. Şi acum, înainte între pomi. IWA/. Diiţi pământul în linii drepte şi aveţi grijă pomi.

Am început lucrul. Fiecare brazdă avea tei Kilometrii noi trebuia să lucrăm fără întrerupere pliul în ora mesei. La ora 1 ni s-a adus de mâncare. Varză în abundenţă cu bucăţi de liliilu. T. Ce folosi Căldura, oboseala ne tziaseră luaiiiei». Abia dacă am înghiţit de câteva ori. După o odihnă de un ceas, ne-am apucat din nou de lucra. Nici caii nu mai trăgeau, de cbo«cală. De aceea, i-au schimbat. Noi am rămas la brăzdăm mai departe, cu mâinile şi picioareli umflate. La un moment dat, am simţit că nu mai pot. Sub pretext că pantofii se umpluseră di nisip, m-am aşezat şi astfel am putut să mă odihnesc câteva minute.

Întoarcerea a fost jalnică. Cu toată oboseala noastră, am fost nevoite să transportăm din nou, în lagăr, butoaiele de fier în care ni se aducea mâncarea, deoarece camionul SS-Komando-ului, cu care ar fi trebuit să fie transportate, plecase fără a le lua. Cinci butoaie de fier din care trei cu 250 kgr. de supă, iar celelalte goale.

Pentru fiecare butoi, patru femei, pe o distantă de 500 metric apoi alte patru, şi aşa mai departe.

Cum am ajuns în lagăr, nu ştiu. Dody s-a fmbo! Năvit. Ziua următoare a intrat în spiţat. Eu aveam temperatură. Celelalte fete, la fel. Dar nimeni nu se îngrijea de cealaltă, preocupată de sine însăşi.

La apariţia noastră, colegele din bloc, care ne aşteptau, s-au speriat.

— Cum a fost? Ce aţi lucrat? Ce e cu voi?

Întrebări peste întrebări. Nici n-am putut răspunde, de oboseală. Personalul blocului» în frunte cu Roma, ne

aştepta; era palidă. Mi-a făcut impresia că era jenată.

— Sunteţi scutite de apel. Toată lumea la bloc! Linişte, că mă doare capul de atâta gălăgie!

Nicio aluzie la lucru. Acum, o blestemam pe Roma. Deia o zi la alta, pierduse simpatia noas-Ir A. N-o mai respectăm. N-o mai ascultam. În Mor domnea o al are gălăgie încât nu ne puteam înţelege. Personalul ne înjura, noi înjuram la rândul nostru. O anarhie de nedescris. N-am dormit toată noaptea. Sub pretext că sunt bolnavă, a doua zi dimineaţa am rămas în bloc. Ziua următoare, de asemenea. Între timp, Dody Iunesc internată la spital. Mă simtaam ca orfanfl. Atâta mângâiere în atâta jale: nu mă mai duceam la câmp.

X-Curând, în blocul nostru au început maltratările. Dimineaţa eram sculate cu lovituri şi iirlete. Zâmbetul mieros de pe buzele Romei şi ale celorlalte paznice dispăruse. În locul aces* tuia, rânjete şi blesteme. Raţia de hrană fusese redusă. Mâneam în farfurii nespălate. Începuseră şi perchizi (iile, că nu cumva să avem obiecte tăioase ce ar putea semăna cu o armă; bricele, de pildă. Tot astfel, cu obiectele de toaletă. Săpunul, prosopul şi briceagul pe care mi-l dăruise sora mea mi-au fost confiscate, de către Helenka. Nimeni nu mai mergea la lucru de bunăvoie. Imediat după sculare, pentru o felie de pâine, supraveghetoarea de la... toaletă ne ţinea ascunse în domeniul ei până la prânz. Acolo eram în siguranţă. Curând, însă, subterfugiul nostru a fost descoperit. Chiar ziua următoare, am fost prinse în ascunzişul nostru şi trimise la muncă, în lagărul vecin, lagărul B, unde am fost puse să sfărâmăm pietre pe care le căram apoi cu vagonetele. De fapt, era mal bine decât la câmp, deoarece nu era muncă grea, mai ales că lucrăm cu nişte jugoslave care aveau grijă ca vagonetele noastre să detaieze cât mai des. Pe de altă parte, conducă-Ion rea ce ne păzea era

foarte simpatică. O chema Friţi. Frau Prâţi!

Fiind fumătoare şi având ţigări, după un ceas de lucru ne-a dus la locul ei preferat unde putea să-şi satisfacă pasiunea: la toaletă. Acolo mai era şi o prietenă a ei, tot îndârjită fumătoare. Întâlnirea lor a fost extrem de afectuoasă: după ce s-au îmbrăţişat şi s-au sărutat, au încerut să şoptească şi să râdă. Aveau secretele lor. Pe noi nu ne interesa. Eram bucuroase că eram bine tratate. Lucru ciudat: până şi şeful lagărului le purta un mare respect. În acest lagăr am cunoscut pe două Italience, două fete din Udine, nepoatele Ninei, despre care am vorbit. Ca şi Nina, fetele acestea erau partizane, l. c-am povestit că Nina era în lagărul nostru, nfiiiuoasă. S-au bucurat. Erau convinse că nu luni trăieşte. În afară de acestea, mai erau şi alte Italience, şi patru Grecoaice foarte vioaie, cevşl manifestau temperamentul bombănind necontenit în limba lor împotriva Nemţilor. I – Rău luate la ochi de conducătorii lagărului.

Ne-am împrietenit repede cu celelalte. La af Arşiiul lucrulur, ni s-a împărţit nişte pâine murecită pe care am mâncat-o parcă ar fi fost fozotiac, deşi era mai mult mucegai decât pâine. I îl (i Intervenise şi se luptase ca să ne fie împfn (Hă.

Fiind o muncă uşoară, a doua zi dis-de-dimineane-am prezentat. Seara, după apel, am înştinul o pe Nina despre descoperirea celor două Itrpoiile şi i-am spus să vie cu noi la lucru a duna/! Era fericită. A venit cu roi. Revederea Iod mişcătoare. Ziua a trecut neobservată.

Iu (Impui repausului, care era prevăzut o oră şi jumătate, au început sirenele de alarmă. „Ani fost duse în bioc şi închise. Curtea devenise la» cută. În tăcerea mare, doar sirenele se auzeau în răstimpuri. A apărut Roma care ne-a avertizat că n-avem voie să ieşim şi nici să ne apropiem de ferestre.

Ne-a lămurit că fugise o Poloneză şi că din pricina ei se dăduse alarma. Tot SS-ul fusese mobilizat.

În sfârşit, la ora şase am ieşit în curte, la apel, Atmosfera era încărcată. Obişnuita orchestră, marşuri, imnuri etc... lipsea. Se pregătea ceva. Cei de la blocul 33 nu se întorseseră încă de la muncă. SS-ul se plimba nervos. De la blocul B a venit în lagărul nostru o echipă de femei SS. 25 la număr, toate înarmate. Roma, palidă, abia se ţinea pe picioare.

— Vin fetele de la b-ocul 33. Suntem salvatei N-au fugit! A strigat Helenka, zâmbind. Dar zâmbetul i-a murit pe buze. Patru fete purtau în spinare, întinsă pe o scândură, o fată.

— Au împuşcat-o pe Genial Au împuşcat-o I a urlat Helenka. Blestemaţii.

Tristul convoi se apropia acum de blocul vecin. Din el se desprinse o femeie în vârstă care începu să blesteme pe călăul victimei şi pe întreg personalul. Am recunoscut în ea pe bătrâna Nina. Am încremenit. SS-ul, însă nici n-a luat-o în seamă, convins că e nebună. Conducătoarea blocului s-a apropiat la rândul ei de Nina, spre a o linişti, dar aceasta, ca şi cum n-ar fi văzut, n-ar fi auzit nimic, a îngenuncheat şi Împreunând mâinile, cu ochii la cer, a început fă blesteme din nou chemând mânia Domnului împotriva hoardelor naziste.

— Nu vrei să taci, bestie bătrână? S-a repezit la ea, conducătoarea lagărului, Katy.

— Te blestem şi pe tine! Târfă a SS-ului, a fidat-o Nina.

Se făcuse o linişte grea. Multe femei plecaserit. (-a şi cum n-ar fi aşteptat decât asta, Katy fi ridicat ciomagul pe care îl purta în permanenţi şi a început să lovească din răsputeri pe a/iiniana bătrână. Părul acesteia, din alb ce era, fu câteva clipe deveni roşu de sânge. Dar bruia nu se

opri, ci continuă să lovească fără ca uluielii să sară în ajutorul nenorocitei.

Criminală! S-a auzit deodată un glas. Cine luse-le? N-am ştiut, dar loviturile au încetat. Băii Ana Nina, deşi cu capul spart, a mai avut puli-le). A se ridice în picioare şi să scoată un ullliii blestem. Apoi şi-a pierdut cunoştinţa. Acea Katy, care o lovise, era o Nemţoaică ce fusese llilenuila pentru jaf, omor şi prostituţie. Era o femeie de peste 30 de ani, cu faţa urâtă, dar lltallii şi bine făcută. Se bucura de simpatiile personalului SS.

— Dou/i zile mai târziu, Nina a murit. Moartea 1 ura mâhnit adânc. Ce curaj avusese! Şi ce plănui I făcuse, în optimismul ei! Iar acum, ce fcifli v-l tragic!

Mec are zi aducea ceva nou. Alimentaţia a devenit din ce în ce mai rea. Am început să tfililiu vii/. Aud cu ochii. Între timp, deşi nu mai nan luciul, an sosit noi deţinute, astfel încât în pâlniile nude dormeam câte patru, până atunci, lin nuiin şi/1 dormim câte şapte, sau mat Line ţi», Mine întindem, deoarece nici nu puteam dui ml

Într-o dimineaţă m-am întâlnit cu o fată din Cluj, Sarah Marcovici, care mi-a spus că lucra în apropiere de lagărul nostru, tăind bucăţi de pământ cu iarbă, în formă de cărămizi, pa care o echipă de fete ardelence le transporta în lagăr.

— Muncă uşoară şi plăcută, mi-a spus. Fă tot posibilul să vii la drum. Vei întâlni foarte multă cunoştinţe din Cluj.

Ziua următoare m-am prezentat la conducătoarea ei. Într-adevăr, lucrul era uşor şi chiar plăcut acolo, în aer liber. Printre cunoştinţele întâlnite, am găsit pe o prietenă din copilărie, Mu şi Simon. Căsătorită în ghetto cu un semlevreu, un talentat gazetar, Horv-ath Ştefan, fugiseră din ghetto şi ar fi scăpat, de lagăr daci n-ar fi fost denunţaţi de nişte binevoitori. Astfel, după multe peripeţii,

sfârşiseră şi ei unda eram şi noi. Deşi despărţiţi, totuşi continuau să comunice între ei. Astfel, Muţi primise un Pache» ţel de la soţul ei şi o scrisoare. Mai mult decât pachetul, scrisoarea a bucurat-o. Acest lucru a fost cu putinţă datorită faptului că paz” le-a noastră. Liza, o Nemţoaică de o rară frumusă* e, îndrăgostindu-se de un deţinut polonez, era mai ocupată să-l urmărească pe acela decât ai ne supravegheze pe noi. I

Într-o zi, însă, s-a ivit un control. Am început să cărăm cărămizile de iarbă în lagărul nostru pentru ca drumurile dintre spitale să fie tranaâormate în grădini.

— Drexâer şi Greze fac control. Vai de capul celorlalţi, cei de la Brezinca şi Canadienii, a făcut Liza.

Dar ce e Brezinca? Am întrebat Sat sati oraş?

— Pentru ce întrebi?

— Fiindcă şi fata surorii meie lucrează acela

— Ce norocoasă! A exclamat Liza. Acolo are de mâncare cât vrea. Nu e nici sat, nici oraş. Cel de acolo iau bagajele deportaţilor ce sosesc

I

I! Le transportă în depozitele lagărului, ceea ce e dă posibilitatea să ia tot ce găsesc, afară de miere, conserve şi ciocolată. Restul, pot să-l tnăn Ance în voie, până la refuz. Tot astfel, pot „organiza” şi îmbrăcămintea. A „organiza” în lagăr, însemna „a fura”.

Să vezi ce fete grase şi elegante, a încheiat Liza.

Sunt şi din Canada? Am întrebat

Liza a pufnit în râs.

Aşa le spunem noi. Pot să fie şi din Canaff 11. la urma urmei. Şi sunt şi bărbaţi. Dar nu trăiesc ca fetele. Dimpotrivă, când cer ceva de fu Aiirarc, fetele acelea sunt atât de zgârcite lucRU nu le dau nimic. – „Marş!” acesta e riiv Autul lor. Numai când e control devin mai 1/tMieroase, deoarece n-au încotro. Ba mai mult nu lot interesul să

scape de pradă.

ÎMI (Iii după aceasta, o scenă tragi-comică s-a de – Aşurat în faţa noastră. Greze şi Drexler înriptiintră controlul. Noi ne-am dat discret la o futile, drumul fiind barat de pa/.N. et şi paznice. Otexier a cercetat pe o deţinută. Ce delicatese! Mi h-m făcut gura apă. Între timp, vestea convoiului întinzfmelu-se fulgerător, a început o ploaie de bunătăţi azvârlite la întâmplare: pâini nlililuă, caramele, nuci, ciocolată, etc. M-am plucal pe neobservate, am ridicat un pacheţel şi l-am ascuns în sân, cu o grozavă frică de a nu fi observată. Dar nimeni nu m-a văzut. Fele – E la care s-au găsit lucruri au fost bătute. Eu am scăpat şi m-am întors la câmp.

Când m-am simţit în siguranţă, am avut slăbiciunea. Să vorbesc unei fete despre norocul ce-l avusesem. Aceasta a început să se milogească ea să-i dau numaidecât din mâncarea găsită, «aci murea de foame.

— Aşteaptă puţin, /până ajungem, i-am spus, tot mergând spre locul unde lucram.

— Nu, dă-mi acum. Dă-mi acum.

A scos un briceag şi neputând să mă mai împotrivesc, am scos la rârdul meu pacheţelul în care era o bucată de pâine şi una de slănină: o bucată destul de mare, de un sfert de kilogram, poate mai mult.

Mă pregăteam să tai şi pâinea şi slănina când Liza, care surprinsese gestul meu, s-a repezit la mine şi mi-a smuls mâncarea.

— Hai, că tu mănânci mai des ca minei mi-l strigat.

A luat apoi şi briceagul, ne-a oprit pe toate, s-a aşezat într-un şanţ la marginea drumului, şi a început să mănânce. Dacă am blestemat vreodată pe cineva din pricina mâncării a fost în clipa aceea. Întâi am blestemat-o pe colega met, apoi pe Liza, pe care, văzând-o cum înghite bucăţi enorme de slănină, am comparat-o cu Uf) şarpe boa,

tot sperând că în lăcomia ei va sfârşi prin a plesni. Din ziua aceea am început s-o privesc pe Liza cu atâta ură încât ajunsese să mH ocolească. Cu colega mea m-am certat. N-aş fi crezut niciodată că pentru o bucată de slăninii voi putea urî pe cineva aşa cum o uram pt

I. Lza. De câte ori o vedeam, mi-aduceam aminte de ceea ce îmi făcuse şi îmi venea să plâng. Ziua următoare nu m-am mai dus la munca cu că.

Acum, mal mult ca niciodată, mă. Simţeam ringură. Dody nu ieşise încă din spital. Mi-era frică să nu rămânem despărţite. Zilnic, veneau comisii spre a lua fete şi a le repartiza la munefi. De frică, eu mă ascundeam în dosul blocului. Mai târziu, am descoperit un bloc mai retras, foarte puţin frecventat, fiind aşezat într-un loc dosnic. În faţa acestui bloc, dimineaţa, Blălcau mai multe Ucrainence care mâncau, nervindu-se una pe alta. Fiecare avea o cu –, (le imensă din care scotea fel de fel de buniităţi: pachete de hrană, de la Crucea Roşie. Mie mi-au spus că le primiseră de acasă. Am tăcut, dar m-am mirat. Mai târziu am lămurit inhlerul. Erau femei ce-şi părăsiseră ţara spre n l urma pe Nemţi în retragerea lor şi se ofeâlnoră să muncească pentru ei. La urmă tot ajunseseră la – Auschwitz.

— Recunoştinţă nazistă.

— Afurisiţii aceştia ne-au înşelat, au spusr la urmă.

Nu le-am compătimit. Ele îşi aleseseră destinul. Bătrâne trădătoare ce-şi făcuseră o socul cală murdară şi fuseseră pedepsite după cum nu-i ilău. De altfel, mai toţi le ocoleau. Ruşii, în primul rând, acei prizonieri ce luptaseră, care rum victimele războiului, ce fuseseră ridicaţi şi deportaţi fără a se fi predat. Erau şi Rusoaice» i/ipllc din patria lor, dintre care multe au fost im Im* prin asfixiere, iar. Cele ce au rămas n-au pl Imit nimic şi nu primiseră nimic, decât dispieţul nerod al acelor neruşinate bătrâne

care le socoteau Idioate fiindcă sufereau foamea, în loc de a fi privilegiate ca ele. Printre aceste Rusoaice ce fuseseră deportate am cunoscut două surori, Sonia şi Maraşka, una de 27 dă ani şi alta de 29.

Găsite la Dniepropetrovsk şi duse în lagărul de la Grosrozen, izbutiseră să fugă. Urmărita şi prinse, fuseseră duse la Danzig de unde fugiseră iar. Dar, pentru a doua oară, avuseseră ghinion şi sfârşiseră la Auschwitz. Sonia fusese împuşcată în abdomen şi scăpase ca prin minune. Două fete înalte, voinice, mereu vesele şi care cântau mereu. Numai când le vorbeai de ţara lor se întunecau. Atunci, cu privirea departe, spre zorile dragi, şopteau cu tristeţe: „Moia Crassiva Rassia”.

Nu înţelegeam ruseşte, dar după expresia fe* tei înţelegeam că le era dor de ţară şi de al lor. Am întrebat, pe nemţeşte, ce înseamnă „Moia Crassiva Rassia”. Mi-au răspuns că nu vorbesc nemţeşte. De fapt, cunoşteau limba, dar aveau oroare să o vorbească. Şi apoi, au crezut că sunt Nemţoaică. Când le-am spus că sunt Evreică, s-au uitat una la alta, m-au îmbrăţişat şi m-au sărutat.

— Ce bine ne pare, a spus una din ele. Noi Iubim pe Evrei fiindcă suferă ca noi. Ba mal mult decât noi, fiindcă noi avem o patrie, pa când ei n-o au. Dar să ştii că blestemaţii ăştia de nazişti vor crăpa în Rusia. Vei vedea că Stalin ne va scăpa şi pe noi, de aici, şi voi veţi avea atunci o patrie, deoarece patria noastră va fi şi patria voastră.

Vorbea cu atâta ură de Germani, încât m-am îngrozit. Totuşi accentul ei rusesc în limba uer» mană avea atâta farmec şi punea atâta siguranţă în cuvintele rostite încât am început să plâng de bucurie. Ceea ce m-a impresionat mal mult, însă, a fost faptul că pentru prima oară după atâta timp auzeam pe cineva bucurându-se astfel, în loc de a mă condamna pentru originea mea nearianâ. Şi după atâtea umilinţe, mai ales! Greu să descriu starea mea

sufletească! Uşurare? Duioşie? Recunoştinţă? De toate, poate, şi mai mult. Din ziua aceea m-am împrietenit cu cele două surori. Nu mă mai duceam la lucru. Făceam tot posibilul să nu mă duc, mai bine zis. Căutam pretexte peste pretexte. Inventam fel de fel de subterfugii. Când reuşeam, mă duceam să întâlnesc pe cele două surori care mă aşteptau să ne ducem la „zidul chinezesc”, aşa cum poreclisem peretele blocului, şi rămâneam acolo până la prânz, de multe ori chiar până seara, deoarece Maraşka „organizase” o oală de 10 kg. şi, având o compatrioată la bucătărie, aducea masa la ascunzătoarea noastră. Mal făcusem rost şi de trei linguri, cu care puteam mânca omeneşte. Numai că eu pierdusem pofta de mâncare.

— Hai, mănâncă. Nu vezi ce slabă eşti? Mă certau ele. Şi îmi dădeau întotdeauna partea cea mai mare şi cea mai bună din mâncare. C.înd am primit carne, prima dată, spre a mă «în să accept şi porţia lor, mi-au spus că nu lo place, fiind de cal. Efectul a fost opus, deoarece, în loc de a mânca din ea, scârbită cum am fost, n-am mâncat nici din porţia ce o primisem pentru mine. Fetele s-au supărat. Erau exasperate.

— Dar ce o să se aleagă din tine? M-au certat. Nu e cazul să fii aşa de mofturoasă. O să te prăpădeşti.

Maraşka, apoi, mi-a dat un sfat.

— Du-te la Helenka şi spune-fcă faci schimbi. Dă-i două raţii de salam pentru trei raţii de pâine.

Zis şi făcut. Helenka, căreia îi plăcea grozav salamul, mi-a dat o pâine întreagă, rugându-rai să fac şi în viitor acelaşi schimb. Mai mult, mi-a făgăduit că îmi va da şi zahăr, pe deasupra. Am fugit cu pâinea la ascunzătoare şi am împărţit-o frăţeşte cu surorile.

Acesta a fost primul meu contact cu un suflet de rus. Cunoşteam sufletul rus din romane, dar nu cunoscusem Ruşi până atunci. Mai târziu, Sonia şi Maraşka mi-au

povestit pe larg tragedia ce le lovise: cum au fost ridicate, cum mama lor fusese dusă în altă parte, tatăl lor împuşcat, iar casa incendiată. Adesea povestirile lor se împleteau, ochii li se umpleau de lacrimi, faţa lor se crispă. Apoi, ore întregi, at închideau, fără a scoate un cuvânt.

Din nenorocire, această viaţă alături de el* s-a întrerupt pe neaşteptate.

Într-o zi, pe când eram la „zidul chinezesc”» Maraşka, care se dusese după supă, s-a în Ofil cu două cutii de conserve şi trei pâini întregi»

— Nu putem mânca decât o pâine, ne-a apOI, Celelalte şi conservele nu sunt ale noastre. Mi le-a trimis o prietenă spre a le da surorilor el.

Apoi, a început să vorbească ruseşte cu Sonit

— Nu te. Supăra, Noruşka, s-a întors deodată spre mine. Dar ce vrei, de multe ori mi-l dor să vorbesc limba maternă. Nu te itipetrl, nu-i aşa?

— De loc, se poate? Am făcut eu. Înmiea foarte bine. Nu e nevoie să te scuzi. Cum suni mereu cu voi, din delicateţe vorbiţi în limba pe care o ştiu. Vorbiţi, vă rog.

Am vrut să le las singure. M-au prins de braţ şi M-au tras lângă ele.

— Ascultă, Noruşka, mi-au spus apoi. Dacă om putea să fugim mâine ai veni cu noi?

— De sigur, m-am grăbit să răspund. Dar am o verişoară la soital şi ar trebui s-o aştept până se face bine. Nu vreau să plec fără ea.

— Am glumit, dragă, a zâmbit Maraşka. Cine ar putea fugi de la Auschwitz?

Şi a început să râdă cu poftă. Sonia a început să cânte cântecul meu favorit, un cântec rusesc pe care îl învăţasem de la ele. Es ras, ei reras, mnego, mnego, mnogo ras. Avea o voceslabă dar dulce. Amândouă erau foarte bine dispuse. M-au acompaniat până la blocul meu,

şi acolo m-au sărutat. Am observat că erau emoţionate.

— Ce e cu voi? Ce aveţi? Le-am întrebat.

— Nimic, mi-au răspuns. Acum vine apelul şi ne grăbim. Trebuie să ne întoarcem. Dosvidania, Noruşka dragă şi ai grijă de tine.

Au plecat. Ziua următoafre le-am aşteptat degeaba. Tot plimbându-mă în aşteptarea lor, am lost prinsă de o Nemţoaică care strângea lumea pentru lucru. În clipa când a dat ordin să pornim la locul de muncă, s-a dat alarmă. Imediat după această a apărut în lagăr o comisie alcătuită din doctori militari. Roma a ieşit din bloc pe jumătate dezbrăcată, exasperată de acea vizită neprevăzută.

— Strângeţi toată lumea!

Am ieşit cu toţii şi am început să ne orân4 uim, ca la apel. Am trecut apoi, câte două, în fă (a comisiei care a ales pe şaptezeci dintre noi. M-am speriat. Ia gândul că mă voi de? Părţi de Dody. Ni s-au notat numerele. „De aici nu mai scap”, m-am gândit. Vocea doctorului m-a trezit brusc.

— Mâine dimineaţă le veţi duce pe „acestea” la ambulantă, a poruncit Romei. Şi nu le mal daţi de lucru. Vor grimi şi raţia dublă de pâine.

Roma era foarte speriată. După plecarea doctorului ne-a ţinut un nou discurs despre disciplină şi a spus să ne pregătim pentru două zi. Apoi am fost duse la baie, şi s-a dat ra (ia promisă şi o mâncare bună. Am vrut s-o înştiinţez pe Dody şi să mă sfătuesc cu ea, dar n-am putut intra în spital şi nici să-i trimit vorbii. Speram, că, totuşi, a doua zi dimineaţa voi revedea pe Sonia şi Maraşka, dar nici dimineaţa următoare n-au apărut. Nu dormisem ţoală noaptea de mâhnire. La ora 4 am fost duse la ambulanţă. Am pătruns în rate, în grupuri da câte zece. Eu eram în ultimul grup. Când nin Intrat, la rândul meu, n-am văzut nici urmă dv cele 60 de fete. În laboratorul unde am pătrimii, om zărit cinci deţinute doctoriţe care lucrau. Ne-a

luat sângele: 20 c. c. la fiecare. Am văzul fcorcane pline de sânge pentru soldaţi. „Unde faimoasa lor teorie rasială?” m-am gândit. Sânge evreiesc trimis pe front spre a fi inoculai ostaşilor nazişti? Această nouă înşelăciune m-a revoltat. Am spus unei doctoriţe ceea ce uAiideam…

— Fii mulţumită că ai scăpat cu numai 90 c.c., mi-a răspuns. De-al şti ce lucruri se put ral aici şi ce experienţe se fac! Vin doctori din Germania care s-au specializat în diferite boli şi studiază cum se vindecă. Pentru aceasta se aleg aici femeile cele mai sănătoase se fac experienţe asupra lor. Iarna trecută am fost asistentă la un doctor care făcea cercetări în legătură cu rănile provenite din arsuri. Am fost dusă într-unul din lagărele de la Birkenau, care n-avea nici nume nici număr. Erau trei blocuri. Cum a sosit doctorul, care era nerăbdător să înceapă lucrul, am intrat în activitate. Parcă văd şi acum: o dimineaţă ceţoasă de Decembrie 1943, un grup de opt fete de cel mult 20 ani au sosit în lagăr, păzite de obişnuiţii oameni din SS, înarmavi cu puşti mitraliere şi urmaţi de câini. De-ai fi văzut ce fete voinice şi sănătoase! Abia sosiseră la Auschwitz. Medicul Le-a luat în primire, foarte mulţumit, apoi le-a condus în spatele blocului, unde era un bazin cu apă murdară, îngheţată la suprafaţă. Doctorul a ordonat fetelor să se dezbrace. Am încremenit. Mă uitam cu groază la şeful meu. Fetele şovăiau. Aceasta l-a exasperat. A început să urle la fete şi la mine:

— Am să te bag şi pe dumneata în bazin, m-a ameninţat. Uite ce colaboratoare mi-am alest Do-Mtoacol

S-a adresat apoi celorlalte.

Hal, dezbrăcaţi-vă şi Intraţi în apăr

I elele au început să fugă în jurul bazinului, lipând, îngrozite. Doctorul a alergat după ele şi la n azvârlit, una câte una, îmbrăcate cum erau, în bazinul îngheţat. A scos apoi un ceas din buKtmar, a dat ordin ca toată lumea să

rămână Im apă până când el va da voie să iasă, şi a început să cronometreze. Opt minute. Să fi vă-i zut fată nenorocitelor acelea: erau vinete, pegre. Deşi eram bine îmbrăcată (aici figura doctoriţei se crispează în evocarea groaznică), tremuram de frig. Îţi închipui ce trebuia să simtă ce –, lelalte. Deodată, doctorul a făcut un semn. Fetele. au ieşit din apă, cu rochiileaproape îngheţatepe piele. Au rămas astfel, aiurite, încă cinci; minute în curte, apoi au fost conduse în bioc. Eu am fost dusă să văd laboratorul. Acolo, docto –, ruj m-a învăţat cum trebuie să procedez. De fapt, blocul n-avea deloc aer de laborator. Într-o sală mai mare, am văzut nişte mese de fier care ar fi putut sluji tot atât de bine de paturi, iar deasupra acestor: mese, fixate de plafon, erau plăci mari de metal. N-am dat prea mare atenţie acestui amănunt. Doctorul mi-a spus că va trebui să am întotdeauna la dispoziţia lui un kgr. de cerneală şi ceaiu rusesc (iert, fără zahăr şi rece. Mi-a recomandat să fiu pregătită cu acestea, deoarece peste un ceas avea să aibă nevoie de mine. L-am ascultat.

— Cinci numere – a spus la un moment dat, când am fost gata.

L-am privit fără a înţelege.

— Cinci „domnişoare” – a revenit celălalt, ironic.

M-am dus în blocul unde fetele, lipite una de alta, tremurau, în hainele ude leoarcă. Când am deschis uşa, au tresărit. Le-am anunţat să fie aţa să se prezinte în faţa medicului. Ce groaznică misiune, când mă gândesc! Fetele se opu* ne-au.

Mai bine să ne împuşte I – a spus una… Într-adevăr, nu s-au mişcat. Toate stărulnk tde mele au fost zadarnice. A fost nevoie de intervenţia doctorului, care a început săle; bată cu o cravaşă. Apoi am trecut în laborator-Acolo, fetele au fost dezbrăcate şi întinse pe mesele de fier. Doctorul a apăsat pe un buton; cele cinci plăci, ce se aflau deasupra

celor cinci mese, s-au desprins de plafon, coborând. La apa – Sarea altui, buton, doctorul a dat drumul curentului electric…

Doctoriţa s-a oprit. Amintirea o îngrozea. În sfârşit, stăpânindu-se şi apucându-mă de braţ, cu degetele încleştate:

— Le-a ars, înţelegi?

— A urmat, cu glas crispat. Ca să facă experienţei să facă experienţe pentru vindecarea omului de arsuri. Arsuri de grad 1, 2, 3 şi 41… şi pe măsură ce plăcile şi mesele se încingeau, urletele nenorocitelor te prefăceau în răgete de fiară. Între aceste răgete şi mirosul de carne arsă, am simţit că înnebunesc. Şi în timp ce eu priveam îngrozită, fiara aceea cu chip de om privea, liniştit, nepăsător, cronometrând! Timpul!… Deodată, a apărat din nou pe buton. Plăcile s-au ridicat; şi pe când se ridicau am văzut, lipite de ele, bucăţi da mele şi de carne: came din trupul nenorocitelor căzute în nesimţire. Brută s-a apropiat, a făcut fiecăreia dintre victime o injecţie de camfor pentru inimă, a turnat apoi cerneală şi ceai rece peste trupuri… Apoi n-am mai văzut nimic, căci am căzut în nesimţire. Atâta pot să ipiui că, atunci când. Mi-am revenit, fiara aceea privea experienţele ca şi cum ar fi fost vorba de nişte simple insecte… Au urmat, apoi, alte-/Ilo ftigrozitoare. Zilnic, trei, patru moi şi ce eruu aruncaţi în dosul blocului… Şi au urmat alte victime, chinuite cu acelaşi sânge rece, cu Aceeaşi diabolică cruzime de satrap. Şi cadavrele se înmulţeau, în dosul blocului, neridicate, spre a servi de dovadă că doctorul fusese conştiincios* în ziua când avea să sosească nu ştiu ce faimoasă comisiei… în sfârşit, după o lună, am fost schimbată. Doctorul îşi pierduse rabr darea (era sensibil, înţelegi?) fiindcă aveam nervii slabi, şi nu mă arătam destul de tare sau destul de conştiincioasă…

M-am uitat lung la acea doctoriţă. Nu ştiam ce să cred. Era adevărat, sau ea era nebună? Dar faţa tânără, crispată, părul albit prea timpuriu, melancolia din ochii osteniţi dovedeau că nu minţeau şi nici nu era nebună. Spusese adevărul. În ce mă priveşte, voi povesti mai târziu prin ce noroc am scăpat de acele chinuri…

— De un lucru eram convinsă acum: ca în lagărul acela nimic nu era imposibil, şi mă gândeam cu groază ce soartă mi-era hărăzită. Cadavrele ce se înmulţeau şi care rămâneau dezgropate în primul frig al iernii prevesteau toate grozăviile.

M-am depărtat, am fugit, mai bine zis, deşi picioarele îmi tremurau. Evocarea înspăimântătoare mă obseda mai departe. În dosul ambulanţei am regăsit fetele cu care fusesem. Erau întinse pe iarbă, încremenite, palide. Şi m-am gândit la raţia de pâine şi la farfuria cu mâncare ce ni se dăduse mai înainte. Ce privilegiu… Şi m-am jurat că nu voi mai merge, precum era vorba, să-mi ia sânge.

Hrana ce am primit-o apoi a fost mai proastă, chiar decât cea obişnuita, deşi firesc ar fi fost să he altfel… Dar era oare o logică, era oare o omenie în iadul acela?

XI

Două zile mai târziu, s-a ivit un incident. O fată, care ieşea din bloc să ia aer, <p fost prinsă de o deţinută nemţoaică, care a bătut-o fiindcă refuzase să meargă cu dânsa la lucru. Era una din sicele deţinute (anweiserin) care după terminarea muncii, dacă echipa pe care ele o conduceau termina lucrul mai repede, se bucurau de anumite avantaje: pâine, ţigări, sardele, etc. De-aceea căutau cât mai multe braţe de muncă spre a termina mai repede lucrul. Or, deşi blocul nosirii fusese scutii» provizoriu, de muncă, deţinut» arcca bătuse pe tyna dintre noi.

La ţipetele fetei, a ieşit Roma care, văzând ce în

petrece, a strigat după Helenka. Aceasta a «p. Hrut în prag, apoi, deodată, s-a repezit asupra nemţoaicei. S-a iscat o bătaie. Deşi mai uşoară şi xuai mică de statură, Helenka a fost mai tare, (-Arid, revenind la noi, zgâriată şi muşcată, dar biruitoare totuşi, a observat că-i lipsea funda din pnriil despletit (părul personalului era legat cu «fundă albastră), s-a repezit din nou la nemţoaicăl, din nou, a bătut-o crunt, luându-şi funda utnpol I La mulţumirile noastre, atunci când s-a fiilor», n zâmbit:

Lăsaţi, fetelor, că o aranjez. Mă voi duce «a o reclam la secţia politică. În afară de cei de I* BS g! De noi, nimeni n-are voie să vă loveasdk

Luând apoi cu dânsa pe fata ce fusese bătută, a dus-o la biroul politic, unde a povestit cele întâmplate. Într-adevăr, am af-al apoi că vinovată a fost crunt pedepsită.

A treia zi nu ne-au dus la Ambulantă, precum fusese vorba. În schimb, au venit Fritzi şi Fridei să ne ia la muncă. Ne-am bucurat; Mai bine cu ele decât la o ambulantă. Astfel, am fost duse în dosul lagărului B, de-a lungul liniei ferate, unde erau prizonieri ce descărcau pietre din vagoane. Vagoanele n-aveau locomotivă. Prizonierii trebuiau să le împingă. Împreună cu ei am descărcat

(

Îietre pe care trebuia apoi să le cărăm în fundul agărului B, unde se construia şoseaua lagărului, Deşi mergeam încet.

— Greutatea ne copleşea. Fritzi şi Fridel ne-au învăţat, atunci, să punem îemne şi să le învelim cu pietre. Ceea ce am făcut Totul mergea de minune. Cu atât mai mult, cu – cât din pricina presupusei greutăţi. Aveam drept la Odihnă. În drumul nostru de la vagoane la şo-şeaua în construcţie, trebuia să trecem prin faţa unei căsuţe în care erau paznicii ce ne supravegheau. De câte ori treceam pe

acolo, Fritzi şi Fridel ne ameninţau şi ne înjurau.

— Repede, bestiilor l Staţi drept I Un, doi 1 Un, doi! Pentru onor, salut I

Şi ne făceau cu ochiul, pentru ca apoi, odată ce ne depărtam, amândouă să-i înjure pe paznici.

— Încet, nu vă osteniţi – zâmbeau apoi. Hal, gojiţi găleţile şi repaus. Am şi o ţigară pentru: ciroe fumează.

Noi râdean cu poftă.

— O să ne facă şi astea o porcărie – a obser» Vat o fată, la un moment dat.

— N-ai nicio grijă – i-am răspuns. Sunt bune şi cinstite...

La prânz, Friţi s-a dus la bucătărie, să ne facă rost de un supliment de hrană, iar după masă ne-a dus la depozitul de pâine, ca să desfacem pachetele. Pâine mucegăita. Ni s-a împărţit şi nouă, drept răsplată pentru muncă. Printre pachete, la un moment dat, am găsit, auzi minune! Şi bucăţi de cozonac. Profitând de un moment favorabil, am furat un cozonac şi l-am ascuns în sân. Când s-a isprăvit munca, am împărţit cozonacul cu Friţi şi Fridel. De la Friţi-am aliat apoi originea acelor ciudate colete cu minuni.

Aici în lagăr, se distribue cărţi poştale speciale pe care, în loc de Auschwitz, e tipărit Waldsee. În Germania sunt două localităţi cu acest nume, una pe lacul Boden – staţiune climaterică – şi cealaltă în Thuringia – rmic oraş industrial. Şi voi puteţi să scriţi. Nenorociţii de Evrei nu mai ah rude, dar le-au rămas cunoştinţe care, fie din milă, fie că îi s-au încredinţat bani, trimit aceste colete, cu Pâine-ori cozonac. Pâinea ajunge adeseori mucegăită, însă cozonacul, făcut cu miere, nu. Şi pe acesta îl păstrează, sau mai bine yls, îl fură, sub pretextcă se trimite ostaşilor pe front. Fură şi deţinutele însărcinate cu supr. Ave: j; horea. Ai înţeles acum? Şi creştinii şi Ucraiucncele primesc pachete. Ba chiar jachete mari, de la Crucea Roşie. Numai

ţigările li se confiscă.

M-am gândit! A babele de la „zidul chinezesc”.

Seara a sosit Dody. Era slăbită, dar se odihnise, Mi-a spus că n-o dusese rău. Infirmier. A, o Italiancă, se purtase bine cu ea. Se înţelegeau, mai aaa că Dody ştia destuj de bine italieneşte. Sufelise. O pagubă însă: o infirmieră îi cenriscase paulofil, care erau. Foarte comozi. În locul Jor, primise o pereche de pantofi bărbăteşti prea mari şi foarte rupţi.

— Mi-au luat şi haina, Ia\5 ntrare. Uite te zdreanţă mi s-a dat în schimb – a adăugat.

Ieşind din spital şi trimisă la baie spre desin. Fectare, I se schimbase îmbrăcămintea. Astfel, sărmana ajunsese cea mai prost îmbrăcată dintre noi.

— Lasă, am mângâiat-o. Bine că eşti iar sănătoasă şi ne-am regăsit. La rândul ei, eni-a spus că ar fi putut să rămână ca interpretă la spital, dar că, nevrând să se despartă de mine, refuzase.

A doua zi, a venit cu noi la lucru. Când am ajuns în dosul lagărului B, la linia ferată, Dody a avut o tresărire.

— Nora, aici am coborât, când am sosit. Da, da. Uite, clădirea aceea roşie cu coş, iar vis-a-vla aleea mărginită de sârmă ghimpată. Eu am luat-o la dreapta iar mama la stânga. Da, acolo a dispărut. Uită-te la poarta aceea. Pe acolo a intrat mama…

Şi deodată, îngrozită, punând mâna-fă gură:

— Vai, vezi fumul acela? Flacăra aceea?

O înspăimântase un gând. M-am uitat şi eu, îngrozită, la o uriaşă limbă de foc înconjurată şi depăşită de un fum negru. Deşi era senin, fumul acela şi un fel de funingine ce se împrăştia pesta tot întunecaseră o parte din cer. Apoi, deodată, fumul cel negru s-a împrăştiat, înlocuit de un fum alb. Fum alb, limbi de Foc, apoi fum negru, Dody avea dreptate: acela era locul unde sosisem, N-am spus nimic.

Ne-am uitat cu groază una la alta, apoi la coşul ce ardea… Ne-am silit să privim în altă parte. În zadar. Privirile nu se pu* te-au desprinde de tabloul acela înfiorător. Mi-era greaţă, simţeam un gol în stomac. Mi-am amintit de cele ce auzisem la sosire şi despre care nu vorbisem cu nimeni: ca părinţii, fraţii, surorile şi copiii noştri, sănătoşi ori bolnavi, erau băgaţi în camere de gaz, asfixiaţi în camere de gaz, indiferent de vârstă, omorâţi cu cian, iar mal târziu, când acest chimical devenise prea scump, specialiştii nazişti L-au înlocuit cu clor, asfixiind cu clor pe nenorociţii ce aşteptau, la Bâle, binefacerea unul duş.

Operaţia era simplă: şosea un doctor întovărăşit de un infirmier plutonier. Pe pajiştea ce se întindea în faţa băii, doctorul se oprea din când în când, lua o cutie de carton din mâna infirmierului, care avea mai multe, o deschidea, scotea nişte boabe roşii pe care le azvârlea prin nişte gemuleţe ce acopereau unele găuri făcute în pământ şi care comunicau în nişte subterane, boabele acelea, de grosimea unei boabe de cafea, erau clor. Subteranele acelea, hrubele de măcel unde erau asfixiaţi nenorociţii ce credeau că merg la baie. Şi aruncarea se repeta, din 30 în) o de paşi, *zvfl/o* regularitate matematică. Iar boa* bele azvârlite în subterane, luând contact cu aerul şi izbite de podeaua de beton se transformau în gaz. Aceasta era operaţia premergătoare asfixierii. Nu mai vorbesc de chinurile ce le îndurau nenorociţii, înainte de a fi asfixiaţi. Clorul provoacă hemoragie nazală şi bucală şi îneacă victima. Cine stătea la suprafaţa pământului, auzea, din adâncimea subteranelor, un fel de vuiet ce nu era decât strigătul de durere, sfâşietoarea desperare a 2000 de oameni ce mureau laolaltă, asasinaţi mişeleşte de civilizaţia lui Hitler. Iar după ce mureau, „civilizată” măsură de criminali hirfl pereche, fumul ce ieşea apoi prin gemuleţele deschise era risipit de ventilatoarele electrice.

Aeriseau… bala. Membri al Sonder Commandoului deschideau apoi şi uşile de stejar din – Subterane, cadavrele proptite în uşi prăbuşindu-s* la picioarele lor.

Pentru a mai aminti un amănunt: nenorofciţii închişi în aşa-zisa baie, simţind gazul-ridi» cându-se de jos, se urcau unul peste altul, lovindu-se, călcându-se, tot mai sus, într-o învălmăşală desperată, agăţându-se de duşuri, agăţân* du-se de uşi. Pentru ca apoi, odată morţi, să fie arşi în crematoriu. –; La sosire, în prima zi, am fost repartizată la muncă uşoară, cum spuneau Nemţii. A doua zi, însă, când am început activitatea la şanţurile din dosul lagărului D II m-am lămurit. „Femeile bătrâne păzesc copiii… „/Într-adsvar t Doctorul „Coppesius avusese dreptate când îmi spusese.

— La Sosire, că în curând o voi vedea pe mama mea fi pe toţi acei cu care călătorisem. Doctorul Mengerle şi Drexler mă aleseseră pentru „muncă uşoară” fără să ştiu ce înseamnă aceasta, acoao, în lagăr. Căci nu ştiam, atunci când am fost dusă în haina vărgată, la primul loc de muncă. Şi ce mă aştepta, Doamne I Acum, duj-a – trei ani.

— Gândindu-mă din nou, simt că mă cutremur. Re* văd scena macabră. Mormane de cadavre împuşcate: o parte împuşcate, o parte purtând urmo de asfixiere. Am rămas cu picioarele înţepenite, incapabilă de a face un pas. SS: ul m-a lovit în spate cu pumnii. Am simţit că-mi pierd minţile. Nu puteam să respir. Un miros îngrozitor de carne arsă şi de cadavre în putrefacţie. Mi-s-a făcut rău. O fată de vârsta mea; care fuaenc angajată cu un grup.de fete pentru curăţirea gropilor de cenuşă şi pentru transportarea ce nu* Şei în camioane la Auscliwitz şi aruncarea el în Vistula, m-a ridicat.

— R Nenorocito; mi-a şoptit. Stăpâneşte-te, că altfel o vei păţi. Te vor arunca. În şanţul care arde I Lucrează, fă ceva, că altfel vei înnebuni. Dacă lucrezi vei putea să te

speli ca oamenii. Şi vei primi mâncare bună.

— Nu-mi trebuie nimic. Nu-ipi trebuie nimic, am îngânat.

Într-adevăr, n-aş fi putut lua nimic, orice bunătăţi mi s-ar fi dat. S-a oprit un SS.

— Nusfeâd, mi-a şoptit fata. Şeful crematoriului. Stai drept şi şterge-ţi ochii.

Nusfeâd s-a oprit şi m-a contemplat; apoi, pe un ton blazat:

— Oameni slabi. N-aveţi nervi. Sunteţi prea sensibile. În curând vei veni la mine să urmezi un tratament.

Am mulţumit Nusfeâd a plecat râzând. Mal târziu am aflat despre activitatea acestui Nusfeâd care împuşca zilnic <f) este cinci sute de deţinute.

Un alt SS s-a apropiat şi m-a somat să-l urmez, l-am urmat ca o somnambulă. S-a oprit în faţa unui morman de cadavre şi a început să-mi dea instrucţiuni.

— Le vei arde, a încheiat.

Am primit o ajutoare care lucra de mai multă vreme, de trei luni, şi se smintise. SS-Ul a întors f. patele şi a plecat. Fata mi-a dat o pereche de – mănuşi de gumă şi m-a sdmat să încep lucrul.

În viaţa mea nu pusesem mâna pe un cadavru, VI nici n-aş fi pus. Mi-era frică. În schimb, fata lucra ca un automat. Apucă cadavrele de mâini, de picioare, de unde se Nimerea, le târa la marginea şanţului şi apoi le azvârlea în flăcările mari ale rugului. Eu stăteam nemişcată.

— Îngrozita de «cel spectacol macabru. La r im moment dat, mi-am acoperit faţa cu mâinile. Ajutoarea a început să mă înjure.

— Hai, lucrează! Ce stai aşa, ca o dobitoacă?... Nu mai avem mult. Numai patru ore. Trec repede.

M-am apropiat de mormanul de cadavre. Doamne! Una câte una, am recunoscut pe multe din nenorocitele ce

fuseseră în vagon. Am început să târăsc cadavrele. Aveam frisoane. Dinţii îmi clănţăneau. Deodată, nu arsesem decât vreo cincisprezece cadavre, m-am cutremurat. Am crezut că înnebunesc. Era oare cu putinţă? Nu mă înşelasem oare? Mi s-a părut ca o recunosc pe mama. Dar nu 1 Era cu neputinţă! Şi totuşi... Cu gâtlejul încleştat, am tras cadavrul, m-am uitat mai bine, am privit gura. Avea patru măsele îmbrăcate în aur. Sub bărbie, o aluniţă. Era mama, da...

Am început să urlu că o nebună. SS-uf s-a enervat.

— Ce tot ţipi? Hai, arde 1

— Dar lăsaţi-mă! E mama mea!

Brută m-a lovit cu bâta de cauciuc pe spate, apoi pe obraz.

— Arde-l! A început să strige. Arde-l, că altfel te ard şi pe tine!

Din nou, m-a lovit cu cizma, m-a lovit pe obraz. Sângele a început să-mi curgă şiroaie. Totuşi, am avut putere să mă aplec, am sărutat fă (a desfigurată şi neagră cu urme de asfixiere, a mamei mele: fata sfântă a mamei mele. Apoi am traa cadavrul pe rug. Flăcările l-au învăluit...

Am muncit o săptămână-Cu ce suflet, nu pot să descriu. Sunt stări sufleteşti ce depăşesc ortea cuvânt.

Totuşi, dormeam. Oboseala, coniacul şi romul e mi se dădeau seara în abundenţi mă făceau el dorm. Somn greu. Nervii epuiză)! Nu mai funcţionau. Ziua, brom, seara, coniac...

Într-o zi, am fost dusă la ambulantă. SS-ul ce m-a înlocuit cu o altă fată, m-a dat în primire conducătoarei blocului, recomandându-mi să nu apun nimic, din tot ce făcusem şi văzusem. Blocul în care am fost trimisă primise un nou transport în care erau numai ardelence. Am intrat astfel în rândurile acestora.

Împotriva acestei schimbări, totuşi, nu puteam să-mi revin. Cele văzute mă obsedau. Fusese adevărat? Era oare cu putinţă? Să omori atâţia oameni, să arzi atâtea cadavre zilnic, fără o şovăială, fără o remuşcare? Pe ce lume trăiam? Nu eram oare în iad? Era oare cu putinţă?

Era cu putinţă. Această fiară ce se numeşte fim, ce se numeşte germanul nazist, întemeietorul faimoasei „ordine noi", depăşise cruzimea oricărei fiare. Ceea ce am spus mai înainte, ceea ce urmează o dovedesc. Asasinatul în masă, prin asfixiere, era acolo o lege.

Spectacolul care se desfăşura în faţa ochilor era înspăimântător, dar pentru echipa specială, un lucru obişnuit. Dar câte spasmuri de oroare, până devenea un lucru obişnuit 1

I: eţele cadavrelor erau desfigurate de loviturile primite, trupurile zgâriate, copiii călcaţi în picioare erau plini de sânge şi de murdării: acestea din urmă, efect al diareii pricinuită de

Hpabnă.

L-chipa specială spăla zilnic cadavrele cu furtunul, spre a fi transportate la crematori, cadavrele ude fiind mai uşor de introdus în ascensor, deoarece alunecau mai bine pe ciment, unde lăţimi şi băltoace de sânge. În fiecare ascensor toc. Apouu 20 – 30 „bucăţi".

În sala crematoriului o altă echipă specială Talua în primire-Oamenii din această echipă lucrau cu» mănuşi de gumă şi cu Cârligfe speciale. Mâna sau gâtul cadavrului era prins în cârligui de fier şi cadavrul târât până la cuptor. Înainte de a fi ars însă, trecea printr-un control medical, în prezenţa SS-ului. Controlul consta în căutarea obiectelor de preţ: dinţii de aur erau smulşi din gura cadavrului şi aruncaţi într-o soluţie de clor care ardea carnea şi osul, iar femeilor li se făcea controlul ginecologic spre a se constata, pentru ultima oară, dacă nu se mai aflau ascunse

undeva inele sau pietre preţioase.

Din strângerea aurului se colectă, astfel, 7 – 8 kg. pe zi adunându-se treptat adevărate averi ce treceau în posesia rasiştilor.

Altă sălbăticie pe care trebuie s-o amintesc: felul cum eram primiţi la sosire. La început, totul be petrecea civilizat, cu cuvinte bune. Îmi amintesc că la sosirea noastră, atunci când am fost despărţite de părinţi, ni s-a spus, spre liniştire: „Părinţii voştri, ca toţi bătrânii, vor avea grijă de copii şi vor fi trataţi mai bine decât voi. Să n-aveţi nicio teamă pentru ei”.

Cuvintele fuseseră întovărăşite de zâmbete convingătoare. Şi am crezut. Câteva ceasuri mal târziu, însă, încrederea ne-a fost risipită de discursul rostit de o somitate a lagărului, acea slovadă de care am vorbit mai înainte: anume Ria.

Ca să revin: cei duşi la crematorerau despărţiţi în două grupuri după sex: femeile laolaltă al bărbaţii de asemenea, iar după această selecţie, încolonaţi cum erau, erau duşi în curtea bă II. Am mâi spus înaltă parte, că acesta era sistemul getfman deaf înşela pe neitorociţii ce erau duşi la asfixiere. Sub pretextul că erau duşi la bălo, arau trimişl, de fapt, la asfixiere. Şi sărmanii mergeau, încrezători; fericiţi la gândul băii înviorătoare ce-l. Aştepta.

— Înainte de a intra în faimoasa baie, toată lumea trebuia să poposească în sala cea mare spre a se dezbrăca- Era o sală imensă, de vreo 150 metri lungime, unde, de-a lungul pereţilor, se allauagăţătoare pentru haine şi nişte bănci. Acolo, în sala-ăceea-care era întotdeauna luminată puternic, SS-ul, până atunci mieros, îşi schimbă brusc atitudinea. Obraznic şi nervos poruncea ca toată lumea să se dezbrace repede şi să pună lucrurile în deplină ordine la agăţătoarele numerotate de pe pereţi, pentru ca „la întoarcere” să le găsească fără pierdere de timp şi

învălmăşeală. Lumea protesta, deoarece acolo nu se mai făcea deosebire între bărbaţi şi femei, şi toţi trebuiau să se dezbrace în pielea goală, indiferent de sex. Până la urmă, însă, protestările fiind zadarnice, toţi se resemnau. Ce puteau să facă? Erau Evrei şi cu Evreii poţi să faci ce vrei.

După ce se dezbrăca-toată lumea, se deschidea o uşă imensă, de stejar, ce dădea spre o sală tot atât de mare ca vestiarul şi tot atât de puternic luminată în care pătrundeau cei 2.500 – 3.000 de deportaţi, apoi uşa se închidea în urma lor. Îl închidea pe veci. Şi operaţia se repeta din ju – Arătate în jumătate de oră, la fiecare transport –, deoarece aveau loc mai multe transporturi pe zi. În „urma acestora se golea câte un lagăr, care ora ars, cum a fost, de pildă, lagărul F, în August 1945. Lagărul Cehilor, în care fuseseră vreo30.000 de oameni ce au fost arşi într-o singură noapte.

— Acest lagăr era vestit şi socotit că cel mai curat, cel mai. Îngrijit din câte erau. Avea şi grădină, iar deportaţii ce se aflau acolo erau de trei ani locuitorii Auschwitz-ului. Până când, într-o Zi, doctorul Mengerle a rostit sentinţa. Lagărul a fost evacuat şi doctorul Mengerle a procedat la selecţionare. Nu era lucru uşor, această selecţionare a atâtor mii de oameni-Totuşi, ai fi zis că o energie diabolică zăcea în acest Mengerle, pe care niciodată nu l-am văzut obosit.

După evacuarea Cehilor, au sosit prizonieri de război ruşi, francezi şi italieni, care au fost duşi direct la camerele de gaz, deşi legea internaţională interzicea acest asasinat în masă a unor oameni ce luptaseră pe front. Cine ar fi crezut că se puteau întâmpla astfel de lucruri atunci când posturile de radio germane urlau zilnic, preamărind „civilizaţia” celui de al III-lea Reich, purtarea ostaşilor, respectarea răniţilor şi a prizonierilor? Frumoase cuvinte, splendidă propagandă I

Propaganda lui Goebbels! Ce folos! Dincolo de această propagandă era o realitate şi mai cruntă: aceea a unor invalizi germani cari, prin faptul că nu mai puteau fi folositori nimănui, erau jertfiţi şi ei, ca şi prizonierii duşmani, în aceleaşi sălbatice condiţii. Numai că erau dezbrăcaţi în vagoane şi duşi apoi la crematori, pentru că uniforma să nu le trădeze originea şi calitatea.

Să mai pomenesc şi de macabrul convoiu de la Litzmanstadt, unde 95% din cei ce-l alcătuiau au fost asfixiaţi, la rândul lor? Aceştia, care se aflau de cinci ani în faimosul ghetto, avuseseră totuşi un avantaj; trăiseră împreună cu familiile lor, lucrau în fabricile de muniţii şi erau plătit) pentru munca lor. De fapt, era o monedă specială, monedă de ghetto, dar cu putere de cumpărart. Nemţii, însă, aveau grijă să limiteze cât mai mult cumpărăturile pentru – ca să mţ se depăşească 900 de calorii. Şi aceşti „şmecheri" cum au fost porecliţi, aci trăit cinci ani pentru ca la urmă să sfârşească şi ei ca şi ceilalţi.

Trei surori, din 17 fraţi, care trecuseră la dreapta (dreapta însemna viaţa, iar stânga crematoriul), au povestit că din cei 80.000 de nenorociţi ce fuseseră în ghettoul lor, numai 40.000 ajunseseră; ceilalţi 40.000 pieriseră în drum de pe urma epidemiilor şi a bolilor de tot felul (dizenterie, tifos etc), pricinuite de lipsa de Higienă şi de alimentaţia proastă. Iar din cei 40.000 ce sosiseră, 98% au ajuns la crematori, Din ei, dimineaţa nu rămăsese decât cenuşa lor. Şi tot Mengerle rostise sentinţa. A urmat apoi rândul ţiganilor: ţigani germani, unguri, de toate naţionalităţile, socotiţi şi ei, de către nemţi, drept rasă inferioară. Şi aceştia au fost folosiţi pen. tru experienţe de către diabolicul Mengerle, care, spre a-şi satisface curiozitatea lui morbidă de savant şi de nebun, a trimis la pieire 4.500 din acei nenorociţi-o verişoară a mea, Vilma, care a fost în lagărul C ca Stubedienst, fiind într-o zi

alarmă din pricina sosirii unor transporturi (se dădea alarmă pentru ca să intrăm în blocuri şi să nu observăm trecerea convoaielor) a fost victima unei conducătoare sălbatice. Această fiară aducându-şi aminte, în timpul unei alarme, că rochia ei cea mai bună era necălcată, a poruncit verişoarei mele să se ducă în blocul vecin spre a aduce de acolo un fier de călcat. Cum în blocul vecin se efectua tocmai un transport, verişoara mea a refuzat. Femeia atunci, a plesnit-o şi a finpins-o afară, Verişoara a început să fugă. Dincolo de sârma ghimpată, un SS care a zărit-o, a somat-o să se oprească. Fata n-a auzit şi a continuat să fugă. Când abia câţiva metri o despărţeau de blocul vecin, uşa blocului s-a deschis şi a apărut un alt SS, beat, care a luat-o la ţintă. Glonţul a lovit-o între frunte şi tâmplă. Nenorocita a căzut într-un lac de sânge; totuşi a avut încă putere să se scoale şi să se târască la bloc unde, după ce i s-a spălat rana, a fost dusă la ambulanţă şi operată. A doua zi, Mengerle, aflând de această întâmplare, a ordonat ca Vilma să fie dusă în lagărul F, unde a fost supusă unei experienţe. Experienţele constau în injectarea ochilor cu diferite culori spre a se constata dacă era într-adevăr posibil să se schimbe culoarea ochilor. Prin ce minune a scăpat Vilma din ghiarele lui Mengerle, n-aş putea spune. Mai târziu, la un sanatoriu din Brunn, i s-a scos ochiul ce fusese atins de glonţul ucigaş, şi care, dacă n-ar fi fost experienţele acelea criminale, ar fi putut să fie salvat. Aceasta a fost o nouă ispravă a lui Mengerle. Stau şi mă gândesc la ce au folosit atâtea studii savante, acestui om infernal. Era nevoie de ele ca să facă ce făcuse? Într-adevăr, era un doctor eminent, însă un geniu al răului. Diagnostician remarcabil, avea şi o memorie care nu ierta. Astfel, odată, punând unei deportate diagnoza tifos abdominal (era formula lui. Când trimitea pe cineva la camera de gaze), sora mea, spre a salva pe nenorocită de

la asfixiere, a scris în carnetul ei: Grippe-Două săptămâni mal târziu, cu prilejul unui control, Mengerle a recunoscut pe femeia pe car* o destinase camerei de gaz. A cheniat-o pe soră, i-a tras o palmă şi a ameninţat e că ne da” a, de data aceasta, o va declara „bolnavă de tifos-4.

XII

În 1944, pe la sfârşitul lui Iunie, după sosirea noastră, au sosit atât de multe transporturi încât Sonder Commando-ul a primit ordine speciale: nenumărate deţinute învinovăţite de sabotaj, copii părăsiţi, despărţiţi de părinţi la intrarea în lagăr, au fost arşi de vii în şanţul din dosul crematoriului, fiind azvârliţi în flăcări ca nişte butuci de lemn. Oamenii, care săvârşeau această operaţie, erau atât de obişnuiţi şi atât de obosiţi, încât se mişcau ca nişte automate, Hmai nepăsători ca cea mai nepăsătoare fiară. Ai fi zis maşini, nu oameni. Nici iadul n-ar putea oferi un astfel de spectacol. Dovadă: foarte. Multe victime incapabile de a mai suporta şi de a mai aştepta să le vie rândul, se azvârleau singure în foc.

Fac aici o paranteză. Tot ce spun în această carte a fost văzut, auzit şi trăit. N-am adăugat nimic, n-am inventat nimic. Ceea ce am spus mai sus e mai puţin. Şi totuşi ar fi de necrezut. Şi totuşi, s-a întâmplat. Un lucru ţin să-l precizez: Dincolo de o Germanie a filmelor, a. ziarelor, a propagandei şi a revistelor, a fost o Germanie cu care doar iadul ar fi putut să se compare. Pentru mine, care am cunoscut-o, cruzimea, cinismul şi perfidia Germaniei hitleriste n-au pereche. De n-ar fi decât zecile de mii de victime asasinate mişeleşte în subteranele cu gaze şi mistuite apoi în crematorii, de n-ar fi decât miile de copii azvârliţi în flăcări fără milă, fără şovăire, fără remuşcare, şi un regim ce a fost capabil de atâta cruzime n-ar merita decât un lucru: blestemul oamenilor şi dispreţul Istoriei.

Dar să revin... Da, Dody avea dreptate. Acela era locul. Aceea era poarta prin care intrau acel ce erau condamnaţi pe veci. După ce erau dezbrăcaţi în curte, li se dădea un prosop şi un săpun pe care era scris Rif (Rein Judisches Fett, grăsime pur evreiască); săpunul cu care se spăla întreaga Germanie I şi stăteau acolo, istoviţi de drum st încovoiaţi de umiliri, până le venea rândul, cu o singură mulţumire în aşteptarea naivă: prosopul şi săpunul, în timp ce paznicii SS-ului le priveau trupul gol cu obraznică ironie.

Trebuie să amintesc că în curtea crematoriului era şi o casă în care era instalată în permanenţă o „echipă excepţională" (Sonder Commando). Această echipă era alcătuită din Evrei ce executau ordinele SS-ului. În câteva rânduri, am văzut la geamurile acestei case, feţele celor dinăuntru şi am avut impresia că sunt nişte smintiţi. N-am greşit. Intrând în vorbă cu unul, din întâmplare, convingerea mea s-a întărit. Indiferenţa cu care îmi povestea felul cum dăduse drumul gazelor ce-i asfixiaseră familia (mamă, nevastă, soră cu copii) nu putea fi decât a unui nebun

— Am exterminat întreaga mea familie cu braţele acestea, a încheiat, scoţând braţele din graţiile ferestrei şi arătându-mi-le. Dar atât. Încolo n-am făcut nimănui nimic.

N-am scos o vorbă, ci am plecat. Am fugit, mai bine zis, deoarece şosea un SS. Şi m-am gândit la grozăviile pe care ar putea să mi le povestească cei" de la echipa excepţională. Altă

I» w vomitate germană: Evrei, ce aveau să piară şi el, după un stagiu de două luni, în aceleaşi chinuri, pe care le pregăteau. Asfixiaţi ca şi ceilalţi, livrei, omorând Evrei! Ce idee înaltă! Şi cei să«IU I nu erau ei, civilizaţii germani, ci noi, nuiiutl noi I

De ce să nu ne uşuraţi sarcina? Mi-a spus odiil/l SS-ul

Johann, şeful de la cuptoare. Am munţii «lentul ca să curăţim atfitea ţări de pleava vonttlili. Mai lucraţi şi voi pentru noi. Puţin anii enaunsut lui strică. Ungurii lui Horthy, în ori* o 111/iio ajută bine – tu, care eşti unguroaică, litäiiie hrt în Ungurii fascişti ne sunt prieteni luroil pilmil cure s-au îmbulzit în anticamera lui IIIW polihu iHcilllrea Alianţei.

Am lorii îl pe eAleva femei de ale voastre, tţ» ni/la (twl la ulii neperi, luatule de a fi duse la Nitijtit Mt* le iun PMIH – inil o mulţumire. Chiar şi Muut-l v «m» laru» it «niant.

Un f „«i «îi imh. Iiu n> Artu* (Hi iu – cuprind; o ueiiif Hili amM pHuliu la ula din faţa mea, paulii! Iiilă liiul*! * i u avidilaft.

Mai Nfl-plat» h liai NlajNIoara, Iu curtea băii? Mm) (iii» «uwioiM. Ililm efimra il ne «punea că mm puM ai i & nilarau Irimişl la moarte?

Peai Ai impil» Hii enpll runt unii l adormind pe Miiianbi) MliAnuWii, Mţlepl Aiid hi! Le vie rândul Şniti Mii Imivii da primiipul vi săpunul R.I.F. a t tul «+ HitifmilH u-o i uiinţle Nti, bucur, indu-se la fiplid 11 mâni fă» a bala, cât ni vor destinde trupul «Hui *) mă l aMt îl, illiupntilvll, moarteal Din jumă-Imlh fii liMiiAldie du oi A rfile două mii de oameni IfttlluH Iu Mllla „au iluţ” (trei săli), uşi ce se înilt Maetu Hiinollt, larii ferestre, luminate electric. At «— i, de nu*, illii duhurile din care ar fi trebuit t-Miyl aprt, «i/cu 1 otrăvitor… Şi plânsetele.

Apoi, ţipetele groaznice, zvârcolirile nebune, horcăielile, gemetele stingându-se în oftat şi tăcerea imensă, la sfârşit, tăcerea de moarte… Şi toate acestea în câteva minute. În cinci minute, atât. Pentru ca apoi, deasupra coşului, să iasă flacăra înaltă, apoi fumul alb, apoi cel negru, iar la transportul următor lucrurile să se repete… Iar la urmă, mormanele de cadavre azvârlite în

şanţul de 40 metri lungime şi 10 lăţime, după ce doctorul constatase, în sălile o clipă redeschise, moartea generală a condamnaţilor. Ardere simplă şi promptă: un rug făcut din butuci pe care se azvârlea păcură, cuptoarele din crematorii fiind neîndestulătoare pentru atâţia inşi. Crematoriul Brezinca, cel mai mare de la Auschwitz, care avea cincisprezece cuptoare imense, nu izbutea să mistue decât o mică parte din victime, atât de dese şi de mari erau transporturile de oameni. Oameni din toate ţările vecine sau ocupate: Ungaria, Franţa, Belgia, Cehoslovacia, Polonia şi România. Trimişi la Auschwitz din diferite motive, uneori fără motiv, numai pentru faptul că erau neputincioşi şi erau socotiţi fără folos. Tot astfel, Ruşi şi Italieni. Trimişi la muncă, sfârşeau la gaze. Copiii lor, la fel. După întrebuinţarea la munci greie, după istovirea în muncile grele, asfixierea necruţătoare şi rapidă, când nu intervenea „moartea naturală” prin foame şi boală. Acesta era marele secret pe care îl cunoşteam, pe care credeam că singură îl cunoaştem. Oricum, mă bucuram că scăpasem de soarta aceea, de locul acela unde victimele erau maltratate şi devastate înainte şi după moarte. Iar pentru toată lumea călăii erau bineînţeles tot Evreii 1 Şi tot Evreu era doctorul ce scotea dinţii de aur din t-jra cadavrelor, tot Evreice erau acelea de tundeau cadavrele, per? + r,< ca apoi. Aurul, părul, îmbrăcămintea, tot ce putea folosi la ceva să fie trimis în Germania populaţiei sinistrate, care era „singură victimă a războiului” după expresia oamenilor de la SS. Dar numai atât? Era destul să priveşti, în anumite zile, în curtea crematoriului pentru a-ţi. Da seama de imensitatea şi de sălbătina jafului: pe lângă sacii cu păr şi îmbrăcăminte, lucruri de valoare, obiecte personale, haine de copii, biberoane, fel de fel de alimente, din cele w soseau. Nu era deţinută, din cele bine privite de Administraţia hitleristă, care să nu fi avut pe

conştiinţă nenumărate furturi. Şi tot noi eram lioţil, criminalii! Parcă noi omoram tineri şi copii păuii la 15 ani şi de la 30 ani! Parcă noi fabricasem săpun din grăsime de cadavre, spre a le da rudelor iK-entor cadavre. Parcă noi am fi spus» oiitempl Aiid cadavrele: „Bun pentru săpun”. aceasta e t-lvllltsaţi-i voaaâril, domnilor naziştii în mintala aeaalor lupr vrrţi nil purificaţi lumea, M llilli Nil Htl Jf)) A I În numele acestor lapte vor-Ml (k itffal, ilm iiiH Şi de dilatai De „Ordinea Mtilii” (*Vs* mAlţffivle I

Nh fuftfMN Iunl» nilnrlunllo latorial/dar cred ţi mim Imiţi îi «e – dă e cea mai mare, cea mai (BltiM Itimeillllfl, din eSte lui înşelat şi murdănf Vlpaja liHUM – iaiuirfl, Ş mal sunt azi, numai făivg «ui ilup It Miulnarea războiului, imbecili caia vii» al ulla.

* * *

I a un moment dat, am simţit că îmi vine rău. Hiulii Mluea (lui liiieitrhe mâinile şi fata. Şi mai aveam don/1 oie de lucru în faţa aceluiaşi specie» mI, (II Inin/, firilor acelora de flăcări şi fum I

(–, tu And, a aosit r, echipă de lucru: câţiva oameni cu lopeţi, printre care am recunoscut pe doi doctori din Cluj. Unul din el m-a întrebat dacă ştiu ceva despre nevasta lui, care fusese arestată în preajma naşterii unui copil: o femeie frumoasă şi înaltă, de vreo treizeci de ani. Din milă, l-am minţit, spunându-i că sora mea o văzuse undeva, în lagărul acela. Dar nu m-a crezut. A simţit că mint. La fel am făcut cu alţii, minţindu-i.

— Spunându-le că văzusem copiii, fraţii sau părinţii lor, că erau bine, sănătoşi, că în curând vor scăpa, vom scăpa... Într-adevăr, ce puteam spune? Ce aş fi putut spune?

Am primit de la Doctorul Rosenthal, acela căruia îi spusesem că soţia era în lagărul nostru, tutun şi foiţe. Fridel, care a observat că vorbisem cu acest doctor (îmi

dăduse voie, deşi era interzis), m-a întrebat, foarte agitată, de unde îl cunosc pe acel „domn”. Cuvântul „domn” acolo mi-a răsunat în chip ciudat în ureche. Să fii în iad şi să fii totuşi „domn”!

— E un doctor din Cluj, oraşul meu natal, ara răspuns.

— Klausenburg? Transilvania?

— Da. Îl cunosc de acasă, din vremuri bune.

Fridel a oftat adânc, s-a uitat la doctor şi s-a înroşit. Am observat că îi plăcuse doctorul iar acesta, spre a o îmblânzi, s-a arătat foarte amabil cu ea. Astfel, mai mult m-am plimbat decât am lucrat, în ziua aceea: în loc de a căra pietre, am stat mereu aşezată pe mormanele înşirate de-a lungul liniei ferate. Spre a o îmblânzi şi mai mult pe Fridel, doctorul Rosenthal l-a adus un săpun, o batistă şi un briceag. Cu toată bunăvoinţa lui Fridel şi bucuria de a fi regăsit o cunoştinţă, mă simţeam prost. Apropierea cremalorlulitl mă tortura. Când m-am întors la bloc mă durea capul. La bloc, toţi nu vorbeau, acum, der AI de crematoriu. Eram înspăimântaţi.

După apei, Roma ne-a anunţat că a doua zi va pleca şi că întregul personal al blocului va fi M-himbat. Am luat notă, bucurându-ne de plecarea Romei.

A doua zi a sosit personalul cel nou. A treia «I am fost mulaţi în blocul nr. 22.

XIII

Noua conducătoare a blocului, Edith, era o fată înaltă, tânără, voinică. Dacă n-aş fi ştiut că este evreică aş fi zis că e mongolă. Ne-a primit simplu, fără obişnuita gravitate şi nelipsitul discurs despre disciplină. Ne-a chemat pe fiecare după număr, citind o listă, apoi ne-a condus la bloc şi a arătat fiecăreia patul; cele ce n-aveam (nu erau paturi destule), au primit o saltea şi o pătură. O mare parte din bloc era ocupată mal de mult de Rusoaice

şi câteva Evreice din Franţa, Italia şi Slovacia. Rusoaicele ne-au primit cu răceală, dar Edith explicându-le că eram Evreice din Ardeal, ghiată s-a spart imediat, au devenit prietenoase, ne-au dat din pâinea lor, ne-au pus fel de fel de întrebări: ce facem, ce lucrăm de când suntem în lagăr etc... Erau în excelente raporturi cu Edith pe care o îmbrăţişau mereu.

La masă ni s-a împărţit pâine şi supă: o farfurie de un kg. Am observat că toată lumea mânca liniştit, vorbind încet, fără gălăgia care domnise în blocul celălalt. Mai mult se mânca decât se vorbea. Pe când mâncam astfel, aproape în tăcere, au apărut la geam vreo zece femei cărora Edith s-a grăbit să le dea de mâncare, ca şi nouă.

În blocul lor primesc puţine Alimente, ne-a explicat. Şi cum aici regimul e? Ie mal bun, l «măi dau din ale noastre. Noi avem destul

Printre acele femei, am zărit pe o bătrână, cu două fete. Le-am rezervat o farfurie de supă şi l-mn spus şi lui Dody, rugând-o să le dea supa prin geam. Am intrat apoi în vorbă cu ele. Erau franţuzoaice. Tatăl lor, născut în Bucureşti, pleciijwi de acolo în 1919. Ele erau născute la Paris, unde tatăl, instalat cu ele, devenise mare banrlior. Îl chema Lazăr Braunştein, iar pe fete MMly şi Mary.

Ne hui împrietenit imediat, după cum m-am împrietenii mai târziu, cu o bună cunoştinţă a lor, o avocată, d-na Simon, o fată slabă cu chip un copil.

Mul l-ar/lu’ n venit apelul. Cele mai multe – mu rulrul, l – Dllh, spre a le ocroti somnul, M imw Hil (lu’* pentru n porunci linişte ilpiimiim t «(mlulp din blocul vecin, mal puţin somiiimm Mt t» Hu iiiml iMiţin mivlletfinle, făceau gălăhh M mm» i» l» M ţi fii, m» (» «imr» mii durea capul.

H Hpri Mil Nitm mea, pe cum iun revinml tţ hjuii inul tinn, VA închipuiţi urii fost ji Mi» M «i «Îmi rll minimi

Mllilicmtt. Imediat, ŞMIMI în limpiMtMIIT şi îmi hm, a-m Hmentecnt în mim-oi-t-m MHIH – lift, tiP tţ liu-iunjnt, wpun Înd că III hilm) în iNfillt», ilA Unşll Mitul aproape, că în f im am) cum «m «i».

191 (1 Mm»! Iii i filid lirll* rfi/bătoau pfină la noi. I» itlinliHM M HMillmi/1 îi frontului şi apropierea MM m9: TIM plm lMţftmint lumini ne dădeau speimm* RIM}» i iifp Niu d «iniilln otl, pe un) e din feHihl, rti lilmliflint pfi im p/lrcrl asupra puterii de in hiiimM – Hivicilce şi bucurându-i § «»! Imviii» «i imn l ««primeau bandele hit!» I «.im

— Dar mâncaţi, copii, a făcut deodată, văzând că nu ne mai atingem de alimentele pe care le adusese sora. Hai, mâncaţi, că aţi slăbit ca nişte ţâri.

La ora apelului, nevoite să ieşim din bloc, am stat sub o ploaie torenţială care ne-a udat până la piele. Ploaia a durat toată noaptea şi a doua zi. Când, la patru dimineaţa, am ieşit, ne-am îngrozit. Totuşi, a trebuit să stăm până la 7 când ne-am întors într-un hal fără hal, îngheţate. Eu eram răcită (până în măduva oaselor şi mă. Gândeam cu groază la apropiatul apel, ce avea să fie. Pentru mine, şi ultimul apel. Cum să fac să nu mă duc?

Am avut noroc. Când a venit apelul ploua mai departe, cu găleata. Un vânt aspru bântuia câmpia.

— Blocurile, trupurile noastrei sleite, fetele. Nici nu puteam deschide ochii. Cum să rămânem, trei ore, în vijelia aceea? Mă cutremuram. O fată din Cluj, Lonţi Klein, ne-a dat curaj. Deşi fusese operată de rinichi, mal slăbită decât noi deci, ne-a ridicat moralul. Dar mă durea capul îngrozitor. La un moment dat, când trebuia să ieşim, a apărut Hella, o Stubendienst şi ne-a întrebat care dintre noi se prl cepe la croitorie. Am răspuns prima. Dody m-a privit îngrozită. Nu m-am lăsat intimidată.

— Da, mă pricep perfect, am precizat. Aveam un salon foarte elegant, la Cluj.

— Bine, a făcut Hella. Am nevoie de nişte şorturi. Hai să-ţi dau material. Voi încerca pe o rochie uzată şi dacă voi fi mulţumită îţi voi da material nou. Poţi să iei şi ajutoare deoarece vei avea mult de lucru.

Am ales-o pe Dody, bineînţeles, deşi cred d

Îţi vleaţa ei n-a cârpit o pereche de ciorapi. Dody lui protestat Am mai ales pe Helen şi IbJ> două fete care lucraseră la fabrica noastră. Ultima ştia ceva croitorie. Ne-am instalat la Waschraum-ul blocului şi am început activitatea.

Nu pot să spun cum am croit primul şorţ, cu ajutorul lui Ibi, eu care în viaţa mea n-am tăiat o batistă, măcar, iar personalul blocului, încrezător în talentele mele, îmi aducea material pentru bluze, fuste, haine şi rochiţe. Dody era flimpamtă.

— Nora, a sărit, la un moment dat. E o nebuniei Dacii le strici materialul, vai de capul Uhb

N-iilntdo grijă, l-am răspuns. Voi mai fluţă o ajutoare pricepută iar şorţul îl voi face iuftfl Modalul at-rtllila po care îl poartă Helen.

Ţfetg în ficut Am cePUT şorţul; spunând Mi hui im… i i—tili u a Iun uituurn, l-am aplicat Niiijim – ÎmI mi «m dildune şi am croit după îi A toţii pubo

Alli pfliH i iiim Iniiilitit, M111 început să cro. L» Mr impuali*, tul ce nil «o dădea, îl Fă «mu! lui f N-nvefiu niciunul. Totuşi I M1” abil, linilala moft fi fost mulţumi-Q ÎHH ni mi acela ar «fasonul, A a – faţa hih im. HIH i» i-Iii), atunci când m-au ridicat ţi nins. ni h început fifl funcţioneze. Am ţi «H – I ui ori din «! Lui care se pricepeau bine în mmti, m şi îi inn anunirit. Fiind mult de lumi, iivinun ilu jilul să aletr câte ajutoare voiam, IfRI WH ImMu «iiyajtito, Heâla Kraus, a observat Iii-mliml I-H lui kiilf pricep şi mi-a propus să m4 ilui a na „rt l-ar/l proba lui Edith.

Mâna, dule, Hun spus.

Dar n-au trecut nici două minute şi Edith a trimis după mine.

— Să vie croitoreasa adevărată, a fost cuvântul ei. Şi cum m-am prezentat, m-a dojenit

— Pentru ce mi-ai trimis o fată care habar n-are de croitorie?

N-am ştiut cum să-mi stăpânesc râsul.

Eram fericită. Foarte repede, am devenit celebră în blocurile vecine. Îmi mersese vestea. Eram căutată, reclamată, invitată să „croiesc”.

— N-am timp, răspundeam. Am peste cap de lucru.

Într-adevăr, ajunsesem să; am opt ajutoare. Waschraumele erau pline cu material. Comenzile nu conteneau. Nu puteam să mai fac faţă. Deşi aveam mâncare foarte bună şi multă, nu mai mâncam aproape deloc. Capul mă durea într-una şi aveam ameţeli. Nu puteam dormi, într-o noapte, simţind că mă sufoc, am vrut să ies la aer. Înainte de a ajunge la uşă m-am împiedicat de o găleată pe care am răsturnat-o. Voind s-o ridic am constatat că fusese plină cu marmeladă. M-am întors înapoi, am sculat pe o fată, am cerut o cratiţă, am umplut-o cu marmeladă şi am împărţit-o cu ajutoarele. A doua zi, nici în găleată nu mai găseai urmă de marmeladă. Mi-a fost teamă de pedeapsă. Am scăpat uşor căci imediat după aceasta m-am îmbolnăvit. Muncă, ameţelile, durerile de cap ce mă chinuiseră necontenit sfârşiseră prin a mă răzbl. Aveam temperatură ridicată. Doctoriţa blocului a chemat-o pe sora mea care, după ce m-a consultat, m-a repartizat la spitalul în care lucra.

Nefiind loc în spital însă, /a trebuit să aştept o zi spre a fi internată. Zi cu emoţie. După masă urma să facem baie. Când, pe la ora 7 seara, a venit rândul nostru, s-au stins toate luminile. În întuneric, am auzit apoi. Intrând un

SS-man care a început să urle amenințător:

— Nimeni nu se mişcă! Că pământ, altfel tragi

Şi a început să tragă în aer. Pe de altă parte afară, bubuia antiaeriană. Era alarmă. Sirenele vuiau fără încetare. Deodată s-a făcut linişte. SS-man-ul a plecat, uşa s-a închis după el, şi am auzit cheia învârtindu-se în broască! Am încremenit. Ce însemna asta? Nu mai auzeam nici apă curgând din duşuri. Un gând groaznic m-a cutremurat. Nu cumva vor să ne asfixieze? În jurul meu fetele, întinse la pământ, nu se mişcau. Am început să miros. Încă nimic. Totuşi, Inima continua să-mi bată de ai fi crezut că-mi sparge pieptul. „Ş-a sfârşit" mi-am spus. Deodată, am auzit un glas.

— Linişte, copil.

Era glasul lui Edilh. M-am liniştit, ştiind că conducătoarele de blocuri nu pot păţi nimic. Totuşi, am continuat să tremur.

Peste zece minute, poate mai mult, poate mai puţin, s-a făcut lumină. S-a dat drumul la duşuri. Dody a „organizat" nişte rochiţe, un şorţ, nişte şosete albe, s-a îmbrăcat din cap până în picioare, mi-a trecut şi mie nişte lucruri pe care le-am ascuns şi în sfârşit, cu capul greu, cu trupul străbătut de frisoane m-am culcat.

A doua zi dimineaţa sora mea a venit să mă caute şi am intrat în spital. Mary şi Bethy Braunştein, împreună cu mama lor, m-au condus până la uşa spitalului. Plângeam. Dody, care venise şi ea, plângea de asemenea. Era desperată.

— Norika, mia spus. Fă-te bine şi întoarce-te repede. Nu vreau să mă duc la lucru. Nu vxeau să ne despărţim.

La spital, mi s-a dat un pat sus, unde era mal mult aer. Un pat asemănător îl avea şi Teri» nepoata mea, care era aşezată lângă mine, pentru cazul în care aş fi avut nevoie de ceva. Dar cum am pus jos capul am şi adormit.

La prânz n-am mâncat nimic. Sora mea, care venise cu o farfurie de mâncare, a insistat cât a putut. În zadar. Numai uitându-mă la mâncare îmi venea rău.

— Lasă-mă să dorm, am strigat.

— Hai, coboară-te, să te consult, a stăruit ea.

Cu chiu cu vai am coborât. O infirmieră a venit să mă sprijine şi m-a culcat pe soba cea lungă ce se întindea de la un capăt la celălalt al sălii. Mai era încă o femeie culcată. M-am întins lângă ea, pe un pled şi deodată am început s-o cert spunând că-mi ia tot aerul, că mă sufoc. Apoi am început să horcăi şi am pierdut cunoştinţa.

Când mi-am revenit, sora era aplecată asupra mea şi zâmbea.

Ai leşinat, m-a lămurit. Dar cred că acum ţi-e mai bine. M-am coborât de pe sobă şi am vrut să mă urc în pat, dar n-am putut. În sfârşit, cu ajutorul infirmierei şi. al Ilenei, am izbutit. Curând temperatura s-a urcat la maximum, mi s-a făcut iar rău. Ca şi la prânz, aveam senzaţia eu mă înăbuş. M-au luat din patul de sus şi m-au mutat în cel de jos, spre a fi mai la îndemâna îngrijirilor. Apoi, din nou, am pierdut cunoştinţa.

Eram la sfârşitul lui Iulie.

XIV

Într-o zi, deschizând ochii, o văd pe Dody care venea să mă vadă. Spre surprinderea mea era gros îmbrăcată. Am cerut lămuriri surorii mele. Aceasta, plângând, mi-a răspuns: r-Suntem în Septembrie. A chemat-o apoi pe Teri care a început să plângă şi ea, de bucurie. Strâns în jurul meu, personalul blocului mă privea cu curiozitate.

— Ce aveţi cu mine? De ce vă uitaţi aşa la mine? Am îngânat.

De-ai şti ce bolnavă ai fost! Mi-a povestit sora. Cât am tremurat pentru tine! O lună şi jumătate ai avut temperatură. Nu recunoşteai pe nimeni. Aiurai. Într-o zi,

Dody a venit să te vadă. Deşi n-aveai putere să te întorci la patul tău, ai sărit din pat, te-ai învelit în pled, te-ai agăţat cu ambele mâini de pat şi ai început să strigi, spunând lui Dody că pleci la Cluj, că a venit după ţine maşina consulatului. Dody a crezut că s-a intervenit pentru tine, dar deodată pierzându-ţi echilibrul, ai căzut ca un sac. Atunci a observat şi Dody că aiurezi. Nu mai spun că mă pisai mereu să-ţi dau rochia mea de seară spre a te duce la consulat unde erai invitată la o masă cu şniţel vienez. Altă dată mă trimiteai la poştă după pachete ce soseau de la Cluj, cu gâşte, pui şi tot soiul de lucruri. Altă dată, rugai lumea aft te ajute să fugi, că te aşteaptă iitatina, aceeaşi maşina a consulatului...

Ru aai Millnm, alurlui, uimită. Deodată, am VfMt nil ni/1 ridic, dar n-am putut. Sora mea s-a apterul ţi mal Iare iiMiipra mea. Mal lliilţtlut... 1 l-a tutun» puţin t} \ ariufindu-ni-l o fată voinică r>a mi nlla Iiluzii mine:

T Iile. Ea le-a îngrijii tot timpul, de câte ţtil le ţi-l «trecui ni la palul ei să te îngrijească... tţ* lufluen îmi linguriţa.

Ani plivii o luuu în fală, care îmi zâmbeaun MliiM bun, alb, afliifitos. O chema Şari Relettiaii vi t-m «o (a unui doctor creştin din Buclaţia Mn. C.ahimiiir îmi el 4» în ani, avea o fetiţă raia i le «» ri Ho lu' Mlvetla, în l. ruisaunc încasa u «lie diiitul cMliii-llA acolo, l-imcaa ridicată fără şmhmi Clipitului re hhiijupnp tu lilveţia, şi fără Mica hoţului, de aaenieiieu, care era pe front.

Îmi n-mii mol mimii lui ştie ed 111*1111 ridicat, mi-a îţi «ilniiinlA, liul pare bl He căci e (lestul de nervim, ţi fine ţi le ce n-ar întâmpla. Abia aştept să map ila nirt, Ilevfid fji aii-mi revăd fetiţa De-ai

III ia htifiuiitft Jt el Are nişte ochi negri, mari şi Hiul alb, Un, da. < Iriibeşte-le să te faci bine, >lua diiiJ – I. cu h/l le luu în mine, la Budapesta, lliilnitt re cum a<7 ipu...

Jnli-adeWU, în ennlli întâi admirabilă m-a înţ-îiU mal depuile. Mii ridica din pat, mă aşeza U iiiaiulue, Jiul ilttdea de mâncare. Încetul cu Unelnt mâni întreiul aii nil revin. Recăpătasem şi jiutla»!< uiAucare, FM nevoie de ajutor, mă (iiltnnn «Mefii arinii pe marginea patului. Un «inutil turru de câte ori vorbeam, ceilalţi râdeau iuţir PM lui yllmii de ce. (-cea ce spuneam uitam după o clipă. Memoria îmi slăbise cu desăvârşire»

Pe la sfârşitul lui Septemvrie tot personalul blocului a început să se pregătească pentru sărbători. Eram în preajma postului cel mare. Ileana mi-a dat o cămaşă de noapte curată. Voind să mă spăl, infirmiera mi-a adus un lighean cu apă pe care l-a aşezat pe un scaun, dar voind să mă aplec, am căzut peste el. Femeia mi-a umplut Kghianul din nou şi l-a pus pe podea. Am coborât din pat, am îngenuncheat şi am început să mă spăl, dar am leşinat.

În sfârşit, mai târziu, am izbutit. Eram foarte mâhnită. Sora mea a încercat să mă consoleze.

— nu fi necăjită. Nu sunt oare aici, să te îngrijesc? Te voi îngriji cum am făcut până acum, Cum te-ar îngriji mama.

Când mi-a amintit de mama am izbucnit în plâns. Cuvintele surorii au fost zadarnice. Nu puteam să mă stăpânesc. Curând, temperatura s-a urcat din nou, şi, din nou, am pierdut cunoştinţa.

Mi-am revenit după douăzeci de zile, în ziua de 17 Octomvrie. Blocul era încălzit. Spre sur* prinderea mea, sora era foarte slăbită şi obosită. Teri, la fel, abătută şi palidă.

În ziua aceea, pentru prima oară după atâta vreme, am putut să ies în curte. Am fost dusă, mai precis, în curte. Era o zi de toamnă luminoasă, caldă. În curând, însă, s-a răcorit. Am început să mă simt b.ne. Aerul mă înviorase. Când m-am întors la bloc, sprijinită, ca mai înainte, de

infirmieră, sora mea m-a rugat să încerc să fac câţiva paşi, dar n-am putut. Ziua următoare am încercat din nou. Am făcut trei paşi, aproape de pat. O săptămână mai târziu făcusem progresa însemnate: umblam de la un capăt la celălalt al blocului. Între timp, sora mea mă îndopa în adaliahil în (alaa al cuvântului. La rândul ei, infiriiihih lilll rezerva câte 5 kg. de supă de la prânz, la – în Iau unu/i aearn; Cu toate acestea, memoria tM tiu A ambii.

Ilill-u t\, Teri a-a îmbolnăvit de Febră tifo-dă. N era d operaţii. Şi b «a v: i/. A" d cu ori – îi. H fiet-aţe era fi «I mal palidă, tot mai nervoasă.

Lutru noapte, m-am trezit în ţipete. Lui Teri îi fliaeia mal iAii şi nora credea că va muri.

Tei-l moare 1 Moare l – strigă din răsputeri.

A Inal chemaţii Imediat o prietenă a surorii, Dr. f uitai – na, o doctoritrt poloneză foarte apreciată fu la Nr, aceasta a fiteut o Injecţie lui Teri şi alia mm el mele, Crl/. A a trecut. Teri i\scăpat. Aililtl, eu primi aceea care o îngrijeam.

I am viemea aceasta, s-au înteţit alarmele.

— Aliaeliwilr a început să fii o lovit de bombarda-Hlftl Ma enyli-e, în flerare acarii, sirene. Bombele ciilaau Iii apropiere, l) e eSte ori se producea câte fi mujilmili», avram Impieta cu blocul nostru dan*!! Lail neea o fileft nemaipomenită.

F! A faill în aţillal? I am apua odată. O fată aţa Im ftiti Mitoaurt.

Nina ilH-rt mi-a I/teul un aemii, dar era prea Mfitii. Şail n-a tiimmint iji mi-n răspuns, extrem lin «ce>

Am epilepsia.

ÎM, îmi i-xa" era, a Intervenit Ileana. N-ai epunpiilH, Al nervii» d/1 Mtl. Atta tot.

Iii ai Haaţi neaiA, alt liiimbnrdament. Din nou Mfiloll a «Mi filoare, la de obicei, blocurile daniau Aluni i, peiitiu

ni lina oară, am asistat la o fcMM a ţaral, H» * tfvai-eova în pat. cu gura spu Hii-tiftuilii, yeni Aud, IioicAIiul. După un, ceas şi-a

M¥» Mll

Mi MlliA, himiiea ea aord, mi-e mal bine.

Să nu mă trimiţi la bloc. Să nu mă trimiţi, doctor Mike…

Din nou a pierdut cunoştinţa. Apoi, până dimineaţa, a dormit liniştită.

Dimineaţa am aflat că o bombă lovise în plin lazaretul SS-ului. Am fost mulţumite.

Dody, care venise zilnic să mă vadă şi căreia îi rezervam totdeauna o parte din supa mea, începuse să se vaiete de muncă prea grea şi din pricina alimentaţiei proaste. Slăbise şi începuse să sufere de rinichi, astfel că a intrat şi ea. În spital. Sora mea era supărată, fiindcă] un locul altora ce ar fi avut mai multă nevoie de îngrijire. Cum era şi firesc, Dody s-a supărat. A spus surorii mele că e rea.

Două zile mai târziu, o doctoriţă ne-a anunţat sosirea în lagăr a doctorului Mengerle. Era foarte nervoasă. A şoptit ceva la urechea surorii mele şi a plecat. Într-adevăr, sosirea aceea nu era de bun augur. Erau bolnavi care atunci când se anunţa vizita lui Mengerle părăseau spitalul val-vârtej, c.înd nu erau daţi afară chiar de sora mea. Blocul s-a golit. Întregul personal de la noi şi de la blocurile vecine a început să facă curăţenie. Alţi bolnavi au fost adăpostiţi la noi, în majoritate femei neputincioase. Nu se prevestea nimic bun. Sora a somat-o pe Dody să plece. Aceasta a rămas, totuşi. Câteva zile mai târziu a sosit şi Mengerle. Penf.ru prima oară 1 am văzut de aproape. Era un bărbat înalt, bine făcut, cu profil roman şi atitudine elegantă. Era însoţit de Erna, doctoriţă şef a spitalelor din Auschwitz, temută şi iubită totodată, şi de doctorul

Schuster, un deţinut gefman. Cum a intrat în bloc, Mengerle a şi început să strige: i

Deschideţi uşile 1 Nu simţiţi ce miros! Vreţi distrugeţi bolnavii? Uite ce slăbiţi sunt! A început să înjure pe-conducătoarea blocului spunând că e o hoaţă, că fură raţia bolnavilor ţi di va Tace din ea săpun. Sărmana Greţe Haas, t-ou. Lue. Ătoarea, a pălit. Mengerle a intrat în odaia el. Şi a făcut un control. N-a găsit alimente. În iclilmb a confiscat hainele şi lingeria lui Greţe şi a împărţit lucrurile găsite bolnavilor şi infirmierelor Aneta şi Stefa, care erau şi surori şi gemene. Gemenii erau slăbiciunea lui Mengerle.

Îl proteja. Nimeni n-avea voie să se atingă la ei. Tot dătfel făcea impresia că menajează pe bolnavi. Glumea cu ei, arătând întotdeauna un cuvânt bun. Toţi erau încântaţi de acel doctor frumos şi simpatie, ce părea omenos şi lua apărarea celor slabi. Numai faţa şorei mele şi a lui Greţe trădau o ciudată nelinişte. Dar nimeni n-a observat. Toţi vorbeau cu entuziasm de doctorul „cel bun”.

A doua zi dimineaţă, Mengerle a venit din nou, întovărăşit, ca şi în ajun, de Erna, doctoriţa dovacă şi de Schuster. Era bine dispus. A dat ordin ca bolnavele să se prezinte în faţa lui deslu/leute, pentru vizită. Lesa, raportoarea (Raport Schreiberin) s-a înarmat cu toc şi hârtie şi a aşteptat ordinele lui Mengerle.

Veţi da două raţii de Pâine – a poruncit ace. Ta. Două raţii pentru fiecare şi mâncare lain. I. Ai auzit 1

Tot vorbind, gesticula, citea numerele de pe laale-o noastre întinse şi le dicta raportoarei care iioln. Oi mine a vorbit mai mult, întrebându-mă de unde vin şi cine sunt. Vala, infirmieră, mă sprijinea, iar sora mea, aşezată în spatele docilii ului, îmi făcea semn să stau drept.

— Eşti foarte slăbită, a observat deodată Mengerle. Ai nevoie de cât mai multă odihnă. Vei

— Primi două rajii suplimentare. Du-te la loc.

Trebuie să spun că, la sosirea lui Mengerle, pe Şari a apucat-o o criză şi de aceea n-a putut să apară la vizită medicală. Dody fusese dată afară împreună cu câteva bolnave. Păturile lor au fost ocupate de alte femei. La un moment dat, Mengerle s-a apropiat de patul lui Teri, care dormea.

— Cine e? A întrebat

— Fata mea, a răspuns sora.

— Bine, a făcut Mengerle. Trimite-o la bloc.

Am văzut cum faţa surorii se înseninează, exprimând o nespusă recunoştinţă.

După amiază, Teri a fost pusă pe o targă şidusă în blocul vecin; blocul 24. Eu eram liniştită. Boala îmi luase minţile. Nu raţionam. Nicio clipă nu mi-a trecut prin minte că a doua zi, fii iţele acelea ce credeau că erau salvate, vor fi asfixiate în camera de gaz. În jurul meti, lumea era agitată. Bănuia ceva. Personalul blocului încerca să mă liniştească. Sora mea mă ocolea. Toată după amiaza a lipsit. Ziua următoare am fost trimisă şi eu în blocul 24. Vala m-a sprijinit. Teri s-a bucurat nespus de mult.

— Eşti salvată! Eşti salvată! Repetă.

Am fost culcată într-un pat cu etaj. Nu mă gândeam la nimic. Nu puteam să mă gândesc la nimic. Ca şi memoria, mintea slăbise. Sora a venit să mă vadă. Era aproape de nerecunoscut. În câteva zile îmbătrânise cu câţiva ani. Părul îl albise la tâmple. Căpătase un şoc nervos. După ce a stat puţin cu noi, s-a reîntors la ea. Am adormit.

M-am trezit într-un vârtej de motor. Era un camion. Sau mai multe. Afară era întuneric. Am n/H npol camioanele oprindu-se aproape, înlie blocul 22 şi blocul nostru. Deşi staţionau, iMiiliinioie au continuat să vâjâie! Un răpăit intui uni. Im blocul nostru toţi se treziseră,

desigur, ijai nimeni nu se mişca. S-a auzit de afară o voce de bărhnt. În blocul 22 s-au aprins luminile; lumea ru ein înăuntru a fost scoasă afară. Motoarele auificut. Am auzit foarte clar, glasul lui Menf pule, care poruncea ca bolnavele ce nu puteau rţi din bloc fără sprijin să fie scoase de infirmier fe, npol paşi grăbiţi, gemete, plânsete, urlete, Itujilorăii.

— Milioanele au pornit. S-a făcut o linişte de mormânt. Afară cineva fluiera un marş funelim.

Cine filieră? Am întrebat o pe Halina, infirmieră, care venise cu mine la blocul 24 şi a-Ven pulul aşezat lângă al meu. Mengerle, a răspuns ea.

A urinat o tăcere. Apoi din nou glasul Hal: noi, Aproape 6.000 oameni au fost duşi... De la Mi tăiigur bloc...

Ftl n ascuns faţa în mâinile tremurânde şi izliucnlud lu' plâns:

Nu mai pot! Nu mai pot!...

Abia atunci am înţeles ce se întâmplase. Abia f ltunrl mai înţeles că pe fetele acelea slăbite de un! /! VI mizerie şi chinuite de spaimă nu le voi llint vedea". Că mâine, când va reîncepe lucrul mili supravegherea lui Friţi şi Fridel, femeile ce vin II mânjite de funinginea azvârlită de corul lii Mmhni, abia mai târziu vor afla că funingiiea «i et n vin din fiinţele ce până ieri respiraseră, se fuyint Mn, speraseră alături de ele, împreună cu ale Şi lut alunei am înţeles că sora mea mă salmmv Aciiui îmi explicam pentru ce, înajun, lipsise din blocul ei atâta vreme, din care apoi mă mutaseră. Alergase pentru mine, intervenind pentru mine. A spune că toată viaţa îi voi fi recunoscătoare, ar fi de prisos. Sunt lucruri ce depăşesc cuvintele. Orice cuvânt.

N-am dormit toată noaptea. Dimineaţa a apă* rut din nou sora mea. Cu neputinţă să descriu fata ei. Era încovoiată. Ne-am sărutat. A plâns. Am plâns. I-am strâns

mâna, fără a-i spune un cuvânt, fără a-i mulţumi. Aveam gâtlejul crispat; Ea m-a privit lung, a dat din cap, m-a sărutat din nou. Cât suferise, sărmana 1 Şi aceasta, pentru noi. Întâi, cu boala mea (tifos exantematic şi abdominal şi meningită) apoi, boala lui Teri şi în sfârşit, selecţionarea bolnavilor pentru trimiterea la gaze. Teri nu fusese pusă pe lista condamnaţilor: scăpase. Rămăsesem eu. Şi sora mea alergase, cum am spus mai înainte, făcând încercări desperate pentru a mă scăpa. Se dusese la Mengerle, îl rugase pe Mengerle, plânsese, implorase. Acela refuzase. Nu voia să audă.

— Ce să fac cu acest schelet? Nu e bun denimic. Doar să crape.

— Dar aşa era şi înainte, căutase să-l convingăsora. A fost bolnavă. Dar acum îşi revine. Va munci. Ştie să muncească. De ce s-o omorâţi? Lăsaţi-o.

Şi Mengerle cedase.

— Fie, spusese. Dar vai de capul dumitale dacă nu va munci.

Şi sora alergase la bloc, dând ordin să fiu luată şi transportată dincolo, ceea ce se făcu. Mal târziu mi-a explicat că dacă nu mă trimisese mal înainte de sosirea lui Mengerle fusese fiindcă era convinsă că starea mea l-ar fi înduplecat. Dovadă că nici pe Teri, fata ei, n-o lăsase să plece. Şi, «pol, se mai gândise că una fiind fata iar cealaltă nora ei, doctorul avea să ne cruţe. Greşise, sărmana. Teri scăpase, e adevărat, dar rămăsesem eu. Şi se luptase, disperată, nebună, să-mi salvele viaţa.

Curând, Teri, s-a vindecat. Curând, de asemenea, au fost readuse la blocul 22 unde s-a făcut & curăţenie radicală. S-au reparat păturile, sau Hpolt pereţii, s-au* pus saltele şi cearşafuri noi, feţe de perne şi pâapome noi. Totul era nou, ««uni. Şi noi, chiar. Parcă renăscuserăm. Dintre vechii locuitori ai blocului nu mai erau decât sora,

Teri şi cu mine. Personalul blocului ne-a întâmpinat cu bucurie. Dar n-am putut să răspundem la fel. Priveam în dreapta şi în stânga, cu gândul la cei ce fuseseră. La un moment dat privirea mea s-a oprit la patul Şarikei, fata cea bună, cu r, Aiubetul deschis, care mă îngrijise ca o soră, care mă veghease ca o mamă. Ochii mi s-au împăienjenit. Sărmana... Şi paturile aceea orânduite, mi s-au părut deodată nişte gropi: sărmane morminte de sărmani. Iu tăcere, ne-am ocupat paturile ce le avusesem înainte. N-am întrebat nimic. N-am cerut amănunte. Ne era frică. Ne durea.

Ne-am culcat. Toată noaptea, luminile au rămas aprinse. Dimineaţa au sosit bolnavi noi: femei bătrâne, femei tinere, multe ardelence pe care ab: a le-am recunoscut. Şi ele erau foarte «IA bile. Totuşi, bucuria de a ne revedea a fost mare. P.locul s-a completat. Viaţa a revenit, ca mai înainte. Am început să uit. Peste zilele trecute, alte zile îşi întinseră vălul.

* *»

Ca să-mi revin mai repede, sora mi-a dat o ocupaţie, o muncă foarte uşoară, de fapt: m-a pus să asortez medicamente. Prima zi, am primit o cutie cu fiole pe care trebuia să le alee şi să le orânduiesc după nune, în ordine alfabetică. MJ s-a dat apoi o hârtie şi un creion şi am început să lucrez în pat. Scrisul a mers greu, ca şi cât. Tul: nu mi-am recunoscut „caligrafia”. M-am speriat, dar sora m-a liniştit.

— Nu e nimic. E consecinţa bolii. N-ai nicio grijă că îţi vei reveni. °

Ziua următoare am luat farmacia în primire şi am lucrat cu o nespusă plăcere. Eram mulţumită de mine. În fiecare zi soseau, la depozitul lagărului, numeroase medicamente pentru spitalul nostru. Eu luam medicamentele şi le împărţeam, fără a şti de unde.

Proveneau. O deţinută evreică, d-na dr. Adelsberg.

— O savantă cu renume european, m-a lămurit.

— Fiecare deportat soseşte aici cu medicamente în bagajul lui. La control i se iau, împreună cu alte lucruri. Şi dumitale ţi s-a întâmplat, fără îndoială. Medicamentele acestea sunt strânse şi aduse aici, spre a fi folosite de doctori.

Am mulţumit pentru lămurire. Această doctoriţă cu renume european fusese invitată mai de mult în Statele Unite dar ea preferase să rămână! N Germania. Fiind Evreică, atunci când ne-a sosit ceasul, a fost ridicată şi deportată, ca toţi ceilalţi. Totuşi, din considerare pentru capacitatea ei şi pentru faptul că nu voise să-şi părăsească ţara, se bucura de un tratament mai bun şi fusese scutită de camera de gaze.

Mai târziu, am fost ridicată la rangul de Infirmieră. M-am bucurat. Bucurie întunecată, totuşi, de un necaz. Locţiitoarea conducătoarei, o [femeie de origine nobilă (spunea ea) şi ne care o chema Zoşa, mă privea cu ochi răi. Nici eu ii-o sufeream, bineînţeles, mai ales că avea părul roşu. Superstiţie? Autosugestie? De când eram miră aveam repulsiune pentru persoanele cu păr roşu. Mai mult: mi-era frică de ele. La Cluj, fiind fetiţă de şcoală, când pe stradă întâlneam pe cineva" cu părul roşu eram sigură că mi se va întâmpla ceva rău. Şi chiar dacă nu mi se lui Ampla nimic, mi-era ziya stricată. Din pricina acestei superstiţii, am fost pedepsită adeseori de către părinţi.

Astfel, când, pentru prima oară, am dat cu uehil de d-na Zoşa, am avut o impresie foarte neplăcută. „O femeie rea" m-am gândit. Şi nu iu-a în înşelat. Această Zoşa nu ştia ce să facă ra na mă întorc iar în lagăr. La început, sora Biea n-a spus nimic, apoi m-a rugat să o ocolesc pe Xoşn şi să evit orice ar putea să provoace vreo discuţie sau ceartă. Numai că Zoşa, de câte în l trecea pe lângă mine, mă

privea chiorâş şi Ulii înjura între dinţi, pe limbă. Ei. Primele zile M-am spus nimic, iar la urma situaţia devenise al ăl de insuportabilă încât am început să mă Audese într-adevăr să mă întorc în lagăr.

Dar nu eram singură. Toţi bolnavii sufereau din pricina Zoşei. De fapt, era o femeie bobava: de nervi, Teroriza tot blocul. Într-o zi, s-a ivit un naudal. Printre noi era şi o berlineză, Frâneiska liMppst, o femeie de vreo 60 de ani, despre m-e m» spunea că era nebuffă. De fapt, era o fetiieln de o inteligenţă excepţională şi o desenabilii e hira pereche. Era foarte cunoscută şi apreidal. Rt în cercurile SS-ului care o simpatizau lllii111-/i îi amuză şi pentru portretele desăvârşite de tine le făcea diferiţilor şefi. Această pretinsă Melninfi avea o libertate desăvârşită pe tot cupi linul lagărului, primea mâncare bună şi, drept răsplată pentru portretele pe care le făcea, chiar ţigări. Adaug că era de un rafinament rar. Apă* rată de ceea ce Era socoti-a o nebunie, ce când toată lumea tremura de frică în faţa şefilor SS, ea spunea verde în faţă tot ce gândea. Chiar lui Mengerle. Dar acesta n-o lua în serios.

Multe dintre noi ce se socoteau, probabil, mai isteţe, spuneau despre Franciska că era o spioană. Că ne vindea pentru ţigări. Sărmana!

Parcă o văd şi acum: foarte urâtă, îmbrăcată cu o fustă lungă de brocart şi o bluză roşie de mousseline. Tot din brocart era şi turbanul cu care se mândrea. Purta cercei şi mărgele de sticlă, pantofi de lac şi era extrem de fardată. Cu o astfel de înfăţişare nu era greu s-o iei drept nebună. Îndârjită fumătoare, era totuşi generoasă. Îi dădea întotdeauna şi surorii mele din ţigările ce le primea. Ba dădea şi Zosei. Avea un haz nemaipomenit. Muream de râs auzindu-i glumele. De prisos să spun că era foarte simpatizată. Gata să intervină în orice discuţie, făcea mereu observaţii foarte juste. Nu se jena. Dimpotrivă. Ca*:

d soseau alimentele (caş, marmeladă, miere sau salam), alimente de compoziţie dubioasă trebuie să precizez, Zoşa se închidea în odaia ei şi tăia porţiile după placul... şi burta ei. Franciskei nu-i scăpase acest amănunt, bineînţeles. Astfel, de câte ori primeam cele de mai sus, Franciska o arăta pe Zoşa şi zâmbind:

— Acum „croitoreasa" are de lucru, ironiza.

Şi adresându-se Zoşei:

— Pani Zoşa. Ai grijă să nu le croleşti prea mici. Mai am din marmeladă de ieri o porţie aşa de mare.

Şi arăta cu mâinile cât de mare fusese porţia.

O Ironie, bineînţeles, deoarece marmelada ni se lipnlirţea cu linguriţa.

Iu 1 rea cât fie spus, furtul alimentelor destinate bolnavilor era lucru curent. Cine nu fură, ou i o? De la supraveghetoarele din SS până la iţeliiutole repartizate la bucătărie, toate furau, „enliu ele şi pentru cele apropiate lor. Astfel – Aiul ajungeau la noi, porţiile erau pur şi simplu min oncopice. Furau şi cei de sus care erau graşi niul? Le pepeni şi rotunzi ca nişte butoaie, în timp ce noi slăbeam văzând cu ochii, istoviţi de loiinuvi de muncă, când nu ni se curmau chinui lin cu gaze, sau din... moarte naturală. Înţeli-Hiiţi: „epidemie – Dar ce putem face? Ce puteaui spune?

HIUK – iira care îndrăznea să-şi dea părerea, t me Inilriisnea orice, era „nebună" Franciska, l-lliideli µm amintit de un scandal, trebuie să spun de1?! Primea ţigări de la Franciska, Zoşa nu putea n-o sufere pe aceasta. Sentimentul era re – ljuni –, bineînţeles. Am spus mai sus, cum se răzliuiut l-uiueiska. Într-adevăr, ironiile ei la adresa jierel eruu usturătoare. Fiecare o pândea pe cealall/i, într-o seară, la împărţirea margarinei, s-a ivll ţiric/uidalul. Franciska1 a început s-o înjure I» h Zuţii pentru felul cum „croia" şi „confecţiona" iut de de margarină. Zoşa,

pierzând răbdarea, în plesnii-o pe cealaltă. Franciska nu s-a – înil, Hi cele. Şi s-a încins o bătaie într-adevăr – iNl» uneri", e; l, ce a rămas de pomină. Bătaia s-am>MmI de amândouă părţile cu vânătăi, zgârieturi, inulneil de pilr. Ele.

I unii –, cât o să te aranjez 1 urla Zoşa, cu glas

«tfiiţif hui, dobitoacă! Taur înfuriat! Răspundea nebunu'".

„Taur" era porecla pe care „nebuna" o dădusa Zoşei, în amintirea unei seri şi a unei caricaturi, într-o seară, când toată lumea era culcată, Zoşii care auzise nişte şoapte, aprinsese lumina spre a vedea cine vorbeşte. Cu faţa somnoroasă şi două codiţe strânse, ridicate ca două corniţe în vârful capului, era extrem de caraghioasă. Fran» ciska o privise cu atenţie şi a doua zi dimineaţă, desenatoarea eminentă făcuse o caricatură cari reprezenta un cap de taur ce semăna şi cu Zoşa, şi caricatura stârnise porecla.

Caricaturile şi portretele Franciskei erau cea» ţâţe în lagăr. Şefii de la SS îşi făcuseră obiceiul de a da „nebunei" fotografiile lor pentru ca aA fie mărite, prin desen. Franciska le reproducea cu un talent fără pereche, mărindu-le şi înfrurnuseţându-le. În schimbul acestor plăceri ce le fă* cea celor de la SS îşi permitea şi ea alte plăceri, Să-şi bată joc de cei pe care îi zugrăvise. Astfel, apărată de „nebunia" ei, le spunea fel de fel da lucruri neplăcute, chiar jignitoare, adesea.

— O să pierdeţi războiul, veţi vedea 1 Vor învinge aliaţii!

Ceilalţi râdeau, bineînţeles.

Nici Mengerle nu scăpa. Odată, venind la un control, în clipa când trecea pragul blocului, Franciska, care se afla din întâmplare în urma int la prins din spate, l-a tras brusc înapoi, şi tre' când înainte:

— Stai! A poruncit. Un Neamţ care e domn nu trece niciodată înaintea unei cucoane I

Altă dată, tot lui Mengerle:

— Ce proaspăt eşti! Parcă ai fi un strănepot al Caterinei de Medicis care îşi scălda trupul Iii băi de sânge omenesc. Desigur că faci la falM.

I-ael băi în sângele nostru. De aceea eşti aşa Inimos… (şi dând din cap, cu un oftat cinic), ce ifU-ut că în curând va trebui să renunţi la aceste ifli… Când mă gândesc la crematoriul ce te aşaapifl… Brrr 1

Ca şi ceilalţi, Mengerle râdea şi îi dădea o ţigării.

Dor să revin la Zoşa. Devenise aspră şi cu ora mea.

— Frau Doctor, sora dumitale e sănătoasă – i-a tHift într-o zi. Trebuie să părăsească spitalul. Nu. Finală să ocupe locul unei bolnave.

Când a auzit, sora mea a protestat.

Dar ce vrei? S-a rostit Zoşa. Vrei să strângi luatit familia dumitale aici? Bucură-te că eşti cu (ăla dumitale. Eu nu mi-am văzut copiii de trei ani. N-am pe nimeni aici.

Cu atât mai bine, a răspuns sora mea. buiit în siguranţă/înţelege pentru totdeauna că fură mea nu va părăsi spitalul până nu voi t-ade de cuviinţă. Nu s-a vindecat încă.

Dlu/. Lua aceea, Zoşa a început să mă prigolaawfl în adevăratul înţeles al cuvântului» Orice it-aam, nu era bine. Mă critică, mă înjura. ÎnlH/,!, exasperată, i-am spus tot ce gândeam: aulipaila pe care mi-o inspira, repulsiunea pe MMO aveam pentru persoanele cu părul roşu.

M-a privit înmărmurită. Cascada mea de Mivinte o fulgerase. Din ziua aceea, ca prin mi-UMIia, un numai că m-a lăsat în pace, dar m-a o-HIWI Mal mult: a sfârşit prin a fi amabilă. Mă litania! A împărţirea mesei şi îmi vorbea ca şi aiilii uliiile nu ar fi fost.

Iiilie timp, în lagăr, intervenise o oarecare 11 nişte.

Se zvonea că Aachen fusese ocupat şi că, în chip de represalii, o sută de familii germane fuseseră exterminate, deoarece se aflaseră grozăviile din lagăre. Fetele de la secţia politică povesteau în şoaptă că nu vor mai fi selecţionări pentru camera de gaze, că va sosi o comisie nouă, că ni se vor luă numerele de pe piept, spre a f) înlocuite cu altele mai mici, fără triunghiu gal* ben, ci cu unul roşu, tot mic, cu dungă galbenă, ce va fi cusiat numai pe mâneca dreaptă. Nu-mi venea să cred. Triunghiul roşu însemna I deţinut poliţe şi aceştia erau cruţaţi.

Cu toate că deţinuţii politici erau cruţaţi, mulţi din ei, surprigşi făcând propagandă, au mers la crematoriu. De altfel şi printre noi. Erau politici dar nedeclaraţi. Aceştia, cum era Italianul, unii Greci sau Francezi şi chiar Ruşi, încercau să ni ridice într-una moralul.

Ciudat: trei zile mai târziu am primit numerell noi. Am simţit o bucurie nebună. Acum, da, eram mai în siguranţă. În ziua de 1 Noemvrll, Dody a venit să mă vadă. Era slăbită şi tremuri de frig.

— Peste câteva zile pleacă un transport, mi-l spus. Plec cu ei. Vino şi tu. Nu mai pot să înduf mizeria de aici. Munca e grea, mâncarea Imu-eficientă. Mor de frig. Vino şi tu 1 – Voiam să plec şi totodată să rămân. NurtlA înduram să mă despart de sora mea. De altfel, aceasta nu m-a lăsat deoarece nu eram comnlal vindecată. Am rugat-o pe Dody să rămână. N-i vrut. Câteva zile mai târziu a plecat cu transportul, aşa cum spusese că va face. Am fost irtâlt* altă.

XV

O mare uşurare: Mengerle a părăsit lagărul. AII» enin că se va schimba situaţia. Bucurie de trurtfi durată. La 7 Noemvrie a venit la blocul nostru Orii, şeful lagărului, întovărăşit deschusit» r. Amândoi au notat 20 de numere şi au poruncit *h* & ÎI se dea raţie dublă de pâine. După ce 11

– a dat pâinea, cele douăzeci de fete au fost luate fi închise în odaia doctoriţelor care era la înraraa blocului. Ce urlete, Doamne! Ce plânsetel Au încercat să spargă uşa. În zadar. Îngrozitor tfwrlacol...; Când fetele au părăsit blocul, eu şeitani la marginea patulu şi mâncam margarină. Una din fete s-a întors spre mine şi mi-a spus:

— Mergem la moarte.

Vorbea calm. Nicio schimbare pe faţa ei. M-am uitat la ea şi i-am spus câteva cuvinte.

— Cum crezi aşa ceva? Te înşeli.

Cealaltă a dat din cap.

— Nu.

Doctorul s-a oprit atunci şi. Fiindcă fata se l» prl-e, a împins-o să iasă. Speriată, şi temâidu mă că o va lovi, i-am strigat fetei:

— Grăbeşte-te. Du-te.

Ftirmana m-a privit o clipă, a făcut un semn râi ni Ana şi a ieşit târând după ea pătura, ca o Mir cauţi De când există lagărul nu se făcuse a selecţiune atât de simplă şi rapidă. În bloc era o panică de nedescris. Bolnavii voiau să pară»seascâ blocul. La fiecare deschize a uşii, toţi tresăreau. În odaia doctoriţelor, urletele nu mai conteneau. Când s-a întunecat, a sosit camio» nul negru. Am auzit vocea doctorului Schustef care asigura că după baie se vor reîntoarce îl bloc. Vorbea de prisos. Hram lămurită. Am au» zât apoi vuietul motorului. Apoi, apăsătoare, grea, o linişte adâncă.

— Dacă cineva m-ar întreba ce am simţit atunci, şi când s-a făcut selecţiunea, aş răspunde sân* cer: nimic. Nici fuică, nici milă, nici emoţie. Tri» cusem prin atâtea, văzusem atâtea, încât o dramă mai mult, o cruzime mai mult nu mai conta. De mult, sensibilitatea amorţise. O vastfi apatie, o împietrită nepăsare îi luase locul. A.st «fel am putut privi, nemişcată pe marginea pa* tulul, drama ce

se petrecea în jurul meu. Moar» tea mea, moartea altora mi-era tot una. Dacă OU aş fi fost în locul acelei fete cred că aş fi con» ţinuat să mănânc cu aceeaşi nepăsare din margă» rina ce mi se împărţise. La anumite grade, frl» gul seamănă cu o arsură. Nu mai deosebeştli la fel şi cu durerea. Ştiam ce soartă groaznici aştepta pe acele douăzeci de nenorocite ce urlau, după cum ştiam că nu erau singurele, deoarcci nu se risipea o cutie de clor pentru atât d «puţine victime. Şi chiar de nu erau gazele, avoi să fie împuşcarea. Împuşcarea, în pivniţa băll de către plutonierul Mus. Reld, acea brută volfillll ce extermina zilnic cam o sută de fiinţe, cu îi «volverul lui. Poate că şi boala îmi slăbise mhtei, nu tăgăduiesc. Acum că mă. Gândesc, «chlaf siitll sigură de aceasta; altfel n-aş putea să-nil el> pilc atâta nepăsare, atâta calm în clipe atât de groaznice. Îmi amintesc că atunci când cele douăzeci de fete au fost duse la camera de gaze mina mea de pat a înnebtrit. Era o nemţoaică din vreo cincizeci de ani care suferea de mânia liriceuţiei. Din pricina şocului nervos, mania a iluvenll curată nebunie. Înainte de a suferi şocul, i-a întors spre sora mea.

Dnă doctor, a întrebat, tremurând. Nu Himva ml se întâmplă ceva?

Vai, doamnă... a vrut s-o liniştească sora.

Ba da. Uite, au venit să mă ia. Nu mă tew, au venit după mine...

Ţ>i a început să urle. A urlat toată noaptea. N-am putut dormi din pricina ei. Am aşteptat cu înfrigurare lumina dimineţii, să mă scol.

Când au venit zorile, m-am îmbrăcat şi ara all t» rt mă plimb în dosul blocului. Un ofiţer y» rmau s-a apropiat de locul unde eram. Am. Viul mă întorc la bloc pe neobservate. Celăjall m-n zărit însă, şi mi-a strigat să mă opresc.

I

Lilam răcircularea în lagăr era strict oprită M furnul zilei. „Am avut ghinion”, mi-am spus, MU vor, sancţiona”. Dar ofiţerul, care era un fitatllfi milllar, m-a măsurat din cap până în pl – loara, a zâmbit prietenos şi mi-a spus să-l urli MM, având nevoie de mine. M-a condus într-un laţi Ai aproplat de al nostru, un-lagăr pe a cărui (iiuiil*» r «m văzut nici nume, nici număr. M-am Hliramural. Mi-am adus aminte de cele poves-I

Lltt da doctoriţa de la laborator despre blocurile H r-are mo făceau experienţe. Lagărul acela era ittftutir din Irel blocuri aşezate unul lângă altul. HnHimul m-a dus în dosul unuia, unde era un hmiw i u apă murdară, şi mi-a poruncit să mă arunc în bazin. În loc de a-l asculta am început să fug în jurul bazinului. Celălalt s-a luat după mine. În clipa când era să mă prindă s-a dat alarma. Zâmbind, doctorul mi-a dat a înţelege că glumise. M-a condus apoi într-o sală cu mese de fier, exact cum povestise doctoriţa. Acolo» m-a lăsat singură şi a ieşit din laborator. Inima îmi zvâcnea. Simţeam că mă sufoc. Mi-era o groază de nedescris. Am deschis uşa, pe care celălalt uitase s-o închidă, şi am fugit. Lagărul meu nu era departe; totuşi până am ajuns la el mi s-a părut o veşnicie. Eram în dreptul cantinei lagărului, când s-a dat o nouă alarmă. Acum. Sirenele sunau lung. N-am avut vreme să ajung la spital. Am intrat în anticamera cantinei şi am închis uşa pe jumătate. Tremuram. Prin crăpătura uşii am văzut sosind un, tren compui din vreo douăzeci de vagoane de marfă, încăr» cât cu copii mici. Cum ultimele vagoane s-iu oprit aproape de cantină am putut să văd bim feţele copiilor. Copii foarte mici: de la unu îi cinci ani. Primejdioşi duşmani, într-adevfirl Copiii au fost daţi jos, luaţi de oameni ai SS u» lui, şi aşezaţi în rânduri de câte doi. Cu o mână se ţineau; cu cealaltă, mulţi dintre ei strângeau o

jucărie. Am rămas nemişcată, cu privirea a» ţintită la acele mici fiinţe condamnate, care după amiază, probabil, nu vor mai fi decât futil şi funingine. Privindu-i cum se depărteaal, m-am dus cu gândul la poarta deschisă a CMH matoriului; îi vedeam cum intră, cum încep ni plângă, cum strigă cuvântul supremei nfidejdl şi a deznădejdii supreme: „Mamă”. Mi-a înbi* tat inima. M-am trezit din nepăsarea animnlul în care amorţisem în ultimul timp. A foni ea l rum ar fi căzut deodată o perdea neagră. Mi-am rtfif/lail judecata şi sufletul. Am revenit la realitate.

<. At llmn am rămas acolo, ghemuită într-un rol? Nu ştiu. Când s-a lăsat întunerec, m-am întors la bloc. În zare. Coşul crematoriului arunen flăcări şi fum. Văzându-mă, sora mea s-a tparlat. Eram complet transfigurată. Mi-a pus eAteva întrebări dar n-am putut să răspund nililir. Îmi clănţăneau dinţii.

— Aveam frisoane. Şoc Merviwv Ziua următoare a fost chemată doctoriţa VUdu spitalul de boli nervoase. Timp de patru tif\m-a consultat şi m-a ţinut sub observaţie. Lucru îmbucurător, în orice caz: din pricina şocului nervos primit în faţa spectacolului acelui li «tfi Hpe>rt de copii nenorociţi îmi revenisem. Mintea se limpezise.

Începând din acea zi, am evitat să părăsesc Iilor ui. Am început să lucrez în calitate de infirmieră. Lucram enorm, ca să uit. Acum, tot mai des, ne soseau ştiri bune. Odată, am surţu Iim» o pe sora mea citind un ziar cu data de MI August. Eram la sfârşitul lui Noemvrle. Se» <sfirt despre luptele din Ungaria. Vasăzică, şovini le II ajunseseră până în Ungaria! Sora mea, tare (imaae foarte sceptică pană atunci, acum Viiiltea şi ea. Agitată, de biruinţele Ruşilor. Se vAmlea. Îmi spunea că în curând ne vom în Iwarra acană

Ac «a? Am făcut eu. Care casă? La Cluj nu luai am pe nimeni. Pentru ce să mă duc?

Mar m-am pândit că, totuşi, pământul e mare. I 4 vot tf/int unde să mă duc.

A lrmmt şi Noemvrie. Nicio schimbare. La tHfef Hitul lui Decemvrie, Nemţii au început să dărâme F.K.L. (lagărul F). Zilnic plecau trans» porturi. Noi am fost mutaţi la Familien-Lager, Pe bolnavi i-am transportat cu camioanele ne* gre. Tot în camion negru am fost duse şi noi, Nu ştiam ce să credem. Ne duc în iagărul cel nou sau în camera de gaze?. Am fost duse în lagărul cel nou.

— Blocul nu să deosebea cu nimic de acela din care veneam, în schimb era extrem de murdar şi plin de pă «duchi: dovadă că acolo, nu de mult, pulsase viaţă. Lagărul, complet gol când am sosit, adăpostise 45.000 de dethuţi. Nici 20 de ore nu trecuseră de la evacuarea lui de către ceilalţi şi am aflat că nenorociţii aceia fuseseră toţi omorâţi. Fuseseră asfixiaţi.

În două zile, blocul a fost pus la punct. Am muncit cu toţii, bolnavi cum eram, zi şi noapte, La urmă, devenise cel mai curat bloc din tot lagărul. Şi viaţa noastră s-a îmbunătăţit. Nl s-a dat mâncare bună: raţie, dublă de pâine şi de trei ori pe săptămână o pâine întreagă, cartofi, caş în abundenţă, marmeladă, şi porţii mari, Eram fericite. Mâneam ca animalele.

Afară, coşul crematoriului încetase să mai arunce flăcări şi funingine! Ne-am liniştit. Cu atât mai mult cu cât alarmele, acum, se urmau tot mai des. La fiecare alarmă tresăream de bu* curie. Am început să mă îngraş. Ca infirmlorrt aveam dreptul să fac baie în fiecare zi. În fără de aceasta, mă bucuram şi de o mare II» bertate în interiorul lagărului. Mă plimbam unda voiam, de câte ori voiam. Un singur lucru mă stingherea: zăpada. Cu pantofii mei de tenis umblam destul de greu. Afară de aceasta, eram bine echipată: aveam-palton bun, rochie şi O

Immia pe care o primisem de la sora ce o ayptt la

rândul ei de la o pacientă. Seara, făceam vixită la blocul bucătăreselor unde erau mai umile cunoştinţe de la Cluj şi din lagărul D II, întâlnite la Baie. De la acestea am primit mereu rartofl şi salam, şi în schimb eu le-am dat medicamente. Deoarece multe din ele aveau nevoie. Margeairi de la bloc la bloc să caut şi alte cu Mftytliiţe. Dar nu găseam, fie că fuseseră omorlla, fie că muriseră de boală, fie că fuseseră imimportate în alte locuri. În schimb, am făcut eunostinţe noi. Într-o zi. O fată mi-a oovestitcă la blocul 28, unde era instalată Ginecologia, erau tâlavA clujence. M-am dus şi într-adevăr arii gătii pa două clujence care născuseră de curând. Implll erau cu; ele. Mare bucurie şi mare surpi Indere. P. Eutfu ca la Auschwitz femeile însăr? Finala hă fie cruţate, şi cruţaţi apoi şi copiii, trebuia ra într-adevăr Nemţii să-şi dea seama că vorul «rde războiul. Aşa crândeam cel Dutin, Ilar a doua zi, când m-am întors, copiii nu mai Mini, fc-Au murit, mi-au spus cele două femei, în lailiiilij» de plâns.

Nll-tnt venea să cred. Să moară aşa, deodată, deaui Audolt jlucându-mă la infirmiera blocului, o Poloneză, tifPMtfi mi-a povestit ceea ce nu îndrăzniseră li ml mumă cele două mame.

Drara mea, copiii au fost otrăviţi, din ordinul lui Mengerle, înainte de a pleca. Ultimul Mu wrdin. Acum nu mai e niciun pericol, căci Iuţii Uf ea* nu mai vine. Mengerle avea obi-l

Fitil di a da seringa chiar mamei care era şi Hi M şi Injecteze copilul. În multe cazuri de

Împotrivire doctoriţa aplica injecţia. Multe mame an înnebunit.

— Dar de ce le-au lăsat să nască? Am întrebat pe infirmieră.

— Şi aceasta era o dispoziţie a lui Mengerle, mi-a răspuns femeia. Pentru cazul în care se năşteau gemeni.

Gemenii sunt căutaţi şi crescuţi cu îngrijire pentru a fi folosiţi la experienţe. Într-o zi, o femeie a născut un băieţaş. Era un copil voinic şi frumos. Din milă, doctoriţa, în loc să-i aplice injecţia, a ascuns copilul, care s-a dezvoltat. Foarte repede. Sosind pe neaşteptate la un control, Mengerle a văzut copihil. S-a învineţit de ciudă. Doctoriţa, foarte palidă a spus că fuseseră doi gemeni şi că eeiăâalt copil murise cu trei zile înainte. Din nenorocire, minciuna n-a folosit la nimic. Mengerle a smuls copilul din faşe şi luându-l de amândouă picioarele i-a strivit capul de scândura patului pe care zăcea mama, stropind-o pe aceasta cu sângels nevinovat. Şi a început să urif» – Na-ţi copilul! Na-ţil

Femeia, fie din cauza emoţiei, fie din cauza loviturii, a murit pe loc. Abia când a plesnit-o, Mengerle şi-a dat seama că lovise un mort. A doua zi s-a ordonat selectarea tuturor femeilor gravide din bloc… →

Am plecat foarte abătută, şi am Intrat în blocul copiilor creştini, singurii care erau lăsaţi i-l viaţă. Erau câte patru într-un pat Şi aici paturile erau cu etaj. M-a mirat lipsa de pază şi da cea mai elemertară supraveghere. Tot infirmit* ra, care administra medicamente, m-a lămurit.

— Copiii aceştia sunt dresaţi, mi-a spus. Cât de mici îi vezi, au fost şi ei ia apel, în ploaia şi în vânt. Au primit şi mai multe bătăi decât hol, până au învăţat „disciplina”.

Am fost revoltată. M-am uitat la cooilasii urda, între un an şi trei ani. Fiecare purta un număr pe braţul stâng. M-am apropiat de paliul De frică, copiii s-au ghemuit. La urmă au rfipfttat încredere. În ce hal erau! Murdari, înveliţi în zdrenţe, culcaţi pe saltele de paie

Din ziua aceea m-am dus zilnic să-l văd, spre a le aduce alimente pe care le strângeam de la bolnavii cu care eram.

Într-o dimineaţă, n-am mai răsit copiii. Fuseseţi duşi

cu un transport în Germania. Păturile toi au fost ocupate cu bolnavi contagioşi. Greu de pus cât m-a durut plecarea aceasta. Mă o-Msnuisem să-i văd şi să-i mângâi. Mă obişnuitul cu îmbrăţişările, cu zâmbetele şi strigătele lor: Mamma, gib! Căci deşi străini, în majoritate Ruşi, nu mai vorbeau decât nemţeşte. Uitaseră limba lor; nu mai vorbeau decât limba diişmanului.

* * *

Se apropia Crăciunul. Zoşa devenise parcă mal ili Atfiiţă cu ceilalţi ca şi cu mine. Vorbind adesea cu ea în limba ei, învăţasem poloneză. Areasta contribuise să-i câştig şi mai mult simpatia

Iii blocul cel nou, paturile noastre erau la etaj. Aveam vecine plăcute: în dreapta mea, Teri lui «itănga. Două surori: Mira şi Dora, Două haiiţuzoaice din Bordeaux. Sub mine, o tânără slovacă, drăguţă şi blondă, şi o soră a ei.

Heara ne distram. Dora ne cânta omlete. O cântăreaţă de la Opera de Stat din Viena ne cânta de asemenea fel de fel de arii.

Tot în blocul acela, am cunoscut pe o Franţuzoaică bătrână, d-na Schwab. Avea fii de ani, statură mică, un cap foarte lin luminat de doi ochi albaştri şi de un păr complet alb. Un cusur: era şchioapă. O cunoscusem la un control medical, şi din prima zi mă ataşasem de ea. Era din Épernay, de unde fusese ridicată împreună cu familia ei şi dusă la Rahvensbruck, care era un lagăr pentru deţinuţi politici. La Rahvensbruck rămăsese cu nora ei şi cu copilul acesteia. După trei luni a fost trimisă la Auschwitz. Acolo a pierdut urma celorlalţi. Ne împrietenisem. Îmi petreceam tot timpul liber lângă ea. Când primeam o mâncare mai bună câmpărţeam cu ea, şi dânsa, la rândul ei, făcea la fel. Astfel am ajuns s-o iubesc enorm.

Într-o zi. A răcit la stomac. Cu toate îngrijirile mele, cu toate medicamentele administrate, n-a putut să-şi mai

revină. O priveam, neputincioasă, cum slăbeşte. Eram extrem de mâhnită. Dânsa, dimpotrivă, era calmă, nu se plângea, nu plângea. Dimpotrivă, avea speranţă.

— Draga mea, vei veni – la mine, la Épernay. Vei vedea ce mulţumită vei fi, îmi spunea mereu.

În clipele acelea, gândul că îşi va revelea casă o transfigura. şi eu chiar, căpătăm curaj. Şi mă gândeam că, deşi slăbită, se va vindeca.

Într-o după amiază, pentru prima oară, am auzit-o plângându-se de ceva. Infirmiera nu voise să o pieptene. Am pieptănat-o eu.

— Nora jeherie, m-a rugat apoi. Spală-mă.

În timp ce o spălam mi-a spus că vecina el primise un pachet şi nişte mere şi că ei nu-l o* ferise nimic. Şi cu un zâmbet copilăros:

— De ai şti ce aş mâneai Ce poftă mi-a făcut!

— Lăsaţi, Meme, i-am spus. Mă duc să-i cer.

— Nu, nu, chérie, a încercat să mă oprească Minată de slăbiciunea ei copilărească şi de gân* dlil că voi cere în numele ei. Ghicindu-i gândul, mti llniştit-o.

— Voi cere pentru mine.

Cu mare greutate, femeia mi-a dat ceva. Dar H tmhuit să-i făgăduiesc că îi voi da şi eu. Din (indiciul ce-l voi primi. M-am dus ia patul meu, (ireffle Îndu-mă că mănânc, apoi la Meme, care a îneeotit într-adevăr să mănânce. Era multullt-ită. Se simţea bine.

Diseară vă scot din pat, Memă, i-am spus. O vă aşez pe sobă, dacă nu va fi prea caldă, fierui ce am făcut. Când am scos-o din pat, am «Inervat că Meme priveşte curioasă. Rotea Ofilii, l. a lui moment dat, a căscat gura. N-am d «L Importantă. Am luat-o în braţe şi am aşehl o pe sobă. Abia atunci, mi-am dat seama cât IHbl & e. Dimineaţa am găsit-o moartă în patul! L

A sosit Crăciunul. De la cunoştinţele mele de la

Imcitlltiie. Am primit un sac cu cartofi» Douăzeci fe Mloi? Rame. M-am sculat dis de dimineaţă şi IU hâii din în faţa bucătăriei, care era instalată în Um-iil vecin. M-am uitat cu atenţie dacă nu HMiivrt vine cineva şi am bătut la geam. Gea (Mul s-a deschis. Sacul era pregătit pe pervaz.). omii luai în spinare şi am fugit. M-am strecurat, mal bine zis, prin zăpadă. Am ajuns la bloc. III ilomil lui, drumul nu era curăţat, dar şoseaua principală era periculoasă. Oricine ar fi putut să mă vadă.

Patul mi-a servit de masă. Zoşa lipsea din bloc. Colonia poloneză făcuse pom de Crăciun. În sfârşit, ne aşteptau trei zile liniştite.

Acum, bubuiturile de tun se auzeau tot mai aproape. Se vorbea de eliberarea Cehoslovaciei. Imediat după Crăciun, Nemţii au dat ordin să se dărâme crematoriul. Cu ochii mei, am văzut, mal Intal, cum dispare coşul apoi cum se măreşte gaura în peretele cel mare al camerei de gaz. La urmă, n-au mai rămas decât doi pereţi vopsiţi în alb. Tot mai insistent. Nemţii îi stimulau pe deţinuţi să lucre-te repede, să termine rât mai repede. Eram în culmea fericirii. Nemţii deveniseră nervoşi. Ne ameninţau mereu că ne vor omorî, că nu ne vor lăsa inamicului. Soseau comisii peste comisii, alcătuite din ofiţeri superiori, care plecau repede, a doua zi după sosire.

Şi a venit şi Revelionul. Cel mai interesant Revelion din viaţa mea.

În dosul lagărului nostru era o sârmă ghimpată ce ne despărţea de lagărul vecin. Au început pregătiri febrile. Două infirmiere ai căror soţi erau în lagărul vecin şlagărul bărbaţilor) şi de prezenţa cărora au aflat nu-l mai târziu, s-au dus seara la gardul de sârma ghimpată, aruncând şi primind de la soţi mici cadouri. Toată lumea se strânsese în dosul blocului, la gardul de sârmă, fără a mai fi tulburaţi de paznicii SS. Care se îmbăiau de bucuria sărbătorii, cu

coniac franţuzesc aduft din Franţa şi împărţit ostaşilor spre a le „menţine moralul şi bună dispoziţie”. Acestea fuseseră cuvintele lui Ioha-n, şeful băii care venise în a-Jtin cu două sticle de coniac şi nu tocmai limpede la cap. După ce depusese sticlele pe sobă chiţase un salut şi cu gura plină strigase:

„Heil Hitler”. Ne privi pe toţi la rând, apoi râzând batjocoritor: „Nu vă place? Vă arăt eu, bandă bolşevică! Trăiască Hitler”.

Cineva din noi, îndrăzni de abia să şoptească:

— Hitler kaput!

SS-ul auzi. Îşi roti din nou ochii injectaţi Kupra noastră şi îşi zise că pentru sine, cu o înfăţişare acrită:

— Kaput? Mda, kaput… Apoi a început să urle:

— Să vie d-na Liuboff! Pe ea o s-o împuşc!

D-na Dr. Liuboff era doctoriţa şef a spitalului de chirurgie, o Rusoaică din Harkow care era cunoscută în lagăr ca o femeie cu mult bun simţ* ţaţa să dea oricând un ajutor, şi o chirurgă exerlentă. Cum Liuboff lucra la blocul vecin, Ioliaun n-a găsit-o nicăieri, bineînţeles. S-a aşezat pl» sobă, a desfăcut sticlele de coniac şi în timp Ct» bea a început să filosofeze, pesimist, spunând ci rfl/. Boiul e pierdut. Când a plecat ne-a salutat fil mâna întinsă şi cu Heil Hitler. Am râs cu toţii. În sfârşit, cel puţin seara, vom putea pe Irttce nestingheriţi.

XVI

Afară de cei bolnavi care n-au putut să părăsească patul, fiind foarte slăbiţi, toţi au ieşit la gardul de sârmă ghimpată. Toate reflectoarele au fost aprinse* Era lumină ca ziua. De partea cealaltă a gardului de sârmă erau bărbaţii. La apariţia femeilor, toţi se apropiară cât mai mult, privind, prin sârma ghimpată, cu nădejdea de a recunoaşte vreo cunoştinţă sau rudă. Se auzeau întrebări, răspunsuri. Au fost soţi care s-au revăzut după un an.

Scene impresionante şi totodată comice, întâi au defilat deţinuţii Polonezi, apoi au urmat Francezi, Cehi, Slovaci, etc. Fiecare a găsit câte o cunoştinţă; dar fiind prea mulţi şi defilarea neoprindu-se nici măcar o clipă, nimeni n-avea timp să vorbească; era mulţumit să fixeze o întâlnire. Bărbaţii ne-au pregătit o surpriză: făcând rost de un acordeon, ne-au cântat şi au dansai. Cel mai mare succes la dans I-a avut un tânăr rus, care a dansat căzăcească pe ghaţă, în cântecul altor Ruşi care băteau ritmul din palme; şi atâta avânt, atâta tinerească pasiune era în dansul acelui Rus încât ghiceai că nu se mai simţea prizonier, în lagăr duşman, ci în ţara lui, la o rusească petrecere de tineri. A urmat apoi, ca un răspuns şi o răsplată din rândurile noastre, lin dans de Rusoaice. La urmă, toţi au început să danseze. Au fost şi deţinute care s-au îmbfitfit

OM uiule aveau alcool, mister); abia a doua zi am aliat provenienţa lui. Se spărsese depozitul SS-MIUL v peste 50 de sticle cu coniac au lipsit. S-ar lMlat n-a dansat fără pază, în deplină libertate» păţiA la miezul nopţii. La miezul nopţii, timp de câteva clipe, după datină, s-a stins lumina. Şi în llituiierecul brusc, un cuvânt, un singur cuvânt, re Irfitla gândul şi nădejdea tuturor, a ţâşnit din glulle noastre: „Libertate!”

Munil ce lumina s-a reaprins, ne-am întors *ai* tuţil la bloc. Cu ce dor ne gândeam la anul nou; re avea să vie şi care avea să ne aducă, poate, altlianirea! Dar vom vedea oare ziua aceea? „Un „Îmi spuneam. Va veni. Trebuie să vină.

Ne» ani culcat cu toţii. Nemţii ne luaseră tot: avara, libertate, sănătate. Un singur lucru, însă, nr. mal rămânea şi izbutisem să-l păstrăm: i «raillu (a în libertate.

KM» ce au urmat au decurs în perfectă linişla Transporturile încetaseră, primeam mâncare în Abundenţă: conserve, cartofi-o ciorbă mai Itiiliil ca

niciodată, marmeladă şi pâine. Încetul u încetul, începuserăm să ne revenim. Unele Illnfre noi pe lângă că se îngrăşaseră, începuseră «H de ţii bine îmbrăcate. Ne uitam una la alta MM bucurie şi stupoare. Vorbeam de eliberare. Se anmaa că Ruşii erau acum la Cracovia. Aşteptam llitfa şi dispariţia SS-ului. Astfel ne închipuiam, în orice caz, că se va ivi eliberarea: într-o dirnil» cali SS-ul se va risipi, Ruşii vor înconjura lagăp lui, va m. pătrunde şi ne vor da drumul; Acum, iluelpl Ina de până ieri făcuse loc anarhiei. Apelul, acest lucru sfânt, devenise o distracţie. De Ultile înainte stăteam nemişcate, cu ceasurile, a-Hiiui ne băteam cu bulgări de zăpadă. Tot astfel ne lui în oamenii SS-ului, paznicii înfiorători din ajun. Între conducătoarele de blocuri şi deţinute distanta dispăruse, înlocuită de o bruscă carnal raderie. Şeful lagărului nu mai inspira frică ni* mânui. Circulam în voie, de la un lagăr la altul, fără risc. Lucru şi mai surprinzător: lumea intri, în bucătăria lagărului şi lua ce voia, fără şovăia –, la şi fără frică. O ciudată veselie se întinsese prel tutindeni. Se simţea că se petrecea ceva. Pe când înainte, chiar butoaiele goale erau escortate de pază, că nu cumva vreun cartof uitat să cadă în mâinile vreunei deţinute, iar dacă cereai, primeai fără întârziere o găleată cu apă în cap, indiferent de anotimp, acum totul era la îndemână.

La 14 Ianuarie a venit Mengerle, care a fost zărit în tovărăşia doctoriţei Erna. Toţi ne-affl speriat. Dar după ce Mengerle a vizitat blocul* Enna ne-a liniştit.

— A plecat definitiv, ne-a spus. S-a dus dracului, în sfârşit. A venit să vadă lagărul, ca şi crr minalul care se întoarce să revadă locul crimei, Fiţi liniştite... Aveţi cuvântul meu de onoare el nu mai vine.

Într-adevăr, n-a mai venit. În schimb, s-a zvonit că se va evacua lagărul. Din nou, au început să sosească fel de fel de comisii. C & au făcut, ce-au hotărât, n-a putut afla

nimeni. A doua îi dimineaţa comisia a dispărut. A circulat atunci zvonul că lagărul fusese minat şi că va fi arun* cât în aer, iar bolnavii împuşcaţi. Toată lunifil s-a neliniştit. La 16 Ianuarie, pe la orele 2, un SS a intrat în bloc, a aprins toate luminile şi o început să strige din răsputeri, chemând-o pe con «ducătoare. Când aceasta s-a arătat, somnoronil şi înspăimântată:

— Ardeţi toate cartelele, a poruncit. Cine pol

I» umbli*, să se pregătească de drum. Eva* luAiil infl Arul.

Mai-ţi u-iii-II fost atât de înspăimântată şi de ffi HIIlu) uaafl, conducătoarea ar fi observat, ca şi lud, ei ţ arcin care poruncea tremura de frică. A1 lumal o panică de nedescris. Personalul blocului la ilu* la depozit, a adus îmbrăcăminte pentru fMilnavt-lu ce s-au îmbrăcat la repezeală, cu ce au giMll, inchil de vară, pantofi rupţi (unele n-au af» l Ult-l panlol-i) fiecare vrând să plece. Într-adelli, da Inima de a fi omorât, nimeni n-a vrut să fâuiânfl, Când au văzut că nu era îmbrăcăminte hăului toată lumea, cele ce n-aveau şi-au confecil Miial luuilaloni din pături, şi, tot din pături, au fluiiivi/.al nişte benzi cu care şi-au înfăşurat pl»» aii»!» \Pretutindeni, feţe agitate.

Llinineiia, ni s-a distribuit pâine pentru drum.

— Huluavcic ce n-au putut să se mişte din pat, cu luata-nliuj.

— Irite făcute, strigau şi plângeau, implomml u hi sora mea sale ia cu dânsa. Îmi aduc Aminte de o doamnă din Budapesta care avusese ţiu «alun de modă. Era căsătorită cu un creştin. O i jiwui-a (Irete Tabaidy. Neavând putere pentru a păntul palul, la auzul celor ce se pregăteau, s-a ipailal tnir-atât încât a început să dea semne de Halilinle. Făgăduia comori pentru a filuată şi ialvalrt. Sora mea a încercat s-o liniştească, dar Mdaiule. Şi mai erau multe care nu puteau umbla! Soni mea a vrut

să le dea calmante, dar neutiincl Mo rofuzau de teamă să nu fie otrăvite. N-au vrut să primească nici injecţii. Nu făceau iat-l ntr blesteme; s-o blesteme pe sora mea, pe tur* o socoteau trădătoare. Când a venit mânca-l

Aa, iiliucnt nu s-a atins de ea. Emoţia alungase iiaiuea. Flecare n-avea decât un gând: să plece, îi pleca cât mai repede. În schimb, depozitul de pâine a fost luat cu asalt. Fiecare a luat cât a putut pentru a avea pe drum. Scaunele au fost transformate în sănii pentru transportul alimentelor şi al păturilor. Lagărul avea aspectul unul, cuib de furnici răscolit de o mână brutală. Dar panica a atins culmea după amiază. Pe la 4 a venit noul doctor al lagărului, d-rul Kitt, care a făcut selecţia între cei ce aveau să plece şi cei ce aveau să rămână. Toată lumea s-a strâns în curte cu bagaje, şi doctorul a făcut selecţia: la dreapta cei ce aveau să plece; la stânga cei ce aveau să rămână. Pentru a linişti spiritele, a spus că cei slabi vor fi duşi cu camionul. Pe sora mea a trimis-o la stânga, spunând că e bătrână, pe mine de asemenea că sunt slabă. Crezând e;< grupul celor ce plecau porneşte imediat, sora mea s-a strecurat în el. Eu i-am pierdut urma. Desperată m-am întors la bloc, dar în curând am văzut că şi ceilalţi se întorceau. Fusese doar o probă generală. Parcă o văd şi acum pe Zoşa, cu nicsac în spinare, confecţionat dintr-o pătură, plină cu lucruri până la refuz. Era foarte supfi. Rată.

La orele 7 toată lumea a fost scoasă din Bloc, pentru plecare. Dar după zece minute s-a întorn iar. Nu voi uita niciodată aspectul blocului noutru. Vestit pentru ordinea şi curăţenia lui, devenise un grajd. Pe jos, rămăşiţe de pături, de paie de mâncare: lucrurile răvăşite, răsturnate. Abia la urmă, Zoşa a observat; astfel, în chip de adio, ne-a făcut un scandal monstru. Era atât de pedantă încât chiar părăsind lagărul suferea de halul în care îl lăsa. Plângea ca un copil,

repetând mereu:

— Cum aţi putut să aduceţi în halul acesta bloni uimi? Plec. Fără niciun regret şi nicio răilă iwhiru cri ce rămân.

Nil tyllu dacă toţi au auzit cuvintele de adio ale nimeni, în orice caz, nu s-a înduioşat. Iţe mihl Zoşa era în stare să se văicărească astfel, Hi clipa plecării. Oricum, toată lumea era fericită nenpă de ea. Pe la opt, din nou, lumea a fost wuatdl din bloc. Nici nu mai credeam că vom pleca (îi ziua aceea. N-am mai luat rămas bun IÎH nimeni. Chiar şi bolnavii zâmbeau liniştiţi. (l. Flsaţi, spuneau., Peste zece minute vă ître-Mjaieeţi iar.

* li-l mArşii, am fost aşezate în rânduri de câte» Inel pe şoseaua principală şi am pornit. Deşi era în 17 Ianuarie, nu era frig. O seară senină. Ve «ce generală. În faţa porţii, doctorul Kitt, înuniunii de câţiva SS, lumina cu lanterna faţa flaearela dintre noi, numărând şi controlând. I-e iiue-e dintre noi le-a trimis înapoi, dar fiind ifuiple, acestea au izbutit să se strecoare din nou >îl m.: i treacă. Erau fericite. La fel am păţit îl eu: lilmisă înapoi, imediat după plecarea doctulului am izbutit să mă depărtez nevăzută, alipliiiln mă convoiului ce pornea. – %

Iulie tini (i, se dăduse foc mai multor blocuri. I Mm-III uriaşe înroşeau cerul Auschwitzului. Am olivii în jurul meu, am privit înapoi, Linişte Iineimil, sinistră. Am strâns pledul pe mine, am tli Ain mai bine pâinea la subţioară, şi am în?” capului\merg, uşurată, fericită de a părăsi pen – îmi lolticauna iadul acela blestemat în care fuseta ouiorâlă fiinţa ce îmi fusese mai dragă: mania

Alei nu mă pot opri să blestem încă odată pe «ral care în numele unei doctrine au săvârşit

«ea mai ruşinoasă crimă împotriva unor fiinţi ce n-aveau nici vină şi nici apărare. Crimă pre» meditată, sadică, ce a sfins milioane de vieţi t «opii, tineri, bătrâni;

oameni smulşi, în mar» parte, din căminurile liniştite spre a fi târâţi, ca istovite animale, în beciurile, în şanţurile şi în subteranele naziste. Şi cine îi ţâra, cine îi maltrata? Nişte brute cinice ce pretindeau că sunt soldaţi, că sunt ofiţeri ai – unei armate; femei de pravăţe, murdărite în vicii, ce ocupau posturi dl supraveghetoare, de conducătoare; femei că transformaseră lagărul în adevărate iaduri undi orice laşitate, orice cruzime era îngăduită. A» ceste femei ne ţineau discursuri despre disciplină, ne terorizau şi ne băteau; aceste femei ce veneau de multe ori de pe front unde desfătaserl oastea germană îşi îngăduiseră să ne batjocorească şi să ne umilească... Aceste femei ne spu» ne-au cu nebunesc sadism, arătându-ne coşul crematoriului:

— Acolo ard părinţii voştri!

Şi ardeau într-adevăr, v după ce merseserl, conduşi în riţin de marş funebru spre moarto! «sigură. Trimişi de satanicul Mengerle care. cu mâna lui înmănuşată, lungă şi albă (şi ce mă* nu-şi! Din piele de căprioară gri, unse cu set spre a-şi păstra frăgezimea!), făcea semnul tr!» miterii la gaze şi fiecare semn însemna o victimă. Şi fiecare victimă era plânset, strigăt, Im» plorare. Zadarnică implorare. Fluierând mereu, necontenit, marşul funerar, satanica fiară nu înceta să facă semne şi să înăbuşe, sub lovituri de cravaşa, strigătele desperate a-e celor C Îndrăzneau să se roaere, să se împotrivească, Ploşniţe dacă am fi fost şi nu ne-ar fi strivit et

Ifita voluptate... Iar dacă unii dintre noi amscăpat totuşi, acgasta e datorită. Înaintării fulgerăluaia n armatei ruse carert-a dat timp călăilor enuani să săvârşească într-o ultimă, imensă he

1

— unul) îi groaznicul asasinat de până atunci. Mll-adevăr, trebuie să repet, dacă n-ar fi fost Miiinta aliaţilor n-

am fi scăpat nici noi de pivniţele betonate ale crematoriului.

După o ultimă privire aruncată iadului ce ardeii şi cu sentimentul de a nu mai avea pe nimeni, de a fi rămas singură în viaţă, am înceţii) I privesc înainte. Să privesc drumul. Dacă nineva m-ar întreba cu toate acestea, cum era îl Minţii pe care l-am făcut* n-aş şti să răspund. IAI (În minte, că am mers la marginea şanţului unde zăpada era mai mare, spre a amortiza tifouiotul pe care îl făceau „pantofii" mei de (uimii Dar zăpada lipindu-se de talpă, a trebuit HA în/1 opresc de mai multe ori spre a-mi pune r pantofii ce rămăseseră în zăpadă. La un moHUait dat, m-am oprit, am curăţat tălpile şi lui am reluat mersul. Nu mă mai uităm nici în iliaapta, nici în stânga. Nu priveam decât înainta, mânată de un singur gând: să scap. Acest pătul, alngur, îmi dădea curaj.

La lui moment dat, m-am trezit în gara prin«Ipaiil n Auschwitz-ului, tocmai pe peronul unde şi ««nu I de temei şi de bărbaţi treceau prin două lAuiliul de bare. M-am strecurat printre femei şi ia rap/llul barelor am primit o cutie de conserve

S

E i-aiu trebuia s-o împart cu o fată: provizii de nun în vederea evacuării, nu numai a lagărului, «Iar şi a oraşului. Am pornit cu toţii. Când Hi liaversat oraşul, alte deţinute s-au ataşat lAuitiu Hor noastre. Am trecut pe lângă cazărmi.

SS-ul se ataşa şi el, acum, de convoiu, spre a se salva. O adevărată panică. Totuşi, la o mafr gine de pădure, ni s-a ţinut un discurs: „Să nu rămânem în urmă, să nu încercăm să fugim*, că altfel vom fi împuşcaţi, etc. etc…"

Am pornit din nou. Aerul tare, mersul, emo» tiile acelei zile atât de agitate mă obosiseră. Cuhi n-aveam niciun bagaj, un SS mi-a încredinţat ţi trusă. Asta îmi

lipsea: nu eram destul de obosită! Totuşi, spre a-l îmbuna, l-am rugat să-mi dea şi paltonul lui, ca să-l duc. Mi-a aruncat paltonul. V – Străbătând o pădure mai deasă, mai puternic ca niciodată, s-a trezit în mine dorul libertăţii, M-am hotărât: cu orice risc, trebuie să fug. M-am uitat înapoi: de o parte şi de alta a rândului nostru., doi SS înarmaţi cu puşti mitraliere. Ani socotit absurdă orice încercare de fugă. Dar soarta a socotit altfel. Omul. Care îmi încredinţase valiza, voia să fugă şi el. Mi-a spus să încetinez paşii, să rămân în urmă, spre a ne în tâlni în ultimul rând. Profitând de întunerec, «! A luat-o la dreapta, iar eu la stânga. Ceilalţi mergeaujnainte printre copaci şi boschete.

— Dă-mi trusă şi paltonul, a spus la un mo-ment dat, tovarăşul meu ocazional. Eu o şterg.

„Şi eu fug”, mi-am spus în gând şi m-am culcat la pământ, într-un boschet. Am auzit cutii paşii convoiului se depărtau, se stingeau. Nimeni fiu m-a observat. Eram atât de obosită încât nu simţeam nimic. Abia puteam să ţin ochii dea» chişi.

— Trebuie să ajung la un adăpost, să pot dormi, mi-am spus din nou.

Nicio clipă nu mi-a trecut prin minte că s-if

Iiile” să fiu prinsă. Şi am început să umblu. Am ajuns la marginea unui oraş. Nu ştiam cât la ceasul, dar era dimineaţa. Un ger îngrozim. Am intrat într-o căsuţă. La apariţia mea, o liraucă a ieşit în curte. M-a prins de braţ şi cu MU gest brusc m-a tras în casă. Era palidă de lilert. Recunoscuse în mine o deportată.

Janekl a început să strige.

A apărut un ţăran bătrân, care s-a uitat prietenos la mine, apoi a vorbit ceva cu femeia şi tul n făcut semn să-l urmez. M-a dus într-o mafaule de fân, iar femeia mi-a dat o pătură şi i pernă, o cană cu cafea cu lapte şi o bucată da

cozonac.

— Azi e Duminică, mi-a explicat. Sărbătoarea Ullncăm şi noi mai bine.

Am băut cafeaua şi am adormit. Într-un târlit!, femeia m-a trezit invitându-mă să cinez cu ai, Afară era întunerec. Femeia mi-a dat o peteci le (de şosete de lână şi un pull-over. Un val cald, (le înduioşată recunoştinţă pentru oamenii acela, m-a străbătut. Ne-am aşezat la masă. Bă-IIA – mi-l Janek a început să mă întrebe, să se înlarpneze de unde vin, cine sunt şi. Pentru ce am Inul la Auschwitz.

Am mulţumit pentru mâncare şi, am cerut viile să mă duc la culcare. Rămasă singură, tirani hotărî! Să plec mai departe. Am luat-o iltepl înainte. Am ajuns la pădure. Pierdusem simitl de orientare. Nu mai ştiam dacă mă întorsesem înapoi sau înaintasem spre zona rusă cum tul era intenţia. Sufla un vânt rece. Prost îmbră – aală cum eram, am strâns pledul pe mine şi am Emil înnat mersul. Curând a apărut luna. Lumina ni *! Lup; herindu-mă, am iuţit pasul. Deodată, am Mingii un glas:

— Stehn bleiben! (Stai).

M-am întors brusc şi, cu un gest instinctiv, m-am apucat de braţul stâng. Era umed şi mi ustura. La lumina lunii, am privit braţul: „era plin de sânge. Apoi, din nou, dar mai ameninţător de data aceasta:

— Stai că te împuşc!

M-am oprit. Era un SS. M-a cuprins o nespual deznădejde. M-am gândit că, fără îndoială, femeia ce mă găzduise mă trădase. Nu mă înşelam. SS-ul a proferat o serie întreagă de înjurături şi de blesteme, ceea ce nu m-a impresionat de loc, mărturisesc, convinsă cum eram că nu mai aveam nicio scăpare şi că omul mă va împuşca. Dar repede mi-am dat seama că nu aceasta era intenţia lui. Trebuind să parcurgi un drum lung, avea nevoie de un tovarăş dl drum.

Am mers toată dimineaţa. Braţul mă durea; locul unde fusesem împuşcată mă ardea. Eram istovită. Dar celălalt mă gonea. Nu era obosit.

Am mers şi o bună parte a după amiezii. Iml era foame. Am mâncat din pâinea pe care o luasem din lagăr apoi am început să tremur. Aveam frisoane. Spre seară am ajuns la un sat SS-ul, a cărui figură mi se părea foarte cunoscu» ta, deşi nu ştiam de unde, a intrat într-o cast, s-a întors, m-a legat de gât cu o sârmă, a legnt sârma de clanţa uşii, apoi a intrat din nou, l mâncat şi s-a culcat.

Am adormit şi eu. Am fost trezită cu o lovb tură de cizmă. M-am sculat şi am pornit. Mergeam greu, din cauza zăpezii. De 24 de ore nu mâncasem nimic, decât zăpadă. Mi-era veşntl sete. Şi ce durere. Doamne, la braţ! în sfârşit»

Mul a intrat din nou într-o casă spre a se adilint şi, ca mai înainte, m-a legat de clanţa am. N-am primit nici mâncare, nici apă. Şi am pornit iar. Când am părăsit satul am dat de un aruin asfaltat. În dreapta şi în stânga, pe mar (ţinea drumului, cadavre peste cadavre: deţinuţi fi deţinute împuşcate în cap, cu creierii împrăştiaţi, prelingându-se câţiva metri de trupul nefiuuificţit. Fiecărui cadavru îi lipsea cutia craniană. Ici, colo, câte un trup înţepenit, în poliţia de îngenunchere.

* llmhlam ca o somnambulă. Pe măsură ce în Walutmn, cadavrele se înşirau tot mai numeroase, Trebuia să umblu cu băgare de seamă, în să nu mă îiyipiedec. Cu neputinţă să descriu aaa ce simţeam. Atât pot spune, că mă mir cum un nu mi-am pierdut minţile. Călcam pe creieri f cadavre, plângeam, vorbeam singură, mergeam mai departe, gonită de SS-ul care mă urma. Pantofii deveniseră grei, grei de tot.

— L, Ierr SS, nu mai pot merge, am spus deodat Jt, sleită de puteri. I l-ai, nu mai e mult, a făcut celălalt.

Dar nu pot cu pantofii aceştia... Sunt de lemn. Se lipeşte zăpada... Şi am început să plAiiu.

Celălalt mi-a arătat cadavrele.

Scoate de acolo. Sunt de toate măsurile. Al destule la dispoziţie. TM a început să rânjească. Am simţit un fior.

Niciodată! M-am revoltat. Mai bine mort III ml am reluat drumul. A coborât seara. În întunerecul lăsat a început i ml Ile frică. Dinţii îmi clănţăneau. M-a cuprins o groază nebună. Am început să fug.

— Am căzut grămadă. Nu mai puteam. Am leşinat. Câni mi-am revenit, nu mi-a venit să cred! Că mai trăiesc. Nu fusesem împuşcată? Cum asta? Pentru ce? Pe când îmi puneam aceste întrebări am auzit glasul SS-ului.

— Hai, scoală-te, puturoaso! Asta îmi trebuia! Să asist la leşinul tău! Bestie!... Ce crezi că eşti în salon, ca să faci mofturi? Hai, marşl

M-am sculat, istovită, desperată. Când oare va lua sfârşit drumul acela? Când?... În dreapta, tfl stânga, oriunde mă uitam, numai cadavre, veşnic cadavre... Creieri şi cadavre.

— Am ajuns la marginea şoselei. Pe un gavd, era o tablă pe care se afla Scris: „Fabrică dt pâine”. Pless (astfel îl chema pe soldat) a Intrat, luându-mă cu el. L-am auzit vorbind tfl limba poloneză. „Suntem încă în Polonia”, m-affl gândit cu amărăciune. Era vorba să rămânefW peste noapte la brutar, dar SS-ul s-a răzgândit. Ne-am reluat drumul.

Acolo unde am poposit iar, am fost găzduiţi eu într-un grajd, păzită, de un ţăran cu furcă, iar SS-ul la proprietarul casei la care ne oprisem, Ţăranul mi-a dat o ceaşcă de cafea fierbinte şi o felie de pâine, dar n-am izbutit să beau fiind d am adormit cu ceaşca în mână. La prânz, am părăsit locul. Mergeam din ce în ce mai greu. Picioarele şi mâinile mi se umflaseră şi mă dureau. Era a şasea zi de drum. Deşi

aproape nemâncată, nu-mi mai era foame. Poate chiar fiindcă eram nemâncată. Pe drum, ca şi înainte, ca peste tot unde trecusem, cadavre de de lor, taţi, unii împuşcaţi, alţii cu mâinile legate la – spate, spânzuraţi de un copac şi dezbrăcaţi pâiâfl la brâu. Mergeam, ca 9 somnambula, ca strâbH* (And un vis din care n-aveam să mă trezesc ar casă, ci în patul spitalului din Auschwitz. Dar, din nenorocire, era o realitate.

Pe drum, nu vorbisem cu SS-ul aproape deloc. Primele zile mă înjura, mă – amenințe, dar după patru zile de marş se liniştise. Şi pe el îl izbise oboseala. Slăbise, se umflase la faţă. Hfra şi el un fugar, ca şi mine. Înaintarea sovletică, eventuala apariţie a armatelor sovietice îl obseda. Şi zilele ce au urmat au fost tot mai îngrozitoare. Aproape că nu mai poposeam nicăieri. Ne aşezam câteva minute în/. Hpadă, apoi porneam din nou. Din zare, necontenit, veneau bubuituri de tun; dar pe câmpie nicio fiinţă. Un pustiu alb, păduri acoperite lin zăpadă, iar pe şosea, veşnicele, nesfârşitele uadavre* Dormeam mergând. A opta zi, în sfârşit, am ajuns la Skotschau. Străbătând oraşul, µm observat că lumea se întorcea după noi, mai ales după mine. Avea şi de ce, într-adevăr. Învelită în pled, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte, strânsă la picioare spre a mă feri de frig, au papuci de lemn, cu şosete, rasă pe cap, slăbită şi murdară, eram mai mult o stafie decât u fiinţă umană. Totuşi, lucru ciudat, am văzut uaineni lăcrămând. Unul, chiar, mi-a dat o cutie «la ţigări, l-a oprit pe Neamţ şi l-a întrebat ceva daapre mine, pe nemţeşte. SS-ul a povestit că IUR lsem din lagărul din Auschwitz. Se vedea* că era mândru de a mă preda. Celălalt l-a întrebat cum de m-a prins. Omul a explicat că la periferia Cracoviei fusese înştiinţat de nişte ţărani.

— Am prins-o la 17 km. de oraş, a urmat a.

E

Ol. Era într-o pădure. Mergea; ca o somnamulă. Am somat-o de câteva ori să se predea. N-auzea. Am crezut că e surdă. Am tras în ea.

Şi abia atunci s-a întors. Am nimerit-o, bine în (t-Ies… (s-a întors spre mine). Arată.

Am vrut să las jos pledul, de pe braţul stâng} n-am putut. Se lipise de rană.

— Nu pot, mă doare, am spus.

— Lasă, pentru domnul, voi face pe infirmii» rul, a rânjit celălalt. Şi cu un gest brutal mi-l tras pledul. Am simţit o durere îngrozitoare, M-am clătinat Mi-a venit rău. Omul a întori capul.

— Ce spui? A rânjit iar SS-ul.

— Frumoasă ispravă, n-am ce zice, a fficut omul. Într-adevăr, eşti un viteaz.

Celălalt n-a simţit ironia şi nici dispreţul din vorbele străinului.

— Nu-i aşa? S-a bucurat. Şi a întins mâna, dar celălalt s-a făcut că nu observă. SS-ul a rămas cu mâna în aer, s-a înroşit, apoi şi-a retras-o, Celălalt s-a întors spre mine şi m-a întrebat dl unde sunt, cine sunt. N-am răspuns. La ce bunf l-am arătat numărul de pe braţul stâng, atât* Omul l-a invitat pe SS-ul să ia masa cu el, dar acesta a refuzat, spunând că trebuia mai întll să mă predea autorităţilor, dar că se va întoarcă eu plăcere. A notat numele şi adresa străinului, spre a-l face o vizită. Celălalt mi-a şoptit Intri dinţi câteva cuvinte de încurajare, Am observat că avea lacrimi în ochi.

M-a cuprins o bucurie. „Mai sunt oameni – îl suflet”, m-am gândit. Am prins curaj.

Pe drum, SS-ul mi-a luat ţigările pe care ffil le dăduse străinul şi a început să le fumeze. L-affl rugat să-mi dea cutia, goală.

— Na-ţi, gâscă sentimentală, a făcut celălalt

sarcastic. Şi a azvârlit cutia pe jos.

Wlrfi un cuvânt am ridicat-o (pentru ce-am rifilmt-o?) şi am mers mai departe, în pa3 grăbit.

În jurul nostru lumea începuse să se strângă. ÎS-uf a gonit-o în cuvinte nu tocmai alese.

Ziua următoare, la marginea unui oraş, am ajuns convoiul. Ali-am revăzut tovarăşele. Stăteau la marginea drumului şi se odihneau. Şi Icra mea şi Teri erau acolo. Am fost nespus de Iarleită. Scăpasem de bruta aceea din SS. Eram iarăşi în tre' oameni, între ai mei. La rândul ei, luni. Inea plângea.

— Vezi? I-am spus. Ce e rău nu se pierde.

A zâmbit şi mi-a dat pâine cu margarină şi ţ titlu caş, dintr-o bucată pe care o păstra pentru – erl. Privind mai bine în jurul meu, m-am cu Irrmurat. Pretutindeni, fete chinuite, trupuri alelte, întinse, ca nişte câini, pe margine de drum.

În curând ne-am ridicat şi am reluat mersul, l.

— Erl plângea. Cişmele i se udaseră. Picioarele, Udate, îi tremurau. Rămânea mereu în urmă. Chiar când convoiul se oprea, ea era în urmă. Mei sora mea nu arăta prea bine. Era foarte

F

Iroal îmbrăcată. O rochie subţire, peste ea un în I. peste halat un palton prea mic, nişte pantofi rupţi. Cu capul descoperit şi udă până la piele, avea o înfăţişare de plâns. Totuşi, nu să văita. Era îngrijorată numai pentru fata el. T a un moment dat mi-a – spus că Zoşa şi înlirmlera Valea rămăseseră la Auschwitz.

Seara, am ajuns într-un sat. Am poposit pe o moşie, unde am fost adăpostiţi, Repartizat! Tu flambare de fân şi în grajduri.

„Împreună cu sora şi Teri, m-am instalat într-o şură. Am găsit locuri bune. SS-ul ne-a poruncit să ne ocupăm

repede locurile şi să fim liniştiţi. Cam greu. Din pricina întunerecului). Nu prea puteam să ne orânduim şi nici linişte n-a fost* deoarece, spre a ne aşeza, călcam adesea unul peste celălalt, ceea ce dădea loc la certuri şi mai «trăiri. În sfârşit, a venit şi liniştea. Am dormit, Deodată, am fost trezite de nişte ţipete. Uşa şurei s-a deschis cu zgomot.

— Ce s-a întâmplat? Am întrebat-o pe soră.

— Scoală-te! Mi-a strigat ea. Nu vezi ce s-a întâmplat?

Şi mi-a spus că Nemţii au aşteptat să se culce toată lumea, apoi, când toţi au adormit, spri a face o glumă, au scos un taur dintr-un grajd şi i-au dat drumul în şură.

De. Frică, n-am putut dormi. Dimineaţa, au fost găsite patru femei rănite grav, din pricina taurului care le călcase, SS-ul le-a împuşcat.

— N-avem spitale I spuseseră.

Alte două fete au fost găsite împuşcate în curte deoarece încercaseră să fugă. Trecând pe lângă ele, am simţit că mi se opreşte respiraţili Erau Sania şi Maraşka. Sărmanele! Era a treia încercare de fugă şi când erau să-şi dobândească libertatea, căzuseră fulgerate, con» damnate de destinul crud.

Şi; armatele ruse se apropiau. Cu câtă nădejdi şi-încredere îşi aşteptau ele fraţii biruitori…

Pornind din nou şi cobofând un deal, alte fe* mei. au fost împuşcate, deoarece rămăseseră în urmă. Au fost omorâte după ce fuseseră silite să îngenuncheze. Astfel, a căzut o mamă cu un copil, o-fetiţă de 7 ani care, neputând să mai meargă, «o oprise. Mama o luase în spinare şi o dusese vreo 500 de metri. Apoi, cum, sleită şi ea, se onrise în drum, fusese îngenuncheată şi împuşcată Împreună cu copilul.

Eram ca o turmă de vite. Convoiul se micşora»

Pentru a ne uşura, începuserăm să aruncăm bucăţi de pâine: greutăţi, sH acestea, în oboseala ce ne înoovoia. Am ajuns într-o regiune muntoasă, şi am început să urcăm. Dureros spectacol al acelui convoi de zdrenţe, îmbrăcate în zdrenţe, re. Abia pfiteau să urce, târând picioarele şi împiede? Cându-se. Eram de il 1 zile pe drum, fără mâncare aproape, aproape fără odihnă, şi nu ştiam Ulei când se va sfârşi. Multe femei au înnebunit. Au fost împuşcate. Într-un oraş din Germania (liu-mi amintesc numele), am cerut de la O femeie lin pahar cu apă. M-a gonit. Cu voia SS-ului am Intrat într-o casă, tot pentru a cere apă dar şi acolo m-au gonit. Mi-era o sete îngrozitoare. În nfArşit, am găsit un suflet de om care mi-a dat da băut. «Era o femeie mică, bătrână, care în loc fir apă mi-a dat o cană plină cu lapte şi două felii de pâine, cu margarină. Ca să am timp să mănânc încet, a dat de mâncare şi SS-ului, apoi m-a Invitat să mă aşez. Eram foarte emoţionată. Ffrtuela mi-a mai împachetat o biteată de pâine, (lot ce avea în casă) şi mi-a dat-o. N-am ştiut cum să-i mulţumesc.

Am împărţit pâinea cu sora şi Teri. Pe unde treceam, lumea trăgea obloanele. Trecătorii râdeau şi ne înjurau. „Aveţi de ce să râdeţi şi să na blestemaţi”, mă gândeam. „Nu suntem destul de nenorocite, destul de prost îmbrăcate, destul da flămândei Dacă vreţi să vă bucuraţi şi mai mult, treceţi dealul peste care am trecut şi veţi Vedea şiruri de cadavre!” Ce amărâtă eram! Atât de amărâtă încât nici ură, nici gând de răzbunare n-am avut.

Amintesc un mic amănunt. În faţa unei băcănii, o fată a cerut şi ea un pahar cu apă. Băcanul refuzând-o, fata, exasperată, i-a ameninţat cu pumnul.

— Lasă, va veni şi rândul vostru, dar atunci vai de voi! Când voi fi liberă, în curând, mă1 voi întoarce să te vizitez, câine ce eşti 1

Băcanul a lovit-o cu pumnii în nas şi cu piciorul. Fata a apucat o piatră şi a aruncat-o în vitrină. Băcanul a alergat după ea, dar n-a izbu» tit s-o prindă, deoarece fata s-a pierdut în convoi, Paza a rămas nepăsătoare. Şi oamenii aceia duri se plictisiseră. Obosiseră.

Am auzit pe doi vorbind că mai bine ar fi rămas la Gyor. Vorbeau ungureşte. M-am uitat li ei. Numai paltonul şi casca erau militare. Restul îmbrăcămintei era civilă.

— Ce te uiţi? S-a răstit unul din ei la mine…

— V-am auzit vorbind ungureşte, am răspuns, în limba lor. Probabil că sunteţi Nemţi din Ungaria.

— Dracii e Neamţ! S-a răstit celălalt. Noi sun. Tem cu toţi Efnguri. Numai Saşi <şi Şvabi sunt în/SS. Foarte puţini sunt Unguri.

Fiind vorbăreţ, s-a îmblânzit apoi şi m-a lămu* rit asupra drumului ce mai aveam de făcut. Astfel, mi-a spus că mai aveam câteva ore de mers şi că, apoi, aveam să fim învagonaţi şi duşi în lagărul din Grossrpsen unde avea să fie foarte bine. Apoi, ca şi ceilalţi, mi-a vorbit de disciplină, M-am uitat mai atent la el. El era om înalt, vol «nic, de vreo 50 de ani”.

Cele „câteva ceasuri” de drum s-au făcut două zile. Nici nu mai ştiu prin ce minune am sosit, cum am rezistat şi «mm a rezistat şi sora mea – care nu mai avea pantofi şi îşi învelise picioarele în nişte bucăţi de pătură. Când am ajuns la destinaţie era după amiază. Am fost ţinute două ore la marginea oraşului apoi duse la gară. SS-ul nu minţise. Am fost îngrămădite în vagoane de marfă în care fuseseră transportaţi cărbuni. Fiind printre primele ce s-au urcat, am rezervat câte un loc pentru sora mea, pentru Teri şi o prietenă a ei. Cum să descriu murdăria şi gerul din vagonul acela? Am ocupat un loc lângă un perete. Vagonul s-a umplut repede: 123 de persoane îngrămădite una peste alta. Imposibil să te aşezi; cu atât mai mult să

dormi. SS-ul avea nişte bănci pe care au stat şi nişte fete privilegiate care au împărţit mâncarea cu ocrotitorii lor. Un SS care s-a suit în vagonul nostru m-a lămurit la rândul lui, asupra, drumului.

— Ca să nu spui că Ungurii sunt răi, uite, îţi dau două ţigări, a făcut deodată.

Mi-a întins ţigările. Am dat una surorii, cealaltă un fumat-o eu.

Au urmat două zile de viscol şi de ger năprasnir. Înăuntru în vagon, un chin de nedescris. Na puteai să întinzi piciorul, nu puteai să te şcoli.

— Bacă făceai o m? Scare, însemna să loveşti pe cei delângă tine, ceea *ce* dezlănţuia înjurături1, strigăte, loviri. Nervii erau încordaţi la maximum. Că ÎI pe drum, dar mai dese, s-au ivit cazuri de nehuuie. O doamnă, Farago Sandor, şi-a aruncat lulă din tren, în plină viteză. Totuşi, poate că fata n-ar fi murit dacă paznicii, văzând scena, n-ar fi tras după ea, omorând-o. Doamna Farago râdea cu hohote. Ca s-o» potolească, SS-ul a bătut-o cu o curea. Oboseală zadarnică. În loc să se vaiete, nebună a continuat să râdă. Un râs strident, sinistru, nesfârşit. Alimente nu mai erau. Puţinii care mai păstraseră ceva nu dădeau nimănur Cum unii au încercat să fure, s-au iscat bătăi, muşcături, scandaluri îngrozitoare. Teri mal avea şi ea o pâine şi puţină margarină. Pâinea i s-a furat; margarină am mâncat-o cu ea, dan în silă.

Seara a fost alarmă. Avioanele zburau deasupra trenului care se oprise în plin câmp. Paznicii erau nervoşi. Ne-au atras atenţia să nu na mişcăm, şi nu cumva să coborâm, chiar dacă trenul va fi bombardat în plin. Dar alarma a trecut. Trenul şi-a continuat drumul, cu morţi, cu nebuni, cu morţi vii. Aveam temperatură, Când am rugat pe vecinii mei să mă lase să sprijin capul de ei, n-au vrut să creadă că mi-e rău.

— Neruşinato! Mi-a strigat o femeie. N-avem loc pentru noi! Tu mai lipseşti 1

O N-am răspuns. Am făcut o mişcare pentru a mă ridica mai bine în picioare, şi m-am agăţat da peretele vagonului spre a mă sprijini. Când am vrut să-mi reiau poziţia, n-am, mai putut. Alte-nG* va îmi ocupase spaţiul pe care îl lăsasem II «ber. L-am rugat să-mi facă loc; n-a vrut! Cum nu mai puteam să mă ţin pe picioare, am căzut ceste vecini. Am fost lovită, pişcată, sjăfâriată. O femeie m-a muşcat de mână. Eu am început Să urlu. Sora mea mi-a sărit în ajutor, trecând pe: te ceilalţi lovindu-i şi călcându-i. A fost lovită la rândul ei. I s-a rupt rochia. Din pricina zgârieturilor, picioarele îi sângerau. Dar nu s-a lăsat şi a continuat să lovească în dreapta şi în stânga, unde a putut. Observând scandalul, un SS aluai curea şi a lovit-o pe Ileana peste faţă. Ochelarii s-au spart. A venit apoi rândul meu să fiu lovit!

Atunci, în faţa acelui spectacol, fetele mi-au făcut loc. Sora mea plângea, nu atât din durere cât din pricina umilinţei.

Noaptea, pe lângă temperatură, am avut şi halucinaţii. Mi-a fost atât de rău încât ceilalţi au crezut că mor. Pe la opt dimineaţa, trenul s-a oprit, vagoanele au fost deschise. Mai întâi au fost aruncate cadavrele celor ce muriseră în drum, apoi am coborât noi. Eram în mijlocul unei păduri de brazi. În partea dreaptă era un gard şi o fxjartă larg deschisă, ce dădea într-un parc unde erau nişte vile tip. Între ele, am zărit o casă mal mnrc, cu etaj şi un fel de arcade la parter. La geamurile de la etaj au apărut nişte soldaţi, care au început să scuipe asupra noastră. Nişte femei f>S ne-au luat în primire, ne-au perchiziţionat şi ne-au somat să depunem ţigările. Somaţie inutilă: nimeni n-avea ţigări. După ce ni s-a făcut control, am trecut, prin arcade, spre lagărul ce nera destinat. Acolo,

altă surpriză neplăcută. Nu no au dat voie să nintrăm în bloc.

— Abia diseară veţi primi mâncare, a spus o filă. Dacă aveţi ţigări, însă, veţi primi şi acum.

Am rugat pe fata aceea să-mi dea un pahar ru apă.

— Pentru o ţigară îţi dau şi două pahare pline, tul n răspuns fata.

— Dar n-am.

Alunei rabdă.

Ţii îi plecat mai departe, în căutarea cuiva care aven o ţigară.

Fusesem oprite într-o stradă îngustă.

— Între un fiii luatt şi blocurile de lemn ale lagărului. Cum fiu ni se dăduse voie să intrăm în blocuri, ne-am ule al pe zăpadă şi am adormit. Când ne-am trelll ara întunerec şi frig. O Nemţoaică ne-a luat în primire şi ne-a condus în bloc. În comparaţie ca cele de la Auschwitz, blocurile de acolo erau mici., De aceea, am pătruns mai încet. La intrare, în chip de „bun venit”, conducătoarea blocului ne-a aplicat câte o lovitură de cravaşă. Când am ajun & în bloc, nu mai erau locuri. Încăperile se umpluseră într-atât, încât nu mai era loc să azvârli urc ac. Şi noi, care speraserăm că ne vom odihnii După săptămâni de mers, în frig, fără hrană, fără odihnă, să sfârşim aici, fără a găsi pl culcuş!

După gerul năprasnic, căldura1 m-a lovit în obraz. O moleşeală necunoscută până atunci m-a cuprins. Am adormit în picioare, rezemată de un perete, între două feţe ce mă înghesuiau.

Teri m-a trezit. Ţinea în mână o găleată şi o ridicase până la mine.

— Hai bea, mi-a spus. E ciorbă caldă.

Am băut din lichidul acela ce avea un miros de apă murdară: apa în care speli vasele, acasă. Am băut cu sete,

totuşi; cu sete şi foame. Şi apoi, era caldă.

Dimineaţa, blocul s-a golit. Au plecat cei pa care îi găsisem. Am rămas numai noi, noii veniţi. Deodată, am observat absenţa surorii: mele. Teri a început să plângă. Eu am vrut să mă duc în căutarea Ilenei, dar n-am putut să străbat co* ridorul, deoarece ne era interzis să ieşim.

— Unde te duci? A strigat o paznică…

— O caut pe sora mea, am răspuns. Şi am, descris cum arăta.

— Degeaba o cauţi, idioato, a făcut cealaltă. Sora ta a murit azi-noapte. Vrând să iasă din bloc şi necunoscând terenul s-a lovit de o sârmă pe în tuneric, şi a fost electrocutată.

— ŞI SS a tras în ea, ca să nu se chinuiască, a încheiat fata, care păzea şi poarta blocului.

Am încremenit.

— Nu, nu e adevărat! Nu e adevărat! Am început să strig.

Cu o tristeţă bine prefăcută, fata mi-a adus martori. M-am gândit cu groază ce voi spune lui Ieri. Dar orice aş spune, nu mă va crede. Va iI deştii) să se uite la mine, şi va înţelege care e-te adevărul. În momentul de a mă întoarce înăuntru m-am oprit. M-am gândit că prea mai bine să mă liniştesc, în primul rând. Dar nu pulemn să-mi revin. Apoi mi-a fost teamă că Teri va* veni să mă caute. Ce să fac? Cu sufletul-greu, tun intrat în odaia unde Teri plângea, ghemuită lutr-un colţ. M-am apropiat de ea, şi zâmbind:

— Mama ta a avut noroc, i-am spus. A fost – insfi la muncă şi repartizată la bucătărie. Desearri se întoarce.

Teri1 m-a privit lung, şi am înţeles că nu mă crede. La urmă i-am vorbit cu atâta convingere înct mi-a dat crezare.

Scara, însă, qum, printre femeile ce fuseseră dune la muncă sora mea nu era, Tei – M a început «Îl strige. Un

spectacol îngrozitor:

Unde e mama? Unde e mama? Aţi omorll-o! Daţi-mi înapoi pe mama!

A căzut la pământ şi a început să-şi smulgă pirul.

I. Ocţiitoarea din bloc, o Poloneză înaltă, Maîn, s-a apropiat de noi.

De ce plângeţi? M-a întrebat. Şi cum îi ex«llnuu: Haideţi, nu mai plângeţi, copii. Doctoritl e în odaia de alături. Cum la sosire a Ieşiliftt, a fost dusă la spitalul blocului unde a fost Mile îngrijită. Acum se simte mai Uine.

De prisos să spun cu ce emoţie am călcat pragul odăii de alături. Dacă e o greşeală? Dacă Teri va afla adevărul?

Nu era greşeală. Sora mea era întinsă într-un pat. Plângând, Teri s-a aruncat la gâtul ei. Plângeam şi eu, de fericire, tot binecuvântând pe fata care îmi spusese adevărul. Sora ne-a privit cu indiferentă. e

— Lăsaţi-mă să mă odihnesc, a spus cu glas ostenit. Plecaţi. Am şi eu dreptul să mă odihnesc.

Privirea mea s-a încrucişat cu aceea a. lui Teri. Schimbarea de atitudine a surorii mă neliniştea. Am plecat, lăsând-o pe Teri, cu atât mai mult cu cât infirmiera îmi spusese şi ea că sora avea nevoie de multă linişte.

M-am întors. În drum spre odaia noastră, am asistat, pe coridor, la o scenă îngrozitoare. Pa o targă, se afla culcată o femeie în vârstă. Călare pe targă, un SS lovea, cu un baston dl cauciuc, pe nenorocita care leşinase, plină dl sânge şi desfigurată. Şi personalul blocului, cari asista la scenă, încuraja călăul.

— Omoar-o, Herr Sturmführer I Bătrâna ăşti nebună ne scoate din săritei

Am fugit înapoi la spital, ca o smintită. Mal târziu am aflat care fusese vina bătrânei. Din greşeală spărsese un geam la uşa Waschraumului. Trebuie să spun că personalul din acel biol era alcătuit în cea mai mare parte din femal

câte erau de o cruzime fără pereche. Acestei părăsiseră ţara lor spre a merge benevol la muncă în Germania. Aveau o plăcere sadică dl a chinui. Aceea era. de altfel, şi misiunea lor, Mai ales că blocul în care sosisem era un aşi numit „bloc de pedeapsă”. Vai de capul aceluia care fusese nevoit să stea mai multe zile acolo!

Nu scăpa cu viaţă. În cazul cel mai bun înnebunea.

Timp de două zile, cât am stat în mijlocul acestor brute, am fost bătută de cinci ori. Dacă cineva m-ar întreba pentru ce, n-aş putea spune. O zi întreagă, chiar, am fost ţinuta fără mâncare. Când ne-au scos în curte spre a ni se împărţi mâncare, am primit o bucată de pâine şi ciorbă de urzici, şi am fost anunţată că seară vom părăsi lagărul acela. Cu sora şi cu Teri nu în butisem să comunic, în tot acest răstimp. de –; i o rugasem pe Maria, supraveghetoarea, să mă lase să le văd măcar odată.

— Numai prin geam poţi să le vezi, mi-a spus, ultima zi.

M-a condus până la fereastră. Sora mea stătea pe marginea patului, şi Teri lângă «a. La rugăminţile mele să intervină pe lângă conducătoarea blocului să rămân cu ele, Ileana a răspuns cu aceeaşi înspăimântătoare indiferenţă:

Ce tot plângi? Nu eşti minoră. Ia-o şi pe Teri şi lăsaţi-mă în pace…

Apoi şi-a acoperit faţa cu mâinile şi a început să plângă că un copil.

Un gând înspăimântător m-a fulgerat. Oare înnebunise? „Nu, nu se poate”! Am încercat să ni îi consolez. „Drumul, oboseala i-au slăbit nervii. Îşi va reveni”.

Seara, sub pretext că vom merge la baie, şi în acolo ni se vor lua toate lucrurile, ni s-a cerul spre păstrare îmbrăcămintea mai groapă: puiiovere, şosete, etc., apoi, aşezate în două rAuduri, am fost duse într-alt bloc, fără să

mai Ineem baia. Anunţată: un mijloc oarecare de a pe Mhii de: „L-iicate în toiul iernai. Şi aici, la Ravensbruck, ca şi la Auschwitz, aceeaşi metodă: primire prietenoasă, mâncare suficientă pentru ca apoi, după câteva zile, să înceapă maltratările. Dar puţin îmi păsa. Mă obişnuisem. Şi eram prea mâhnităi că mă despărţiseră de sora şi de Teri pentru a mă mai gândi la altceva. N-am mâncat nimic. M-am culcat repede, într-un pat cu etaj. Am plâns, dar somnul a fost mai puternic decât durerea. Am adormit imediat. Am dormit două zile, fără întrerupere, fără a fi deranjată de nimeni, singură într-un pat. O vecină mi-a păstrat raţia de pâine şi de margarină. În sfârşit, a treia zi am avut voie să ne spălăm la Waschraum. Am făcut coadă. Când ne avenit rândul, apa abia mal curgea, astfel că în loc de a sta reglementarele zece minute am rămas mai mult. De afară, lumea ne grăbea să ieşim mai repede; la urmă, spre a ne hotărî, o paznică a intrat şi a început să ne lovească cu un ciomag. Mi-am luat rochia şi m-am întors în patul meu, cu o durere cruntă la braţ din pricina unei lovituri puternice pe care o primisem. Tocmai braţul stâng, la care fusesem rănita în fuga mea. Cum locul rănii se umflase, o doctoriţă tânără, colegă de pat, t m-a operat, spre a preveni vreo complicaţie. Cu o foarfecă obişnuită mi-a tăiat rana, a stors puroiul, şi cu ajutorul îoarfecel şi al unghiei mi-a scos glonţul ce rămăsese hi braţ. Operaţie fără anestezie.

— Uite, mănuşa, îmi spusese doctoriţa, înainte de a începe. Şi făcând mănuşa ghem, mi-o băgase în Gură ca să nu ţip. Deşi mă duruse, n-am leşinat. La urmă, cu o bucată de combinezon, mi-a pansat braţul. După un ceas, am simţit o uşurare binefăcătoare. Când am revenit la bloc, patul meu era ocupat de trei persoane. De fapt, fiecare pat era prevăzut pentru patru-persoane. Tovarăşele mele erau trei fete cu care n-am putut să mă împrietenesc. Erau foarte şoviniste şi egoiste, trăiau numai pentru ele şi, la

nevoie, îmi furau şi alimentele de sub pernă. Într-o zi, pierzând. Răbdarea, le-am bătut pe toate trei. M-am aruncat asupra lor. Din pricina greutăţii, patul s-a rupt şi am căzut pe cel ce era dedesubt, care s-a rupt la rândul lui. Este acela ce era jos – „la palier" unde, pe lângă fetele ce dormeau de obicei, mai erau şi două „invitate". Dar bătaia nu s-a oprit, ci a continuat, dimpotrivă, şi mai crâncenă, între MCânduri şi saltelele de paie. Spre seară, paturile au fost drese iar vecinele mele schimbate eu altele, foarte cum se cade. Una, mai ales, era foarte simpatică: o avocată din Varşovia, originară din Dijon, căsătorită cu un Polonez, Când au fost ridicaţi, mi-a povestit avocată, Nemţii au apucat pe cei trei copii ai lor şi i-au aruncat de la al 7-lea etaj, în stradă, unde au murit pe loc. Părinţii ei fuseseră împuşcaţi, chiar în masă, unde au fost. Surprinşi, iar dânsa fu – e «e condusă la câomandatura Gestapoului, pen-Iru a presta muncă.

— Am fost de toate, acolo, a precizat. Până şi servitoare. Tot ce poate fi mai umilitor. Mai bine m-ar fi omorâtl

A doua zi am avut o surpriză: sora mea şi tu Teri au fost mutate în blocul nostru. Vă închipuiţi bucuria mea. Patul! Or era în partea cealaltă. Dar sora mea nu voia să se scoale. Degeaba o rugă Teri să ia aer; nu voia să asculte. Căzuse într-un fel de apatie. Curând, au început să ne dea mâncare tot mai proasifl şi mai puţină. Am început să recurgem la fel de fel de şiretenii, chiar la furt. Astfel, căutam să fim în preajma echipei ce aducea mâncare spre a putea subtiliza câte un cartof. Oricum, era mai rău decât la Auschwitz, unde. Oricât de proastă ar fi fost hrana, totuşi ni se dădea regulat. Aici, la Ravensbruck, nicio ordine, nicip regulă. Cafea, supă, o raţie de pâine, ziua iar cina o primeam adeseori în cursul nopţii când nici nu mai credeam că o vom primi. Abia adormiserăm, şi < adesea

eram sculate spre a ne lua în primire ciorbele. Iar dacă din nenorocire ajungeam printre ultimele, nu mai găseam nimic, deoarece profitând de întunerec, fiecare fura şi porţiile altora. Nu mai vorbesc de personalul blocului care fură cu cănile şi cu kilogramele, din care pricină şi raţiile, se micşorau. N-a fost mirare, deci, că am ajuns curând ca nişte schelete. Stomacul nu mai funcţiona. Multe dintre noi au murit. Spitalele, arhipline, nu mai primeau bolnavi decât cu protecţie. Wascharum-ul devenire o. cameră mortuară, lixită de cadavre ce erau duse, pe rând, la crematoriu, de către o echipă specială însărcinată cir acest lugubru transport. Astfel, nici odaia unde ne spălam nu mai putea să loiosească, şi, neputând să ne spălăm, ne-am umplut repede de păduchi. Rochiile deveniseră adevărate cui. Buri de Astfel de insecte. Oriunde te uitai, nu vedeai decât femei dezbrăcate, ocupate să-şi caute păduchii.

Mizerie, murdărie, degradare omenească, de nedescris…

XVII

Acolo, la Ravensbruck, am regăsit pe Mâna şi Dora, surorile de la Bordeaux, pe infirmiereie Anet şi Stefa, pe Erna, doctoriţa slovacă, şi tâtea altele. Toate erau într-un hal fără hai: Măbite, murdare, bolnave de dizenterie. Acoao, nici gemenii, cum era cazul infirmierelor Anet şi Stefa, nu mai erau privilegiaţi, cum se întâmplase la Auschwitz. Protejate fiindcă alcătuiau o curiozitate ce ar fi putut folosi pentru unele experienţe, aici, situaţia de gemen devenise chiar periculoasă. Conducătoarele blocurilor se purtau chiar mai rău cu ele decât cu ceilalţi. Trecând peste aceasta, şi în alte privinţe Aiiicliwitz-ul ne apărea, acum, incomparabil mal uşor de suportat. Era curat, în primul rând, pe când aici, la Ravensbruck, era, cum am ftpus, o murdărie îngrozitoare. Şi, amănunt ce ar fi putut să lipsească: era şi un lagăr-poliţal Lârn un Centru

de supraveghere şi 1 spionaj, elilnr în mijlocul nostru. Unele pentru minunea ce o aveau de a ne spiona, erau mai bine tratate şi hrănite. Parcă le văd şi acum, l» ine îmbrăcate, echipate contra frigului, cu chine ruseşti şi bâte de cauciuc (vestitele bâte yen nane) cu care făceau ordine spre a ne împiedica de a lua contact cu blocurile vecine. Le urăm. Fiindcă erau trădătoare şi fiindcă erau grase. Şi fiindcă ne loveau, brutal. Oricum, vai de aceea care ar fi îndrăznit să „organizeze" (să fure) câţiva cartofi din bucătăriei Când. Printre fetele ce se prezentau la descărcarea alimentelor şi a zarzavaturilor, unele îndrăzneau să fure vreun cartof sau vreun morcov, erau bătute cu atâta ferocitate încât cădeau în nesimţire. Astfel, „organizarea" devenise anevoioasă, şi chiar imposibilă. Cu timpul, nimeni nu s-a mai dus la descărcarea zarzavaturilor. În schimb, am avut o bucurie: apelurile se răriseră simţitor. Fie din pricina frigului, fie că, în halul în care ajunsesem, niciuna dintre noi n-ar fi fost în stare să fugă, Nemţii nu se mai osteneau să ne numere. Singurele deţinute ce ar fi putut fugi, acelea cu anumite funcţiuni, erau atât de bine tratate încât preferau să rămână decât să înfrunte necunoscutul atâtor riscuri. Deşi acum eram în acelaşi bloc, pe sora mea n-o mai vedeam decât rar.

— Eram atât de slăbită încât abia puteam să mă târăsc până la patul ei. Pe de altă parte, când, făcând o sforţare, am încercat s-o văd, am găs: ţ-o dormind, îmi făcea rău s-o privesc. Îmbătrânită, slabă, cu ochii înfundaţi, pare" a mai mult o arătare. Şi ce fiinţă bună, sărmana! Cât bine făcuse, sărmana!... Şi acum, întinsă pe patul ei de sulerinţă, nu mai dorea decât moartea. Atinsese acea culme a deznădejdii care te face să priveşti vleaţa şi moartea cu aceeaşi lugubră nepăsare. Nici Teri, fata ei, n-o mai interesa.

Într-o zi, una din rarele zile în care se mai făcea

apelul, am ieşit în curte. Era un ger năprasnic. O femeie aparţinând personalului blocului, luase sweterul surorii mele sub pretext că îl păstrează spre a nu fi furat. Veşnica escrocheria. Îmbrăcată într-un halat de nedescris, înnegrit de murdărie, cu nişte pantofi rupţi şi prea mici, ridicul apărată de un palton ce era mai mult o zdreanţă, cu părul zburlit, sora mea se plimba de la un capăt la celălalt al blocului, fără rost, aiurită. Fiind foarte mioapa şi lipsită de ochelari, clipea mereu., On tic nervos îi crispă faţa. M-a cuprins o spaimă, o presimţire rea.

— Zilele ce au urmat au fost, pentru mine, un chin mai mult peste atâtea chinuri. Mi-era frică că o voi pierde pe Ileana. Ce să fac? Într-o zi, am furat nişte lucruri de la o Slovacă cee era oarte bine echipată: un pulover, o pereche de pantaloni şi nişte şosete. Le-am dus surorii. Aceasta nu le-a îmbrăcat imediat. A doua zi, însă când făcând o nouă, sforţare, m-am dus s-o văd, am găsit-o echipată. Dar nu m-am mulţumit. Alegându-mi victimele – printre personalul blocutoi, am „organizat” o pereche de pantofi foarte lumi iar Teri a subtilizat şi ea diferite lucruri. Cum n-aveam pantaloni şi mi-era frig, am mai „organizat” o pereche de pantaloni de lână, pentru sky. Nu prea cadrau cu decorul, dar i-am trăsit excelenţi. Văzându-mă cu ei, sora mea a început să râdă. De când n-o mai văzusem. Râzând, Doamne!

Tot de la un bloc vecin, de unde furasem panl a Ionii (din blocul nostru era greu să iei, deoarece s-ar fi observat imediat), am mai luat o pereche pentru sora. Culmea ironiei: am furat pantalonii chiar din odaia femeilor însărcinate cu poliţia, în timp ce acestea erau în baie. Teri mi-a urmat exemplul. În aceeaşi seară a furat şi ea. Cu alimentele, însă, era greu. Am spus mai sus. Mai mult decât atât* culme a ruşinel, speculându-se nevoia de medicamente de care toate aveam nevoie, infirmierele nu

ne dădeau medicamente (deşi în principiu erau gratuite) decât în schimbul unei raţii de pâine. Astfel se procedă cu Tanalbinul. Unele infirmiere au ajuns cu neruşinarea până a ne cere o raţie de pâine pentru o simplă pastilă de Tanalbin. Şi hienele acestea fără Inimă, fără scrupule, erau bine hrănite, rumene şi grase, în timp ce not pieream.

Într-o zi am zărit pe o fostă infirmieră de la spitalul din Auschwitz, pe care sora mea o salvase de la moarte în crematoriu, angajând-o ca infirmieră. Cu prilejul unui transport, aceasta fată plecase de bunăvoie la Ravensbruck unde, spre norocul ei, fusese avansată Blockalteste. Şi cu ea, n-am întârziat să mă lămuresc. Într-o zi când, sleită de foame, am întâlnit-o, i-am spus că sora mea era şi ea cu noi, că era bolnavă şi am rugat-o să-i aducă ceva de mâncare.

— Cum să nu, s-a grăbit cealaltă. Cu plăcere. Dar unde e d-na doctor?

Am condus-o la bloc, la sora mea. După expresia feţei, am observat că infirmiera abia o recunoscuse pe Ileana. Cu mult avânt, a promis să aducă ciorbă şi pâine, şi a plecat repede, tara a-şi lua rămas bun, ca cineva care are Intenţia să se reîntoarcă.

N-a mai venit. Şi totuşi, ar fi putut aduce puţinul pe care îl cerusem, deoarece avea o situaţie privilegiată. Am întâlnit-a, câteva zile mal târziu, după un apei. Eram cu sora. Cealaltă n-a putut să ne ocolească. Trecând pe lângă noi, ne-a salutat cu vădită răceală, fără a se opri. Am privit-o atent, curioasă să surprind pe faţa ei măcar o umbră de ruşine, dar n-am desluşit nimic altceva decât o duşmănoasă nesimţire. Am fost revoltată. Sora mea mai puţin. S-a uitat lung după cealaltă, până a dispărut? 1 a făcut un gest despre tuitor cu mâna;

La prânz, am aşteptat mâncarea în zadar. Pentru prima oară, sora a leşinat de foame. Nu mâncase, ca şi noi,

de 36 de ore. Am luat o cratiţă şi m-am dus la blocul fostei infirmiere. N-ar fi trebuit, fireşte. Dar de mult pierdusem noţiunea de ruşine. Atâtea umilinţe, atâtea nedreptăţi nemeritate îmi tociseră orice urmă de sensibilitate. Am intrat în blocul de alături (ce era mai mult decât un cort) hotărâtă să cer de mâncare şi s-o obţin cu orice chip, iar dacă nu o voi obţine, să fac chiar bătaie, indiferent de consecinţe. Infirmiera stătea la masă, înconjurată de tot personalul. Văzându-mă cu cratiţa în mână, a avut o surpriză neplăcută.

— Pentru ce ai venit? A strigat. Nu cumva el venit să cerşeşti pentru sora?

Am simţit cum mi se urcă sângele în cap.

— Nu. Am răspuns calm. Am venit să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit.

— Am promis, n-am promis, n-am ce să dau, n-a răstit cealaltă. Nici blocul meu n-ia primit nimic.

— Dar sora mea a leşinat de foame, am Insistat. E bolnavă, n-a mâncat de o zi şi jumătate…

Vorbeam calm, dar fierbeam de fapt.

— Lasă, a făcut cealaltă. N-are să crape.

N-am mai putut. Am văzut negru în faţa ochilor. Am ridicat braţul şi am lovit-o pe fosta infirmieră cu cratiţa pe care o aveam. Femeia a căzut jos, cu fruntea însângerată. Dar n-a leşinat, nici n-a strigat”.

— Pleacă de aici, atâta a spus.

— Nu plec fără mâncare, am anunţată.

Am – luat o cană care era la îndemâna mea, am golit-o de apă ce o conţinea şi am băgat-o *în* butoiul cu mâncare. Am scos-o plină cu ciorbă; apoi am luat şi două pâini.

Nimeni n-a venit după mine, dar am auzit înjurăturile:

— Hollera iasna! Hollera jasna!

Eu alergam, nepăsătoare; nerăbdătoare să a* jung la soră. Râdeam de bucurie. Am povestit surorii ce se întâmplase. A râs şi ea. Mi-e ruşinq să spun cum ne-am repezit la mâncare. Dupş cinci minute, nu mai rămăsese nimic.

— Ai devenit o hoaţă, mi-a spus sora, zâm bând. Mâine o să şi omori pentru mâncare.

Am râs. Mai târziu (se vede că norocul vini în serie) am primit altă mâncare; şi zilele următoare, de asemenea, Dar nu m-am mulţumitcu atât. Astfel, tot de la fosta infirmieră, aii adus diferite suplimente. Femeia nu mă saluta, dajr, în fiecare zi, găseam pregătite pentriţi mine două pâini şi nelipsita ciorbă. Nici acum nil înţeleg ce se întâmplase. Ce însemna misi terul acela? Fosta infirmieră avea frică, oare, 3 Nu cred. Pe lângă situaţia pe care o avea îbloc, era foarte voinică. Şi totuşi ajunsesem s-o terorizez.

Într-o dimineaţă, altă surpriză: am primit săpun (aceiaşi săpun R.I.F) şi am fost duse la baie. Baia era mai primitivă decât la Auschwitz în schimb, n-avea pivniţă de beton. Aşa ni se spusese cel puţin. Pe de altă parte, şefa băii, o Franţuzoaică în vârstă, fire veselă, ne-a risipit gândurile negre. Într-adevăr, aveam emoţie. Cuvântul baie era atât de strâns de noţiunea as-Jixiere. Încât am aşteptat eu înfrigurare să vedem curgând apa. În sfârşiat, a curs. Am răsuflat, uşurate. Ni s-au dezinfectat lucrurile (era şi cazul. Deoarece numai privindu-ne puteai să vezi. Cum umblă paraziţii) apoi, fără nicio lipsă, ara primit lucrurile înapoi.

— Curând, a reînceput seria transporturilor. Plecau zilnic. Altă spaimă: când va veni rândul nostru? Şi unde ne vor duce iar?

Totuşi.

— Paza nu era deloc severă. Dimpotrivă. N1 s-a dat

voie să circulăm de la un bloc la altul nestingherite. Astfel, într-o zi, am avut prilejul s-o revăd pe Ria, comandanta lagărului D, de la Auschwitz. Era slăbită şi îmbătrânită. M-a recunoscut, clar, nu-i-a făcut plăcere. Am fost răutăcioasă cu ea. 1

Trebuie să te simţi foarte prost aici, i-am «pus. Şi amintindu-i discursurile „pe care ni le ţi nea: Ce – păcat că nu mai poţi să-i ne alrăţi hornul-crematoriului şi să ne spui: „acolo ard părinţii voştri”.

Hram multe, acolo, care ne aduceam aminte de cuvintele şi de faptele Riei. Aceasta era toarte jenată. Chiar a doua zi după ce am revăzut-o am aflat că faimoasa Ria, teroarea lagărului de la Auschwitz, a fost bătuta. Nu mi-a pii rut rău, bineînţeles.

În afară de Ria, am mai întâlnit şi alte câteva dintre brutele cu înfăţişare de femele ce ne terorizaseră la Auschwitz. Şi ele erau schimbate: îşi pierduseră curajul şi aroganţa. Simţeau că ziua eliberării se apropia şi că vox fi tratate ca şi Nemţii.

Într-adevăr, tot mai des, soseau veşti, circulat» zvonuri. Ultimul SS care părăsise Auschwitz-ul ne-a spus chiar că Ruşii ocupaseră Auschwitz-ul că nu mai rămăsese timp pentru a omor! Pe deportaţi şi nici pentru a arunca lagărul în aer; că toţi cei de la SS fugiseră pe o poartă în timp ce Ruşii intrau prin cealaltă etc... Era fericit că scăpase.

— Ah, dacă aş fi ştiut! Mă gândeam. Aş* fi fost liberă, acum.

Pe de altă parte, deţinute ce soseau cu transporturile din Polonia ne povesteau că şi din părţile acelea nemţii fugeau, comiţând ororii jefuind, împuşcând, otrăvind. Dar era lume care beăpase, deoarece în panică survenită mulţi ne* norociţi izbutiseră să fugă. Totuşi, şi mulţi săr. Mani pieriseră. Astfel, la Stuthof, în momentul evacuării,

conducătorul lagărului dăduse ordin doctoriţei EUA Weiss din Oradea să otrăvească pe cei ce nu puteau să meargă; în primul rând* bolnavii. Astfel, cei ce nu putuseră să suporta un marş forţat urmau să fie omorâţi cu fenol. Doctoriţa, însă, îi salvase. Dup. A primirea ordinului de otrăvire a celor neputincioşi, luase fiolele cu fenol şi le băgase mai întâi în apl fierbinte apoi în apă rece. Trecerea bruscă de la o temperatură la alta alterând fenolul, otrava devenise inofensivă. Astfel, prin prezenţa el da spirit, o femeie inteligentă şi de ispravă a izbutit să evite o nouă oribilă crimă. Totuşfr, ml fusese uşor. Prin câte trecuse, sărmana!

Am aflat amănuntele. În clipa plecării convoiului, doi SS au rămas să o supravegheze pe doctoriţă şi să constate că ordinul de otrăvire fusese executat, pentru a raporta apoi celor în drept. În treacăt spus, în ajun, şeful lagărului anunţase pe bolnave „că vor fi transportate cu camioane şi că îi se va face o injecţie spre a putea dormi şi suporta mai bine drumul. Bolnavele se îngroziseră, bineînţeles. Bănuiau ce le aşteaptă. Au început să plâggă şi să strige, în timp ce doctoriţa le privea neputincioasă. Dar ce putea face? Putea să le spună oare că găsise mijlocul să le salveze?

În sfârşit, în mijlocul unei panici de nedescris, când a sosit momentul să execute ordinul, doc-s loriţa, asistată de cei doi SS, a îngenuncheat şi, (recând de la o bolnavă la alta, a început să facă injecţiile. Dar nici acul nu era bine înşurubat astfel că o parte din lichid se vărsa pe de lături. Cei doi SS n-au băgat de seamă. În schimb, nenorocitele ce fuseseră condamnate nu întârziară să înţeleagă. Văzând că lichidul n-avea niciun efect, s-au lămurit şi au început să simuleze agonia.

După terminarea ultimei Injecţii, doctoriţa s-a sculat în picioare. O sudoare rece îi acoperea laja. Cu părul lipit

pe frunte, al şi crezut că baie era, nu simplă transpiraţie.

— Am terminat, a anunţat scurt, adresându-se celor doi oameni.

Unul din ei a făcut semn de plecare. Doctori (a I potnit, urmată de cei doi SS. Cu ce inimă putut să meargă, prin ce emoţii a putut să treacă e uşor de închipuit. Dacă avea să se descopere înşelăciunea?

Din fericire, nu s-a întâmplat nimic. Cei doi SS au făcut raportul, precizând că ordinul fusese: executat. Conducătorul lagărului s-a uitat atent, la cei doi oameni, apoi la doctoriţă şi a spus apoi acesteia să vie cu el, ceea ce însemna e! Femeia scăpase. Oricum, avusese noroc, deoarece de multe ori se întâmpla ca acei ce ştiu prea multe să fie împuşcaţi în ultimul moment.

Cele auzite mai sus ne-au dat curaj. Între timp evacuările tot mai numeroase umpluseră lagărul nostru. Zilnic, veneau transporturi tot mai mari de deportaţi sosiţi din regiunile evacuate în urma înaintării ruseşti. Şi de la Ravensbruck pleca lume, dar mai puţină. Astfel, a plecat şi fosta infirmieră de la care luăm regulat suplimente de hrană. Eram desperată. Curând, am slăbit atât demult, încât n-am mai avut puterea să cobor din pat. Nu mai aveam nici poftă de mâncare. Nici a gândi nu mai puteam. Dormeam toată ziua, nepăsătoare la tot ce era sau ar fi putut fi. Tot astfel, tovarăşele mele. O linişte lugubră domneaacum în bloc. Numai glasurile şi râsetele personalului se mai auzeau. CÂteodată, trezită de glasurile şi râsetele acelea, deschideam ochii pe jumătate; şi nu-mi venea să cred, văzând personalul ce ne supraveghea, că puteau să mai existe oameni graşi, bine hrăniţi şi bine dispuşi. Ce căutau acolo, în definitiv? Orice supraveghere era inutilă. Eram toate nişte cadavre. De mâncare nu ni se dădea decât odată la două zile… Atunci?

Şi femeia de la Waschraum, cea cu părul roşu, circula

pe acolo. Dar fără cravaşa. I se dăduse o. funcţie nouă: caratul cadavrelor. Înainte, noi eram.

Silite să facem aceasta, dar acum, în halul în care eram, personalul blocului îşi luase sarcina să cureţe lagărul de scheletele răspândite peste tot. În curând, în patul unde mai. Dormeau trei femei; un rămas singură. Şi zilele groaznice au urmat zilelor groaznice…

Într-o dimineaţă, m-am trezit cu o farfurie de cafea. Nu-mi venea să cred ochilor. Pe la ora 10 ni s-a împărţit masa, a ciorbă de urzici, iar mai târziu am primit pâine. Timp de cinci zile am primit hrană. A şasea zi am fost scoase din bloc.

— Ce vor aceştia cu umbrele noastre? Ne întrebam.

Când, ajunsă în curte, am privit în jurul meu, am simţit un fior. Cât de puţine eram! Abia atunci mi-am dat seama cât de multe pieriseră! Zărind-o pe sora mea rezemată de Teri, am întors capul, spre a n-o vedea şi a nu fi văzută. Şi ele au făcut la fel. Am simţit un nod în gât. M-a năpădit plânsul.

A venit apelul, iar după apel, ne-am întors în bloc. Am observat atunci, că apelul coincidea cu un supliment de mâncare.

Am intrat în bloc înaintea surorii, şi m-am culcat. Abia mă culcasem, însă, şi a venit Teri.

— Hai, vino, te cheamă mama, a spus. Şi cu un accent de mustrare: De ce ne ocoleşti? De ce nu vii să stăm de vorbă?

— Dorm, am răspuns. Am rămas singură 117 pat şi profit ca să mă pot odihni.

— Şi noi am rămas singure, a insistat Teri. Dacă vrei, poţi să te muţi la noi.

Am refuzat. Ştiam că sora avea şi ea nevoie de spaţiu spre a se odihni.

După amiază am fost scoase din nou în curte.

Un instinct obscur mi-a spus că vom pâcca. M-am echipat de sus până jos, cu tot ce furasem pânt atunci.

În curte, am defilat în faţa unui SS care ne tria. Împreună cu altele, am fost aleasă pentru transport. Nu ne-au mai lăsat să ne întoarcem la bloc. Ni s-a dat pâine şi margarina, iar celor ce n-aveau încălţăminte li s-a dat de la depozit. Din nou am zărit-o pe soră, dar mai mult dezbrăcată decât îmbrăcată.

— De ce n-ai îmbrăcat lucrurile pe care\\le-am adus? Am mustrat-o. Hai, du-te şi tu, să-ţi dea o pereche de pantofi. Eu am de toate: trei pulovere, două jachete, palton, două perechi de pantaloni şi două perechi de şosete. Le vom împărţi.

— Cine n-are pantofi să stea în rânduri separate 1 am auzit deodată glasul şefului.

— Cum a spus? M-a întrebat sora. În rânduri separate?

— Da.

— Atunci n-am nevoie de pantofi.

— Dar nu poţi merge desculţă, a Intervenit Teri, care mal păstrase pantofii cu care plecase de la Auschwitz... Dar sora mea a dat din cap.

— Nu, nu mă prezint. E un truc ca să ne despartă.

— Se înşelase, deoarece toată lumea ce se dusese după încălţăminte s-a întors cu papuci-tip, cu talpă de lemn şi restul de pânză.

În faţa bucătăriei, am primit alimente pentru drum. Lângă bucătărie era o căsuţă. Cum eram în rând şi în dreptul căsuţei, iar vântul sufla cu furie, mm lipit de uşa căsuţei, urmată de câteva fete. Din pricina greutăţii, uşa a cedat şi s-a deschis. Am văzut atunci că era un crematoriu: crematoriul* de la Ravensbruck, care fusese zâdit lângă bucătărie, pentru ca fumul să nu bată la ochi şi să dea loc la bănuieli.

La vederea crematoriului m-am cutremurat Era o sobă mică de beton cu două cuptoare. Alături, o altă odaie cu duşuri. Pe podea, un morman de cadavre. Am rămas înmărmurită. O fată cu multă prezenţă de spirit, al cărui nume nu mi-l mai amintesc, m-a împins afară şi a închis uşa. Totul a durat câteva clipe. Norocul meu. Al nostru al tuturor a, mai bine zis. Căci dacă s-ar fi observat că descoperisem acel loc tăinuit n-am fi scăpat niciuna. Imediat au sosit doi SS care s-au instalat în faţa uşii crematoriului.

— Înainte! Marş!... Vreţi să furaţi alimente din depozit? Eh? Şi ne arătau uşa crematoriului. Cine intră aici nu mai iese!

Nu ştiu de ce mi s-a părut că unul din el mă priveşte fix, ca şi cum a-i fi bănuit că cunosc secretul „depozitului alimentar”. Dar a fost o simplă muresie. Aveam nervii zdruncinaţi şi mi-era frică de orice.

Când s-a deschis poarta lagărului prin care Intrasem la sosire, cu sufletul atât de greu, şi când s-a închis apoi în urma mea, am răsuflat uşurată. Privind în jurul meu, am văzut la ferestre capete de deţinuţi ce ne priveau. Condamnaţi la moarte ce ne invidiau, ştiind că vom scăpa.

Într-adevăr, puteam să credem că, dacă nu va fi mai bine, nici mai rău nu va fi. Întâi, că SS-ul ce ne însoţea, deşi înarmat cu puşcă mitralieră, nu era urmat de niciun câine, apoi, când am ajuns la linia ferată, trenul ce ne aştepta nu mai era un tren de marfă, ci un personal compus din vagoane clasă (clasa II şi III) şi un vagon de clasa I pentru ofiţeri. Nu-mi venea să cred ochilor. Când am primit ordin să ne urcăm, cu recomandaţia de a nu ne îmbulzi, am crezut că şi urechea mă înşelase.

— Hai, urcă-te. Grăbeşte-te să iei loc pe bancă, m-a împins SS-ul, văzând că nu mă mişc.

Bancă!... Să stau pe bancă!... Ce cuvinte! Am început

să râd cu hohote. O fată din Ungaria, care se afla cu mine, a crezut că înnebunisem.

— Taci, nu mai râde, m-a mustrat. Cum poţi: să râzi aşa când nici nu ştim unde mergem?

— Draga mea, i-am răspuns. Vin-clela Auschwitz unde am concurat cu Gandhi din punctul de vedere al postului. Ori unde am merge, nu poate fi mai rău. Iar dacă ne vor da de mâncare/va fi un rai, deoarece vom rezista ca să vedem şi ziua eliberării.

SS-ul, care m-a auzit, a început să râdă.

— Hai, vino lângă mine, mi-a spus…

A intrat într-o cabină de unde a scos două* fete, spre a-şi face loc sieşi şi rucsacului pe care îl avea. A pus rucsacul pe baqcă, lângă ei, iar eu, deoarece nu mai era loc, am fost silită să stau pe jos.

Nu e nimic, mi-am spus în gând. Te învăţ eu minte, domnule SS-M-am rezemat de peretele vagonului, am închis ochii pe jumătate, m-am încruntat şi, cât un glas coborât, dar destul de clar ca să audă SS-ul, deşi aveam aerul de a vorbi cu mine însumi.

— Deseară vă fi alarmă… am îngânat.

N-am dat greş. SS-ul a tresărit. Şi lui, obsesia atâtor bombardamente îi slăbise nervii.

— Ce spui? A strigat, apucându-mă de umeri. Va fi alarmă? De unde ştii?

— Ştiu, am răspuns. Dar aici unde sunt eu nu va cădea nicio bombă.

Apoi, zâmbind:

— Nu te supăra. Am glumit. Nu va fi nicio alarmă.

— Ba da. Mărturiseşte. Va fi alarmă, a insistat celălalt; şi atunci am observat că pe dosul palmei, pe amândouă mâinile, avea, tatuat, un cap de mort. Era semnul distinctiv al celor ce făceau parte din paza personală a lui Hitler. „Curajoasă pază”, m-am gândit.

„Cine ştie câte zeci de deportaţi o fi omorât”.

Celălalt tremura mai departe, pe bancă; ai fi/is un şoc nervos. N-am mai scos niciun cuvânt. A urmat o tăcere lungă. SS-ul, cufundat în gânduri, mă privea cum mănânc pâine cu margarină. Deodată, căldura moleşindu-mă, am adormit.

M-a trezit SS-ul.

— N-auzi? Alarmă!

Era întunerec. Sirenele vuiau. Trenul s-a oprit.

— Nu te speria, am spus SS-ului. Aici nu va cădea nicio bombă. Sunt tabu.

— Hai, scoală-te a făcut celălalt. Treci în locul meu.

Şi, în timp ce eu-treceam în locul arătat, el s-a întins jos, pe duşumea. Noroc că era întunerec şi că n-a putut să vadă, pe faţa mea, râmi dispreţuitor şi tăcut ce m-a destins.

— Ghiceşte-mi, mi-a spus.

Nu m-aş fi aşteptat la aşa ceva, mărturisesc, lira să pufnesc în râs, dar m-am stăpânit.

— Dă-mi mâna stângă, am şoptit.

Pe când celălalt trecea lanterna dintr-o mână ui alta. Am observat că mâna îi tremura.

— Ţine-tl palma întinsă, am spus. Nu văd bine liniile.

Şi am început să ghicesc. Am spus tot ce-mi trecea prin minte: fleacuri da tot felul. Dar pe celălalt îl interesa numai sfârşitul războiului şi soarta lui!

— Vorbeşte-mi, de câtor, mi-a spus la un moment dat.

— Nu văd nimic precis, am făcut. Aşteptaţi să se facă lumină.

— Dar războiul? Cum se va sfârşi?

Ce era să spun?

— Bine, l-am liniştit-Vei scăpa cu viaţă.

Amuzantă scenă, n-am ce zice. Eu, ghemuită comod pe banca mea, celălalt la picioarele mele, privindu-mă cu

înfrigurare.

Deodată, sirenele au început să urle din nou. În tulburarea lui, SS-ul a uitat cine era şi cine sunt. Mi-a dat rafia lui de pâine şi alimentele pe care le avea în rucsac. Pierduse şi pofta de mâncare. Dar n-a fost singurul lucru care m-a mirat. Nu înţeleg nici acum cum a putut să înghtfă toate neroziile pe care i le-am îndrugat. Îi convenise», neîndoios. Spunându-l ci nu va păţi nimic, că va scăpa cu viaţă, fusese fericit să creadă. Putea să se prăbuşească şi Iţeichul; numai el conta. Mare forţă, egoismul.

— Ce să spun?

Către dimineaţă, trenul care se oprise din nou", la a doua alarmă, a pornit iar. Mergea înceta oprindu-se mereu în câmp liber.

Cu o seară înainte de a sosi la noua destinaţie, ne-am oprit într-o gară unde un domn, având o valiză într-o mână iar în celălalt braţ un copilaş, a încercat să se urce. SS-ul l-a la murit ce tren era acesta.

— N-am văzut încă deportate, a făcut străinul, şi a insistat pe lângă celălalt spre a fi lăsat să se urce. În ultimul moment, SS-ul a edat. Străinul s-a urcat în compartimentul nostru şi în momentul acela trenul a pornit. Cum era cu copilul în braţe, străinul n-a mai putut la coboare.

După două, trei ore de mers, trenul a făcut o haltă. Dar nici acum, străinul n-a putut să coboare. Îţi paznicii dormeau, şi nimeni n-avea voie să părăsească trenul fără avizul lor. Străinul era desperat, cu atât mai mult, cu cât eu îi spusesem câteva cuvinte… încurajatoare. Într-adevăr, pentru a răspunde curiozităţii lui, care venise ca la menajerie, să vadă cum arată rişte deportate, îi spusesem la rândul meu:

— N-are importantă, domnule» Chiar dacă veţi

ajunge şi dvs. În lagăr, va fi bine. Nu setrăieşte iau, acolo, şi apoi cum sunteţi German veţi avea un tratament excelent.

Din pricina întunerecutul, omul nu observase „cum arătam”. Dimineaţa, însă, l-am văzut îngrozit. După privirea lui mi-am putut da seama în ce hal ajunseserăm. Dar nici el, repet, nu arăta prea bine. N-am să uit expresia feţei lui. Oricum, nu era un om rău, dovadă că a depus copilul pe bancă, a deschis o valiză, a golit-o de merele ce le conţinea şi pe care le-a oferit în jurul lui, şi a ecos apoi portofelul, din portofel 100 de mărci, rugându-ne să le împărţim.

— Ce să facem cu banii? L-am întrebat.

— Ce vreţi, a insistat omul. Chiar dacă nu puteţi cumpăra ceva, luaţi scrisori şi timbre şi scrâţi rudelor dvs.

La urmă, s-a adresat mie.

— La câţi ani eşti condamnată? Şi pentru ei ai fost?

— Aş fi condamnată pe viaţă, i-am răspuns, pentru crima de a mă fi născut Evreică.

— Toţi sunteţi Jidani? S-a bâlbâit celălalt; şi atunci am observat că regretă slăbiciunea pe care o avusese mai înainte.

La o nouă oprire, având permisie de data aceasta, a putut să coboare. L-am urmărit cu privirea. Fugea. Nici mai mult, nici mai puţin. Ai fi zis că-i era teamă să nu fie oprit şi să fie silit să se întoarcă printre noi.

În sfârşit, am sosit la destinaţie. M-am uitat prin geam. Ciudat, nu se vedea nicio clădire. Ni s-a dat ordin să coborâm. Afară, ger. Am stat un ceas, aşezate în râifduri, până a venit o echipă din SS compusă numai din femei, comandate de o alta ce avea grad de căpitan. Aceasta a poruncit să strângem rândurile: câte două în loc de câte cinci, cum fuseserăm aşezate mai înainte. Aceasta spre a fi numărate <mai uşor.

— Dar în linişte, a adăugat.

Nicio linişte. Dimpotrivă, o îmbulzeală de nedescris, care s-a terminat cu mustrări, înjurături şi palme. Palmele le administra, bineînţeles, doamnă căpitan. Astfel, la un moment dat, şi sora mea a fost lovită. M-a cuprins o furie nemaipomenită. Am fugit din rând, am alergat spre SS-ul superstiţios căruia îi ghicisem în palmă şi l-am rugat s-o scoată pe sora şi fetiţa ei din rândul în care erau.

— Lasă. Inutil. E doar un singur lagăr, a făcut celălalt.

Am pornit spre noul lagăr, traversând oraşul. Aici, însă, lumea nu ne privea cu curiozitatea cu care fusesem privite până atunci.

— Aceştia sunt obişnuiţi cu deportaţii, m-a lămurit SS-ul. Malhof este oraşul denortatllor, iâotuşi, lagărul nu este mare. Surit numai vreo 2.500 de deportaţi care lucrează în fabrici… (s-a aplecat – la urechea mea, şi încet): sunt fabrici subterane. Cine lucrează în ele are de toate-E considerat mai mult ca muncitor.

Drumul a fost lung. Lagărul era într-o pădure cu brazi. La intrarea pădurii erau. Nişte barăci la care ajungeai prin nişte, alei mărginite de sârmă ghimpată. Nicăieri nicio deportată. Peste tot, linişte. Numai strigătele paznicelor tulburau tăcerea vastă. M-a străbătut o amintire. Mi-am adus aminte de vremea când la Cluj, copii fiind, în fiecare duminică, freulein ne ducea la pădurea Horă, care era aproape de centrul oraşului; cum i ratele meu, pentru bucuria de a merge la pădure, înainte de a pleca de acasă, se supunea chinului de a bea cafea cu lapte de care avea oroare şi o leuiultn pe mama; cum acolo, la pădure, începea & h wlrige spre a nuzi ecoul, iar eu îl rugăm să lucii, înfricoşaţii de ecou… Cum am putut să-mi amintesc, în locul acela, de acele zile senine? Prirî ce absurdă apropiere urletele paznicilor mi-au amintit

strigătele copilăreşti de odinioară? Nu ştiu. Ca şi memoria, sufletul are ciudăţenile lui.

Am privit cu înfrigurare lagărul gol din faţa noastră şi pe care aveam să-l ocupăm. Înainte de u ajunge la el, ne-am întâlnit cu un grup de prizonieri Francezi şi Ruşi în uniformă, însoţiţi de clerruil SS înarmat. Am observat atunci că Nemle micele se uitau duios, rotind ochii, la bărbaţii acela ce nu le dădeau nicio atenţie dar care nouă ue-aţi zâmbit prietenos şi ne-au aruncat pachetele cu pâine şi salam: o adevărată ploaie de pai-liele din care n-am putut ridica decât o parte, m/. Iilea noastră interzicându-ne să rupem rândufile. Totuşi, am putut să pun mâna pe cinci din pachetele acelea, în timp ce Francezii ne strigau să avem curaj că ziua eliberării se apropie.

În sfârşit, am ajuns la destinaţie. Lagărul Malfaof. Ca atâtea şi atâtea lagăre germane, era mic, alcătuit din vreo douăzeci de blocuri ce ni s-au părut foarte curate. Am revăzut acolo Slovace ce fuseseră la Auschwitz conducătoare de blocuri. Semn rău. Învăţasem să le cunosc.

La început, am stat în faţa blocurilor, intrarea fiindu-ne interzisă, spre a ni se face un control. Paznicele ne-au confiscat lucrurile inutile, adică ne-au dezbrăcat, lăsându-ne aproape goale. Ne-au luat şi şosetele. Sora mea era atât de lipsită încât nu numai că nu i s-a luat nimic, dar paznica a sfătuit-o să se îmbrace „ca Lumea”, şi să ia din lucrurile ce ne fuseseră luate. Sora mea a mulţumit şi a refuzat, spunând că n-are nevoie de nimic, că i-e cald. Eram furioasă. Paznica a luat-o drept nebună. Şi era firesc-Când noi toate tremuram şi era încă zăpadă, Ilenei i-era cald! A urmat apoi, ca „bun-venit”, clasica bătaie care ne aştepta la fiecare lagăr. Când, în sfârşit, am intrat în bloc, am dat de o nouă bucurie: în loc de paturi sau saltele, am văzut pe jos, mir mai paie murdare, tocmai ca în grajduri.

Totuşi, în acest bloc, blocul nr. 5, au fost şi câteva fiinţe omenoase de care ţin să pomenesc. Făceau parte din personal. Un sfânt obicei al lagărelor era ca în prima zi să nu se dea nicio bucată de pâine. Cei ce au fost în lagărele germane ştiu ce însemna acolo o bucată de pâine. Cel mai bun cozonac din vremuri bune n-avea totuşi gustul delicios al acelei bucăţi de pâine făcută din făină de castane sălbatice. Astfel, gestul conducătoarei blocului, o deţinută germană, care a furat pentru noi un număr însemnat de pâini şi ni Le-a împărţit, a fost ca o adevărată minime. Fură de la bucătărie. A furat cât a putut, deşi ştia că va fi pedepsită, cum a şi fost. A fost mutată de acolo, I s-a luat funcţia împreună cu toate privilegiile ce i le dădea şi a fost trecută în rândul nostru. N-o voi uita niciodată. Şi nici foamea de atunci, mărturisesc. Raţiile se micşorează şi pentru oamenii din SS, (aveau o raţie de trei ori mai mare, totuşi) care începuseră să dea târcoale bucătăriei, făcând curte femeilor de acolo. Ce-i drept, munceau şi ei. Ca şi noi, de la un lagăr la altul, făcuseră drumuri nesfârşite, şi aveau să mai facă, neîndoios. Şi ce drumuri! Cel mai mic era de 150 km. Sute de Kilometri prin câmpiile şi zăpezile. Poloniei. Noi, care rezistaserăţi, ştiam ceva. Multe căzuseră în drum, e adevărat, şi fuseseră împuşcate, potrivit ordinului. Nu mai vorbesc de atâtea şi-tâtea nenorocite, alese şi strânse fără ulclun criteriu, care erau duse în pădurile apropiate, şi maltrate fără milă, cu acelaşi fanatism sălbatic şi absurd care îi făcea pe soldaţi, pe N paznici, pe oamenii SS-ului, să îndure oboseala drumurilor nesfârşite, frigul şi foamea laolaltă cu noi, spre a-şi îndeplini datoria lor de zbiri conştiincioşi.

Dar să revin. La Malhof, la o mică distanţă de noi, mai erau şi alte lagăre, iar în sânul pădurii o fabrică mare de muniţii, în care lucrau femei ce fuseseră prinse ca prizoniere de război' şi deţinute politice. Ce mâncau şi

nenorocitele acestea, halul în care erau e uşor de închipuit. O bucată de pă Ino, o supă de legume cu bucăţele de carne de cui bolnav, o linguriţă de miere artificială odată la trei zile, o lingură de pastă de ficat tot la trei llv, ţi duminica puţină margarină. Aceasta era hrana unor fiinţe ce munceau fără încetare dey dimineaţa până seara, terorizate şi băjtute ca ultimul animal. Nu era vde mirare deci dacă, văzându-le, murdare, încovoiate, cu privirile aiurite, ai îi crezut într-o apocaliptică viziune de stafii. Iadul de la Auschwitz devenise un rai. Fie iarna, Fie vara, prin viscol sau caniculă, de la trei dimineaţa până seara târziu stafiile acelea îşi pregăteau – sfârşitul. Într-adevăr, multe din ele, ne mai rezistând lipsei de Hrană şi lucrului bestial, au murit de epuizare. Cu toate acestea, lucrătoarele nu vedeau cu ochi buni fabrica de muniţii. Nu odată se întâmplau acolo acte de sabotaj, fără să se descopere cine le-a săvârşit.

Cu cât regimul aplicat lor de hitlerişti era mai aspru, cu atât actele de sabotaj se înmulţeau – XIII

A treia zi de la sosirea noastră în lagăr, dimineaţa, la apel, s-a citit numele şi numărul Ilenei.

— Sora mea. Inima ini s-a oprit. Ce însemna aceasta? Ieşind din rânduri, sora mi-aş. frigat să am grijă de Teri şi a plecat. Ne-am întors la bloc. Am aşteptat cu înfrigurare întoarcerea surorii. N-u apărut nici ziua aceea, nici ziua următoare. Teri plângea. Am alergat la conducătoarea blocului cu nădejdea că voi afla ceva. Nimic. Nicio lămurire. Ce să cred? S-o fi trimis înapoi la Auschwitz? Cu neputinţă. Am încercat s-o liniştesc pe Teri, m-am sfătuit cu ea, m-am propus Hli lucrăm la fabrică. Vorbeam ca să vorbesc, ca, s-o distrez, să-i alung gândurile triste. Teri a refuzat.

N-am chel să fac 10 km. dus şi întors. 1 I-jilU vorbit de avantajele pe care, le vom avea. *Tşrf* lAmiwn mă privea

cu tristeţă.

— Te vor Împuşca pe drum, mi-a spus. Nu vezi de abia le (li pe picioare? Şi vrei să faci – kilometri pa Jem t

Ultaaem de wciialii.

— Ce nu facem alunei? Arii întrebat.

— Nimic, nluilt – Nu vreau să ştiu de nimic, s-a tânglilt fala Vichu linişte. Atât.

Tremura…

După amla/a, paoln» prima pară de când sosisem, am ieşit din bloc. Spre marea mea surprindere am văzut multă lume care fusese la Auschwitz. Am recunoscut şi pe doctoriţa şef Erna şi pe conducătoarea Orii. Dar nu mai a – veau nicio funcţie.

— Am o scrisoare de la d-na Micke, mi-a strigat Erna.

Nu mi-a venit să cred.

— Cum aţi spus?

— De la sora dumneata! E.

— Şi mi-a întins o scrisoare. Am smuls-o din mâna Ernei şi am început să alerg; dar nici nu făcusem trei paşi, şi am căzut. Abia atunci mi-am. dat seama cât de slăbită eram. Erna m-a ridicat şi m-a dus la blocul meu-Sora dumitale este la Geizenheim am Rheln, M-a lămurit apoi. E bine acolo. A fost fericită că m-au transferat aici, şi m-a rugat să am grijă de Teri.

I-am mulţumit. Bucuria lui Teri era de nedescris. La început, de emoţie, nici n-a putut să citească.

Câteva zile mai târziu, Erna fiind numită doctoriţă şef a spitalului de acolo, a angajat-o pe Teri ca Laiferin (trepăduşă). În lagăr, acest serviciu era o mare uşurare, Aveai uşile – (deschise pretutindeni, chiar; la bucătării. Astfel, hrana şi îmbrăcămintea au fost asigurate. Hrană în abundenţă, mai ales. Şi munca era uşoară. Teri nu făcea altceva decât să se ducă unde o trimitea Erna sau Orii. Orii fusese înaintată şi ea. Era conducătoare la spital. Seara,

când termină lucrul. Teri venea încărcată cu fel de fel de bunătăţi: morcovi, cartofi fierţi şi sfeclă.

Totuşi, privită în general, pe măsură ce răztx>lui se apropia de sfârşit, situaţia noastră se înrăuiân. Unşi era o femeie brutală, într-o zi condu→llnarea lagărului a fost înlocuită de una şi mal atjuft, Kra au de rea încât ai fi jurat că e soră mi o chema Danz. O femeie foarte înaltă, Mut* IAm-H, totdeauna îngrijită. Purta fustă pan MlftU cu bluză albă bine călcată, cizme lustruite îl fititltiţi tjince. Îi şedea bine uniforma, şi ştia te M puarta, l. n faţă nu era nici frumoasă nici urâtă. TMitaa t-lilwr Kă placă. În halul, în care eram, etif Mjfiia «şi, liiu.se şi murdare, această femeie înfjtilM luvin Iii noi tendinţa spre eleganţă/Fireşte, ia» I M-am II fost în starea aceea, ni s-ar fi părut II Imuhlw euralrt, cu o faţă comună. Când a ăpăul pilui – M «latrt a atărnit un murmur de admiraţia, fiui MlwMtfl au almpatie. Ne-am bucurat că mttatifl Mitoltlinulul (astfel era cunoscută în lagăr t»! HffHt-lHiirafl cura plecase) fusese înlocuită de in IMIJii» allt ila pittcută. Bucurie şi simpatie de «Miritt du» «IU (îând ne-a luat în primire, la ple – (! e IuulmlmH al, în timp ce ne număra, o fată

HUMMUil ifl lulllbwa Hcă. Danz s-a oprit şi a injil.nl u (tu h. lrt pentru ce surâde. Fata, intimi-MHIOI f IfgâMNL cH din «Impatie. Dar Danz a luat 1M» lţ mapl lmiţi» cură. A apucat-o pe fată, a l-le «Mă îţi liiya Nu/t. A trât-o pe jos, a bătut-o Mi iiihi MII de jilţ Inamle până a umplut-o de sânge, «feirl-ltf lini II, $1 pa când o lovea:

Pllhaillahirl hirl-a. Focul Gheenei să vă tifiji în luahs bestii spurcate! Jidani murdari şi pMmiti Hftl liftM, luva» mereu lunenorocita care gâfâia ia pMuafai» al h în a finii îi fhn-e” m-am gândit.

Apţlul Heelrt în dilial mal mult de un ceas. Câte«M» tailau Ma de n hlii nIAta vreme în picioare, <M inflitMI

Miaiâiwl vă ia prefac, Danz ne-a pedepsit pe toate, silindu-ne să stăm acolo, de la după: amiază până la nouă seara, deşi eram în Februarie, aproape dezbrăcate şi pe un frig îngrozitor".

Alarma ne-a venit în ajutor. Am fost trimise din nou la bloc; dar nu ni s-a împărţit mâncare. De fapt, nu i-am simţit lipsa, atât de ostenite eram. La trup ca şi la suflet. Abia am intrat şi am căzut ca nişte saci pe paiele murdare, adormind: imediat. Somnul ne-a fost atât de greu încât n-am auzit vuietul avioanelor ce au trecut toată noaptea pre Berlin. Dis-de-dimineaţă am fost scoase din bloc şi ţinute afară până ia prânz. Am stat lipite una de alta, tremurând de frig, neputincioase de a merge, ceea ce ne-ar fi încălzit, oarecum. Dacă cineva ne-ar fi văzu-l ar fi spus cu siguranţă că nu aşteptam decât un lucru: moartea. Şi era adevărat, în afară de acelea ce aveau o funcţie, restul doreau moartea. Uneori, ca o recreaţie* gândul libertăţii aducea o clipă de înviorare; apoi" deodată, apăsarea desnadăjduită revenea. Nimeni nu mai vorbea de Crucea Roşie elveţiană. Până şi: avioanele aliate, acele păsări argintii ce întunecau cerul Germaniei, dar luminaseră viaţa noastră, aproape că nu ne mai făceau nicioimpresie. Va veni oare ziua eliberării? Vom. Rezista oare până la ziua eliberării?

În acel bloc, erau femei de diferite naţionalităţi: Poloneze, Ucrainene, Germane, Austriece, Unguroaice, Belgiene şi Franceze. Fiecare naţionalitate alcătuia un grup aparte. Nouă, Ardelencele, nespuneau. Unguroaice. Şi totuşi, ne născuserăm aproape toate după 1918, ceea ce însemna că trebuia să fim socotite drept Românce. Dar şo – Vinismul politicei germane nu ierta. În schimb, noinu făceam deosebiri. În paturile noastre, chiar o-l Miltiuo de naţionalitate – străină putea găsi loc. Wfoiebirile de naţionalitate, erau respectate cu u neroadă şi aspră încăpăţânare la unele. De a – sau, tun suferit din pricina

atitudinii lor. Aceanta nu le împiedica, însă, să ne roage, la nevoie, da’ a le face un serviciu sau de a le veni în ajutor.

ÎJJ – ovlilistele ne întorceau spatele, ca unor fiinţe Interioare, dar recurgând la bunăvoinţa noastră – liliodată. Dacă plecau la muncă, pe noi ne rugau «ti «cum grijă de lucrurile lor şi să le păstrăm mâncarea. Eram convinsă că nu-i înghiţeau pe Jidani”, dar aici în lagăr situaţia se schimbase, îl lfrrcHU ca şi noi, erau tratate ca şi noi, deopolrivA de nemâncate şi de zdrenţăroase. Ca şi noi, laţlimu de foame, munceau şi erau bătute. Limba ara singura deosebire! Restul, simple numere. Mantrii serviciile pe care le făceam, să le păzesc lucrurile, să le păstrez mâncarea, fetele acelea Ulii ofereau câte ceva, dar refuzăm întotdeauna. Itla ho mirau. De fapt, refuzam fiindcă munca lui la fabrică era mai grea şi aveau mai multă nevoie de hrană decât noi. Încolo, abstracţie făi-Alul de această muncă, aveau un spirit de vanial Niu îngrozitor. Stricau tot ce le cădea sub mfliifl Kpărgeau geamuri, farfurii, rupeau clanţa tiţil, dar în aşa fel încât bănuielile să nu cadă iilelodala asupra lor. Odată, primisem nişte salmă de pale curate. A doua dimineaţă, saltelele erau rupte şi murdare de parcă ar fi trecut peste ele îi turmă ele mistreţi. Seara, la întoarcerea lui l-eil, dormeam deja, iar dimineaţa, deoarece placa Ioane devreme, o vedeam foarte rar. O.i→ind m-am îmbolnăvit de icter.

— Ceea ce Nemţii iiiohe Icter ucrainean. Era o boală nouă pentru Oaritiuul: ţinea zece zile, cel mult. Oricum, am avut noroc că m-am îmbolnăvit acolo. Dacă s-ar fi întâmplat la Auschwitz, Mengerle ar fi avut grijă să facă experienţe, fără îndoială.

Am intrat în spital. Am fost supusă la un regim sever. Am primit o pătură şi o cămaşa de noapte. De trei ori pe zi, venea să mă viziteze doctoriţa Erna, întovărăşită de o infirmieră: Schwester Ani. Acesta era numele pe care i-l

dăduse Erna. Această Schwester Ani era înaltă de doi metri. Lucrase într-un spital de nebuni din Germania, unde injectase otravă celor puşi sub îngrijirea el. Purta halat şi bonetă albă; pe bonetă şi pe partea de sus a şortului, în colţul stâng o cruce roşie foarte vizibilă. Avea pe conştiinţă zeci de victime. N-aş putea preciza în ce oraş sau regiune a Germaniei îşi desfăşurase sinistra activitate. Nu era în permanenţă la Malhof. Făcea naveta între Ravensbrück, Grossrosen şi Malhof. N-o putea suferi pe Erna, fiindcă nu era linguşitoare, iar Erna, la rândul ei, o socotea nebună. Nu ştiu cine o poreclise „Feruckte Schwester" (sora nebună). Pentru ce pleca de două ori pe săptămână, unde se ducea, nu ştia nimeni şi nici n-am aflat. Cert e că, la foarte scurte intervale, apărea cu decoraţii noi. Vorbea mereu de doctorul Karl Brandt care îi fusese profesor, cu care colabora. Acest Karl Brandt era vinovat de executarea sistematică a bolnavilor incurabili, ca şi de masacrarea unui mare număr de Evrei internaţi în lagărele de concentrare. Schwester Ani obişnuia să stea de vorbă cu noi. Îi plăcea să fie ascultată. Vorbea de activitatea ei, de viaţa din spitale şi în special de psihiatrie.

— Ah, ce Interesanţi sunt bolnavii, spunea mereu. Niciodată nu vorbesc de nebunie. Foarte mulţi au murit, şi mi-a părut rău. Erau inofensivi 1 dacă ar fi avut un tratament mai bun s-ar fi vindecat. Şi erau tineri, săracii…

Într-o zi, întrebând-o în ce regiune a Germanei lucrase, mi-a răspuns răstit:

— Maul halten! Ţine-ţi gura! De ce mă întrerup!?

Ca să revin la şederea mea în spital, pot spune că am avut un ni are noroc. Printre infirmiere arau şi surorile gemene Aneta şi Stefi, care fuseseră la Auschwitz. M-au îngrijit foarte bine şi mi-au dat hrană în abundenţă: multă supă şi pâine. Curând mi-am revenit. După două săptămâni părăseam spitalul. O săptămână mai târziu am fost

angajată ca paznică de noapte la Secţia celor bolnave de tifos. Eram singură în lagăr care contractasem mai înainte boala aceasta, şi eram deci imună. Nouăzeci şi nouă la sută dintre bolnavi mureau. Deşi angajată special la secţia „Tifos!” lucram în tot spitalul care era compus din 9 camere. Munca mea consta în îngrijirea şi servitul acelor nenorociţi muribunzi în timpul nopţii, precum şi în curăţirea camerelor; În fiecare noapte recoltam cam cincisprezece morţi, pa care trebuia să-i transport într-o anumită încăpere de unde erau ridicaţi zilnic de un camion, «luşl npol la cimitir şi îngropaţi în groapa comunii, fără preot. Făceam orice cu plăcere, dar transportarea cadavrelor pe întuneric era îngrozitoare. I llnd camuflai, nu era voie să se aprindă nicio lumină. Groaznice zile, într-adevăr. Şi spitalul era sărac: lipsă de instrumente medicale, lipsă de medicamente, lipsă de pansamente. Majoritatea deţinutelor avepu furunculoză din pricina lipsei da vitamine. Le curgea puroi din tot trupul, şi lut trupul era o rană. Degeaba se duc-îau la ambulantă. Nici pansamente, nici dezinfectante. Singurele lucruri ce se găseau în spital, cum am spus şi mai înainte, erau un pat, o cămaşă de noapte şi o hrană mai bună. În ce mă privea, aveam mai mult decât-era, nevoie. Bolnavii nu mâncau, astfel că îmi rămânea şi porţia lor. Strângeam supa într-o cană şi o duceam la bloc. Când, în sfârşit, datorită stăruinţelor Emei, spitalul a primit şi medicamente, lagărul a fost supus evacuării.

* * *

Într-o zi, plimbându-mă pe şoseaua lagărului, m-am întâlnit cu Mary şi Bety Braunştein, întovărăşite de mama lor. Abia le-am recunoscut. Erau foarte slăbite. Mare ne-a fost bucuria. Nici nu credeam că ele mai trăiesc. De aceea, şi surpriza a fost mare. Cam rar se întâmpla să întâlneşti în lagăr fiinţe pe care le cunoscuseşi în alt lagăr. Eram ca

frunzele purtate de vânt: smulse de o vijelie şi împrăştiate în depărtări. Mary şi Betty lucrau la fabrică, împreună cu mama lor. Sărmana bătrână abia se ţinea pe picioare. Mâhnirea fetelor era adâncă. Din mica lor raţie, dădeau câte o jumătate bătrânei, pe care o adorau. Fetele acestea nu se certau cu nimeni, nici măcar pentru mâncare, cum făceam noi. Şi ce mâncare! Coji de cartofi în apă chioară. Dar pe Mary şi pe Betty mâncarea nu le interesa. N-aveau decât un gând, decât o grijă: mama lor.

Acum, mâncarea pe care o aduceam de la spital o împărţeam cu ele, spre a înlocui porţiile pe care ele le dădeau bătrânei. De multe ori, însă, aveam remuşcări. Era mâncare adusă din spital, era de la bolnavi de tifos.

— Lasă, Nora; îmi spuneau fetele. Nu-ţi fie

Imuna că nu se întâmplă nimic. Mai degrabă ne. Vum prăpădi din lipsă de mâncare. Bine că avem, ţi lista.

Argumentul mă convingea. Continuăm să aduc, „bunătăţi”. Eram mulţumite.

Într-o seară, pe când făceam inspecţie între bolnavi, o explozie-puternică a. zguduit baraca spitalului. Lumina s-a stins brusc. Am rămas în beznă. Afară, exploziile continuau. Mă gânde-jn, cu groază la bieţii bolnavi. Câţi dintre ei vor muri de spaimă din pricina exploziilor. Am fost curioasă să văd ce se petrece afară. În timpul iilunuei, ne era interzis să ieşim din bloc. Dar mi/. Eam glasul SS-ilor: care părăsiseră îmi”» i rea şi se strânseră în coridorul spitalului: Tot ani fel făcuseră şi femeile care lucrau dincolo de Laifrtr, în nişte vilişoare-tip, la vreo douăzeci de metri de noi. După ce am fost pe deplin convinsă r4 lui voi fi văzută, am deschis încet obloanele ce erau închise. Un spectacol sinistru şi totdeo –, «în 1 Î1 măreţ mi’s; a desfăşurat în faţa ochilor. Toa – Irf regiunea şi zarea ardeau, parcă, învăluite într-o lumină violetă. Din avioanelie ce treceau în viiet necontenit cădeau

„lumânările lui Stal-n”. Pe lauărul nostru, totuşi, n-a căzut nimic. Şi exploziile continuau să zguduie împrejurimile. Aş fi”, vrut sii rămân acolo, să privesc mai departe tabloul măreţ, dar auzind horcăitul unei bolnave, m-am retras, am închis geamul şi m-am apropiat de palul de unde credeam că venise horcăitul. I.liilşle. Bolnavă tăcuse. Când a încetat alarma tuu deschis obloanele. De când lucram acolo, mă vfizusem încă atâţia morţi, câţi! Am, văzut în noaptea aceea. Spaima grăbise sfârşitul. Simţeam cH nervii mei nu mai rezistă. Să fac orice, să strâng orice murdărie, dar să nu mai transport cadavre. Nu mi-era frică, de fapt. Nu era mare – deosebire între ele şi noi. Dar tragedia aceea mă depăşea. Uneori se întâmpla să greşesc. Aşezând pe podeaua cămăruţei un trup ce mi se părea a fi un cadavru, se întâmpla să aud un oftat, un geamăt înăbuşit: „Unde mă duci?... Mi-e frig...”. Şi mă întorceam cu resturile acelea de viaţă pe care le socotisem moarte.

Sub pretext că sunt bolnavă nu m-am dus câteva zile la serviciu. Şi eram bolnavă, într-adevăr; dar de nervi. Şi sleită, pe deasupra. Am încercat să profit de bunăvoinţa unei cunoştinţe care lucra la bucătărie. Simţeam tot mai mult nevoia de hrană. Dar acum, paza se întărise. Bucătăria era supravegheată de poliţia lagărului: anumite femei, din ţările ocupate, care trădându-şi patria, se înhăitaseră voluntare la Nemţi, mergând cu ei, slugarnice şi gata la orice, în vederea unui trai mai bun decât al fraţilor subjugaţi).

— Nişte femei grase şi bine îmbrăcate în costume de sky şi bine încălţate în bocanci groşi, care ne furau şi raţiile de pâine. Orice greşeală a noastră era pedepsită de ele cu bâta. Aceste lepădături erau atât de sălbatice încât nici Nemţoaicele de acolo nu le puteau suferi. Le socoteau gunoiul lagărului şi, de câte ori se ivşa prilejul, le plesneau.

De două ori, Manti, cunoştinţa mea de la bucală de a izbutit să-mi dea mâncare, umplându-mi găleata până la refuz. Am împărţit-o cu Mary şi Betty. Teri a refuzat, deoarece ea bea lapte pe care îl aducea de la bucătărie într-un termofor, unde se prefăcea că pune apă caldă. Când m-am duş a treia oară la Manti, una din zbirefe acestea m-a surprins şi m-a izbit de pământ atât de tare încât, în cădere, mi-am rupt două degete de la iii Ana atăngă. M-am lovit şi la faţă, care a sân-Mfiat. Sosirea lui Danz a întrerupt activitatea unitei, ce continua să mă lovească. La întrebările lui Danz, brută a explicat că venisem să fur supă.

Dar cine ţi-a spus s-o loveşti? A făcut Danz. Cealaltă a încercat să se disculpe.

Dar pe mine m-ai întrebat? S-a răstit Danz. Cealaltă a dat din umeri. Danz s-a încruntat VI n poruncit femeii să mă ridice şi să mă aşeze ne o bancă. Văzându-mi faţa crispată, Danz m-a întrebat: – Ce ai?

Mi-am rupt două degete, am răspuns.

Cum? A sărit Danz. Râioasa asta de deţinut A ţi leu rupt?

Ha învineţit la faţă şi a început să tremure ife furie. Apoi s-a repezit la cealaltă, a trântit-o la păru Ant, s-a aşezat pe ea şi cu aceeaşi brutalitate tu care aceea mă lovise pe mine înainte, «lifillit o cu bastonul de cauciuc.

Vum avea o poliţistă mai puţin, mi-am (Iii MU aatlafacţie.

Liill-ailev Ar, poliţista a fost trimisă la săpa-Iul 9311 (111 Hor. *Lin* m-am dus la ambulanţă. Orii Un patinai. Scara m-am prezentat din nou la ser

T în Nu violam să mai suport umilinţe inutile, am lipul! De suplimente. Doar pe schimb aş fi firului ilpfita ceva. Într-adevăr, exista şi acolo un Miţnai Meutiu ţigări.

Un muc era o raţie de pi Hm* doiiit, douii raţii; cinci ţigări, şapte raţii. lui mmlII I «îi zarzavaturile „vitamine”. Poloneala II Maramureşencele, fete voinice şi pentru hi viţ-lă angajate la bucătărie, conduceau acel coffiffi, Pa cil la deţinutele politice, comerţul era i lelat, la nul era în floare. Olandezele, neobişnuita mi-ai ăla alimente, făceau schimb, chiar de pâine, pentru morcovi, sfeclă sau gulii. Dar nici aceste, alimente nu le primeau. Nertiâncând pâine, se ofileau treptat, se îmbolnăveau şi după – 2 – 3 săptămâni mureau. Nici acum nu. Înţeleg de ce. Organismul lor robust, neobişnuit cu acel fel de hrană, ceda. De obicei, erau victime ale dizenteriei”.

I Lucrând mai departe la spital, într-o zi am regăsit acolo pe Ţariţi Klein, o clujeanca de o rezistenţă uimitoare, care nu mai avea decât un – rinichi şi învinsesede curând o pleurezie că ar fi putut fi mortală. Am mai întâlnit şi alte clujence ce fuseseră şi ele în lagărul D II. Am stat mereu de vorbă cu ele, făcându-ne vizită reciproci şi încurajându-ne. Dar ceea ce ne încuraja, în primul rând, erau cântecele Francezilor care treceau mereu pe şoseaua ce tăia pădurea. Când tecul lor nu era, de fapt, decât o înviorare camuflată, pe care îie-o trimiteau sub forma unor melodii oarecare, spre a înşela supraveghereil Nemţilor ce nu bănuiau nimic. Astfel, auzeam mereu cuvinte că acestea: „Curaj. Nu desperaţi.

— Mult a fost, puţin a rămas”; Nemţii, care nu ştiţau franţuzeşte, acompaniau şi ei, adeseori, melodia de trecea amănunt savuros, în atât» jale.

— Ce cântec binecuvântat! auzindu-l, n-am cru”, zut niciodată că libertatea era chiar atât de r pro. Ape 1 Cântumaitrei săptămâni ne maid «de părţeau de ziua eliberării!

Sunt realităţi ce par visuri şi visuri ce dăvitl realitate.

Într-adevăr, trei săptămâni mai târziu, tâiu) nostru,

uimitorul nostru vis de fiecare zi, I» realiza.

XIX

Într-o Duminică, fiind în Appel-Platz, Francezii au-trecut stil) nelipsita pază. Cântau, ca de obicei. OAntaii: „Das Lied ist aus; Frag nicht warum…”; oamenii SS cântau şi ei, alături de prizonieri. Ani înţeles. Era o veste bună. Păzitoarele au uitat rit noi şi au alergat la gară. Fluieratul lui Danz, earo rămăsese la post, le-a readus înapoi. Ciudat wdaeol al acelor brute veşnic încruntate ce tfilfibenu acum, vesele, transfigurate, contam – iflâtic! Trecerea Francezilor. Numai Danz nu zâmbii. Dimpotrivă, se uita cu ură. La sfârşitul apelaţii, a vanii rândul personalului să se prezinte pentru ea llumfirul să fie complet. Nu voi uita itioimlată privirea lui Danz la apariţia Ernei, care tffa flilnvfir/işllă de un ofiţer superior SS pe care muitftll nu-l văzuse până atunci. O privire dură, fluimjinnM.

După apel, m-am dus la ambulanţă, pentru servilul da noapte. Erna, Schwester Ani, Orii şi – ţi-la (o Infirmieră rusoaică), ascultau discursul H-alula*! Rtll (ei care nu înceta s-o privească pe lâr» m.

Noul venit este conducătorul lagărului.

— Mia jjlUI (iala râzând. A venit acum o săptămână şi ţaţa îndrăgostit de Erna. Danz e geloasă şi face îl poMhllul spre a o îndepărta ple Erna, pentru i» – rilni/hiert dăpftnă pe teren…

Această Gala fusese dentistă pe front Capturată, împreună cu sora ei, Zinuşka, la ocuparea Harkovului de către Nemţi, izbutise să fugă din lagărul german şi să ajungă la partizanii ruşi Prinsă din nou, împreună cu sora ei, fuseseră duse la Auschwitz. Zinuşka îmbolnăvindu-se de plămâni, n-a mai încercat să fugă. Gala o îngrijea ca o mamă.

Am mai stat puţin de vorbă, apoi m-am dus la bolnavii mei. Pe la orele zece am auzit toişte strigăte. Am

alergat să văd ce se petrece. Uşa camerei în care zăcea Zinuşka era deschisă. Fereastra de asemenea. Luna lumina odaia. Aplecată asupra Zinuşkei, Gala scutura trupul nemişcat, strigând: „moia dusă”. Sărmana fată murise. Deşi trebuia să se aştepte la sfârşitul fatal, Gala era desperată. La ţipetele ei, a apărut şi Orii, cea mai bună prietenă a Galei. Şi ea era bolnavă de plămâni. Nu era surprinzător. Femeie de treizeci de ani, de la vârsta de 25 ani făcuse cunoştinţă cu lagărele germane, internată pentru activitate comunistă. Era din Luxembourg. A încercat s-o liniştească pe Gala. Către dimineaţă Gala a spălat cadavrul Zinuşkei, l-a îmbrăcat într-o cămaşă albă, a aprins o lumânare şi a îngânat o rugăciune rusă. Câteva clipe mai târziu a leşinat

Când am plecat la culcare, m-am simţit obosită cum nu fusesem niciodată. Multă vreme m-a urmărit. Chipul moartei. Şi strigătele Galei: „Zinuşka. Mola dusă”.

După moartea surorii, Gala a început să slăbească văzând cu ochii. Curând s-a îmbolnăvit Orii nu s-a mişcat de lângă ea. Când, în sfârşit, bolnavă a izbutit să-şi revină, era de nerecunoscut Gală, femeia voioasă şi voinică de altă dată, de venise o umbră. Îmbătrânise. Se smintise. Aceea, o vedeam umblând ca o somnambulă, alături de Orii care o întovărăşea peste tot.

Într-o zi a plecat un nou transport. Am fost «coase din bloc. Danz făcea selecţia. Cum află că două feţe erau surori sau rude le despărţea. Vechea metodă din lagărele germane. Selecţia a durat până după amiază. Zi cu ghinion. Pe când no întorceam la bloc a sosit un grup de Rusoaice ce veneau de la muncă. Una din ei e fugise. Celelalte au fost interogate, bătute şi ameninţate cu moartea. Danz „s-a ocupat” de ele. În zadar. Nenorocitele tăceau. Din pricina lor am rămas în curte până noaptea târziu. Rusoaicele nu s-au mal întors la bloc. Ce s-a

întâmplat cu ele, numai Nemţii au ştiut. Au dispărut astfel cum dispăruse atâta lume în lagărele germane. Fără urme. Fără cuvânt.

Şi n venit o zi…

Într-o zi, s-a întâmplat un lucru neobişnuit. Nl-le camioane albe s-au oprit în apropierea laurtrulul. Din ele, s-au descărcat hiulte pachete. Nl-te muncitoare de la fabrică spuneau că erau raiuloane de la Crucea Roşie, că ar fi văzut semnul pe acoperişul maşinilor. Ba şi precizau că ar II camioane ale Crucii Roşii suedeze. Nimeni n-a eremit.

A doua zi dimineaţă, la apel, pe marginea şanului ce se întindea în faţa lagărului, am văzut Iar o mulţime de camioane. Ca şi în ajun, deseflieau pachete. Pentru noi. Ce am simţit atunci, t» cu neputinţă să descriu. Toate, priveam ca nişte vile. Nu ne venea să credem. Crucea Roşie… Pachete… Pentru noi… La Malhof 1 – $1 totuşi era adevărat.

Oameni bine îmbrăcaţi ne făceau semne prietenoase. Când s-a sfârşit apelul am rămas multă vreme nemişcate privind camioanele albe, vestitoare de libertate. Porumbeii păcii.

— În sfârşit, vom fi libere! M-am gândit, când am, izbutit să-mi revin. Şi am început să plâng de fericire. Cea mai mare fericire din viaţa mea.

Pachetele au fost transportate în lagăr şi depozitate acolo, iar o comisie a Crucii Roşii a\cerut predarea a trei sute de deţinute. Polonezele fiind cele mai vechi „pensionare” ale ghettourilor şi ale lagărelor, s-au bucurat de întâietate. Ce bătăi pentru. Înscrierea în lista de plecare! Şi rugăminţi, şi înjurături la adresa celor ce dresau lista. Nimeni nu voia să rămână. Noi, Ardelenii, şi Francezii n-am avut dreptul nici să ne apropiem. Agentele Nemţilor ne goneau fără cruţare

— Mai crăpaţi şi voi, Unguroaicelor! urlau.

„Să crăpaţi şi voi”. Eram îngrozite. Vrasăzică cele ce vor rămâne vor fi executate. Lagărul era în fierbere.

Cele trei sute de femei înscrise au fost îmbrăcate în rochii noi de la depozite, şi au plecat.

Pentru noi, ce rămăseserăm, a urmat aceeaşi viaţă. Înjurături, maltratări, batjocură. Zilnic, ni se promiteau pachete ce nu ni se predau. Numai bolnavele şi cele de la bucătărie au mai primit, între timp, au sosit deţinute de la Ravensbruck, ce au fost internate în lagărul nostru.

Au povestit că Ravensbruck fusese luat în/primire de Crucea Roşie, iar ne mai fiind locuri pentru cei sănătoşi, fuseseră transportate la Mal* hof. Fiecare dintre noile venite aveau două, trol pachete. La apelul de după amiază femeile SSI au apărut cu tablete de ciocolată în mână. Ca» A ne facă poftă, au mâncat în faţa noastră, pe când ne numărau. De fapt, ciocolată destinată nouă. Ne uitam una la alta. „Cu neputinţă să descriu privirile noastre de ură şi… de flămânde.

După apel m-am prezentat conducătorului la Î firului, cerându-i scuze, pentru faptul că eu, o «ţinută, îndrăznisem să-l deranjez. M-a privit prietenos şi m-a întrebat ce vreau; L-am rugat fl-mi spună când ni se vor împărţi pachete şi nouă. Celălalt s-a înfuriat.

— Dar ce crezi, că s-a sfârşit războiul? Ce tnaeamna asta? Cum poţi să mă întrebi? Mai AŢU wmlăl Aşteaptă până vă vor trimite Jidanii voştri «Un America, dacă vor trimite I cu o plăcere sadică:

S-au primit 9.000 de pachete, auzi? 4.500 ttiarl, 4 ROI» mici. Poate că eşti curioasă să le vae! Tfipultttea?… Mi bine, află că cele mari au alloyi imie şi cele mici, patru. O mare parte din Hn le an mâncat ostaşii noştri. Ciocolata e Muitiniilă, (Iar lui e bună pentru stomacurile voa Mia de ţliraul… Vrei să-ţi arăt o mostră?

A ftcon din buzunar o, tabletă şi mi-a întins-o” Nu ml place ciocolata, am răspuns…

— elMalt m-a privit cu mirare. Apoi a dat din MMHML, t – U al Al unii bine, a încheiat. Şi a plecat.

Tuliiţi, mi II Izbutit să ţnă consolez cu altele; filând porţiile mele de supă şi pâine noilor ve – Ulla, iun primii biscuiţi şi ţigări. Ţigări Camel. Am linii pl Imit de la bolnavi marmeladă, zahăr, ei oeolalA 7I lapte condensat. Pentru lămurirea» atur ce im llu şi ac vor mira de înşiruirea acestitr biiill Atl, Iu Iadul acela, amintesc, că o letfe iulanintloUMlil ingfidula că Crucea Roşie Internaţională să trimită alimente deportaţilor, bolnavilor şi prizonierilor de război». Bolnavii primeau câte ceva, Iar ceea ce ar fi trebuit să se împartă deţinuţilor, se trimitea pe front sau se împărţea „în familie”, printre agenţii de încredere ai Reîchulul.)

N-a mai avut loc apelul. Începuse anarhia. Conducătoarea lagărului şi oamenii de la SS erau dezorientaţi. Presimţeau sfârşitul. Umblau în grupuri. Când vedeau pe cineva cu mâinile în buzunar îl loveau şi îl certau. Căutau arme. Scene ridicule. Singura noastră armă era lingura ruginită cu care înghiţeam supa.

După amiază, pe când eram în bloc, a apărut o femeie din SS. În loc de a intra pe uşă, a pătruns prin fereastră.

— Faceţi politică, eh? A început să urle, din senin. Credeţi oare că am pierdut războiul? Complotaţi, eh?

A început să ne lovească cu bastonul de cauciuc, gonindu-ne din bloc.

* * *

30 Aprilie.

Noi sosiri de deţinute. Nu mai era loc nicăieri. În

curte, stăteam grămadă, una peste alta. Era frig. Multe dintre noi am dormit acolo. Mai târziu au fost duse în lagăr. Unde? Nu ştiam. Nemţii făceau bagajele, împachetau. Paznicele la fel. Neîndoios, părăseau lagărul. N-au rămas decât conducătoarea şi conducătorul lagărului şi două femei SS.

În bloc, dezordine şi murdărie. Fetele furau da la bucătărie tot ce găseau. Şi bucătăresele împachetau. În cazan fierbea ciorba împreună cu bucăţi imense de carne de cal; în altele se topea untură; pe mesele bucătăriei, şuncă, bucăţi de slănină: hrana paznicelor, bineînţeles.

Pe o masă, pe o farfurie, am zărit trei ochiuri al o pâine. Le-am luat cu farfurie cu tot, dar în loc de a ieşi pe i-nde intrasem, de emoţie am greşit-Ain intrat într-o magazie. Când mi-am dat «(Mimă de greşeală, am şi auzit paşi alături. Cineva a închis uşa. M-am îngrozit. Dar, cu toată spaima, am înfulecat tot ce luasem. Am privit apoi în jurul meu, şi privind astfel, mai atentă, mi-am fertil socoteala că nici peste doi ani n-aş fi riscat a fi mor de foame. Eram într-o magazie cu alimente. Lucruri trimise de Crucea Roşie pentru noi «I furate. Greu de înşirat bunătăţile ce erau «rolo. Dulciuri, marmelade în borcane de 10 Jf-t-., Mafide, nuci, saci de zahăr. Am mâncat a-titru o «ttutămână. Fac o paranteză: de multe ml am vorbit în cartea aceasta despre regimul luatru alllitanlar. Mai mult decât era nevoie»

(Nfilşt

Mai» * M” – 11 închipuit ce este foamea unui dt Mimia* Oricum, cer iertare cititorilor.

Uft rea* mal lArziu am putut ieşi din această fuinuuaM Inebhoare. Nişte deţinute ce se ref Ştlainil la hin iilnric pentru a fura mâncare, au ttlia în mapa/le. Mi-am umplut buzunarele cu if (H* nil a eu/iil aub mână, am luat cinci pâini, n aulla de i onnervcă şi un kilogram de

margallil şi ani lunii cu acele comori spre blocul cofilll-l»

I Am»! Am lucluat serviciul, „organizarea” nu a hfufiv Ni, Piu laicrtlărle venea miros greu de upa a» «W – Ine tte mal ocupa de ciorbă când aian aMIaa minori la îndemnă? Pe jos, oriunde ţtHvMal, Iun 11 (1 de yalifir căzute din buzunarele «aiintilaliii la lui moment dat, a apărut cotiducătorul lagărului. Au fost chemate bucătăresele, care fugiseră, apoi paznicele. Au fost bătute crunt cu cravaşa. Cu o infinită satisfacţie am privit scena de pe pragul ambulanţei ce se afla în faţa bucătăriei.

Tot timpul, Teri a fost invizibilă. Eu făceknv serviciu noaptea, dânsa, ziua. Ar fi trebuit măcar să ne întâlnim; dar când eu soseam, ea era deja plecată. Ce făcea oare? Unde era?

— Hal, scoală-te, leneşo. Azi e 1 Mal – m-a trezit din somn d-na doctor Julika, o doctoriţă slovacă iubită de tot lagărul. Erau trei surori» trei domnişoare bătrâne, una mai talentată ca cealaltă. Cea dintâi doctoriţă, a doua urmaşe ingineria, iar a treia belle-arte. Aceasta, pentru’s un supliment de hrană, lucra animale din piei vechi pe care i le furniza o prietenă.

Deşi nu înţelesesem bine ce-mi spusese Julika, am sărit din pat.

— E 1 Mai! Du-te în excursie! Am auzit strigând pe o Poloneză.

— Stal că mergem cu toţii, am glumit, dezmeticindu-mă.

— Hai la spital, a făcut-Julika.

— Dar abia am venit. Sunt obosită, l-am răspuns.

— N-are Importanţă. Bolnavele trebuie să fie pălate şi să primească lucruri Curate.

M-am dus. Am muncit până la prânz; apoi” Istovită, m-am întors la culcare. Cum am pus. Capul jos am adormit. M-a trezit un ropot de mitralieră. Am ieşit repede spre a

vedea ce s-a întâmplat. Ajungând în faţa bucătăriei, am văzut pe câteva fete întinse pe jos, într-un lac de sânde în Mâinile crispate ţineau nişte pâini-Fuseseră surprinse pe când le furau, şi împuşcate pe loc. Având panglică de infirmieră, am putut să trec. Ani chemat pe două fete şi cu ajutorul lor am transportat la ambulanţă pe cele câteva care mai mişcau. S-a dat apoi ordin ca curtea să fie măturată, closetele curăţate şi blocul să fie pus la punct. Deşi executam întotdeauna orbeşte, ca nişte vite, ordinele ce ni se dădeau, de data asta a fost cu neputinţă. Hlocul în care eram era într-un hal fără hal: saltelele de paie, rupte; paiele, împrăştiate pe podea; ci-oburi de sticlă, rămăşiţe de mâncare, tot soiul de lucruri şi de zdrenţe. Aşezate pe marginea patului, stăteam nemişcate, incapabile să facem ceva, ca aşteptând ceva. Eram îţi îndobitocite!

Po la orele trei s-au deschis depozitele de haine o µm început să ne îmbrăcăm. Conducătoarea blocului a venit să ne anunţe că lagărul se evacuează şi ne-a poruncit să ne grăbim. Dana ne arecomandat să luăm numai strictul necesar, dflugând că drumul va şi lung.

Verdea plecării s-a răspândit cu iuţeala fufgerului. Moartea fetelor ce fuseseră împuşcate n-a Intimidat pe nimeni. Multe dintre noi – s-au rep-ll n/1 la mâncare. Cine ştie ce drum lung na mal aştepta!

Mă a SS a început să tragă. Fetele cădeau ca muştele, Deodată, un fluierat a oprit împuşcăturile, Am primit ordin să ne adunăm în faţa laif Ai ului, două câte două, în cea mai mare ordine l llu Mt. Flecare a alergat la bloc să-şi strângă lucrurile. Cititorii se vor întreba ce lucruri putea să aibă o de ţinută. Nu mare lucru într-adevăr: un sac, un briceag, o lingură, o cratiţă, o foarfecă, săpun, perie de dinţi, (nu toate însă) şi o cârpă ce servea de prosop. Lucruri sărmane, da> care pentru noi erau comori. Am alergat după Teri şi am găsit-o.

Conducătorul lagărului a împărţit fiecăreia dintre noi o cutie cu sardele şi am pornit cu sufletul uşurat şi presimţiri de libertate.

În drum, pe oriunde treceam, lagăre părăsite. Ici, colo, câte un bolnav uitat şi lăsat în voia sorţii, ne privea îngrozit. Mai târziu, de-a lungul drumului, am observat un lucru interesant: felul cum Nemţii camuflau cazărmile şi fabricile din păduri. Pe acoperişul clădirii se întindea o reţea pe care se aşezau nişte pomi făcuţi din carton şi vopsiţi în verde, iar printre pomi Iarbă artificială, tot din hârtii, care în depărtare îţi dădea Iluzia vegetaţiei. Din avion, mai ales, iluzia trebuia să fie perfectă.

Noapteaam poposit într-o pădure. Abia ne culcasem şi a venit un Neamţ cu ordinul să continuăm drumul. Bubuituri de tun tot mai aproape vesteau înaintarea aliaţilor. SS-ul era cuprins de frică. Pe şoseaua întunecată era o agitaţie de nedescris. Militari care se retrăgeau în dezordine, civili care fugeau, părăsindu-şi locuinţele.

Dimineaţa, mulţi oameni ai SS-ului dispăruseră. Ajunseserăm într-un sat din – Mecklenburg. Peste tot, convoaie de camioane ticsite cu soldaţi care ne strigau: „Grăbiţi-vă! Vin Ruşii!”

— Unde e norocul, mă gândeam.

La un moment dat, uitându-mă mai bine la SS-ul care ne gonea, am observat lipsa capului de mort de pe eliipiu şi de pe epoletă… Le smulsese. Şi ceilalţi, procedaseră la fel. La un moment dat, pe şosea am dat asalt asupra unei magazii cu cartofi, pe care am devastat-o. Ne era foame. Am mâncat cartofi cruzi cu coajă. Mai târziu am poposit la o fermă. În curte era foc. Se prăjeau cartofi. Am mers înainte Acum, pe toată întinderea şoselei, puşti mitraliere, pistoale, maşini, tancuri, hărţi şi uniforme. Toate părăsite şi azvârlite. Grozăvii inutile. Pe un câmp, se vedeau arzând nişte camioane. Gestul desperat al inamicului învins ce

fuge în panică de duşman, distrugând totul după el.

SS-ul pierduse orice autoritate. U urmam fiindcă cunoştea drumul, dar cred că el mai mult ne urma pe noi. Din păzitor devenise prizonier. Era un Sas din Bistriţa. Îşi smulsese şi el capul de mort.

Dună amiază a început să se întunece. Eram Istovite. Abia ne ţineam pe picioare. Deodată, a început să plouă. Am luat-o pe Teri de braţ şi am intrat într-o curte ţărănească. Celelalte ne-au urmat. Ţăranii ne-au primit bine şi ne-au dus într-o magazie plină cu în. Omul care ne-a întovărăşit vorbea o germană stricată. Era Franco/… Locotenent – colonel, fusese luat prizonier şi împărţit la munca câmpului, lucrând cu ta!

— Ranll aceia, care se purtaseră bine cu el. Ni s-a dat de mâncare. Cartofi fierţi… Până> noaptea 10 r-lu am stat de vorbă cu dânsul. Discutam ileanro front.

Curând s-a dezlănţuit o furtună îngrozitoare. Tunete, trăsnete, pomi smulşi din rădăcini. Încetase discuţia între noi. Priveam cu toţi afară, cum ce adună picăturile de apă în băltoace şi cum sunt scuturaţi pomii de furtună. Nimănui nu-l venea să se culce. Parcă cu toţii eram frământaţi de acelaşi gând: de libertatea noastră Oare în adevăr s-a apropiat? Oare în adevăr calvarul nostru s-a sfârşit?

Eram prea încercaţi în suferinţe, ca să credem că această libertate va veni aşa deodată. De departe, rupând zgomotul furtunii desiănţuite, se auzeau bubuiturile frontului. Frontul este aproape. Vom scăpa de astă dată cu viaţă?

Astfel ne-a prins diminea – Furtuna se liniştise. Soarele lumina a zi de sărbătoare. Aburr se ridicau de la suprafaţa pământului spre ceruri, Imbiând la viaţă. Am ieşit pe şosea. Tancuri aliate treceau necontenit. Am urmărit tancurile.

Eram un grup de vreo treizeci de femei, într-un Hal fără de hal. Nimeni nu ne întreba nimic. Nici unde mergem şi nici de unde venim Cei ce circulau pe şosea erau preocupaţi de lucruri mai importante, decât de a ne arăta nouă atenţie.

Am ajuns la Lâibzin. Acolo s-au întâlnit armatele ruse şi anglo-americane. La Liibzin, am fost pentru prima oară întrebate ce-i cu noi, de către nişte soldaţi sovietici. Am dat explicaţiile necesare. Un ofiţer ne luă în primire. Ruşii ne înconjurau cu atenţie. Încă în acea zi un medic sovietic ne consultă pe toate. Starea fiecăreia era înscrisă într-un registru. Ni s-a dat mâncare, îmbrăcăminte şi tot ce aveam nevoie. Devenisem al (i oameni. Pentru prima oară în ultimii doi ani simţeam că sunt socotită om. Am fost anunţate că suntem libere şi, imediat cum va fi o posibilitate, vom fi trimise spre casele noastre. Eram liberă, în sfârşiţi Dar în ce halt Treizeci şi opt de kilograme: un schelet. Şi cumplita tristeţe de a nu mai avea pe nimeni…

Zilele ce au urmat ni s-au părut un vis. Am fost adăpostite, ajutate. Am plecat apoi de acolo cu ajutorul autorităţilor sovietice. Am ajuns în Cehoslovacia. Gândul mi-era îndreptat spre ţară unde îmi lăsasem fratele care fusese trimis la muncă obştească şi despre care nu mai ştiam nimic.

Aveam să-l regăsesc oare?

* * *

Am venit prin Praga. Acolo, la Praga, am aflat amănunte tulburătoare: despre umilinţele şi teroarea hitleristo-antonesciană prin care trecuse patria mea, despre războiul nedrept şi dezastruos în care fusese târâtă, despre iureşul victorios al armatelor roşii care eliberaseră şi ţara noastră, despre întoarcerea în sfârşit, a armatelor noastre, înfăţite cu anu Alele sovietice,

împotriva cotropita* (lui, ilnlarită faptului că în ţară, după 23 Au!

Îi «l, în în iun unei Izbutite lovituri de Stat îmim III va lui Autonescu, treburile le conduceau tinilinula ilaniiHTatice; şi am aflat că, acum, un mâni pilnleii ni Inuiilici mele, Dtt Dr. Groza, era i-iiiu Mluhini lui România. Au sosit apoi trenul I la M» iitrii readucerea noastră în ţară.

Mu, Innliite de a încheia aceste pagini, îmi inth*din Amlul vi l «aţa recunoştinţa-către arma-Im ftttvnllfA 11 ciunr biruinţă a. fost salvarea mm (» «iţiA lui iiuiiuii pentru aceasta, dar şi perii îi hmlII iiudiiieti vi bunătatea dovedite de aceşti i. M-Mivrtulnţi olllieratori ce ne-au întins o mână hn «>jU<A de Ajutorare. Prin ei am revenit la lui iimA, aiii indeveiiit oameni. Şi atitudinea Cehilm «Iwl dviuiia de laudă. Cu nemărginită bunătate, lumea ne oprea pe stradă, ne invită în casele primitoare, ne copleşea cu lucruri. În prăvălii, pentru orice luăm, nu ni se îngăduia să plătim, deşi fiecare dintre noi primisem în mână, ca un prim ajutor, o mie de coroane. Pe cât de cruzi fuseseră fasciştii germani, pe atât de buni s-au arătat Cehii, care gustaseră şi ei amarul cotropirii naziste.

Curând m-am întors în tară. La noi se schimbaseră multe. Îmi era greu la început să le înţeleg. În locul zâzaniei, ura dintre Unguri şi Români, care se cultivă de Regimurile din trecut, acum se propaga şi se făceau sforţări pentru înfrăţirea Românilor şi a Ungurilor, pentru colaborare rodnică. Fată de Evrei dt, asemenea o artă atitudine. În curând mi-am dat seama: România păşeşte pe un drum nou, pe drumul constructiv al unei sincere democraţii populare.

După un şir nesfârşit de suferin (i în iadul diavolilor, mi-am revăzut pământul natal. Clujul copilăriei mele. Era

însă un alt Cluj. Un Cluj maturizat de suferinţele poporului. Un Cluj liberat, renăscându-se, îndreptându-şi fruntea în lumina soarelui.

După neînchipuitul calvar pe drumuri de moarte, reveneam la viaţă.

* * *